

การกำหนดรูปแบบการจัดวางผังบริเวณชุมชนวัดญวน

SITE PLAN FOR WAT YOON COMMUNITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2547

ISBN 974-15-1104-3

การกำหนดรูปแบบการจัดวางผังบริเวณชุมชนวัดญวน

SITE PLAN FOR WAT YOUN COMMUNITY

ประชา อัจฉริยะบุญยงค์
PRACHA ASCHARIYABOONYONG

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้ใช้เฉพาะงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหาสาระข้างต้นไปยังผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต
พ.ศ. 2547

ISBN 974-15-1104-3

SITE PLAN FOR WAT YOON COMMUNITY

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ในงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และห้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2004
ISBN 974-15-1104-3

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

COPYRIGHT 2004

เมื่อมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การกำหนดรูปแบบการจัดวางผังบริเวณชุมชนวัดญาณ
SITE PLAN FOR WAT YOUN COMMUNITY
ชื่อนักศึกษา นายประชา อัจฉริยะบุญยงค์
รหัสประจำตัว 42064032
ปริญญา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา สถาปัตยกรรม
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.สมพล ดำรงเสถียร
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ดร.มาลัย จีรวัดนเกษตร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ลายมือชื่อ
ผศ.สมพล ดำรงเสถียร	
ดร.มาลัย จีรวัดนเกษตร	
ผศ.สุทัศน์ จุฬามานี	
ผศ.สุรศักดิ์ กังขาว	
รศ.ดร.ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์	

วัน/เดือน/ปี ที่สอบ 19 พฤษภาคม 2547 เวลา 9.00 น. เป็นต้นไป
สถานที่สอบ ณ ห้องเรียนปริญญาเอก คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผศ.ดร.จิวัดน เกษตร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่ควรนำออกไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
วันที่... ๑๘ ...เดือน... ๑๑... พ.ศ. ๒๕๔๗...
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนวัดญวน
นักศึกษา	นาย ประชา อัจฉริยะบุญยงค์
รหัสประจำตัว	42064032
ปริญญา	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม
พ.ศ.	2547
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมพล ดำรงเสถียร
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร. มาลัย จีร์วัฒน์เกษตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาตลอดจนศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัย เพื่อเสนอแนวทางในการกำหนดรูปแบบการวางผังบริเวณชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนวัดญวน โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสำรวจสภาพแวดล้อมทางการภาพ และสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชนโดยใช้คำร้อยละเป็นสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพพบว่าชุมชนวัดญวนเป็นชุมชนแออัดที่บุกรุกพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ชุมชนจำกัดทำให้ไม่สามารถขยายขยายได้พื้นที่ชุมชนเป็นชอกชอยเกิดปัญหาสารเสพติด การพนันและคนในชุมชนไม่มีการจัดระบบชุมชนส่งผลเกิดการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไม่มีทางระบายน้ำ กลิ่นเหม็น น้ำท่วมขัง ทางเดินคับแคบ ไม่สะดวกสบาย ระบบประปา ไฟฟ้าบางส่วนไม่มี ไม่มีไฟทางเดินชุมชน ศูนย์บริการชุมชน โทรศัพท์ที่ดีทำให้สภาพแวดล้อมชุมชนเสื่อมโทรม ภายในชุมชนมีสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและร้านค้าต่างๆที่ไม่มีคุณภาพไม่ถูกสุขลักษณะและมีขนาดเล็ก และส่วนใหญ่คนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนาผู้นำชุมชนที่ไม่มีประสิทธิภาพและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือ

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยภายในชุมชนพบว่า ชุมชนวัดญวนเป็นชุมชนแออัดที่บุกรุกพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ชุมชนจำกัด ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ไม่มีการจัดระบบชุมชน สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเองและสำนักงานเขตดุสิตยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนแออัด ชุมชนขาดการบริการที่ดีและถูกสุขลักษณะทั้งการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ การฝึกอบรมอาชีพ การพัฒนาการศึกษาองค์กรชุมชน ไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลทำให้ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ไม่ดี

เอกสารจากผลการวิจัยผู้วิจัย ขอเสนอแนวทางในการกำหนดรูปแบบการจัดวางผังบริเวณวัดญวนคือการปรับสภาพพื้นที่ชุมชนโดยการรื้อรื้อบ้านที่ไม่มีคุณภาพที่อยู่ในชุมชนและทำการแบ่งแปลงพื้นที่เดิมโดยให้หลักสถาปัตยกรรม แต่เนื่องจากพื้นที่ชุมชนที่มีขนาดที่จำกัดการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยก็ต้องสร้างอาคารเพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่กับจำนวนผู้อยู่อาศัยในชุมชน และอนุรักษ์ปรับปรุงอาคารเก่าให้คงสภาพสถาปัตยกรรมเดิมไว้

เป็นการจัดระบบชุมชนและเป็นการจัดแหล่งเสื่อมโทรมในชุมชนรวมถึงการสร้างอาคารสถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก สถานฝึกอบรมอาชีพ สหกรณ์ออมทรัพย์ ร้านค้าที่มีคุณภาพศูนย์บริการชุมชนและทำการวางระบบไฟฟ้า ประปาและระบบบำบัดน้ำเสียเป็นระบบบำบัดรวมแต่ละอาคาร รวมถึงอาคารอนุรักษ์และทำระบบการจัดเก็บขยะที่มีคุณภาพทำให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้นโดยการวางระบบไฟฟ้าตามทางเดินชุมชน การวางกลุ่มอาคารต่างๆที่เหมาะสมและเกิดพื้นที่สีเขียว ส่งผลทำให้ชุมชนมีการจัดระบบชุมชนที่ดีเกิดทางเข้า – ออกชุมชนที่ชัดเจน ทางเดินเท้าในชุมชนที่มีขนาดเหมาะสมกับชุมชนทั้งหมดนี้ทำให้คนในชุมชนเกิดการร่วมมือและพัฒนาชุมชนส่งผลให้คนในชุมชนรักชุมชนซึ่งเป็นความต้องการของคนในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Thesis	SITE PLAN FOR WAT YOUN COMMUNITY
Student	Mr. PRACHA ASCHARIYABOONYOUNG
Student ID.	42064032
Degree	Master of Industrial Education
Programme	Architecture
Year	2004
Thesis Advisor	Assistant Professor Sompon Dumrongsatain
Thesis Co-Advisor	Dr. Malai Gerawatanakaset

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the physical environment, the problems and their causes and the need for accommodation in the Wat Yuan Community. The research results were used as guidelines for determining a suitable community plan for this neighbor. The data was collected from literature review, a checklist of the physical environment, and interviews with the family heads. They were analyzed in terms of percentage.

As for physical environment, it was found that the community was crowded and could not be expanded. Narcotic drugs, gambling, littering, sewage and floods were also problems. In addition, the narrow walkways, running water and lighting in the community were not enough. There was no community service center and the existing public telephones were not in good condition. The nursery and shops were small and did not meet appropriate standards. Most residents did not cooperate in developing the community. The community agency or the private sector hadn't offered any help in this matter.

According to the interviews, it could be concluded that this was a crowded community on public land. It could not be expanded and there was a lack of accommodation. The environment was deteriorating. The residents did not own the land where their houses were. The Office of Dusit District had not registered this community as a crowded community. Public utilities were not good. Saving cooperatives, a job training center and community center had not been set up.

The research results suggested that the dilapidated houses should be torn down and the plot of land should be divided according to architectural principles. However, the area was limited so a suitable design of a house to suit the number of the residents while preserving the old buildings would be a better approach. In addition, a good nursery, a job training center, a saving

cooperatives and good quality shops should be set up. A community service center should also be established. Enough water supply, electricity and a sewage treatment system should be provided. Assigning the appropriate location of groups of building should lead to a green area. The entrance and the exit of the community should be clearly designated. In a good environment, the residents would feel more inclined to preserve it and further cooperate in developing their community.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จลุล่วงได้หากขาดความกรุณาอย่างดียิ่งจากบุคคลซึ่งมีพระคุณหลายท่านดังต่อไปนี้

ผศ. สมพล ดำรงเสถียร อาจารย์ที่ปรึกษาและ ดร. มาลัย จีรวัดมนเกษตร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เป็นผู้ที่ให้คำแนะนำและดูแลเอาใจใส่อย่างดียิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ

ท่านประธานและคณะกรรมการทุกท่านที่ได้ให้เกียรติและเสียสละเวลาอันมีค่าเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการตรวจทานและแก้ไขแบบฉบับสำรวจและสัมภาษณ์

และขอกราบขอบพระคุณ พ่อ แม่ ที่ได้ให้กำเนิดและสั่งสอนให้เป็นคนดี ครู – อาจารย์ทุกท่านที่มอบความรู้ติดตัว รวมถึงเพื่อนๆ พี่และน้องๆ ที่ได้กำลังใจตลอดมา

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมผู้วิจัยขอแสดงความดีใจในครั้งนี้แก่ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันอันทรงคุณค่า

นายประชา อัจฉริยะบุญยงค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	XII
สารบัญภาพ.....	XIV
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
1.6 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	9
บทที่ 2 การศึกษาวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 ชุมชนแออัดริมคลองมหานาค.....	11
2.1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแออัดริมคลอง.....	12
2.1.2 ความสำคัญของคลองมหานาค.....	18
2.1.3 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแออัดริมคลองมหานาค (ชุมชนวัดญวน).....	18
2.2 บทบาทและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	21
2.2.1 องค์กรของรัฐ.....	21
2.2.2 องค์กรของเอกชน.....	27
2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน.....	30
2.3 ระบบการขยายตัวของชุมชน.....	31
2.3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับระบบ.....	31

เอกสารนี้เป็น 2.3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับระบบ..... 31
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยภายในเมือง.....	33
2.4.1 CONCENTRIC THEORY.....	33
2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัย.....	34
2.5.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ.....	34
2.5.2 ปัจจัยทางสังคม.....	35
2.6 ประเภทชุมชนแออัด.....	37
2.6.1 ชุมชนดั้งเดิม.....	37
2.6.2 ชุมชนใหม่.....	37
2.6.3 ชุมชนประเภทบุกรุก.....	37
2.6.4 ชุมชนที่จะต้องรื้อร้าง.....	38
2.7 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร.....	38
2.7.1 องค์ประกอบในการเกิดชุมชนแออัด.....	38
2.7.2 ความหมายของชุมชนแออัด.....	38
2.7.3 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัด.....	40
2.7.4 สาเหตุทางด้านกายภาพ.....	42
2.8 วิธีการปรับปรุงชุมชนแออัด.....	43
2.8.1 โครงการจัดหาที่อยู่ใหม่.....	43
2.8.2 โครงการปรับปรุงในที่ดินเดิม.....	44
2.8.3 การปรับปรุงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ.....	47
2.9 ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย.....	47
2.9.1 ประเภทที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.....	48
2.9.2 ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร.....	49
2.10 สภาพปัญหาและวิวัฒนาการแนวคิดการจัดหาแหล่งที่อยู่สำหรับ กลุ่มรายได้น้อยในเมือง.....	51
2.10.1 แนวคิดการรื้อร้างสร้างใหม่.....	52

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.10.2 แนวคิด supportive approach แบบของ Jon F.C. Turner (Self-Help).....	53
2.10.3 แนวคิด Burgess.....	54
2.10.4 แนวคิด World Bank.....	55
2.10.5 แนวคิดของ Governance มาผสมผสานกับ supportive approach	56
2.10.6 การนำแนวคิดด้าน Governance มาใช้กับการแก้ปัญหาด้าน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	57
2.11 องค์ประกอบชุมชนที่น่าอยู่.....	57
2.11.1 คุณภาพชีวิต.....	57
2.11.2 การบริการ.....	58
2.11.3 ความสะอาดสวยงาม.....	58
2.11.4 สิ่งแวดล้อม.....	58
2.11.5 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ.....	58
2.12 การวางผังและการออกแบบกายภาพชุมชน.....	58
2.12.1 ความปลอดภัย.....	58
2.12.2 ความสะอาด.....	59
2.12.3 ความสบาย.....	59
2.12.4 ความเป็นระเบียบ.....	59
2.12.5 สุนทรียภาพ.....	59
2.12.6 เอกลักษณ์และสารรูป.....	60
2.13 การวิเคราะห์พื้นที่ที่มีอิทธิพลในการวางแผนและออกแบบกายภาพ.....	60
2.13.1 ปัจจัยทางธรรมชาติ.....	60
2.13.2 ปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรม.....	62
2.14 แนวความคิดเรื่องคุณภาพชีวิต.....	63
2.14.1 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต.....	63
2.14.2 ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับคุณภาพชีวิต.....	64

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังห้ามให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.15 แนวคิดเรื่องชุมชน.....	65
2.15.1 โครงสร้างแบบเครือข่าย.....	65
2.15.2 โครงสร้างแบบอุปถัมภ์.....	65
2.15.3 โครงสร้างแบบฝักฝ่าย.....	66
2.16 แนวความคิดการพัฒนาชุมชน.....	66
2.16.1 ความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน.....	66
2.16.2 การช่วยเหลือตัวเอง.....	67
2.16.3 ความคิดริเริ่มของชุมชน.....	67
2.16.4 ความต้องการของชุมชน.....	68
2.16.5 ความสมดุลในการพัฒนา.....	68
2.16.6 การศึกษาภาคชีวิต.....	69
2.16.7 การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ.....	69
2.16.8 การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานริเริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ.....	69
2.17 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง.....	83
2.17.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน.....	83
2.17.2 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.....	83
2.17.3 ระดับของการมีส่วนร่วม.....	85
2.17.4 กระบวนการมีส่วนร่วม.....	86
2.17.5 รูปแบบการมีส่วนร่วม.....	87
2.18 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	87
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	89
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	89
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	89
3.2.1 การสร้างเครื่องมือ.....	90

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.2.2 การตรวจสอบเครื่องมือ.....	90
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	91
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	91
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	91
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	92
4.1 การวิเคราะห์แบบสำรวจ.....	92
4.2 การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์.....	105
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยเสนอรูปแบบตารางดังต่อไปนี้.....	106
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย.....	125
5.1 การสรุปผลการวิจัยจากแบบสำรวจ.....	125
5.2 การสรุปผลการวิจัยจากแบบสัมภาษณ์.....	126
5.3 การอภิปรายผล.....	128
5.4 ข้อเสนอแนะรูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนวัดญวน.....	132
5.5 แนวความคิดในการออกแบบชุมชนวัดญวน.....	136
5.6 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	153
5.7 แนวความคิดในการก่อสร้างชุมชน.....	153
บรรณานุกรม.....	163
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	
เอกสารทางราชการที่ใช้ในการวิจัย.....	167
ภาคผนวก ข	
เอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ แบบสำรวจ.....	172

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แบบสัมภาษณ์.....	177
ภาคผนวก ค	
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	185
ภาคผนวก ง	
อาคารตัวอย่าง 3 แห่ง.....	192
ประวัติผู้เขียน.....	198

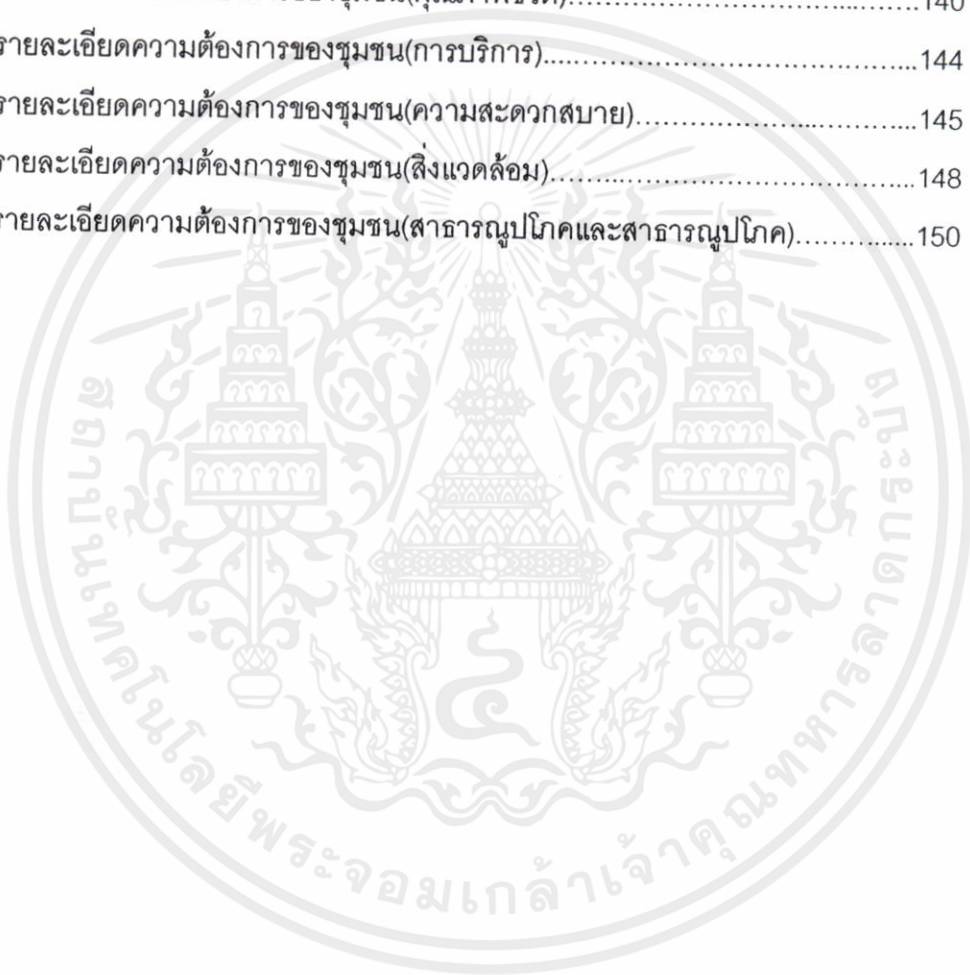
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 สรุปความสัมพันธ์ของแนวคิดทฤษฎีที่สนับสนุน การพัฒนาชุมชน.....	73
2.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	86
4.1 แสดงจำนวนของร้อยละของหัวหน้าครอบครัวและผู้อยู่อาศัยในชุมชน.....	106
4.2 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะชุมชน.....	111
4.3 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะสภาพการครอบครองที่ดิน.....	112
4.4 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะสภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย.....	113
4.5 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านที่อยู่อาศัยเหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่ อาศัยในครอบครัว.....	114
4.6 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านปัญหาชุมชน.....	115
4.7 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านการบริการขั้นพื้นฐาน.....	116
4.8 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะการเข้าถึง.....	117
4.9 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านความสะดวกสบายของทางเข้า-ออกชุมชน.....	118
4.10 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสภาพทางเดินเท้าในชุมชน.....	119
4.11 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะทางเดินเท้าในชุมชน.....	120
4.12 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม.....	121

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.13 แสดงจำนวนของร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความ ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ.....	122
5.1 แสดงรายละเอียดความต้องการของชุมชน(คุณภาพชีวิต).....	140
5.2 แสดงรายละเอียดความต้องการของชุมชน(การบริการ).....	144
5.3 แสดงรายละเอียดความต้องการของชุมชน(ความสะดวกสบาย).....	145
5.4 แสดงรายละเอียดความต้องการของชุมชน(สิ่งแวดล้อม).....	148
5.5 แสดงรายละเอียดความต้องการของชุมชน(สาธารณูปโภคและสาธารณูปโภค).....	150

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบริเวณริมคลองผดุงกรุงเกษมและคลองมหานาค.....	12
2.2 ชุมชนบริเวณคลองมหานาคในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453)	15
2.3 ชุมชนบริเวณคลองมหานาคในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468).....	15
2.4 ชุมชนบริเวณคลองมหานาคในสมัยรัชกาลที่ 7-8 (พ.ศ. 2468-2489).....	15
2.5 ทศนิยมภาพชุมชนแออัดริมคลองมหานาคในอดีต.....	16
2.6 ทศนิยมภาพชุมชนแออัดริมคลองมหานาค.....	16
2.7 ทศนิยมภาพชุมชนแออัดริมคลองมหานาคในปัจจุบัน2544.....	17
2.8 แผนที่ชุมชนวัดญวนในปัจจุบัน.....	19
2.9 แผนที่ปัจจุบันของชุมชนวัดญวน รัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2544).....	20
2.10 แสดงแบบจำลองแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยภายในเมือง ลักษณะต่างๆ.....	34
2.11 โครงการจัดหาที่อยู่ใหม่.....	45
2.12 โครงการประสานประโยชน์ทางที่ดิน (Land Sharing).....	46
2.13 การปรับผังและการแบ่งแปลงในที่ดินเดิม (Slum Reblocking).....	46
2.14 การรื้อและสร้างใหม่ในที่ดินเดิม (Reconstruction)	47
2.15 แสดงลักษณะที่อยู่อาศัยประเภทต่างๆ และที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ในกรุงเทพมหานคร.....	51
4.1 เส้นทางคมนาคมบริเวณหน้าชุมชน.....	93
4.2 สภาพแวดล้อมในชุมชนวัดญวนที่สามารถสัญจรได้.....	93
4.3 บริเวณที่ว่างบริเวณภายนอกชุมชน (ทั้งการจอดรถและลานกิจกรรม).....	94
4.4 วัดญวนที่เป็นศูนย์กลางของคนในชุมชนและบริเวณโดยรอบชุมชน.....	94
4.5 สภาพบ้านเรือนที่เป็นอาคารอนุรักษ์ 1 ชั้นที่ชำรุดและมีการซ่อมแซมโดย ไม่มีการควบคุม.....	95
4.6 สภาพบ้านเรือนที่เป็นอาคารอนุรักษ์ 2 ชั้นที่ชำรุดและมีการซ่อมแซมโดย ไม่มีการควบคุม.....	95

สารบัญญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.7 เส้นทางคมนาคมภายในชุมชนที่ถูกปิดเนื่องจากการขยายตัวของชุมชน.....	96
4.8 เส้นทางคมนาคมภายในชุมชนที่ถูกปิดเนื่องจากการขยายตัวของชุมชน และการไม่จัดระบบชุมชน.....	96
4.9 สภาพบ้านเรือนที่ใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพ.....	97
4.10 สภาพแวดล้อมบริเวณทางเดินชุมชนที่มีน้ำท่วมขัง.....	97
4.11 การใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพ.....	98
4.12 สภาพทางเดินชุมชนบริเวณทางเข้า – ออกด้านถนนลูกรัง.....	98
4.13 สภาพทางเดินคอนกรีตภายในชุมชน.....	99
4.14 สภาพทางเดินไม้ที่มีสภาพเสียหายและไม่มีการแก้ไข.....	99
4.15 สภาพทางเดินคอนกรีตภายในชุมชนที่ชำรุด.....	100
4.16 สภาพบ้านเรือนในชุมชนที่มีการต่อเติมบ้านเรือนที่ไม่เป็นระเบียบ ทำให้ทางเดินแคบ.....	100
4.17 การใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพ.....	101
4.18 การวางสิ่งของขวางทางเดินชุมชน.....	101
4.19 ร้านค้าภายในชุมชนที่ไม่มีคุณภาพ.....	102
4.20 ร้านค้าภายในชุมชนที่ไม่มีคุณภาพ.....	102
5.1 แผนผังการจัดวางที่อยู่อาศัยบนอาคารของชุมชนวัดญวน.....	154
5.2 แผนผังการจัดวางอาคารอยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน.....	155

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ การคมนาคมติดต่อกายในอาศัยแม่น้ำลำคลองเป็นหลัก เนื่องจากพื้นที่ของกรุงรัตนโกสินทร์เป็นที่ลุ่ม มีคลองและคลองซอยมากมาย การคมนาคมทางบกมีน้อยมาก การสัญจรทางเรือจึงสะดวกและมีความเหมาะสมที่สุดสำหรับสภาพบ้านเมืองในขณะนั้น ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้กรุงรัตนโกสินทร์ได้รับสมญานามว่า “เวนิสตะวันออก” เช่นเดียวกับเมืองเวนิสของประเทศอิตาลี เทพชู ทับทอง. (2534 : 41-42) คลองเหล่านั้นนอกจากจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันประเทศในยามที่มีศึกสงคราม การคมนาคมและเศรษฐกิจแล้ว ยังมีความสำคัญต่อการเกษตร วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของกรุงรัตนโกสินทร์ (สมโภช กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. 2525 : 604)

คลองมหานาค ถูกพัฒนาขึ้นมาใช้ร่วมกับคลองผดุงกรุงเกษมตั้งแต่แรกสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตั้งต้นจากคลองคูพระนครหรือ คลองรอบกรุงข้ามบรมมหาราชวัง (กรุงเทพฯ. 2489 – 2539 : 142) กลุ่มคนที่ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ พวกแรกเป็นชาวนวนกองทหารอาสาปืนใหญ่ ในสมัยนั้นกรุงเทพฯ เป็นเมืองที่มีกำแพงล้อมรอบ และคลองผดุงกรุงเกษมเป็นเสมือนคูเมืองใหญ่ล้อมรอบบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวเมืองที่ได้แผ่ขยายออกไปนอกกำแพงเมืองที่ที่ชาวนวนเหล่านั้นได้รับพระบรมราชานุญาตให้ตั้งถิ่นฐานนั้นอยู่นอกตัวคลองคูเมืองใหม่ออกไปอีก ดังนั้น จึงอาจเรียกหมู่บ้านนวนนอกเมือง (อ.คิน รพีพัฒน์. 2536 : 5)

ชุมชนวัดญวน ตั้งอยู่บริเวณริมคลองมหานาค ซึ่งเป็นคลองเก่าแก่ และมีประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่สำคัญจนถึงปัจจุบัน แต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นชุมชนแออัด เมื่อมีการสร้างตลาดมหานาค จึงถูกเจ้าของที่ไล่ออก และย้ายมาอยู่บริเวณที่ว่างใกล้โรงพยาบาลนต์ แอมบาสเดอร์ ต่อมาถูกรื้อไล่อีก จึงย้ายมาปลูกอาศัยในบริเวณคลองลำบัก ชุมชนวัดญวนเป็นชุมชนเก่าแก่มากกว่า 100 ปี มีเนื้อที่ 4.5 ไร่ มีจำนวนหลังคาเรือน 191 หลังคาเรือน 236 ครอบครัว ประชากร 974 คน (สำนักงานเขตดุสิต เอกสารราชการ. 2544 : 2) จึงเกิดความแออัดเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ท้องที่นี้ถูกเรียกว่า “สลัม” ซึ่งมีลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ในสภาพชุมชนท้องที่ขาดระบบการระบายน้ำ ที่ตีเมื่อฝนตกมาแต่ละครั้งน้ำจะท่วมนองอยู่หลายวัน สภาพบ้านเล็กบ้านน้อยต่างๆ หนาแน่นปลูกติดกันทำให้การสัญจรในชุมชนนี้มีลักษณะทางเดินแคบๆ ที่คดเคี้ยวไปมา บ้านเหล่านี้มีสภาพทรุดโทรม สร้างขึ้นมาด้วยวัสดุที่ขาดคุณภาพ ก่อให้เกิดปัญหาการเกิดอัคคีภัย

ได้ง่าย ผู้อยู่อาศัยมีฐานะที่ค่อนข้างยากจน อคิน รพีพัฒน์.(2536 : 2) จึงเป็นแหล่งรวมของสารเสพติดต่างๆ และปัญหาการเกิดอาชญากรรม นอกจากนี้ชุมชนดังกล่าวตั้งอยู่ใกล้วัดราชผาติการาม(วัดญวน) ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเชื่อมต่อกันระหว่างสมัยอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์วัดญวนจึงถูกขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานที่อนุรักษ์ไว้ของกรมศิลปากร สมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี.(2525:363)

จากงานวิจัยของ ชื่นชม จันทรมบูรณ์.(2538:122) พบว่าในการพัฒนาแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัยชุมชนแออัดริมคลองในกรุงเทพมหานคร ด้วยวิธีการทั้ง 4 คือ การอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน การปรับปรุงผังชุมชนใหม่ การควบคุมและปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน และการควบคุมและรื้อย้าย เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขในเชิงกายภาพอย่างชัดเจน ในรูปของการใช้แนวทางการแก้ไขเชิงเศรษฐกิจและสังคม ถูกนำมาพิจารณาและวางแผนควบคุมไปด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการแก้ไของค์ประกอบชุมชนแออัดริมคลองในทุกๆด้าน เพราะแม้ว่าจะมีการพิจารณาสภาพทางกายภาพให้ดีเพียงใดก็ตาม หากคนในชุมชนยังมีฐานะยากจน ด้อยการศึกษา สร้างปัญหาให้กับสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพนั้นก็ย่อมถูกทำให้เสื่อมโทรมลงในที่สุด ซึ่งแนวทางการแก้ไขในเชิงเศรษฐกิจและสังคมสามารถพิจารณาเลือกแนวทางการแก้ไข ในลักษณะดังกล่าวได้มีการดำเนินการแล้วบางส่วนในหน่วยงานที่รับผิดชอบต่างๆ เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ริเริ่มโดยสำนักพัฒนาเมือง การเคหะฯ การฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น หรือ ผลักดันให้เกิดองค์การบริหารชุมชน สำนักพัฒนาชุมชน กทม.(2544:1-2) เป็นต้น และทั้งหมดนี้เป็นการเสนอรูปแบบชุมชนวัดญวน เพื่อเป็นการรองรับการใช้ประโยชน์ใช้สอยในชุมชน และสภาพแวดล้อมชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ประกอบกับข้อค้นพบของรายงานวิจัยของ ชื่นชม จันทรมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา สภาพของชุมชนวัดญวน เพื่อหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบในการจัดวางผังบริเวณชุมชน เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี รวมถึงการมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตามแนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อหารูปแบบการวางผังบริเวณชุมชน เพื่อเป็นการค้าไม่จำเป็นการพัฒนาชุมชนในอนาคต ไว้ดังนี้ เนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนวัดญวน

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนวัดญวน

1.2.3 เพื่อศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน

1.2.4 เพื่อเสนอการกำหนดรูปแบบการจัดวางผังบริเวณชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนวัดญวน

1.3 กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

รายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอย วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2537 ; 232) ในรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบ ควรกำหนดประเด็นสำคัญๆ เกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอย ได้แก่ ขนาด รูปร่าง ตำแหน่ง หรือความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ใช้สอย การจัดภายใน การขยายตัวในอนาคต ฯลฯ ของพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รายละเอียดความต้องการเกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอยเหล่านี้จะสะท้อนมาจากความต้องการตอบสนองกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในโครงการ ในรายละเอียดโครงการ หากไม่ได้กำหนดรายละเอียดกิจกรรมไว้โดยเฉพาะ ก็จำเป็นต้องกำหนดไว้ในส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอย ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของอาคาร

ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพนั้น วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2537 : 335) ได้ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาจได้จากอาคารต่างๆ ที่เป็นอาคารประเภทเดียวกันกับอาคารของโครงการ ทั้งสภาพแวดล้อมของตัวอาคาร และระบบวิศวกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาจได้จากที่ตั้งของโครงการ และบริเวณสภาพแวดล้อมอาคารที่ทำการค้นหาข้อมูลสำหรับโครงการใหม่ อาจเป็นอาคารที่มีอยู่แล้วในโครงการอื่น หรืออาจเป็นโครงการเดิมในข้อมูลที่ได้จากสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นข้อมูลป้อนที่ได้มาจากการสังเกตสภาพแวดล้อมโดยตรงหรือจากหลายๆ สภาพแวดล้อมสามารถใช้สังเกตโดยตรง ในการค้นหาองค์ประกอบต่างๆ ทางกายภาพ หน้าที่ใช้สอยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ขนาดขององค์ประกอบและจำนวนข้อมูลทางด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบ ควบคุมสภาวะแวดล้อมอาคาร ระบบความปลอดภัย ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลสภาพแวดล้อม (Environment Data) ข้อมูลสภาพแวดล้อมได้จากการสังเกตอาคารที่ตั้งซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการค้นหาข้อมูลทางกายภาพ

สภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2537 : 207) โดยทั่วไปสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในย่านที่ตั้งเป็นตัวแปรบริบทนี้ ผู้ออกแบบไม่อาจแก้ไขได้ แต่จำเป็นต้องกำหนดไว้ในรายละเอียดโครงการเพื่อใช้พิจารณาในการออกแบบ แม้ว่าจะได้มีการพิจารณามาแล้วในการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประชากรในชุมชน เช่น รายได้ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ สิ่งเสพติด ฯลฯ ที่ปรากฏในการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ก็จำเป็นต้องกำหนดไว้ในรายละเอียดโครงการ ทำนองเดียวกัน สำหรับสภาพทางวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น เช่น ความเชื่อถือ ค

นิยม เอกลักษณะ ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของย่านที่ตั้ง เป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่องานออกแบบโดยตรง และจะต้องกำหนดไว้ในรายละเอียดโครงการ

จากทฤษฎีหลักการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน โสภาคย์ ผาสุขนิรันดร์.(2537 : 2) กล่าวถึงกระบวนการออกแบบทั้งหมดนั้น มีข้อพิจารณาสรุปได้เป็น 3 ข้อ ดังนี้

1. ประโยชน์ใช้สอย คือ การสนองความต้องการประโยชน์ตามจุดประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ใน การออกแบบ
2. โครงสร้างวิศวกรรม คือ การก่อสร้างงานออกแบบนั้นให้เป็นจริงขึ้นมาได้อย่างมั่นคงถาวร โดยใช้วัสดุและเทคนิคการก่อสร้างที่เหมาะสมตามยุคสมัย
3. รูปลักษณ์ คือ รูปร่างหน้าตาของงานออกแบบที่ปรากฏออกมา และสร้างความพึงพอใจให้กับบริเวณข้างเคียงและสภาพแวดล้อม

จากทฤษฎีหลักการปรับปรุงชุมชนแออัดในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสมกับความเดือดร้อนของชุมชน การเคหะแห่งชาติ.(2534:5) มีข้อพิจารณาที่สรุปได้ 3 ข้อ ดังนี้

1. โครงการจัดหาที่อยู่ใหม่ คือ การย้ายไปยังที่ใหม่หรือเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินเดิม มีระบบสาธารณูปโภค และ สาธารณูปการ ตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน
2. โครงการปรับปรุงในที่ดินเดิม คือ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ เช่น ทางเดินเท้า ทางระบายน้ำ และการปรับปรุงด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาชุมชนเป้าหมาย
  - 2.1 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของผู้อยู่อาศัย ขจัดปัญหาการว่างงาน เช่น การฝึกอบรมอาชีพ ส่งเสริมการผลิต การจัดหาตลาด สหกรณ์ หรือ พัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเอง เป็นต้น
  - 2.2 การพัฒนาทางด้านสังคม โดยการส่งเสริมการศึกษา สุขภาพอนามัย ปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน การจัดระเบียบชุมชน การให้ชุมชนรู้จักสิทธิหรือหน้าที่ที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และรวมตัวกันเพื่อพัฒนาสังคม เป็นต้น

จากทฤษฎีองค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่ สำนักผังเมือง กรุงเทพฯ.(2544 1-2) กล่าวถึงกระบวนการการออกแบบไว้ มีข้อพิจารณา สรุปไว้เป็น 5 ข้อ ดังนี้

1. คุณภาพชีวิต คือ เป็นชุมชนเมืองที่เป็นระเบียบน่าอยู่อาศัย มีสวนสาธารณะ มีความปลอดภัยในทรัพย์สิน เดินทางสะดวก ปราศจากมลภาวะ และเพียงพอไปด้วยย่านการค้า และบริการ
2. การบริการ คือ เป็นชุมชนที่สมบูรณ์แบบ ที่สามารถสนองความต้องการพื้นฐานของ การใช้ชีวิตประจำวัน ได้อย่างครบครัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นเพียงกรณีที่มีการขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ก่อน

3. สะดวกสบาย คือ มีการกำหนดระบบชุมชนที่ดี โดยมีการกำหนดแผนการใช้ที่ดินไว้ล่วงหน้าอย่างสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน
4. สิ่งแวดล้อม คือ เป็นชุมชนเมืองที่มีการวางแผน จัดการให้มีพื้นที่สีเขียว ให้กระจายอยู่อย่างเหมาะสม รวมถึงแบ่งแยกกลุ่มกิจกรรมทั้งส่วนพักอาศัย พื้นที่สีเขียว อาคารทางศาสนาและอาคารทางราชการอย่างมีประสิทธิภาพ
5. สาธารณูปโภค และ สาธารณูปการ คือ มีการจัดระบบโครงข่ายถนนมวลชน ระบายน้ำ ป้องกันน้ำท่วม บำบัดน้ำเสีย ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ และการจัดเตรียมบริการขั้นพื้นฐาน คือ สถานศึกษา ลานอเนกประสงค์ สนามเด็กเล่น ศูนย์บริการชุมชน สาธารณสุข เป็นต้น

จากแนวคิด ของ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, โสภาคย์ ผาสุขนิรันต์ ทฤษฎีการปรับปรุงชุมชนแออัดของการเคหะแห่งชาติ และทฤษฎีองค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่ของสำนักผังเมือง ผู้วิจัยขอสรุปเป็นกรอบแนวคิด เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ, ปัญหาและสาเหตุของชุมชน ตลอดจนความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน โดยคำนึงถึงพฤติกรรมของคนในชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน ในการปรับปรุงโครงการในที่ดินเดิม ของชุมชนวัดญวน ดังนี้

1. คุณภาพชีวิต
2. การบริการ
3. สะดวกสบาย
4. สิ่งแวดล้อม
5. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

พื้นที่ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ ชุมชนวัดญวน ตั้งอยู่บริเวณริมคลองมหานาค พื้นที่ชุมชนริมคลองลำปึก ฝั่งตรงข้ามตลาดมหานาค ติดกับตลาดสะพานขาว ถนนหลานหลวง แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ชุมชนประมาณ 4.5 ไร่

1.4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ หัวหน้าครอบครัวที่พักอาศัยในเขตชุมชนวัดญวน จำนวน 191 หลังคาเรือน 236 ครอบครัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารนี้สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ในการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Krejcie & Morgan ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครอบครัว 148 ครอบครัว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่ายจำนวน 160 ครอบครัว

1.4.2 ตัวแปรที่จะศึกษา

ตัวแปรที่จะทำการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของหัวหน้าครอบครัวต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปัญหาและสาเหตุของปัญหารวมถึงความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชนในองค์ประกอบ 5 ด้านดังนี้

- 1.คุณภาพชีวิต
- 2.การบริการ
- 3.สะดวกสบาย
- 4.สิ่งแวดล้อม
- 5.สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 ชุมชนวัดญวน หมายถึง ชุมชนวัดญวนที่ตั้งอยู่ริมคลองมหานาค พื้นที่ชุมชนล้อมคลองลำปึก ฝั่งตรงข้ามคลองมหานาค ติดกับตลาดสะพานขาว ถนนหลานหลวง แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต จังหวัดกรุงเทพมหานคร

1.5.2 รูปแบบชุมชนที่เหมาะสม หมายถึง รูปแบบชุมชนที่ผ่านกระบวนการออกแบบโดยการศึกษาทางด้าน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงพฤติกรรมในชุมชน และได้นำเสนอเป็นรูปแบบชุมชน ประกอบด้วย ขนาด รูปร่าง ตำแหน่ง และความสัมพันธ์ ระหว่างพื้นที่ใช้สอย ทั้งภายในอาคารและส่วนต่อเนื่องภายนอกอาคาร ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย รายได้ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ ความเชื่อ ค่านิยม เอกลักษณ์ ทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ประกอบด้วย อาคาร ช้างเคียง ประปา ไฟฟ้า ระบบระบายน้ำ การจัดเก็บขยะ ทางเข้า – ออก ทางสัญจร ลักษณะที่อยู่อาศัย

1.5.3 สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อความต้องการของชุมชน ประกอบด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ 1คุณภาพชีวิต หมายถึง เป็นชุมชนเมืองที่มีระเบียบสวยงามน่าอยู่อาศัย มีการค้าไม่ขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ลักษณะที่อยู่อาศัย สภาพการครองครองที่ดิน ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและงานสถาปัตยกรรม

2.การบริการ หมายถึง เป็นชุมชนที่สมบูรณ์แบบ มีย่านการค้าและบริการ สามารถตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น สถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก สหกรณ์ออมทรัพย์ สถานฝึกอบรมอาชีพและร้านค้าต่างๆที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและงานสถาปัตยกรรม

3.สะดวกสบาย หมายถึง เป็นชุมชนที่มีความคล่องตัวในการเดินทาง มีระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอก รวมถึงลักษณะการเข้าถึงของชุมชน ทางเดินในชุมชน ทางเข้า-ออกชุมชน มีการจัดระบบชุมชนที่ดีที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและงานสถาปัตยกรรม

4.สิ่งแวดล้อม หมายถึง เป็นชุมชนที่มีการวางแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการระบายอากาศ แสงแดด ฝุ่น เสียง กลิ่น น้ำและยังรวมถึงพื้นที่สีเขียว อาคารทางศาสนา และอาคารข้างเคียงที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและงานสถาปัตยกรรม

5.สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หมายถึง เป็นชุมชนที่มีการวางโครงสร้างพื้นฐานอย่างสมบูรณ์ ระบบระบายน้ำ ไฟฟ้า ประปา ทางเดินชุมชน โทรศัพท์ อุปกรณ์ดับเพลิง สถานศึกษา ลานอเนกประสงค์ สนามเด็กเล่น ศูนย์บริการชุมชน สาธารณสุข ระบบกำจัดขยะ รวมถึงการดำรงชีวิตและประโยชน์ใช้สอยในชุมชนให้เหมาะสมกับคนในชุมชนทั้ง ขนาด รูปร่าง ตำแหน่ง ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและงานสถาปัตยกรรม

1.5.4 ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน หมายถึง ความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบชุมชนทางด้าน พฤติกรรม เศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชนรวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วย ประกอบด้วย

1.คุณภาพชีวิต หมายถึง เป็นชุมชนที่บุกรุกพื้นที่สาธารณะ การปลูกบ้านเรือน ลักษณะที่อยู่อาศัยที่ขาดคุณภาพ รายได้ อาชีพ การศึกษา การว่างงาน รวมถึงปัญหาทางด้านอาชญากรรม สิ่งเสพติดและการพนันที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม

2.การบริการ หมายถึง เป็นชุมชนที่ขาดการบริการที่ขาดคุณภาพ ทั้งด้านการค้าและบริการรวมถึงสถานฝึกอบรมอาชีพ สหกรณ์ออมทรัพย์ สถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก และร้านค้าต่างๆที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม

3.สะดวกสบาย หมายถึง เป็นชุมชนที่มีพื้นที่การสัญจรภายในและภายนอกชุมชนที่ขาดคุณภาพ ลักษณะการเข้าถึงชุมชน ทางเข้า-ออกชุมชน ทั้งทางเดินแคบ ทางเดินเปลี่ยว และการจัดระบบบ้านพักอาศัยที่ไม่ดี บ้านเรือนแออัด การวางสิ่งของข้างๆทางเดินที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและงานสถาปัตยกรรม

4.สิ่งแวดล้อม หมายถึง เป็นชุมชนที่ขาดการวางแผนด้านสิ่งแวดล้อมทั้งบ้านเรือนแออัดแสงแดด ฝุ่น เสียง กลิ่น น้ำและยังรวมถึงพื้นที่สีเขียว อาคารทางศาสนา อาคารราชการและอาคารข้างเคียงที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม

5.สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หมายถึง เป็นชุมชนที่ขาดการวางแผนระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ดีทั้ง ระบบระบายน้ำ ไฟฟ้า ประปา ทางเดินชุมชน โทรศัพท์ สถานศึกษา ลานอเนกประสงค์ สนามเด็กเล่น ศูนย์บริการชุมชน สาธารณสุข ระบบกำจัดขยะ รวมถึงการดำรงชีวิตและประโยชน์ใช้สอยในชุมชนให้เหมาะสมกับคนในชุมชนทั้ง ขนาด รูปร่าง ตำแหน่งที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและงานสถาปัตยกรรม

1.5.5 ความต้องการที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน หมายถึง ความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบชุมชนทางด้านพฤติกรรม เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชนรวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประกอบด้วย

1.คุณภาพชีวิต หมายถึง เป็นชุมชนที่มีระเบียบสะอาดสวยงาม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทั้ง ลักษณะที่อยู่อาศัย ขนาดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับจำนวนคนในครอบครัว สภาพการครองครองที่ดิน ลักษณะชุมชนที่ถูกสุขลักษณะ รวมถึงรายได้ อาชีพ การศึกษา แหล่งงานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม

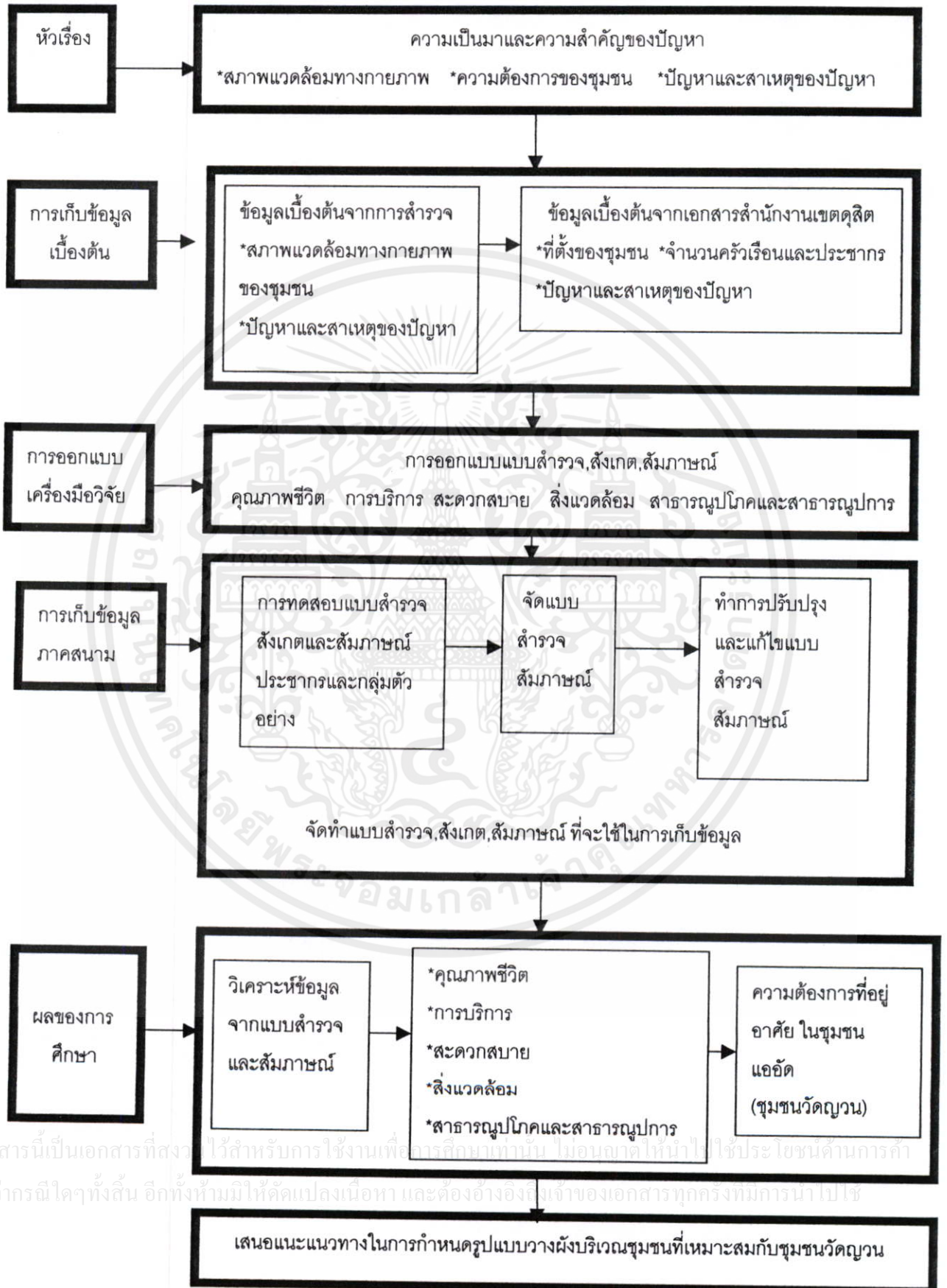
2.การบริการ หมายถึง เป็นชุมชนที่มีการบริการที่สมบูรณ์แบบที่สามารถตอบสนองการบริการขั้นพื้นฐานทั้งการค้าและบริการทั้ง สถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก สหกรณ์ออมทรัพย์ สถานฝึกอบรมอาชีพ รวมถึงร้านค้าต่างๆที่ส่งผลต่อการบริการของคนในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม

3.สะดวกสบาย หมายถึง เป็นชุมชนที่มีการจัดระบบการสัญจรภายในและภายนอกชุมชนที่ดีทั้ง ทางเดินภายในชุมชน การไม่วางสิ่งกีดขวางทางเดิน ระบบการวางแนวบ้านเรือนและการกำหนดการใช้ที่ดินไว้ล่วงหน้าเพื่อความสะดวกสบายกับวิถีชีวิตประจำวันและงานสถาปัตยกรรม

4.สิ่งแวดล้อม หมายถึง เป็นชุมชนที่มีระบบสิ่งแวดล้อมที่ดีทั้งระบบบ้านเรือนพื้นที่สีเขียว อาคารทางศาสนาและอาคารทางราชการ กระจายกันอยู่อย่างเหมาะสมและแบ่งแยกกลุ่มกิจกรรม ที่อาจก่อให้เกิดมลภาวะออกจากชุมชนทั้ง ฝุ่น เสียง กลิ่น น้ำ ที่ส่งผลถึงสิ่งแวดล้อมต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม

5.สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หมายถึง เป็นชุมชนที่มีการจัดระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ดีทั้งระบบระบายน้ำ ไฟฟ้า ประปา ทางเดินชุมชน โทรศัพท์ สถานศึกษา ลานอเนกประสงค์ สนามเด็กเล่น ศูนย์บริการชุมชน สถานฝึกอบรมอาชีพ สาธารณสุข ระบบกำจัดขยะ รวมถึงการดำรงชีวิตและประโยชน์ใช้สอยในชุมชนให้เหมาะสมกับคนในชุมชนทั้ง ขนาด รูปร่าง ตำแหน่ง ที่ส่งผลต่อระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม

แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษานั้น ไม่นอนลดให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้มีการศึกษาทบทวนจากเอกสารตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำราต่างๆ และเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และรวบรวมไว้ดังต่อไปนี้

1. ชุมชนแออัดริมคลองมหานาค

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแออัดริมคลองมหานาค
- 1.2 ความสำคัญของคลองมหานาค
- 1.3 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแออัดริมคลองมหานาคในปัจจุบัน

2. บทบาทและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8
- 2.2 แผนพัฒนากรุงเทพฉบับที่ 5
- 2.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3. ระบบการขยายตัวของชุมชน

- 3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน
- 3.2 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยภายในเมือง
- 3.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัย
- 3.4 ประเภทชุมชนแออัด
- 3.5 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร
- 3.6 วิธีการปรับปรุงชุมชนแออัด
- 3.7 ลักษณะที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
- 3.8 สภาพปัญหาและวิวัฒนาการแนวคิดการจัดหาที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มรายได้น้อยในเมือง
- 3.9 องค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่
- 3.10 การวางผังและการออกแบบกายภาพชุมชน
- 3.11 การวิเคราะห์พื้นที่ที่มีอิทธิพลในการวางแผนและออกแบบกายภาพ
- 3.12 แนวความคิดเรื่องคุณภาพชีวิต
- 3.13 แนวความคิดเรื่องชุมชน
- 3.14 แนวความคิดการพัฒนาชุมชน
- 3.15 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่... ไม่อนุญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น

2.1 ชุมชนแออัดริมคลองมหานาค

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแออัดริมคลอง

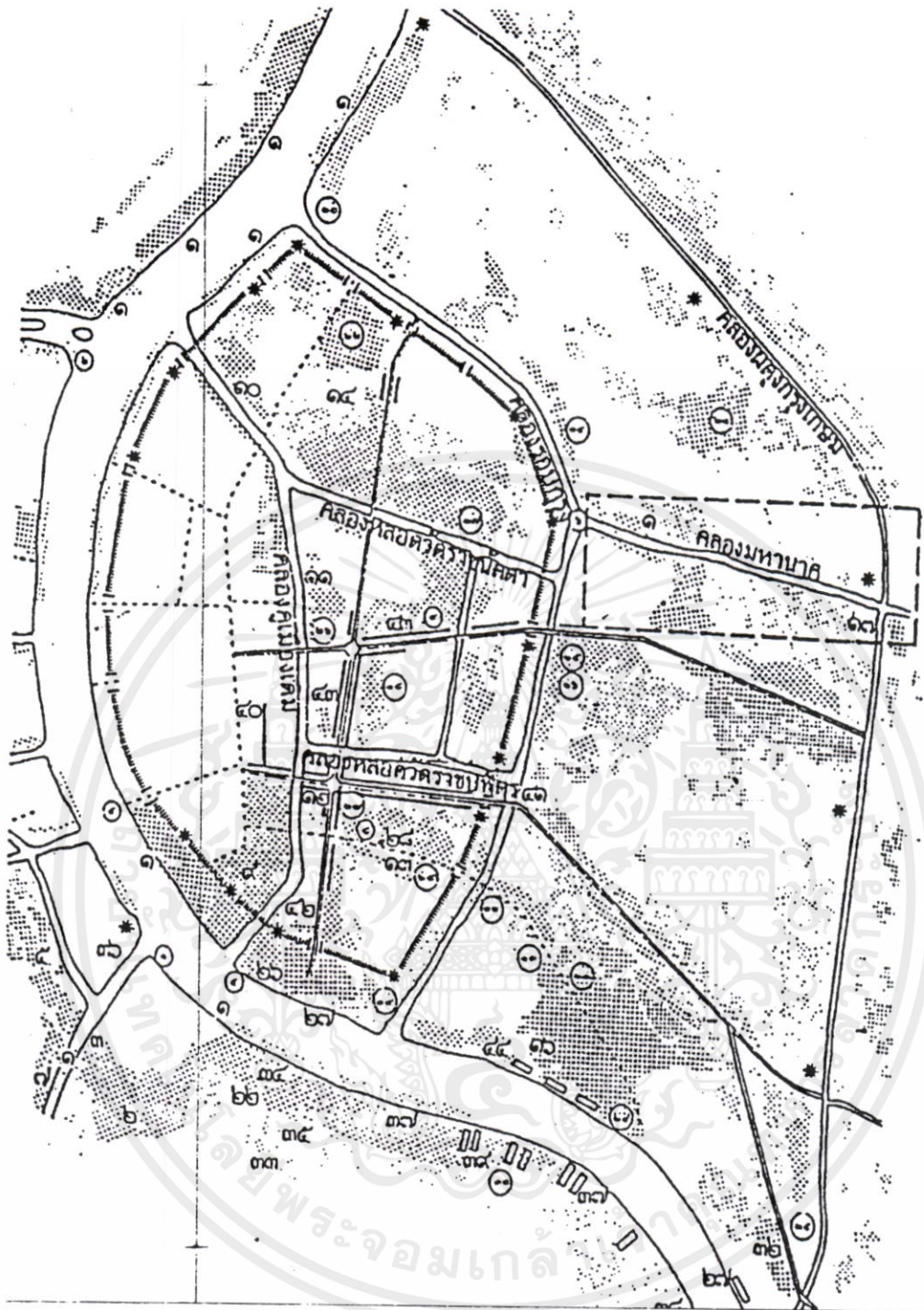
ชุมชนแออัดริมคลอง" ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของสลัมโดยทั่วไป เกิดขึ้นในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 24 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394 – 2411) โดยเริ่มจากกลุ่มคนที่ลี้ภัยเข้ามาตั้งถิ่นฐานนอกตัวคลองคูเมืองใหม่

ในช่วงที่เกิดสงครามระหว่างไทยกับเวียดนามในรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2367 – 2394) เจ้าพระยาบดินทร์ แม่ทัพไทยได้ส่งเชลยจำนวนหนึ่งมายังกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2373 เชลยบางคนเป็นคริสเตียน และได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ร่วมกับชาวเวียดนามที่เป็นคริสเตียนคนอื่นๆ ที่สามเสน ส่วนที่เหลือเป็นชาวพุทธถูกส่งไปประจำป้อมที่กาญจนบุรี ในรัชกาลต่อมา พวกเชลยชาวพุทธนี้ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ รัชกาลที่ 4 จึงโปรดเกล้าให้เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณข้างคลองซุดใหม่ คือ คลองผดุงกรุงเกษม และมีพระบรมราชโองการให้เข้าร่วมอยู่กับกองทหารอาสาปืนใหญ่ อ่างใน พระครูบริหารอนัมพรต, (2507:32-34) (ดูรูปที่ 2.1)

สมัยนั้น กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่มีกำแพงล้อมรอบ และ คลองผดุงกรุงเกษม เป็นเสมือนคูเมืองใหม่ที่ล้อมรอบบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวเมืองที่ได้แผ่ขยายออกไปนอกกำแพงเมืองที่ชาวเวียดนามเหล่านี้ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ตั้งถิ่นฐานนั้นอยู่นอกตัวคลองคูเมืองนี้ออกไปอีก ดังนั้น จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น "หมู่บ้านชาวญวนนอกเมือง" นอกเหนือจากชื่อที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า "หมู่บ้านวัดญวนสะพานขาว" ชื่นชม จันทรสมบุรณ์.(2538:34)

จากการศึกษาของ อคิน รพีพัฒน์ (2512 : 36) พบว่า ชุมชนนี้มีเนื้อที่ประมาณ 22 ไร่ ประมาณกึ่งหนึ่ง (11 ไร่) เป็นที่วัด อีกประมาณ 5 ไร่ เป็นที่อาศัยของชาวจีนไหหลำ ที่เหลือ 8 – 9 ไร่ เป็นเนื้อที่สำหรับคนในชุมชนเพื่อตั้งบ้านเรือน ซึ่งในปี 2511 มีคนอาศัยอยู่ 1,077 คน 191 ครอบครัว (อ้างถึง การสำรวจของศูนย์สาธารณะที่ 6 ในปี 2510) มีความแออัดของชุมชนถึง 6 เท่าของความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพฯ

ในขณะนั้นบริเวณชุมชนดังกล่าว เป็นบริเวณที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ความแออัดยัดเยียดนี้เองทำให้ท้องที่นี้ถูกเรียกว่า "สลัม" รวมทั้งการมีลักษณะอื่นของสลัมอยู่ด้วย คือ การขาดระบบการระบายน้ำ ที่เมื่อฝนตกแต่ละครั้ง น้ำก็จะท่วมอยู่นานวัน บ้านเล็กบ้านน้อยสร้างแน่นติดติดกัน จนกระทั่งเหลือแต่ทางเดินแคบๆ ที่คดเคี้ยวไปมา และบ้านเหล่านี้มีสภาพทรุดโทรม สร้างขึ้นด้วยวัสดุที่ขาดคุณภาพ เต็มไปด้วยอันตรายอันอาจเกิดขึ้นจากไฟไหม้ รวมถึงผู้อยู่อาศัยเป็นคนที่มีความรู้ทางเศรษฐกิจตกต่ำ ฉะนั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบริเวณริมคลองผดุงกรุงเกษมและคลองมหานาคตั้งแต่ระยะที่ 4 - 7 ซึ่งจากการศึกษาสันนิษฐานว่าเป็นบริเวณที่ตั้งชุมชนแออัดริมคลองแห่งแรกชุมชนแออัดริมคลองมหานาคในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 - 2411)
ที่มา : องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สลัมนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ วัดญวนและตรอกใต้ ซึ่งแตกต่างกันทั้งทางด้านลักษณะบ้านและสังคม บ้านในบริเวณวัดญวน โดยมากเป็นบ้านใหญ่ๆ แบ่งห้องให้เช่า เป็นบ้านไม้แข็งแรง แต่ละบ้านสนามเล็กๆ มีห้องเดียว หรือมีจะนั้นก็ห้องแถวข้างๆ ทางเดิน บ้านและห้องแถวเหล่านี้ มีสภาพทรุดโทรม สร้างขึ้นมาโดยใช้วัสดุคุณภาพต่ำหรือเก่าแก่ และมีหลายบ้านที่ขาดสุขลักษณะเบื้องต้น เช่น ไม่มีส้วมและไม่มีก๊อกน้ำประปา

ลักษณะทางกายภาพของบ้านมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อาศัย การที่มีรั้วสูงๆ กันรอบบริเวณของบ้านใหญ่ๆ ในเขตวัดญวน ทำให้คนในแต่ละบ้านแยกตัวจากคนบ้านอื่นมาสร้างหน่วยอิสระในบ้านตนเอง ส่วนลักษณะสังคมของตรอกใต้นั้นตรงข้ามกับวัดญวน ที่ตรอกใต้ บ้านทุกๆ บ้านอยู่ชิดติดกันจนแทบจะซ้อนกัน พอเปิดประตูเรือนก็พบเพื่อนบ้าน พวกเขาพึ่งอาศัยกันในบริเวณที่จำเป็น เช่น การใช้น้ำประปาและไฟฟ้า ที่ตรอกใต้ ทุกคนรู้จักกันและรู้ตัวว่า เขาเป็นสมาชิกของชุมชนเดียวกัน คือ ชุมชนตรอกใต้

ผู้อยู่อาศัยในเขตวัดญวน ถือว่าตนเองไม่ใช่คนสลัมและไม่ได้อยู่ในสลัม สำหรับพวกคนตรอกใต้เท่านั้นที่เป็นชาวสลัม ความแตกต่างระหว่างวัดญวนกับตรอกใต้อาจเป็นผลจากความ เป็นมาของชุมชนและแบบแผนของการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนในบริเวณนี้

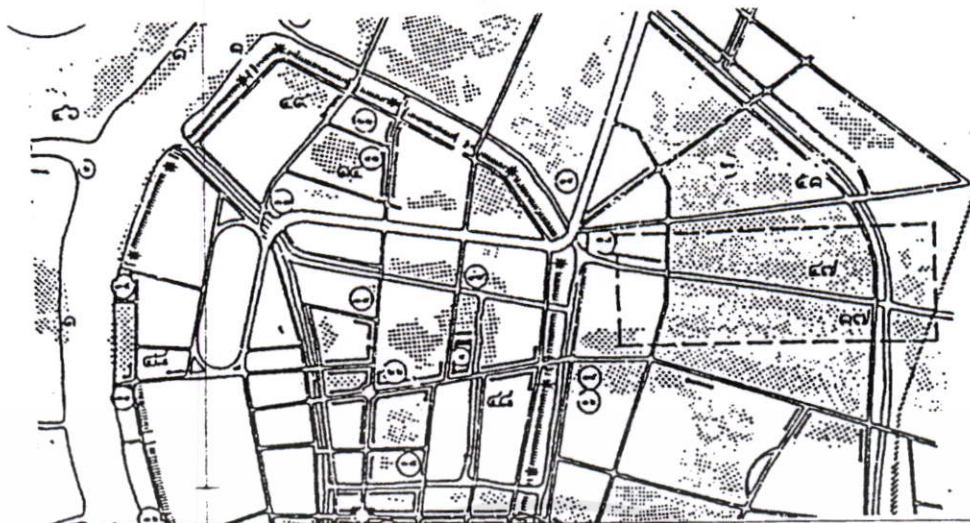
นั่นคือ ในระยะช่วง พ.ศ. 2443 – 2453 (รัชกาลที่ 4) ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงเกิดขึ้น ฐานันดรของไพร่ซึ่งเป็นเหมือนบริวารส่วนตัวของชุมชนนางถูกยกเลิก ระบบบริหารราชการทั้งทหารและพลเรือนได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง จัดให้มีเงินเดือนประจำสำหรับข้าราชการเป็นต้น ระยะนั้นจึงเป็นระยะเวลาที่มีการแก้ไขปรับปรุงระบบโบราณให้เป็นระบบสมัยใหม่ ทำให้ตั้งแต่ พ.ศ. 2443 เป็นต้นมา กรุงเทพฯ ก็เจริญขึ้นตามสมัยอย่างรวดเร็ว ถนนหนทางกว้างขวาง คูเมืองใหม่ คือ คลองผดุงกรุงเกษม ไม่ได้ใช้เป็นขอบเขตของเมืองอีกต่อไป เพราะได้มีการสร้างสะพานข้ามคลองตัดถนนออกไปสู่ที่ว่างเปล่าภายนอก มีการขยายเมืองจากเดิม พ.ศ. 2413 มีเนื้อที่ 4 ตารางกิโลเมตร เป็น 40 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2453 ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์, (2527:140) พื้นที่ว่างเปล่ายังไม่ได้พัฒนาก็เริ่มมีผู้คนเข้าไปตั้งถิ่นฐาน ปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณหมู่บ้านวัดญวน สถานที่ตั้งบ้านเรือนของชาวเวียดนามกองทหารอาสาปืนใหญ่นั้นอยู่ในบริเวณตรอกใต้ปัจจุบัน ห้องแถวในบริเวณนี้ บางส่วนยังเป็นของลูกหลานของชาวเวียดนามเหล่านั้น ตัววัดญวนเองสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อเป็นวัดของชุมชนชาวเวียดนาม ต่อมาชาวเวียดนามอีกกลุ่มเข้ามาในบริเวณนี้ ชาวเวียดนามกลุ่มนี้เคยอาศัยอยู่ที่บริเวณใกล้ถนนหลานหลวง และได้รับการขอร้องให้อพยพเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 – 2468) ได้พระราชทานที่ดินส่วนนั้นให้แก่พระยาอนุรักษ์ เจ้าอาสาวัดญวนในขณะนั้น ได้ชวนชาวเวียดนามกลุ่มนี้ได้เข้ามาปลูกเรือนอยู่ตอนเหนือของบริเวณที่เรียกกันทั่วไปว่า บริเวณวัดญวนในปัจจุบัน

ความแออัดยัดเยียดของชุมชนนี้ เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2493 โดยเริ่มจากราว พ.ศ. 2443 – 2483 ที่มีพ่อค้าเรือเร่มาจอดเรือค้างแรมที่คลองซุด เพราะคลองซุดอยู่ใกล้ตลาดมหา นาค ในที่สุดพ่อค้าเรือเร่บางคนก็อพยพขึ้นบกที่นี้และสร้างบ้านเรือนขึ้นบนที่ดินที่ว่างเปล่าใกล้ๆ คลองซุดและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งการสร้างบนที่ดินว่างเปล่าในขณะนั้นไม่ต้องขออนุญาตผู้ใด ไม่มีผู้ใดไปขับไล่หรือรบกวนเขา เพราะในสมัยนั้นที่ดินแถวนี้ไม่มีราคาและยังมีเงาของไม้ต้นใหญ่ๆ บดบังไว้ทำให้กลายเป็นสถานที่ที่รกแล้ว ในขณะที่เดียวกันลูกหลานของชาวเวียดนามกองอาสาปืนใหญ่ก็ได้สร้างเรือนแถวขึ้นให้เช่า เช่าใจว่าเจ้านายและขุนนางในรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 – 2453) ถึงรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468 – 2477) มักจะนิยมการสร้างห้องแถวให้เช่า เรือนแถวในสมัยนั้นมัก ทำด้วยไม้ชั้นเดียวเป็นส่วนมาก มีสองชั้นบ้างประปรายแบ่งออกเป็นห้องๆ ให้ครอบครัวคนยากจน เช่า แต่ละห้องเป็นห้องว่างเปล่า ไม่มีส้วมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกแต่อย่างใด การสร้างก็แน่น ชิดติดกันมากทั้งนี้เพื่อแสวงหาประโยชน์จากที่ดินที่ตนเป็นเจ้าของให้มากที่สุด ดังนั้นทางสัญจร ในชุมชนจึงเป็นทางเดินแคบๆ และตั้งแต่ พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา ชุมชนแห่งนี้ก็กลายเป็นสลัมใหญ่ แห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ในที่สุด

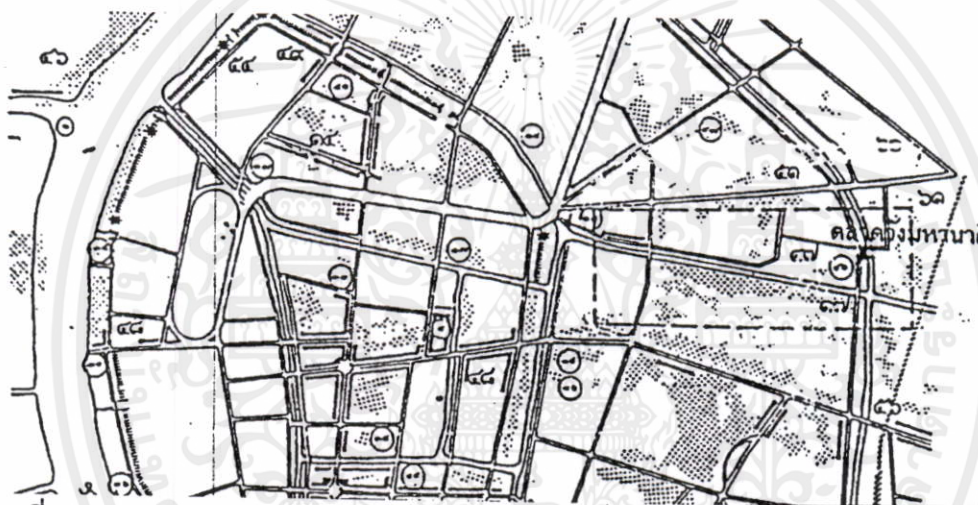
และจากที่กล่าวมาข้างต้น นั่นก็คือ ประวัติความเป็นมาของชุมชนแออัดริมคลองแห่งแรกของกรุงเทพมหานคร หากแต่เมื่อพิจารณาการเกิดขึ้นของชุมชนแออัดริมคลองทั้งหมด พบว่ามี ปัจจัยหลายอย่างที่ป็นสาเหตุของการเกิดขึ้น ฉะนั้น จากการศึกษาของศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัย และการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์, (2527:141) พบว่าเหตุ ที่ผู้อาศัยรายได้น้อยบุกรุกเข้าไปอยู่อาศัยบริเวณริมคลองหรือรูก้ำ คุคลองนั้น อาจเนื่องมาจาก ปัจจัยที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การขาดแคลนที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย เนื่องจากรัฐไม่สามารถที่จะจัดหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยอย่างเพียงพอ ในขณะที่ธุรกิจที่อยู่อาศัยในภาคเอกชนก็ตอบสนอง ความต้องการของผู้มีรายได้ปานกลางและสูงเป็นส่วนใหญ่ทำให้ผู้มีรายได้เหล่านั้นต้องหาที่ ว่างเปล่าเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของตนเองและที่ว่างเปล่าในเมืองที่ผู้มีรายได้เหล่านั้น สามารถเข้าไปอยู่อาศัยได้ ก็คือ บริเวณริมคลองซึ่งเป็นที่ดินของรัฐเมื่อมีความหนาแน่นขึ้น ก็จะมี การรูก้ำคุคลองมากขึ้น บางแห่งก็มีการปลูกสร้างบ้านเรือนคร่อมคุคลอง

2. การปล่อยปละละเลยโดยไม่มีการควบคุมดูแลอย่างจริงจัง หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ ควบคุมดูแลคุคลองสาธารณะและที่ดินริมคลองสาธารณะนั้น ได้ปล่อยปละละเลยโดยมิได้ควบคุมดูแลโดยตลอดมา ทำให้ผู้ขาดแคลนที่อยู่อาศัยเข้ายึดครองและปลูกสร้างที่อยู่อาศัยได้โดยง่าย ทำให้ผู้รูก้ำเพิ่มจำนวนมากขึ้นจนมีลักษณะเป็นชุมชนสลัมริมคลอง ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณ ใกล้ย่านความเจริญ ซึ่งเป็นแหล่งธุรกิจการค้า และอุตสาหกรรมการอยู่อาศัยบริเวณใกล้ความ เจริญดังกล่าว จึงมีความสะดวกในด้านการคมนาคมและการประกอบอาชีพ

ภาพที่ 2.2 ชุมชนบริเวณคลองมหานาคในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 – 2453)

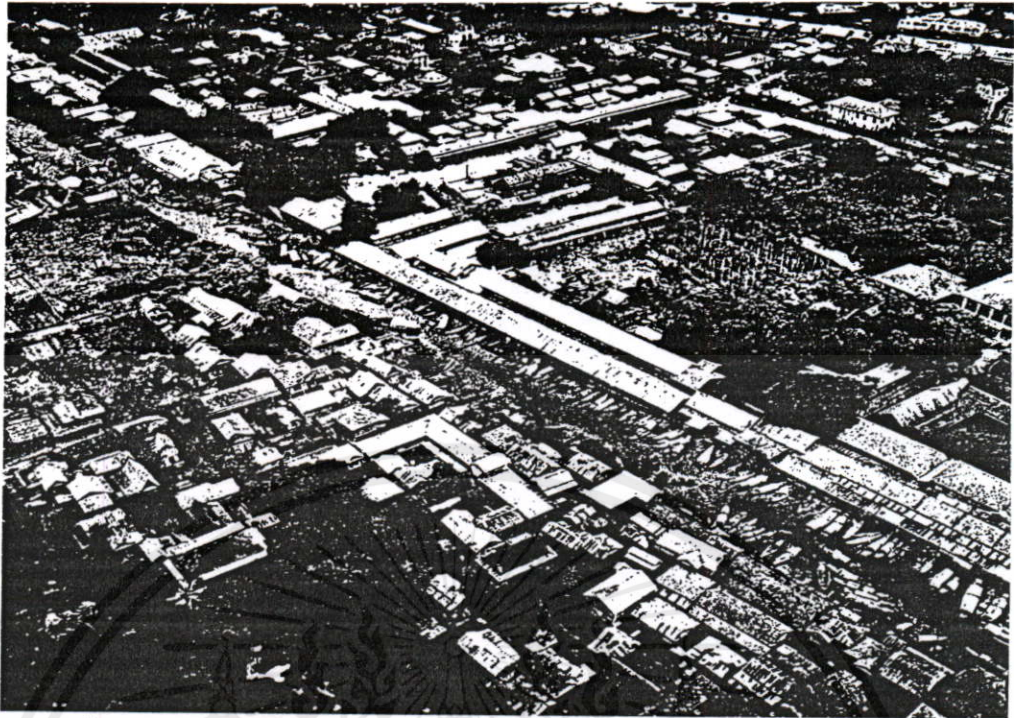

ภาพที่ 2.3 ชุมชนบริเวณคลองมหานาคในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 – 2468)

ภาพที่ 2.4 ชุมชนบริเวณคลองมหานาคในสมัยรัชกาลที่ 7 – 8 (พ.ศ. 2468 – 2489)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
 ที่มา : องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์. 2534

ภาพที่ 2.5 ทศนิยมภาพชุมชนแออัดริมคลองมหานาคในอดีต

ภาพที่ 2.6 ทศนิยมภาพชุมชนบริเวณริมคลองมหานาค

เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ห้ามเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น ลิขสิทธิ์นี้เป็นของแปลงที่ดินและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
 ที่มา : กรุงเทพฯ 2489 – 2539 หน้า 142 – 143

ภาพที่ 2.7 ทศนิยมภาพริมคลองมหานาคในปัจจุบัน 2544

ที่มา : ประชาถ่ายภาพเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2544

3.ปัญหาด้านที่ดิน ตั้งแต่ปี 2503 เป็นต้นมา ได้เริ่มมีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไร จนถึงปี 2524 ที่ดินเขตชานเมืองกรุงเทพฯ คิดเป็นพื้นที่ 150 - 170 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 100,000 ไร่) ถูกโอนไปอยู่ในมือของนายทุนนักจัดสรรที่ดิน เมื่อที่ดินบริเวณชานเมืองถูกนักจัดสรรที่ดินจับจองหมดแล้ว ในขณะที่ความเจริญของเมืองขยายตัวสูงขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง สถานการณ์เช่นนี้เป็นผลกระทบโดยตรงที่ก่อให้เกิดการผลักดันผู้อยู่อาศัยรายได้น้อยออกไปเขตความเจริญ กล่าวคือ เจ้าของที่ดินในเมืองต้องการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมหรืออุตสาหกรรม ซึ่งให้ผลตอบแทนสูงกว่า จึงหันผลตอบแทนสูงกว่า จึงหันมาใช้วิธีขับไล่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดด้วยวิธีการต่างๆ สภาพเช่นนี้เป็นแรงบีบให้ผู้อยู่อาศัยรายได้น้อยเหล่านี้ บุกรุกเข้าไปในที่ว่างในเมืองที่ไม่ใช่ของเอกชน ซึ่งก็ยังคงมีอยู่เฉพาะที่ริมคลองนั่นเอง

4. อยู่ใกล้แหล่งงานและคมนาคมสะดวก เนื่องจากในกรุงเทพฯ มีคูคลองอยู่มากมาย และสลัมริมคลองส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณใกล้ย่านความเจริญ ซึ่งเป็นแหล่งธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรม การอยู่อาศัยบริเวณใกล้ความเจริญดังกล่าวจึงมีความสะดวกในด้านการคมนาคมและการประกอบอาชีพ

5. อยู่ใกล้แหล่งสาธารณูปโภค เนื่องจากสลัมริมคลองส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณใกล้ความเจริญดังกล่าวแล้ว ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ในอาณาบริเวณที่สาธารณูปโภค อันได้แก่ ไฟฟ้า และประปา เข้าถึง แม้ว่าอาจจะไม่สามารถติดตั้งมิเตอร์ของตนเองได้ แต่สามารถจัดหาได้ด้วยวิธีการนอกระบบต่างๆ ซึ่งยิ่งดีกว่าอยู่นอกเมืองที่ห่างไกล ส่วนในเรื่องของน้ำใช้นั้น สลัมริมคลองบางแห่งก็ให้น้ำคลองที่อยู่อาศัยนั้นเพื่อการอุปโภคและบริโภค

2.1.2 ความสำคัญของคลองมหานาค

จากการศึกษาและค้นคว้า พบว่าความสำคัญของคลองมหานาค มีอยู่หลายประการด้วยกัน ทั้งความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งน้ำของชุมชน เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง ใช้ในการปกครอง และการระบายน้ำ

ทางด้านประวัติศาสตร์ (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, การขนส่งทางน้ำของกรุงเทพมหานคร) ในกทม. นอกจากจะมีคูคลองซึ่งเป็นเส้นทางน้ำตามธรรมชาติที่แยกมาจากแม่น้ำแล้ว ก็ยังมีคูคลองที่ถูกขุดลอกและขุดขึ้นใหม่ เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งยุทธศาสตร์และการปกครอง การคมนาคมและค้าขาย เป็นต้น

เริ่มตั้งแต่ในสมัยอยุธยา คลองที่ถูกขุดขึ้นก็เพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมค้าขาย และเอื้อต่อการปกครองระหว่างกรุงเทพฯและอยุธยา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคลองลัดที่ขุดตัดแม่น้ำย่อยระยะทางส่วนที่คดเคี้ยวให้ตรงเพื่อเปลี่ยนทางน้ำให้เรือแพสัญจรไปมาได้สะดวก เช่น คลองบางกอก คลองลัดที่บางกรวย และมีการขุดคลองเชื่อมแม่น้ำ เช่น คลองลำโรง คลองทับนาง เป็นต้น

ในสมัยกรุงธนบุรี มีการขุดคลองคูเมืองด้านตะวันตกที่เรียกว่า คลองหลอดในปัจจุบัน โดยพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ โดยใช้วิธีการเรียกเกณฑ์แรงงานไพร่ทั้งในกรุงเทพและหัวเมือง วัตถุประสงค์ก็เพื่อการคมนาคมและป้องกันบ้านเมือง

ในสมัยรัชกาลที่ 1 โปรดให้ขุดลอกคลองคูเมืองเดิม (คลองหลอด) ให้กว้างและลึก ขุดคลองรอบกรุงซึ่งเป็นคลองคูเมืองอีกชั้น ตั้งแต่บางลำภูมาออกเหนือวัดสามปลื้ม ขุดคลองหลอดอีกสองคลอง จากคลองคูเมืองเดิมออกไปบรรจบคลองรอบกรุงที่ขุดใหม่ และโปรดให้ขุดคลองมหานาค ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางยุทธศาสตร์และคมนาคม

ความสำคัญทางด้านเส้นทางคมนาคมขนส่ง นอกจากคูคลองจะถูกใช้เส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญของเมืองก่อนที่ถูกลบลบตาหลงเมื่อมีการสร้างถนนตามอิทธิพลของตะวันตกก็ตาม ในปัจจุบัน สำหรับเมืองที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตทางจราจร การหวนกลับมาใช้คูคลองเป็นเส้นทางคมนาคมอีกครั้ง ก็สามารถช่วยหลบหนีจากปัญหาการจราจรไปได้ คลองที่เปิดใช้ให้มีการขนส่งใหม่ ได้แก่ คลองแสนแสบ คลองผดุงกรุงเกษม เป็นต้น

2.1.3 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแออัดริมคลองมหานาค

(สำนักงานเขตดุสิต ฝ่ายพัฒนาชุมชน, ชุมชนวัดญวน – คลองลำปึก) แต่เดิมชาวชุมชนวัดญวน – คลองลำปึก อาศัยอยู่หลังโรงพยาบาลนตปารีส เมื่อมีการสร้างตลาด จึงถูกเจ้าของที่ไล่รื้อ แล้วย้ายมาอยู่บริเวณที่ว่างใกล้โรงพยาบาลนตปารีส ต่อมาก็ถูกไล่รื้ออีก จึงย้ายมาปลูกอาศัยในบริเวณคลองลำปึก ซึ่งเป็นที่อยู่ปัจจุบัน

สภาพการถือครองที่ดิน : บุกรุกริมคลองสาธารณะ

ที่ตั้ง : ถนนหลานหลวง แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต

สภาพการถือครองที่ดิน : บุกรุกริมคลองสาธารณะ

ที่ตั้ง : ถนนหลานหลวง แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต

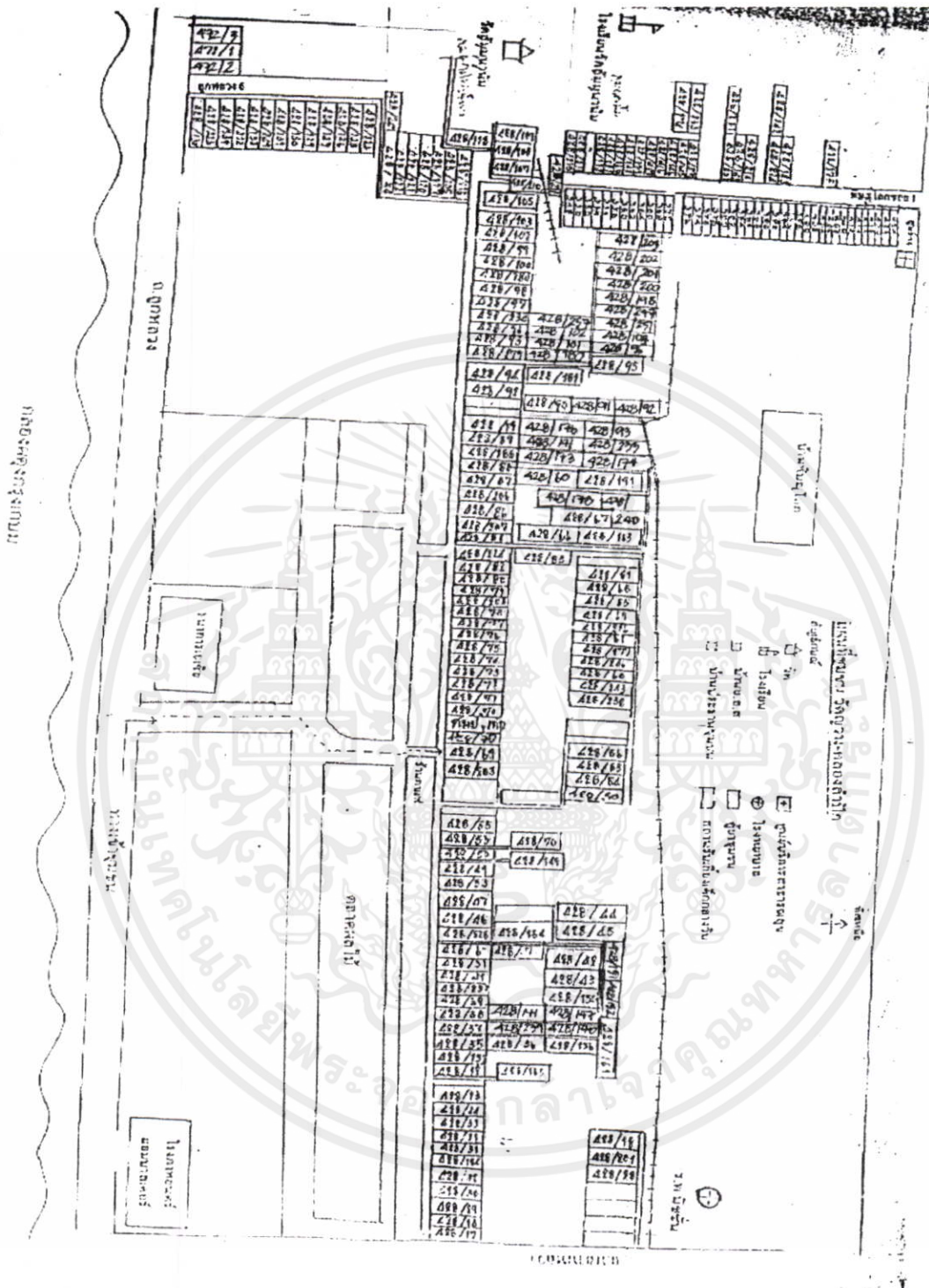
ข้อมูลประชากร : มีจำนวน 191 หลังคาเรือน 236 ครอบครัว ประชากรรวม 974 คน

สาธารณูปโภคในชุมชน : ชาวชุมชนยังไม่มีไฟฟ้าและประปาใช้เองเป็นส่วนใหญ่ ต้อง
 ต่อจากบริเวณใกล้เคียง โทรศัพท์สาธารณะในชุมชนยังไม่มี ส่วนทางเดินเท้าบางส่วนเป็น
 คอนกรีตที่ค่อนข้างแคบ บางส่วนที่เป็นทางเดินไม่ในลำคลองและบางส่วนเป็นดินมีน้ำขัง

ภาพที่ 2.8 แผนที่ชุมชนวัดญวนในปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ที่มาจกเอกสารสำนักงานเขตดุสิตในสมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2544) การทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.9 แผนที่ปัจจุบันของชุมชนวัดญาณ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2544)

ที่มา : เอกสารสำนักงานเขตดุสิตในสมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2544) คำนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2 บทบาทและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

องค์กรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาชุมชนแออัดอาจแบ่งได้เป็น 2 องค์กรใหญ่ๆ ได้แก่

2.2.1 องค์กรของรัฐ เนื่องจากรัฐจะต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการกำหนดแนวทางหรือดำเนินการปรับปรุงชุมชนแออัดซึ่งเป็นปัญหาของชุมชนเมืองให้ดีขึ้นหรือหมดไป ดังนั้นการจัดการของรัฐอาจแบ่งออกได้ 2 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

1. การกำหนดแนวทาง จะประกอบด้วยแผนพัฒนาแห่งชาติ แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในระดับนี้จะเป็นการกำหนดกรอบหรือแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างกว้างๆ ดังนี้ อ้างใน ชื่นชม จันทรสมบุรณ์.(2538:24)

ก. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 การพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร.(2539:69-73)

ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศมาตั้งแต่ พ.ศ.2540 จนถึงปัจจุบันได้มีการจัดทำแผนมาแล้ว 7 ฉบับ ในขณะนี้กำลังใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โดยผ่านกระบวนการทบทวนการศึกษา ระดมความคิดเห็นจากประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งระดับวิชาการ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานและประชาชน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปแนวคิดทิศทางของแผนคือมีการปรับเปลี่ยนปรัชญาการพัฒนาที่สำคัญ จาก การมุ่งเน้นเรื่องความเจริญเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมาสู่การมุ่งเน้นการพัฒนาคน โดยยึดหลักการที่จะให้คนเป็นศูนย์กลางและเป็นเป้าหมายของการพัฒนาประเทศและให้การพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นเครื่องมือรองรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเท่านั้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของคนไทยและสังคมไทย ไว้ดังนี้

1. คนทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งกาย ใจ สติปัญญาและความสามารถ เพื่อเป็นคนที่มีสุขภาพดี มีคุณภาพ มีความสุขและมีคุณธรรมตลอดจนมีความรู้ความสามารถที่จะปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต

2. คนเกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่นมีความสามารถในการประกอบอาชีพและมีหลักประกันในการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมอื่นๆ ที่สมเหตุสมผลรวมทั้งมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. คนอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง ที่การรวมพลังและมีการรับผิดชอบต่อร่วมกันในการดูแลตัวเอง ครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

4. สังคมมีเสถียรภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม ความเมตตา ความเคารพในสิทธิมนุษยชนและเป็นสังคมที่สันติไม่มีความขัดแย้งรุนแรงรวมทั้งมีการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนสามารถยืนอยู่บนเวทีโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี

จากเอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องมิติใหม่ของการพัฒนาของคนจนในเมืองในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2539 ได้กล่าวแนวทางแก้ไขปัญหามุมชนแออัดและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนของคนจนภายในช่วงแผนฯ 8 ไว้ดังนี้

การสร้างโอกาสให้แก่ชุมชนและคนจนในเมือง เพื่อแก้ไขปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วที่ผ่านมา จำเป็นต้องยกระดับคุณภาพชีวิตของคนจนที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยการพัฒนาที่อยู่อาศัย อาชีพ รายได้ บริการสังคม และสุขภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชาวชุมชนและคนจนในเมืองสามารถก่อร่างสร้างตัวและช่วยเหลือตนเองต่อไปได้อย่างถาวรโดยมีแนวทางพัฒนาด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมที่องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ด้านกายภาพ

1.1 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในที่ดินเดิมของชุมชนแออัด เพื่อให้ชาวชุมชนมีมาตรฐานการอยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยปรับปรุงทางเดินเท้า ท่อระบายน้ำ ประปา ไฟฟ้า ในชุมชน

1.2 พิจารณาความเป็นไปได้ในการนำที่ดินของรัฐในเมือง โดยเฉพาะที่ดินที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์มาพัฒนาให้เป็นที่อยู่อาศัยของคนจนในเมือง รวมทั้งจัดที่ดินชานเมืองให้ชุมชนแออัดที่ถูกไล่ออกจากที่อยู่อาศัย โดยให้มีระบบขนส่งมวลชนเพื่อการเดินทางเข้าใจกลางเมืองได้สะดวก

2) ด้านเศรษฐกิจ

2.1 ให้กองทุนพัฒนาคนจนในเมืองขยายการให้เงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีพแก่ชาวชุมชนแออัดและคนจนในเมืองอื่นๆ ให้กว้างขวางมากขึ้นในภูมิภาคต่างๆ

2.2 ให้นำหน่วยงานในท้องถิ่นร่วมกับองค์กรอาสาสมัครเอกชนสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มหรือสหกรณ์ออมทรัพย์ในชุมชนแออัดให้เพิ่มขึ้นและมีความเข้มแข็งเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนต่อไปได้

2.3 ให้นำหน่วยงานในท้องถิ่นประสานกับภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมให้ผู้มีรายได้น้อยจัดตั้งกลุ่มอาชีพ และประกอบอาชีพส่วนตัวขนาดเล็ก รวมทั้งจัดหาตลาดสำหรับจำหน่ายผลผลิต

2.4 ให้นำหน่วยงานในท้องถิ่นประสานกับเจ้าของโรงงาน เพื่อส่งเสริมการฝึกอบรมและเสริมทักษะเพื่อยกระดับมาตรฐานแรงงานให้สามารถทำงานที่ใช้ลักษณะและความรู้ความสามารถในระดับกึ่งฝีมือ หรือแรงงานฝีมือได้ เพื่อจัดทำแผนการฝึกอบรมแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงงานและรับเข้าทำงานต่อไป

3) ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

3.1 ขยายบริการสังคมให้เข้าถึงชุมชนอย่างทั่วถึง ทั้งด้านการอนามัย สาธารณสุข

การศึกษา และการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคสังคมเมือง ได้แก่ โรคเอดส์ โรคทางเดินหายใจ โรคติดต่อทางเพศ

3.2 ให้หน่วยงานในท้องถิ่นสำรวจ จัดทำแผนและดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เช่น กลุ่มคนเร่ร่อน กลุ่มผู้สูงอายุซึ่งขาดที่พึ่ง โดยการจัดการรักษาพยาบาล และการประกอบอาชีพ

3.3 ส่งเสริมให้หน่วยงานในท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้น ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยส่งเสริมให้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนให้ท้องถิ่นมีแหล่งรายได้ภายใน ท้องถิ่นมากขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านนี้ นอกเหนือจากการสนับสนุนด้านงบประมาณแก่ท้องถิ่น

มาตรการ / แผนงานโครงการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการประสานการพัฒนาชุมชนเมืองขึ้น ซึ่งเป็นคณะกรรมการระดับชาติประกอบด้วยฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยเฉพาะผู้แทนชุมชนในสัดส่วนที่มากพอสมควรเพื่อรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดและคนจนในเมืองโดยตรง มีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบาย ประสานและกำกับดูแลการดำเนินงาน และงบประมาณในการพัฒนาชุมชนแออัดและคนจนในเมืองให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล โดยให้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีรองรับ และมีสำนักงานของคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามภารกิจหน้าที่ รวมทั้งมีคณะกรรมการประสานการพัฒนาชุมชนแทนชุมชนที่มากพอเช่นกัน และประสานงานกับคณะกรรมการระดับชาติอย่างใกล้ชิด

2. จัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชนเมืองขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเงินสนับสนุนทั้งด้านสินเชื่อ และด้านอื่นๆ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาและปรับปรุงพัฒนาชุมชนแออัดและคนจนในเมืองสามารถดำเนินการได้อย่างกว้างขวางรอบด้านครบวงจร ทันต่อสถานการณ์และยืดหยุ่น เช่น การแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ด้านการประกอบอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมสุขภาพอนามัย และการรื้อย้ายชุมชน รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางเทคนิควิชาการด้วย โดยมุ่งเน้นให้การสนับสนุนแก่ชุมชนที่มีการพัฒนาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งและอาจรวมถึงการสนับสนุนแก่ชุมชนที่มีการพัฒนาเอกชนด้วย ซึ่งอาจมีแหล่งที่มาของงบประมาณจากเงินอุดหนุนของรัฐ เงินอุดหนุนจาก สส. เงินช่วยเหลือจากเจ้าของที่ดิน เงินช่วยเหลือจากภาคธุรกิจเอกชน ประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เป็นต้น

3. ผลักดันให้มีกฎหมายชุมชนแออัดขึ้น เพื่อเอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดให้บรรลุผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว โดยอาจพิจารณาเร่งรัดให้ พ.ร.บ. ชุมชนแออัดที่อยู่ระหว่างการศึกษาพิจารณาในปัจจุบันให้มีการประกาศใช้เร็วขึ้น

4. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนแออัดและคนจนใน

เมืองโดยเฉพาะระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาชุมชนแออัดในที่ดินของเอกชน รวมถึงวิธีการจัดสรรงบประมาณให้ลงทุนชุมชนอย่างแท้จริงและอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ตลอดจนจัดระบบควบคุมการปฏิบัติงานขององค์กรรัฐให้มีประสิทธิภาพ ยืดหยุ่นและคล่องตัวยิ่งขึ้น

5. จัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินภาครัฐในเมือง โดยเฉพาะที่ดินภาครัฐที่เหมาะสม และยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างแหล่งจ้างงานและแรงงาน และเกิดประโยชน์ที่ดียิ่งขึ้นแก่รัฐ ขณะเดียวกันยังเอื้ออำนวยให้ชาวชุมชนแออัด และคนจนในเมืองที่มีสิทธิที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคง โดยทำความเข้าใจกับเจ้าของที่ดินภาครัฐ เช่น การให้เช่าระยะยาว การประสานการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land Sharing) การจัดรูปที่ดิน (Land Readjustment) และการฟื้นฟูชุมชนเมือง (Urban Renewal) เป็นต้น นอกจากนี้โครงการเมืองใหม่ของรัฐ ควรมีการจัดเตรียมที่ดินและที่อยู่อาศัยสำหรับคนจนในเมืองและแรงงานในโรงงานด้วย

6. จัดทำแผนการพัฒนาและจัดหาที่อยู่ที่เหมาะสมของชุมชนแออัด แรงงานอุตสาหกรรม และคนจนในเมือง รวมทั้งแผนป้องกันการเกิดชุมชนแออัด โดยให้ชาวชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดเตรียมแผนไว้ล่วงหน้าแต่เนิ่นๆ ร่วมกับเจ้าของที่ดินและหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชนบุกรุกที่มีแนวโน้มจะถูกไล่รื้อ โดยอาจมีหน่วยงานภายนอกอื่นๆ ร่วมให้การสนับสนุนด้วย ซึ่งควรจะสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพเป็นที่น่าพอใจร่วมกันและมีการปรับทัศนคติเข้าหากัน โดยจัดทำเป็นแผนระยะสั้นและระยะยาว ทั้งการแก้ไข ป้องกัน และพัฒนา นอกจากนี้ควรจะพิจารณานำมาตรการสำคัญอื่นๆ มาสนับสนุนการจัดทำแผนการจัดหาที่อยู่ของชาวชุมชนให้เกิดประสิทธิผลด้วย

7. จัดระบบองค์กรและหน่วยงานที่สามารถเอื้ออำนวยในการเจรจาตกลงเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างเจ้าของที่ดินและชาวชุมชนให้สิ้นสุดและเป็นไปโดยราบรื่นสันติ ตลอดจนจัดให้มีการประมวลความรู้ ฝึกอบรมและเพิ่มพูนความชำนาญเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าว

8. ส่งเสริมความรู้ทักษะในการจัดการทางการเงินของชาวชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนให้เข้มแข็ง และสามารถสร้างโอกาสการระดมเงินทั้งจากแหล่งงบประมาณของรัฐ ของภาคเอกชนและแหล่งเงินกู้ในระบบเพื่อการพัฒนาชุมชน อาชีพ และที่อยู่อาศัยได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

9. ส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะในการประกอบอาชีพทั้งในระบบและนอกระบบแก่คนจนในเมือง เพื่อให้มีรายได้สูงขึ้นและมั่นคง โดยสนับสนุนการฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆ และทักษะการด้านการค้า บริหารจัดการ การประกอบอาชีพอย่างครบวงจร เช่น ด้านการผลิตอย่างมีคุณภาพ การไปใช้ตลาด ด้านการเงิน / บัญชี เป็นต้น ซึ่งเป็นการฝึกอบรมที่เข้าถึงในชุมชนและเน้นให้ชาวชุมชนจัดการธุรกิจชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งประสานกับเจ้าของโรงงานในการฝึกอบรมฝีมือแรงงานเพื่อ

เข้ารับทำงานในโรงงานต่อไปตลอดจนติดตามประเมินผลความสำเร็จในการประกอบอาชีพของผู้ที่
ได้รับการฝึกอบรมด้วย

10. ส่งเสริมพัฒนาชุมชนในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยพัฒนาฝึกอบรมผู้นำชุมชน
และผู้นำกลุ่มเยาวชน ให้ตระหนักถึงการปรับปรุงพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การ
ลดละอายนุช การจัดเก็บขยะ การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน การดูแลเด็กก่อนวัย
เรียน และระดมขอความร่วมมือจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้ดำเนินการการพัฒนาาร่วมกัน

ข. แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 สำนักพัฒนาชุมชน, กทม. : (76-77)

จากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 – 2544) แผนงานและแนวทางการ
พัฒนาและปรับปรุงชุมชนแออัด ได้ถูกกำหนดกรอบความคิดพื้นฐานไว้ เนื่องจากสภาพปัญหา
ของการอยู่อาศัยของประชาชนในชุมชนเป็นปัญหาหลัก สภาพการถือครองที่ดิน ระบบ
สาธารณูปโภค รายได้ การพัฒนาอาชีพ องค์กรประชาชน สถาบันครอบครัวที่ไม่มีความมั่นคง
การอพยพย้ายถิ่นเพื่อมาหาแหล่งงาน และการปรับปรุงแนวคิดอุดมการณ์ของประชาชน ทาง
สำนักพัฒนาชุมชนจึงสรุปกรอบแนวความคิดพื้นฐานไว้ดังนี้

1. สภาพปัญหาและสถานการณ์ของชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในชุมชน
แออัดในปัจจุบัน มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัย เศรษฐกิจ และสุข
ภาพอนามัยของคนในชุมชนกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก

2. ในการแก้ปัญหา เพื่อก่อให้เกิดการดำเนินงานที่สำเร็จอย่างถาวร และยั่งยืนมิใช่การ
แก้ไขปัญหในด้านในด้านหนึ่ง ระดับใดระดับหนึ่ง และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องระดมความร่วม
มือจากทุกฝ่ายโดยใช้การประสานงานในทุกระดับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ นักวิชาการ
และชุมชนร่วมดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดการบูรณาการ และมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบ กระบวนการ และวิธีการแก้ไขปัญหา ควรเป็นลักษณะร่วมกันคิด ร่วมกันแก้
ไขผสมผสานกัน มุ่งเน้นให้ชาวชุมชน เป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยให้บทบาท
และผ่านทางองค์กรชุมชน ทั้งนี้เพื่อสร้างเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม และการดำเนินงานนั้นสอดคล้อง
คลึงกับความต้องการของประชาชน

ค. กฎหมายและข้อกำหนดต่างๆที่เกี่ยวข้อง

นอกจากแผนพัฒนาหรือนโยบายของรัฐบาลแต่ละสมัยแล้ว การดำเนินการเกี่ยวกับชุมชน
แออัดยังมีได้กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ต้องอาศัยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
อยู่หลายฉบับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าการกำหนดความหมายและวิธีการแก้ปัญหาชุมชนแออัดหรือแหล่ง
เสื่อมโทรมในแต่ละยุคสมัยว่าเกี่ยวข้องกับงานด้านนี้ได้แก่

1. ระเบียบปฏิบัติกรุงเทพมหานคร กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลง
อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในเขตกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2502-2542)

-เพื่อรักษาความปลอดภัยของสถาบันระดับสูงและบริเวณที่สมควรรักษาเป็นพิเศษ (บริเวณรอบพระราชวังสวงจิตรดา พ.ศ.2526 และฉบับที่ 2 พ.ศ.2535)

2.พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ.2535(กฎกระทรวงฉบับที่44และ55 พ.ศ.2543)

3.พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

4.พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง พ.ศ.2535

5.พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 กฎกระทรวงฉบับที่ 414 พ.ศ.2542

6.พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

7.ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 316 เรื่องการจัดตั้งการเคหะแห่งชาติ 2515 และระเบียบการเคหะแห่งชาติที่ 14/2520

และในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัด ย่อมต้องมีส่วนเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายที่ใช้ดูแลรักษาคลองบางฉบับ ดังนั้นในการศึกษาประเด็นดังกล่าวคงต้องพิจารณาร่วมไปด้วย โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาจได้แก่ พระราชบัญญัติ รักษาคลอง ร.ศ. 121 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 (ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2535 มีผลบังคับใช้เมื่อ 29 พ.ย. 2536) เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายอีกบางฉบับที่ทางกรุงเทพมหานครเคยใช้ในการรื้อย้ายชุมชนริมคลองบางแห่งในปี พ.ศ. 2527 (ศูนย์การศึกษา สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมและสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527) เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 9, ประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นต้น

การดำเนินงาน ในองค์การของรัฐจะมีหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ หรือ นโยบายของรัฐ โดยมีเครื่องมือ คือ กฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนแออัด ได้แก่

การเคหะแห่งชาติ รับผิดชอบทางด้านจัดการทางกายภาพ เช่น การปรับปรุงในที่ดินเดิมหรือย้ายไปในที่ใหม่ เป็นต้น

สำนักสวัสดิการสังคม กทม. รับผิดชอบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การพัฒนาประชากร การส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ใกล้ตัวเอง เป็นต้น (ปัจจุบันเป็นหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชน กทม.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมงานวิจัยและโครงการวิจัย
งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตต่างๆ เป็นผู้ประสานงานและรับโครงการจาก
การเคหะแห่งชาติและสำนักสวัสดิการสังคมมาปฏิบัติงานในพื้นที่ และเป็นผู้ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานรัฐอื่นๆ ที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือและประสานงานในการปรับปรุงชุมชนแออัดอีก เมื่อมีโครงการเกิดขึ้นและได้รับมอบหมายจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง หน่วยงานดังกล่าว เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมประชาสัมพันธ์ สภาสตรีแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การพัฒนาฝึกหัดฝีมือแรงงาน หรือสร้างอาชีพให้

และในประเด็นของการศึกษาชุมชนแออัดริมคลอง ก็จะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลดูแลคลอบเกี่ยวกับอยู่ด้วย ซึ่งได้แก่ สำนักงานระบายน้ำ กทม. และกรมชลประทาน

2.2.2 องค์การของเอกชน ในระยะหลังแผนพัฒนาฉบับที่ 3 รัฐบาลเริ่มยอมรับว่า การดำเนินงานการแก้ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งเสื่อมโทรมนั้นน่าจะมีควมหมายกว้างกว่าการรื้อล้างและสร้างใหม่ กล่าวคือ ควรมีการป้องกัน และแก้ไขปรับปรุงทั้งสภาพแวดล้อมด้านกายภาพและคุณภาพของคนที่อยู่อาศัยในนั้นด้วย ดังนั้นในการปรับปรุงในลักษณะนี้จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ เพิ่มขึ้นทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลและมีใช้รัฐบาล Kattiya, Kamasuta.2522 อ้างในชื่นชม จันทรมบูรณ์.(2538:27)เอกชนเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับชุมชนแออัดในระยะนี้เอง ในปัจจุบันพบว่า บทบาทขององค์กรของเอกชนที่เข้าไปมีส่วนในการพัฒนาชุมชนแออัดอาจแบ่งได้เป็น 2 ด้านใหญ่ๆ คือ หนึ่ง ด้านเกี่ยวข้องกับเด็ก การศึกษา และสุขภาพอนามัย เช่น มูลนิธิดวงประทีป และสอง ด้านที่เกี่ยวข้องกับ Community Organization เช่นการจัดกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ การปรึกษาสิทธิทางด้านกฎหมาย หรือการพัฒนาที่อยู่อาศัย องค์กรที่จับงานด้านนี้ ได้แก่ สมาคมร่วมกับสร้างมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย เป็นต้น

การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย

เมื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีมากขึ้นและประชาชนมีจำนวนมากขึ้น ปัญหาต่างๆก็เพิ่มขึ้น และมีความหลากหลายซับซ้อนยิ่งขึ้น การอาศัยกลไกตามปกติของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆให้หมดแทบจะเป็นไปไม่ได้ องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเกิดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือรัฐในการอุดช่องว่างต่างๆ เหล่านี้

องค์กรเอกชนในยุคแรกๆ เกิดขึ้นโดยได้รับแนวความคิดในการดำเนินงานมาจากองค์กรเอกชนในต่างประเทศที่สามารถดำเนินการช่วยเหลือรัฐในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างดี ประกอบกับมีปัญหาต่างๆเกิดขึ้นในประเทศไทยที่รัฐไม่สามารถแก้ไขได้ องค์กรเอกชนจึงถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือรัฐในการแก้ไขปัญหาสังคม

เป้าหมายการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยเท่าที่ได้ศึกษามาพบว่า สามารถแบ่งได้เป็นสองประเภทตามลักษณะภูมิประเทศ คือ องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมาย

ในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมือง และองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาชนบท

องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมือง

กรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นเมืองหลวงของประเทศไทยนั้นเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและเป็นแหล่งรวมความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ กรุงเทพฯจึงเป็นแหล่งดึงดูดให้ประชาชนจากที่ต่างๆ เข้ามาประกอบอาชีพและเข้ามาสัมผัสในรูปแบบต่างๆ ทำให้กรุงเทพฯกลายเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดปัญหาและเป็นแหล่งสะสมปัญหาต่างๆมากที่สุดของประเทศทั้งที่รัฐบาลและกรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาต่างๆให้สำเร็จได้ องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเกิดขึ้นเพื่อช่วยรัฐบาลแก้ไขปัญหาต่างๆ ในกรุงเทพมหานครไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านสังคม เช่น ปัญหาเด็ก การใช้แรงงานเด็ก เด็กจรจัด ฯลฯ ปัญหาด้านการคุ้มครองแรงงาน ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาสตรี ปัญหาโรคเอดส์ รวมถึงสถานฝึกอาชีพต่างๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือบุคคลให้ได้มีความรู้ติดตัวเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพในวันข้างหน้าต่อไป นอกจากนี้ปัญหาต่างๆทางด้านสังคมเหล่านี้แล้วยังมีปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในเมืองทั้งด้านอากาศ แม่น้ำ ชยะ ที่ทวีความรุนแรงขึ้นและถือเป็นปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วนสำหรับสังคมเมืองที่ต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาชนบท

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชนบทไทยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวชนบทเอง กล่าวคือเป็นชนบทที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงสภาพจากชนบทเป็นอย่างอื่นได้เนื่องจากรัฐไม่สามารถที่จะเข้าไปพัฒนาสร้างความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับชนบทเหล่านั้น องค์กรพัฒนาเอกชนหลายๆ ประเภทจึงเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาให้กับชนบทโดยเฉพาะ เช่นปัญหาเรื่องการทำมาหากินของชาวชนบทปัญหาเรื่องการสาธารณสุข การศึกษา รวมทั้งปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องของมหาศาลในเชิงเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อชาวชนบทอย่างมาก

ในการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาชนบทนั้น องค์กรพัฒนาเอกชนจะทำงานร่วมกับชาวชนบทในลักษณะที่เป็นการกระตุ้นหรือเสริมสร้างศักยภาพของชาวชนบทโดยองค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ คิด ทำ แก้ไขปัญหา เข้าไปร่วมทำงานกับชาวชนบทในการกำหนดวิธีการต่างๆในการแก้ไขปัญหาพร้อมทั้งเน้นในเรื่องการพัฒนาชุมชนและการสร้างผู้นำชุมชนขึ้นมาด้วย

องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทนี้มีอยู่มากมายในสังคมไทยได้แก่ **นันท์วัฒน์ บรมานันท์** (2542:3-7)

1) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านการเกษตรและชนบท ผู้ที่สนใจด้านการเกษตรและชนบทจะรวมตัวเข้าด้วยกันเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ช่วยเหลือชาวบ้านในปัญหาเกี่ยวกับการเกษตรและชนบท เช่น ปัญหาเทคนิคการเกษตรอันได้แก่ การแนะนำพันธุ์ข้าวใหม่ๆ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เครื่องจักรในการผลิต ฯลฯ ปัญหาหนี้สินของการเกษตร ปัญหาเรื่องที่ทำกิน รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาเกษตรถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

2) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านชุมชนแออัด ได้แก่ผู้ที่สนใจปัญหาความยากจนของชาวบ้าน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนยากจน ปัญหาเด็กในชุมชนยากจนที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง และไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียน ปัญหาเรื่องการขาดแคลนอาหารของชุมชนแออัด ปัญหายาเสพติด ปัญหาคนว่างงาน รวมทั้งปัญหาเด็กจรจัด

3) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเด็กและเยาวชน ในจำนวนขององค์กรพัฒนาเอกชนมีเป้าหมายที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านสังคมนั้น เรื่องของเด็กเป็นเรื่องที่สำคัญที่ได้รับการพูดถึงและมีการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนไว้รองรับมากที่สุด องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทนี้มุ่งที่จะแก้ปัญหาเด็กในด้านต่างๆ เช่น เด็กขาดสารอาหาร ขาดวัคซีน การใช้แรงงานเด็ก โสเภณีเด็ก เด็กที่ถูกเลี้ยงดูไม่ถูกต้องในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ถูกทารุณกดขี่ เด็กที่หนีออกจากบ้านเป็นเด็กจรจัด ติดยาเสพติด ขยายบริการทางเพศ รวมทั้งปัญหาเด็กยากจนในต่างจังหวัดที่ติดตามครอบครัวเข้ามาตั้งรกรากในเมืองหลวงและเป็นเด็กเร่ร่อนไม่ได้เรียนหนังสือ

4) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ กลุ่มคนที่มีความสนใจในดานเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ถูกละเลยไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐ รวมทั้งกรณีนักโทษการเมืองที่ต้องสูญเสียอิสรภาพไปเนื่องจากมีความคิดเห็นทางการเมืองไม่ตรงกับผู้ปกครองประเทศ

5) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านศาสนากับการพัฒนา ได้แก่ กลุ่มคนที่นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งรวมตัวกันเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาสังคม เช่น การจัดให้มีโรงพยาบาลเพื่อรักษาคนป่วยโดยหมอสอนศาสนาชาวคริสต์ เป็นต้น

6) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสตรี ได้แก่ กลุ่มคนที่มีความสนใจในปัญหาสตรีที่มักถูกกดขี่โดยสังคมและโดยเพศชาย ทำให้มีความรู้สึกอับอายสตรีนั้นมีสิทธิมีเสียงในสังคมน้อยกว่าบุรุษ รวมทั้งปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วย

7) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านรณรงค์ปัญหาโรคเอดส์ ปัจจุบันโรคเอดส์เป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรงที่ไม่สามารถค้นพบยารักษา มีผู้ป่วยด้วยโรคเอดส์เป็นจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากสังคม ถูกรังเกียจและถูกกีดกันออกจากสังคม จึงเกิดการรวมกลุ่มของผู้สนใจในปัญหาโรคเอดส์ขึ้นเพื่อให้ช่วยบริการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ ช่วยเหลือครอบครัวผู้ป่วยรวมทั้งพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มาทำงานด้านปัญหาโรคเอดส์

องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ดังกล่าวมาเป็นเพียงองค์กรพัฒนากลุ่มใหญ่ๆ ที่มีความสนใจในปัญหาแต่ละด้านที่ต่างกัน ซึ่งนอกจากกลุ่มต่างๆดังกล่าวมาแล้วยังมีองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้ความสนใจในปัญหาด้านการคุ้มครองแรงงาน การฝึกอาชีพ การสาธารณสุขและการสร้างผู้นำชุมชน ฯลฯ อีกหลายกลุ่มด้วยกัน

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานขององค์กรเอกชน ยังมักจะอยู่ในวงจำกัดตามความสามารถขององค์กรและงบประมาณที่มีอยู่ หากองค์กรเอกชนต่างๆ สามารถประสานความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนอย่างจริงจัง ก็อาจเป็นหนทางหนึ่งที่จะเพิ่มโอกาสขยายความสามารถในการพัฒนาชุมชนได้อย่างกว้างขวาง

2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชน สามารถแบ่งแยกได้ 3 ประเภท
 นันทวัฒน์ บรมานนท์, (2542:9-11)

1) ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมนั้น เกิดขึ้นจากความเข้าใจอันดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อองค์กรพัฒนาเอกชนและผู้ร่วมงาน โดยรัฐเข้าใจถึงเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชน ต้องการเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับสังคม ซึ่งมีผลทำให้คนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและก็ยังเป็นการประหยัดงบประมาณและกำลังคนของรัฐในการดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมจึงเกิดขึ้นโดยรัฐให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานขององค์กรพัฒนาเอกชนเช่น กองโครงการสังคม สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางและทิศทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมหรือหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาและมีข้อมูลอยู่ในมือก็ได้ให้ข้อมูลเหล่านั้นแก่องค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อให้องค์กรพัฒนาเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินเพื่อพัฒนาสังคมต่อไป หรือกรณีที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าไปทำงานในเขตชนบทก็จะมีความสัมพันธ์และได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นโดยจะทำงานร่วมกันในการพัฒนาชนบทเป็นต้น

นอกจากนี้ รัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนยังมีความสัมพันธ์รูปแบบอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมการดำเนินการ เช่น มีการส่งเสริมให้เมืองพัฒนาเอกชนเข้ามามีบทบาทในด้านการวิจัยและพัฒนาาร่วมคิดหานโยบายในการพัฒนา รวมทั้งช่วยเหลือองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยการฝึกอบรมบุคลากรขององค์กรพัฒนาเอกชนที่จะเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆด้วย

2) ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการประสานงาน การประสานงานระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนมีหลายด้าน เช่นการทำงานร่วมกันในชนบทในการพัฒนาสังคม การให้ความรู้แก่ชาวบ้านโดยรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมกันจัดการฝึกอบรมหรือแนะแนวการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ก็ยังมีประสานงานกันระหว่างนักวิชาการจากภาครัฐ

2) ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่มีลักษณะเป็นการประสานงาน การประสานงานระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนมีหลายด้าน เช่นการทำงานร่วมกันในชนบทในการพัฒนาสังคม การให้ความรู้แก่ชาวบ้านโดยรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมกันจัดการฝึกอบรมหรือแนะแนวการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ก็ยังมีประสานงานกันระหว่างนักวิชาการจากภาครัฐและจากมหาวิทยาลัยที่ในปัจจุบันเข้ามาให้ความสนใจกับงานขององค์กรพัฒนาเอกชนด้วยการศึกษาหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาของสังคม

ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการประสานงานระหว่างรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่เพิ่งเริ่มงานมีขึ้นและนับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีหนึ่งในแง่การรับฟังความเห็นจากประชาชนโดยรัฐก็คือ การแก้ไขกฎหมาย โดยรัฐได้เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชนและประชาชนที่สนใจในปัญหาบางเรื่องที่รัฐกำลังจัดทำกฎหมายได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเป็นต้น

3) ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการควบคุม เนื่องจากการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนจะต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนและอาจก่อให้เกิดผลกระทบอันเกิดจากการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อประชาชนได้ รัฐจึงมีความประสงค์ที่จะเข้ามาควบคุมการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความเป็นระเบียบเป็นแบบแผนและอยู่ในระบบ

รูปแบบของการควบคุมองค์กรพัฒนาเอกชนโดยรัฐคือ ความพยายามที่จะให้องค์กรพัฒนาเอกชนได้การรองรับสถานะตามกฎหมายในรูปของสมาคมหรือมูลนิธิซึ่งเมื่อองค์กรพัฒนาเอกชนได้จดทะเบียนเป็นสมาคมหรือมูลนิธิแล้ว การดำเนินการต่างๆก็จะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้ทั้งหมด

2.3 ระบบการขยายตัวของชุมชน

2.3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับระบบ

เป็นแนวความคิดที่จะช่วยสร้างความเข้าใจในสิ่งหนึ่งๆ ในแง่ของ องค์ประกอบ (หรือส่วนต่างๆ) ลักษณะ (หรือคุณสมบัติ) และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสิ่งนั้น ซึ่งสิ่งหนึ่งในที่นี้คือ ชุมชนแออัดริมคลอง

แนวความคิดเกี่ยวกับระบบนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการแบบระบบ (Systems Approach) ซึ่ง ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุลอ้างในชื่นชม จันทรสมบุรณ์.(2538:10-11) วิธีการแบบระบบ ว่าหมายถึงวิธีการของการตั้งคำถาม วิธีการคิด ซึ่งเน้นระบบทั้งหมดแทนที่จะเน้นองค์ประกอบของระบบ ตลอดจนความพยายามที่จะหาประสิทธิภาพที่เหมาะสมที่สุดของระบบทั้งหมด หรืออาจหมายถึงความถึง การใช้ประโยชน์จากวิธีการ เทคนิค และเครื่องมือทางสถิติปัญหาชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของการวิเคราะห์แบบระบบ (Systems Analysis) เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

จะเห็นได้ว่า วิธีการแบบระบบ นับเป็นขบวนการคิดวิธีหนึ่งที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบของปัญหาที่ทั้งหมดในเรื่องของลักษณะและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ปัญหาจนถึงการเตรียมทางเลือกในการแก้ปัญหา และแสดงผลกระทบของทางเลือกนั้นๆ แต่สำหรับในที่นี้จะนำเสนอเพียงส่วนต้นของวิธีการแบบระบบหรือขบวนการคิดดังกล่าวมาใช้ในงานวิจัยนี้เท่านั้น โดยจะเป็นการทำความเข้าใจในเรื่องของ “ระบบ”

ดาร์ณี (2535) ได้กล่าวว่า ระบบ (System) หมายถึง กลุ่มของส่วนต่างๆ หรือองค์ประกอบต่างๆ พร้อมด้วยความสัมพันธ์ระหว่างส่วนหรือองค์ประกอบ และระหว่างคุณสมบัติหรือลักษณะของมัน โดยระบบจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

1. Objects คือ ส่วนต่างๆ หรือองค์ประกอบของระบบที่มีความแตกต่างกันเป็นหลายชนิด
2. Attributes คือ คุณสมบัติหรือลักษณะขององค์ประกอบของระบบ
3. Relations คือ ความสัมพันธ์ที่ “เชื่อมระบบเข้าด้วยกัน”

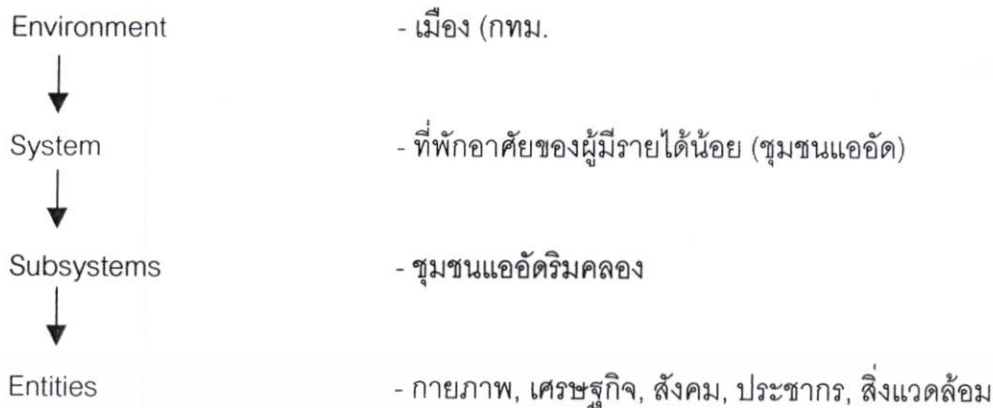
โดยระบบจะอยู่ภายใน สิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งก็คือกลุ่มของระบบอื่นๆ ทั้งหมด นอกเหนือจากระบบที่เรากำลังพิจารณาอยู่ สิ่งที่แยกระบบออกจากสิ่งแวดล้อม คือ ขอบเขตของระบบ (System Boundary)

ภายในระบบจะประกอบด้วย ระบบย่อย (Subsystem) ซึ่งก็คือส่วนต่างๆ ของระบบที่แสดงถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน อันจะทำให้เกิดความแตกต่างของส่วนต่างๆ ของระบบ แต่ระบบย่อยจะไม่ใช่เป็นส่วนของระบบใหญ่กว่านี้

ในระบบย่อยจะประกอบด้วย Elements หรือ Entities ซึ่งคือส่วนที่เล็กที่สุดของระบบ เป็นระดับต่ำที่สุดของรายละเอียดที่จะนำมาพิจารณา เพราะฉะนั้น ระบบย่อยก็คือ กลุ่มของ Entities นั้นเอง

เราสามารถจัดลำดับชั้นของระบบ (Hierarchy of Systems) โดยดูจากระดับความซับซ้อนของระบบ เนื่องจากระบบทุกระบบมีระบบย่อย และระบบทุกระบบเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ใหญ่กว่า และสำหรับงานวิจัยเรื่องเกี่ยวกับชุมชนแออัดริมคลองในกทม. นี้ ได้มีการจัดลำดับชั้นของระบบชุมชนแออัดริมคลองใน กทม. ตามความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดาร์ณี (2535) ได้กล่าวเกี่ยวกับระบบต่อไปอีกว่า โดยทั่วไป ระบบมี 3 ชนิด คือ

1. Open Systems คือ ระบบที่มีความสัมพันธ์นอกเหนือออกไปจากขอบเขต (Boundary) นั้น คือ มีการรับ Input จากสิ่งแวดล้อม และส่ง Output เข้าสู่สิ่งแวดล้อม
2. Closed Systems คือ ระบบที่แยกตัวออกจากสิ่งแวดล้อม ไม่มีการถ่ายทอด Input และ Output

ตามธรรมชาติทุกระบบจะเป็น open systems แต่ในบางสถานการณ์เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ นักวิเคราะห์จะมองระบบที่กำลังพิจารณาเป็น closed systems

3. Self – adaptive Systems คือ ระบบที่มี feed back กลับสู่ระบบ (Cybernetics)

สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ จากแนวความคิดเกี่ยวกับระบบนี้จะสร้างความเข้าใจถึงลำดับขั้นและขอบเขตของงานวิจัยที่ชัดเจนขึ้น ว่าเป็นเรื่องของชุมชนแออัดริมคลอง ไม่ใช่ชุมชนแออัดอื่นๆ โดยจะถูกพิจารณาในลักษณะของระบบเปิด นั้นหมายถึงเป็นการศึกษาชุมชนแออัดริมคลองใน กทม. โดยผลของการศึกษามีส่วนย้อนกลับหรือส่งผลต่อ กทม. ในท้ายสุด

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยภายในเมือง

ในการศึกษาเกี่ยวกับที่ตั้งของการใช้ที่ดินในเมืองแต่ละประเภท หรือ Zone การอยู่อาศัยของชุมชนในเมืองระดับต่างๆ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานในเขตเมือง โดยมีรูปแบบและทฤษฎีที่ถือเป็นแนวความคิดพื้นฐานสำคัญ คือ

2.4.1 Concentric Theory

Ernest W. Burgess อังโน จันทิมา จัตรีไชยสิทธิกุล, (2528:18) อธิบายเกี่ยวกับ การกระจายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการใช้ที่ดินในเมือง รวมถึงแนวความคิดเกี่ยวกับที่ตั้งของที่อยู่อาศัย โดยบริเวณที่อยู่อาศัยจะต้องจัดตัวเองเป็นวงกลมเรียงซ้อนกันอยู่เป็นชั้นๆ โดยที่วงกลมแต่ละวงจะแสดงถึงที่อยู่อาศัยแต่ละประเภทที่แยกตัวออกจากกัน ซึ่งมาจากการแบ่งแยกกลุ่มประชากรออกจากกันด้วยเหตุผลในด้านความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคม

ตามแนวความคิดนี้ ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย (Low – income Housing) จะอยู่ใกล้กับบริเวณย่านธุรกิจของเมือง (Central Business District of CBD) ซึ่งแต่เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูงหรือร่ำรวยมาก่อน ส่วนที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าจะกระจายตัวไปอยู่ตามชานเมือง และถ้าศึกษาถึงโครงสร้างลักษณะของตัวอาคารที่อยู่อาศัยจะพบว่า อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับหลายๆ ครอบครัว จะมีตำแหน่งที่ตั้งติดกับศูนย์กลางธุรกิจการค้า ส่วนอาคารบ้านเรือนที่สร้างขึ้นเพื่ออาศัยเฉพาะครอบครัวเดียวนั้นจะอยู่ถัดออกไปจากย่านใจกลางเมืองเข้าไปในเขตชานเมือง (ดูรูปที่ 2.6)

แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ยังไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงโดยทั่วไปพบได้จากการศึกษาของ Davie อังใน ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, (2527:191) ได้สำรวจลักษณะการใช้ที่ดินในเมืองต่างๆ อีกหลายเมือง พบว่าบริเวณศูนย์กลางของเมืองแทนที่จะเป็นรูปวงกลม กลับมีขนาดไม่แน่นอนและมีรูปลักษณะค่อนข้างเหลี่ยม เขตอุตสาหกรรมจะตั้งรวมกันอยู่เป็นหย่อมๆ ในบริเวณใดของเมืองก็ได้ ที่เป็นบริเวณที่อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมขนส่ง บ้านขนาดเล็กซึ่งเป็นที่พักอาศัยของผู้มีรายได้น้อยจะอยู่ตามบริเวณที่มีการอุตสาหกรรมและการขนส่ง ส่วนบ้านขนาดกลางและขนาดใหญ่ นั้น พบเห็นได้ทั่วไปในส่วนต่างๆ ของเมือง

ตามแนวความคิดนี้ zone การใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ยังคงเหมือนกับที่ปรากฏอยู่ใน Concentric Theory

ภาพที่ 2.10 แสดงแบบจำลองแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยภายในเมืองลักษณะต่าง

2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัย

การตั้งถิ่นฐานของประชากรบนพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจนมีความหนาแน่นเป็นลักษณะชุมชนจะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลที่จะเลือกที่ตั้งที่พักอาศัย ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมในด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ และจากการศึกษาก็พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งพักอาศัย ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม (จันทิมา ไชยสิทธิกุล, 2538 และ นิรชา บัณฑิตยชาติ, 2533)

2.5.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

Park, Burgess และ Mc Kenzie(อ้างในชินชม จันทรสมบุญ.2538:13) เป็นนักคิดกลุ่มแรกที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเลือกที่ตั้งเพื่ออยู่อาศัยในเมืองโดยเฉพาะ จากการศึกษาพวกเขาพบว่า การเลือกที่ตั้งเพื่ออาศัยในเมืองมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้ของผู้อยู่อาศัย กล่าวคือ ผู้มีรายได้ต่ำจะอยู่ใกล้กับใจกลางเมือง ส่วนผู้มีรายได้สูงจะอยู่บริเวณชานเมืองซึ่งที่ดินมีราคาถูก ทั้งนี้เพราะผู้มีรายได้สูง ต้องการบ้านที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่และเป็นบ้านใหม่

ปัจจัยด้านระยะทางไปยังแหล่งงานที่มีผลต่อที่ตั้งของที่อยู่อาศัยว่ามีความสัมพันธ์กับระดับรายได้ กล่าวคือ ระยะทางในการเดินทางไปทำงานจะเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ ผู้มีรายได้สูงที่ทำงานอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมืองมีแนวโน้มในการเดินทางไปทำงานในระยะทางไกลกว่าและจะอยู่อาศัยในเขตชานเมือง ส่วนผู้มีรายได้ต่ำจะเดินทางไปทำงานในระยะทางที่ใกล้กว่า และอยู่อาศัยในบริเวณแหล่งงาน โดยไม่คำนึงว่าแหล่งงานจะอยู่ที่ใด

ส่วนบริเวณใจกลางเมือง ซึ่งมีที่ดินราคาแพงนั้น จะมีที่อยู่อาศัยที่มีราคาสูงและสภาพแวดล้อมไม่ดี เพราะบริเวณดังกล่าวมีราคาสูงและเหมาะจะทำกิจกรรมอื่นที่มิใช่เพื่ออยู่อาศัย เจ้าของที่ดินจึงไม่เอาใจใส่บำรุงรักษาทำให้กลายเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ต่ำ ส่วนผู้มีรายได้สูงจะอพยพไปอยู่ชานเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีสาธารณูปโภคสาธารณูปการอย่างเพียงพอ และไม่ห่างจากศูนย์ธุรกิจกลางเมืองมากเกินไป

อย่างไรก็ตามปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดการเลือกที่อยู่อาศัยมี 3 ประการตามข้อเสนอของ Brain J.L.Berry และ Frank E.Horton ได้แก่ ราคาหรือค่าเช่าที่พักอาศัย ชนิดของที่พักอาศัยและที่ตั้งของที่พักอาศัยซึ่งรวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนและที่ตั้งของแหล่งงานด้วยโดยปัจจัยทั้ง 3 ประการนี้จะมีความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับเหตุผลส่วนตัวในการเลือกที่ตั้งพักอาศัยของแต่ละบุคคล เช่น จำนวนเงินที่บุคคลพอใจจะจ่ายสำหรับที่อยู่อาศัยขึ้นอยู่กับสถานภาพสมรสและขนาดของครอบครัวหรือวิถีในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะมีผลต่อชนิดของชุมชนที่ต้องการจะอยู่และสถานที่ทำงานรวมทั้งระยะทางจากบ้านไปยังแหล่งงานด้วย

2.5.2 ปัจจัยทางสังคม

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัยแต่อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวก็ยังคงมีปัจจัยทางเศรษฐกิจครอบคลุมนอยู่ด้วย และจากผลการศึกษาของ B.M. Moriarty (อ้างในชินชม จันทรสมบุญ.2538:14) พบว่า ปัจจัยทั้ง 2 ประการดังกล่าวก็มีความสำคัญไม่แตกต่างกันนักโดยไม่อธิบายถึงปัจจัย 2 ประการในการเลือกบริเวณที่พักอาศัยไว้ดังนี้ไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใด) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เขาได้ให้ความสำคัญต่อความสามารถในการใช้จ่ายเงินว่าเป็น

ปัจจัยพื้นฐานอันดับแรกในการเลือกที่อยู่อาศัย ส่วนระยะทางไปยังแหล่งงานและราคาที่ดิน เป็นปัจจัยซึ่งมีอิทธิพลสำคัญที่จะตามมาภายหลัง การตัดสินใจเลือกที่ตั้งที่แตกต่าง ย่อมขึ้นอยู่กับงบประมาณที่มีอยู่และระดับรายได้ของผู้อยู่อาศัย ซึ่งสิ่งนี้เป็นตัวกำหนดการกระจายตัวของกลุ่มชนที่มีฐานะทางสังคมต่างกัน

2) ปัจจัยด้านสังคม จะเกี่ยวข้องกับความแตกต่างด้านคุณค่าความต้องการและความพอใจ เป็นส่วนตัว

โดยปกติแล้วผู้อาศัยจะพิจารณาคุณสมบัติของที่อยู่อาศัยจากปัจจัย 3 ประการ คือ ลักษณะของบ้าน ลักษณะของชุมชน และความสัมพันธ์ของที่ตั้งนั้นๆ กับพื้นที่โดยรอบ หากแต่ในทางปฏิบัติแล้ว Brain Goodal (1974) (อ้างในชื่นชม จันทรสมบุรณ์.2538:14) เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งที่อยู่อาศัยควรมีคุณสมบัติดังนี้

1) รายได้ (Income) Goodal กล่าวว่า รายได้ ความพอใจ และการเลือกที่อยู่อาศัย จะมีความสัมพันธ์กันยิ่งขึ้น เมื่อรายได้ของผู้อยู่อาศัยมากขึ้นเท่าใด โอกาสของการเลือกชนิดของบ้านที่ตั้งและความพอใจในสิ่งที่ชอบ ก็จะได้รับ การตอบสนองมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งความสามารถในการจ่ายเพื่อสิ่งที่ดีกว่า ใหม่กว่า และที่ตั้งของที่อยู่อาศัยที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากที่สุดจะเป็นตัวตัดสินใจที่สำคัญสำหรับการกระจายตัวของประชากรภายในเมือง

2) การเข้าถึงแหล่งงาน (Job Access) การกระจายตัวของแหล่งงาน อาจมีอิทธิพลต่อการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยของประชากรมากกว่าปัจจัยอื่นๆ ครอบครัวจะต้องพิจารณา ระหว่างความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงานของหัวหน้าครอบครัวกับความเป็นไปได้หลายๆ ด้านที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากบ้านไปที่ทำงาน ราคาที่ดินที่เหมาะสม ความต้องการด้านอื่นๆ ในการติดต่อกับเมืองและสิ่งที่น่าสนใจพอใจต่างๆ ที่ตั้งของที่อยู่อาศัยที่มีความได้เปรียบในเชิงเศรษฐกิจ คือ ที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งงาน เนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายการเดินทางต่ำ อย่างไรก็ตาม ในที่ซึ่งการเข้าถึงแหล่งงานเป็นปัจจัยเดียวที่ถูกพิจารณา ราคาและค่าเช่าของที่อยู่อาศัยจะลดลงเมื่อระยะทางเพิ่มขึ้นจากแหล่งงาน

3) สภาพครอบครัว (Family Status) การมีเด็กอยู่ในครอบครัว มีผลสะท้อนสำคัญต่อการใช้พื้นที่ของครอบครัว ยิ่งมีสัดส่วนของเด็กมากเท่าไร ก็ยิ่งเป็นเครื่องกระตุ้นให้ต้องการบ้านที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่ในอยู่ในชุมชนไม่หนาแน่นตามชานเมืองมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนั้น บริเวณโรงเรียนที่มีมาตรฐานการศึกษาดีก็ได้รับความสนใจในการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัย ส่วนครอบครัวที่ไม่มีเด็กมักชอบความสะดวกสบายในการเข้าถึงสิ่งที่น่าสนใจของเมืองนั้น และพอใจอยู่ในบ้านที่มีพื้นที่เล็กกว่า ซึ่งตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง

4) ปัจจัยอื่นๆ (Other Factors) นอกจาก รายได้ การเข้าถึงแหล่งงานและสภาพครอบครัว

ครัวแล้วการแบ่งแยกผิว เชื้อชาติและชนชั้น ก็มีผลต่อการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ พื้นที่เมืองที่มีการให้บริการสาธารณะที่ไม่เท่าเทียมกัน ก็อาจมีอิทธิพลต่อการเลือกที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้มีรายได้สูง

ในเรื่องเดียวกัน Jay Siegel ได้ให้ความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกับแนวความคิดของ Goodal เกี่ยวกับการเลือกที่อยู่อาศัยว่า ต้องพิจารณาปัจจัย 3 ประการ โดยผู้อยู่อาศัยที่มีเหตุผล จะเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัย ในที่ซึ่งจะได้รับประโยชน์สูงสุดจาก ปัจจัยทั้ง 3 ภายใต้เงื่อนไขด้านงบประมาณที่จะใช้จ่าย ปัจจัยทั้ง 3 ประการนี้ ได้แก่

1. ความสะดวกสบายของการเข้าถึง
2. คุณภาพของสิ่งแวดล้อม เช่น ลักษณะด้านสังคมของชุมชน สภาพธรรมชาติ บริการสาธารณะสำหรับชุมชน และความพึงพอใจที่รับจากที่ตั้งนั้น เป็นต้น
3. ลักษณะที่ดินที่ใช้ปลูกบ้านร่วมกับทำเลที่ตั้ง

ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเลือกทำเลที่ตั้งของที่พักอาศัยจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ เช่น ราคาที่ดิน ราคาหรือค่าเช่าบ้าน ระดับรายได้ของผู้อยู่อาศัย ชนิดของที่พักอาศัยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงานลักษณะชุมชน ตลอดจนความสัมพันธ์ของที่ตั้งกับพื้นที่โดยรอบและสภาพแวดล้อม

2.6 ประเภทชุมชนแออัด

ฝ่ายปรับปรุงชุมชนแออัดการเคหะแห่งชาติ ได้แบ่งประเภทชุมชนแออัดตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานได้เป็น 4 ประเภทคือ

2.6.1 ชุมชนดั้งเดิม หมายถึง ชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนหรือพร้อมๆกับเมืองที่พัฒนาขึ้น การเคหะแห่งชาติถือเอาชุมชนที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 15 ปีเป็นชุมชนแออัดที่อยู่ในประเภทนี้

2.6.2 ชุมชนใหม่ หมายถึง ชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ที่มีอายุการตั้งชุมชนต่ำกว่า 15 ปีและเป็นชุมชนที่มีการจัดตั้งโดยไม่มีระเบียบและมีความเสื่อมโทรมหรือมีแนวโน้มที่จะมีความเสื่อมโทรมในอนาคต

2.6.3 ชุมชนประเภทบุกรุก หมายถึง ชุมชนที่ผู้อาศัยเข้าไปครอบครองปลูกสร้างอาคารโดยไม่ได้รับคำยินยอมหรือการรับรู้ใดๆจากเจ้าของที่ดินหรืออยู่ระหว่างการไล่ที่จากเจ้าของที่ดินหรือชุมชนที่เข้าไปตั้งอยู่บริเวณที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น ชุมชนที่เข้าไปตั้งอยู่ในบริเวณเพลิงไหม้ ชุมชนริมคลอง ชุมชนที่เรียวยาวริมทางรถไฟ เป็นต้น

2.6.4 **ชุมชนที่จะต้องรื้อร้าง** หมายถึง ชุมชนที่ถูกกำหนดว่าจะต้องรื้อร้างหรือมีแนวโน้มว่าจะพัฒนาเป็นอย่างอื่น เช่น ชุมชนที่อยู่ในเส้นทางของแผนทางกรรมทางหลวงหรือที่จะเวนคืนเพื่อไปใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือบริเวณที่มีแนวโน้มที่จะเป็นการใช้ที่ดินเป็นบริเวณพาณิชย์กรรม เนื่องจากการขยายตัวของเมืองพัฒนาเข้ามาถึงชุมชน

2.7 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร

2.7.1 **องค์ประกอบในการเกิดชุมชนแออัด** ได้กล่าวไว้ถึงแหล่งชุมชนแออัดไว้ว่า ชุมชนแออัด หรือ สลัม หรือ แหล่งเสื่อมโทรม สามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ องค์ประกอบด้านกายภาพ ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจดังนี้ ตรีชัย พงศ์ประยูร, (2533:201)

1.ด้านกายภาพ คือ เนื่องจากกรุงเทพมหานครไม่ได้วางผังที่เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน การจัดเขตชุมชนหรือเขตเมืองให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามถูกสุขลักษณะความเป็นอยู่ไม่มีการกำหนดแผนการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่างๆได้อย่างเหมาะสม แผนการใช้ที่ดินประเภทต่างๆทำให้ สิริลักษณ์ แก้วคงยศ. (2538:35)ชุมชนแออัดจะเป็นเขตที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นสูง อาคารสร้างด้วยวัสดุก่อสร้างราคาถูก ง่าย ตัวอาคารสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยไม้ สังกะสีหรือกระดาด แข็งในสภาพที่เรียกว่าหลังคาประชิดกันขาดสาธารณสุขโรคโดยเฉพาถนนเข้าสู่บริเวณและภายในบริเวณ ซึ่งจะใช้ไม้กระดานแคบๆปูยกทางเดิน เบื้องล่างมีน้ำขังเฉอะแฉะไม่ถ่ายเทเพราะบริเวณเดิมเป็นที่ลุ่มขัง ไม่ได้ปรับปรุงบริเวณก่อนสร้างอาคารที่อยู่อาศัย ภายในตัวอาคาร ห้องมีจำกัด พื้นที่โล่งมีน้อย ไม่มีพื้นที่โล่งรอบๆบ้าน

2.ด้านสังคม คือ ชุมชนแออัดมักจะเป็นจุดรวมของผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากถิ่นเดิมเดียวกัน เป็นสมาชิกครอบครัวเดียวกันหรือขยายออกไป มักจะสร้างที่พักจากการเช่าที่จากเจ้าของเดิมจากการเข้ายึดพื้นที่ว่างอันเป็นที่สาธารณะหรือที่ของราชการที่ขาดการดูแลในกรณีที่เขาที่อยู่ค่าเช่าจะขึ้นอยู่กับทำเลและการเข้าถึง

3.ด้านเศรษฐกิจ คือ ชุมชนแออัดมักจะเป็นครอบครัวที่มีรายได้น้อยเนื่องจากย้ายถิ่นเข้ามาหางานที่กทม. แต่ขาดประสบการณ์และความรู้ในการทำงานด้านต่างๆที่ไม่ใช่เกษตรกรรม จึงเป็นแรงงานที่ขาดความชำนาญ มีรายได้ไม่แน่นอนหรือไม่ก็ว่างงานแต่มีความจำเป็นที่จะต้องต่อสู้กับการอยู่รอดในเมืองหลวงซึ่งต้องทนอาศัยอยู่ในสภาพดังกล่าวแทนที่จะหวนกลับไปอยู่ถิ่นเดิม

2.7.2 ความหมายของชุมชนแออัด

เอกสารนี้เป็นหนังสือ Encyclopedea Britanica ได้ให้ความหมายว่า "ที่อยู่อาศัยที่ไม่มีที่ว่าง ชำรุด ทนุหดโทรมขาดบริการที่ถูกต้องตามหลักอนามัย หรืออยู่อาศัยกันอย่างยัดเยียด อันทำให้อาจใช้เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อดำเนินชีวิตในครอบครัวให้มีความสุขกายสบายใจได้"

Longman Dictionary of Contemporary English (1978) ให้ความหมายของ slum ไว้ว่า "a city area of poor living conditions and dirty unrepaired building"

สำนักสวัสดิการสังคม กทม. (2533) ได้ให้ความหมายว่า "ชุมชนที่ส่วนใหญ่มีอาคารหนาแน่นไร้ระเบียบ และชำรุดทรุดโทรม ประชาชนอยู่อย่างหนาแน่น มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย โดยให้ถือเกณฑ์ความหนาแน่นของบ้านเรือน 15 หลังคาเรือน ต่อพื้นที่หนึ่งไร่เป็น 1 ชุมชน

ร.ศ. สุพัตรา สุภาพ อ่างใน สิริลักษณ์ แก๊งคงยศ.(2533:5) ให้คำจำกัดว่าแหล่งเสื่อมโทรม (Slum Area) หมายถึง "สภาพของย่านเคหะสถานหรือบริเวณที่พักอาศัยในเมืองที่ประกอบด้วยอาคารชำรุดทรุดโทรม มีบริเวณที่สกปรกรกรุงรังประชาชนอยู่กันอย่างแออัดผิดสุขลักษณะต่ำกว่ามาตรฐาน จนไม่อาจอยู่อย่างครบครันตามปกติวิสัยมนุษย์ซึ่งทำให้ปลอดภัยในด้านสุขวิทยาและอนามัย"

สุรศักดิ์ ศิริไพบุลยสินธุ์(2528:69)"สถานที่หรือกลุ่มของสถานที่ที่อยู่อาศัยหรือบริเวณที่มีผู้อยู่อาศัยอย่างหนาแน่นเกินไป สัดส่วนจำนวนคนต่อบ้านมีอัตราสูงมีสภาพเสื่อมโทรมหรือมีสภาพไม่ถูกอนามัย หรือขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัยตลอดจนปัญหาทางศีลธรรมของผู้อยู่อาศัยหรือชุมชน"

การเคหะแห่งชาติ (2534,12) ได้ให้ความหมาย ชุมชนแออัด ว่าหมายถึง "บริเวณพื้นที่ที่มีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะ มีน้ำขัง อับชื้นหรือสกปรก มีอาคารและผู้คนอยู่อย่างแออัด อันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย หรือเป็นแหล่งที่อาจก่อให้เกิดการกระทำที่ขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนทั้งนี้ จำนวนอาคารที่อยู่อาศัยในชุมชน อย่างน้อยต้องไม่ต่ำกว่า 30 หลังคาเรือน ต่อพื้นที่หนึ่งไร่ ไม่ว่าจะอยู่ในบริเวณที่ดินของเจ้าของที่ดินรายเดียวหรือไม่ก็ตาม"

สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(2540:56) ชุมชนแออัดหมายถึง "ชุมชนที่ประกอบด้วยคนกลุ่มใหญ่ของคนจนในเมืองซึ่งเป็นผลกระทบมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันของประเทศจนเกิดการอพยพย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง และชุมชนแออัดนี้ได้ขยายตัวมากขึ้นตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา"

จากการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับชุมชนแออัดจากแหล่งต่างๆ ทำให้พอจะสรุปความหมายของชุมชนแออัดได้ว่า "หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่มีแออัด ไร้ระเบียบ มีสภาพบ้านเรือนและสภาพแวดล้อมต่ำกว่ามาตรฐาน ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย รวมถึงการเป็นแหล่งที่อาจก่อให้เกิดการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมที่ดีของประชาชน" และสำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ คำจำกัดความของ "ชุมชนแออัดริมคลอง" หมายถึง พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นชุมชนแออัดที่ตั้งอยู่บริเวณริมคูคลอง

2.7.3 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัด

จากการศึกษาของจัตรชัย พงษ์ประยูร (2536), สุพัตรา จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการและคณะ (2524), พันธุดา บุญเหลือหล่อ (2521) และจันทิมา จัตรไชยสิทธิกุล (2529) สามารถรวบรวมถึงสาเหตุการเกิดชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครทำให้ทราบว่าสาเหตุการเกิดดังกล่าวได้มีทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมรวมถึงประชากรด้วย และสาเหตุดังกล่าวส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์และสอดคล้องต่อเนื่องกัน ซึ่งได้แก่

1. การอพยพย้ายถิ่นเข้า กทม. จากลักษณะการโยกเข้ามาอย่างรวดเร็ว เป็นจำนวนมาก และเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น อันเนื่องเพราะแรงผลัก (push factor) จากชนบทที่แห้งแล้งหมดทางทำมาหากินและแรงดึง (pull factor) ของกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญทุกด้าน ประกอบกับลักษณะของประชากรที่เข้ามาที่ส่วนใหญ่จะเป็นคนยากจนหรือชนชั้นแรงงาน ได้ทำให้ประชากรเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การให้บริการและตอบสนองความต้องการของรัฐที่มีต่อประชาชนไม่สามารถทำได้ทันทั่วถึง จึงเกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการขาดแคลนที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน สุขภาพอนามัย เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลยังไม่ได้สนใจที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะแรก จึงทำให้ปัญหาทวีความรุนแรงขึ้นทุกที

2. การขาดแคลนที่อยู่อาศัย อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรใน กทม. ที่มาจากการย้ายถิ่น ได้ก่อให้เกิดการขาดแคลนที่อยู่อาศัยจำนวนมาก ผู้ที่มีเข้ามาใหม่ต้องอาศัยอยู่ในที่พักอันมีสภาพต่ำกว่ามาตรฐาน ในปี 2503 จากหลักฐานการรายงานของผู้เชี่ยวชาญอเมริกันซึ่งได้ทำการวางแผนสำรวจ กทม. (Litchfield) พบว่า ประชากรประมาณ 700,000 คนต้องหาที่อยู่ใหม่หรือไม่ก็ต้องปรับปรุงที่อยู่ใหม่ ส่วนการสำรวจของสภาสังคมสงเคราะห์ ในปี พ.ศ. 2509 พบว่ามีบ้านที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมถึง 24,150 หลัง และมีประชากรรวมถึง 144,900 คน และเทศบาลนครกรุงเทพเองได้สำรวจ เพื่อหาจำนวนประชากรและขนาดของแหล่งชุมชนแออัดในปี พ.ศ. 2501 – 2503 พบว่ามีคนประมาณ 150,000 อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม มีพื้นที่รวมกันถึง 1,500 ไร่

3. ความยากจนของประชากรและลักษณะนิสัย สาเหตุหนึ่งของการเกิดของชุมชนแออัดมาจากการที่ประชากรจำนวนหนึ่งมีความยากจนไม่สามารถแสวงหามาตรฐานการดำรงชีวิตที่สูงขึ้นกว่าสภาพที่เป็นอยู่ได้ ประชากรเหล่านี้อาจจะมาจากการอพยพของชนบทที่มีรายได้น้อยมาสู่เมือง เพื่อแสวงหาหนทางที่ดีกว่า หรือจากคนยากจนในเมืองที่มาจากแหล่งไฟไหม้ต่างๆ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของตัวผู้ที่อยู่ในชุมชนแออัดเอง ที่มักไม่ค่อยคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนหรือคิดปรับปรุงให้ดี ขึ้น เพราะมีความเคยชินกับสภาพไม่เป็นระเบียบ หรืออาจจะมียาได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพ มีชีวิตกระเสือกกระสนเพื่อการอยู่รอดไปวันหนึ่งๆ ทำให้ไม่สามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมหรือที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้นได้

ที่ดินของรัฐ ได้แก่ กรณีที่ประชาชนเข้าไปครอบครองพื้นที่ในลักษณะที่ยังเชิงดูก่อน โดยการปลูกสร้างอาคารขึ้นมาโดยพลการ และส่วนใหญ่เมื่อแรกเริ่มจะอยู่ในลักษณะของการเข้าไปอาศัยเป็นการชั่วคราวก่อนโดยปลูกเป็นเพิง ต่อเมื่อมีบุคคลอื่นตามเข้าไปยึดครองและปลูกสร้างใกล้เคียงกันมากมาย กำลังต่อรองก็มีมากขึ้น ผู้อยู่อาศัยเหล่านี้ก็ใช้วิธีดื้อแพ่งยึดเอาทำเลนั้นเป็นที่อยู่อาศัย ที่ของรัฐที่มักถูกบุกรุก ได้แก่ ที่ดินเงินริมแม่น้ำลำคลอง รวมทั้ง ที่ของวัดวาอารามและบริเวณโบราณสถานที่เก่าแก่ซึ่งไม่ได้รับการคุ้มครองเพียงพอ ที่ดินเหล่านี้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากร กรมการศาสนา กรมธนารักษ์ หรือกรมสรรพากร เป็นต้น

ที่ดินเอกชน ได้แก่ที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนที่มีที่ไว้แล้วยังไม่ได้ทำประโยชน์หรือตนเองอยู่ที่อื่นไม่มีเวลามาดูแลได้เพียงพอ รวมทั้งเขตติดต่อบริเวณที่ดินของของแต่ละเจ้าของซึ่งต่างไม่แน่ใจว่าอยู่ในเขตของใครเพราะหลักปักเขตไม่ชัดเจนจึงมีบุคคลบุกรุกเข้าไปปลูกที่อยู่อาศัยหรือในบางกรณีก็อาจเป็นความสมัครใจของเจ้าของที่เองที่จะให้คนเหล่านั้นเข้าอยู่อาศัยเป็นการชั่วคราวโดยคิดหรือไม่คิดค่าเช่า โดยเจ้าของที่ดินแบ่งแนวที่ดินให้เขาได้ตามใจชอบเป็นแปลงเล็กแปลงน้อยโดยไม่จำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพหรือบริการใดๆและรัฐบาลเองก็ได้มีกฎหมายใดที่จะประกันสิทธิพื้นฐานให้กับผู้เช่าได้ เป็นผลให้เมื่อมีการขยายครอบครัวหรือมีคนอพยพมาขอเช่าที่อยู่เพิ่มขึ้น ได้เพิ่มความแออัดและหนาแน่นขึ้นโดยมิได้มีการปรับปรุงสภาพชุมชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น นอกจากนี้ลักษณะที่ดินที่เป็นบริเวณภายในบล็อกของเมือง ส่วนใหญ่เป็นที่เอกชนมีการปลูกห้องแถวเพื่อการค้าล้อมรอบที่ดินภายใน ที่ดินที่ถูกล้อมรอบจึงมักมีราคาต่ำ เป็นที่อยู่อาศัยราคาถูกเป็นที่ไม่มีทางออกสู่ถนนใหญ่โดยทางรถยนต์ ไม่มีที่ระบายน้ำเมื่อนานๆเข้าที่พักอาศัยราคาถูกไม่ได้มาตรฐานก็ปลูกขึ้นมาอย่างแออัดจนแปลสภาพเป็นชุมชนแออัดในที่สุดและเมื่อเวลาผ่านไปนานเข้าผู้ที่อยู่อาศัยจะทวีขึ้นอย่างมาก ในที่สุดเจ้าของที่ดินเองก็มักมีความลำบากในการจะให้คนเหล่านี้เคลื่อนย้ายไปอยู่ที่อื่นต่อไป

ความยากลำบากของเจ้าหน้าที่ดูแลที่ดินของรัฐและเจ้าของที่ดินเอกชนในการให้บุคคลที่เข้ามาอาศัยอยู่ในลักษณะนี้เคลื่อนย้ายออกไปจากที่นั้น เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญที่คล้ายคลึงกันกับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้มีหน้าที่รับคำฟ้องเกี่ยวกับการบุกรุกที่ก็มักไม่ค่อยสนใจที่จะทำคดีเช่นนั้น เพราะนอกจากเป็นผลงานที่ไม่น่าสนใจแล้ว ยังเป็นเรื่องที่มักจะขัดกับความรู้สึกในแง่มนุษยธรรมอีกด้วยอีกทั้งเมื่อเป็นคดีฟ้องร้องไปถึงศาลแล้วแม้โจทก์จะชนะคดี ศาลก็มักให้จำเลยเสียค่าปรับซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เล็กน้อยเท่านั้น โดยไม่คำสั่งหรือถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจึงทำให้เจ้าของที่ดินเอือมระอาเพราะเป็นการเสียเวลาเปล่า นอกจากนั้นผู้ฟ้องร้องหรือผู้ขับไล่ยังหวังเกรงเรื่องความปลอดภัยของตนอีกด้วย

และสำหรับในกรณีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแออัดริมคลองนี้ เรื่องเกี่ยวกับที่ดินและกรรมสิทธิ์ที่ดินนับเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดเพราะจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบุกรุกที่สาธารณะริมคูคลองโดยตรง

นอกจากนี้การขยายตัวของชุมชนยังรวมไปถึงการเช่าที่หรือการบุกเบิกที่ดินบริเวณใกล้เคียง ซึ่งอาจจะเป็นที่ดินของหน่วยงานอื่นหรือเอกชนก็ได้

2. เรื่องสภาพของที่อยู่อาศัย จากการศึกษารายชื่อของพันธุดา บุญเหลือหล่อ(2521)พบว่า ขบวนการเกิดสลัมอันเนื่องมาจากสภาพที่อยู่อาศัยมีอยู่ 2 ลักษณะคือ

1. สลัมที่เกิดจากการเสื่อมสภาพของที่อยู่อาศัยซึ่งเคยมีสภาพดีมาก่อน เกิดเนื่องจากการลดความต้องการในที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ปานกลางหรือสูง ทำให้ที่อยู่อาศัยนั้นว่างลง ผู้มีรายได้น้อยจึงย้ายเข้าไปอยู่แทน โดยสาเหตุที่ทำให้ความต้องการในที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ปานกลางหรือสูงลดลงอาจสรุปได้ดังนี้

- ความเสื่อมโทรมทางกายภาพของอาคารจากอายุการก่อสร้างที่เก่าแก่

- ความล้าสมัยของรูปทรงอาคารแม้เจ้าของจะทำนุบำรุงอาคารให้มีสภาพดี แต่วิวัฒนาการของที่อยู่อาศัยแบบใหม่ที่สวยงามทันสมัยเป็นจำนวนมากดึงดูดให้มีผู้สนใจสร้างที่อยู่อาศัยแบบใหม่มากกว่า

- อิทธิพลจากภายนอกได้แก่ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในบริเวณที่อยู่อาศัย เช่น การขยายโรงงานอุตสาหกรรมรุกล้ำย่านที่พักอาศัยหรือ การขยายพื้นที่ของเขตพาณิชย์กรรมบนถนนสายหลัก มีผลกระทบโดยตรงต่อสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยในแง่ของมลภาวะทางเสียง ฝุ่น ความสกปรก

- ความทรุดโทรมของลักษณะกายภาพของอาคารโดยรอบ ทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นลดลง เพราะถ้าเจ้าของอาคารปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตนให้ดีก็ทำให้มีคนต้องการบ้านของเขามากขึ้นสามารถเพิ่มค่าเช่าได้ และเมื่อคนรายได้สูงและที่อาศัยอยู่ในบ้านคุณภาพดีก็จะมีอิทธิพลต่อลักษณะภายนอกชุมชนได้ นั่นคือทำให้ชุมชนน่าอยู่ขึ้นในทางตรงกันข้าม ถ้าเจ้าของบ้านมีการลงทุนในที่อยู่อาศัยอย่างจำกัดก็พอทำให้ที่อยู่อาศัยอื่นๆใกล้เคียงคุณภาพต่ำลงไปมีผลทำให้กลายเป็นสลัมมากขึ้น

จากสาเหตุที่ทำให้เกิดการลดลงของความต้องการที่อยู่อาศัยเหล่านี้ จะทำให้ค่าเช่าบ้านหรือราคาบ้านในบริเวณนี้ลดลงทำให้เจ้าของอาคารได้รายรับลดลง จึงลดค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงคุณภาพของที่อยู่อาศัยหรือลดการลงทุนในที่อยู่อาศัยนั้น มีผลทำให้คุณภาพบ้านเสื่อมลงซึ่งทำให้มีผู้ไม่ต้องการที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นมากขึ้นโดยเฉพาะผู้มีรายได้สูง ในขณะที่ราคาเช่าลดลงผู้มีรายได้น้อยที่พอมีความสามารถจ่ายค่าเช่าได้และมีความสนใจในสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมน้อยกว่าผู้มีรายได้สูงก็จะย้ายเข้ามาอยู่แทนที่และเพื่อเจ้าของอาคารจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพย์สินของตนในจำนวนเท่าเดิม จึงแบ่งพื้นที่ให้เช่าย่อยลงไปเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยเช่าได้มากขึ้น แต่เนื่องจากผู้มีรายได้น้อยมีความสามารถในการบำรุงรักษาอาคารต่ำรวมทั้งถ้าเจ้าของอาคารไม่สนใจลงทุนในการบำรุงรักษาทำให้คุณภาพบ้านเสื่อมลงไปอีก และ

เสื่อมลงไปอีกเรื่อยๆจนทำให้กลายเป็นสลัม สลัมเหล่านี้มักอยู่ในส่วนของเมืองที่ได้รับการพัฒนา มาเป็นเวลานานแล้ว

2. สลัมที่เกิดขึ้นใหม่สร้างด้วยวัสดุไม่ถาวร เช่น เศษไม้ สังกะสี พลาสติก ยางรถยนต์ เป็นต้น ซึ่งพบว่ามีลักษณะทางกายภาพที่ทรุดโทรมมากกว่าสลัมประเภทแรก Dwyer กล่าวว่า สลัมประเภทนี้มักพบอยู่ไปในส่วนมากอยู่รอบนอกของเมือง การไปตั้งอยู่รอบนอกของเมืองเพราะว่า การพัฒนาที่อยู่อาศัยในเมืองถึงจุดอิ่มตัวในความเป็นไปได้ที่จะแบ่ง Living Space ให้ย่อยลงไปอีก

สำหรับสลัมในกรุงเทพฯพบว่ากระจายตัวอยู่ทั่วไป แต่ไม่สามารถวิเคราะห์ให้ลึกลงไปว่า ตำแหน่งของสลัมที่เกิดจากการเสื่อมโทรมของตัวอาคารจะอยู่ในส่วนของเมืองที่ได้รับการพัฒนา มาจนอนอยู่อาศัยนั้นแก่แก่ทรุดโทรมหรืออยู่ในย่านที่ถูกรื้อถอนด้วยการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ

2.8 วิธีการปรับปรุงชุมชนแออัด

การเคหะแห่งชาติเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจรับผิดชอบโดยตรงในการจัดการแก้ไข หรือปรับปรุงชุมชนแออัดในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสมกับความเดือดร้อนของชุมชน(การเคหะแห่งชาติ,2534) ดังนี้

2.8.1 **โครงการจัดหาที่อยู่ใหม่** เป็นโครงการที่ดำเนินการโยกย้ายประชาชนในชุมชนแออัดที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยจากที่ดินเดิมไปยังที่ใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินเดิมหรือย้ายออกไปจากบริเวณเดิมหรือชุมชน โดยโครงการที่รองรับการรื้อย้ายจะจัดเป็นที่ดินแปลงโล่งมีถนน ทางระบายน้ำ ระบบประปา ไฟฟ้า การถมดินเพื่อให้พื้นน้ำท่วมในบางโครงการอาจจัดสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งมีทั้งการให้เช่า ให้เช่าซื้อตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาชุมชนเป้าหมายโครงการจัดหาที่อยู่ใหม่นี้เป็นการเน้นการสร้าง ความมั่นคงในสิทธิการอยู่อาศัย การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย เจ้าของที่ดินของภาครัฐ และเอกชนนั้น มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1.การย้ายชุมชนไปอยู่ที่ใหม่(Slum Relocation) เป็นการย้ายชุมชนแออัดออกจากพื้นที่เดิมไปอยู่ในที่ดินใหม่ โดยการเคหะฯเป็นตัวกลางในการพัฒนาที่อยู่ใหม่ให้ผู้อยู่อาศัยได้ซื้อที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์หรือได้เช่าระยะยาว ทั้งนี้เจ้าของที่ดินที่ได้ประโยชน์จากที่ดินเดิมนั้น จำต้องมีส่วนร่วมรับภาระด้วยและการเคหะฯ จะแบ่งแปลงพัฒนาที่ดินทางด้านสาธารณูปโภค ด้านเศรษฐกิจ และสังคม และให้ผู้อยู่อาศัยผ่อนชำระค่าที่ดินให้แก่การเคหะฯหรือสถาบันการเงินต่อไป เช่น โครงการร่มเกล้า1-6 โครงการสุวรรณประสิทธิ์ 3 โครงการแก้วนิมิตร โครงการดวงพิทักษ์

2. การประสานประโยชน์ทางที่ดิน(Land Sharing) เป็นการแบ่งปันที่ดินกันระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้อยู่อาศัย โดยการเคหะฯจะเข้าไปเป็นตัวกลางเจรจาต่อรองกับเจ้าของที่ดินให้แบ่งปันที่ดินบางส่วนของชุมชนชายให้กับผู้อยู่อาศัยในราคาถูกหรือให้เช่าระยะยาวเพื่อเจ้าของที่ดินจะได้ใช้ที่ดินส่วนที่ต้องการไปทำประโยชน์ได้ จากนั้นการเคหะฯจะนำที่ดินมาจัดผังแบ่งแปลงให้ผู้อยู่อาศัยได้เป็นกรรมสิทธิ์หรือเช่าในระยะยาวปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เช่าการสร้างที่อยู่อาศัย พัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม และให้ผู้อยู่อาศัยผ่อนชำระค่าที่ดินกับการเคหะฯหรือสถาบันการเงินที่สนับสนุนโครงการต่อไป เช่น โครงการคลองเตย 70 ไร่ โครงการวัดลาดบัวขาว

3. การปรับผังและแบ่งแปลงที่ดินในที่ดินเดิม(Slum Reblocking) ในชุมชนที่มีปัญหาการครอบครองที่ดินหรือต้องการปรับสภาพการใช้ที่ดินของชุมชนใหม่ การเคหะฯจะเข้าไปเป็นตัวกลางเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยการซื้อจากเจ้าของที่ดิน หรือเช่าระยะยาว จากนั้นก็จะเข้าไปทำการแบ่งแปลงที่ดินและให้กรรมสิทธิ์ผู้อยู่อาศัยได้ครอบครองที่ดินโดยถือหลักใครอยู่ตรงไหนก็อยู่ตรงนั้น หรือขยับขยายเพียงบางส่วนเมื่อจำเป็นจริงๆ เพื่อเกิดความเดือดร้อนน้อยที่สุด และทำการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ดีขึ้น ตลอดจนช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงที่อยู่อาศัยรวมทั้งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และให้ผู้อยู่อาศัยผ่อนชำระค่าที่ดินกับการเคหะฯหรือสถาบันการเงินที่สนับสนุนโครงการต่อไป เช่น โครงการซอยสีน้ำเงิน โครงการวัดไผ่ตัน

4. การรื้อและสร้างใหม่ในที่ดินเดิม(Reconstruction) เป็นการปรับปรุงสภาพชุมชนที่เสื่อมโทรมโดยการรื้อและพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ขึ้นในพื้นที่เดิม โดยให้ผู้อยู่อาศัยมีกรรมสิทธิ์ในการเช่าซื้อหรือเช่าระยะยาวต่อไปเช่น โครงการสามยอด โครงการพระราม4

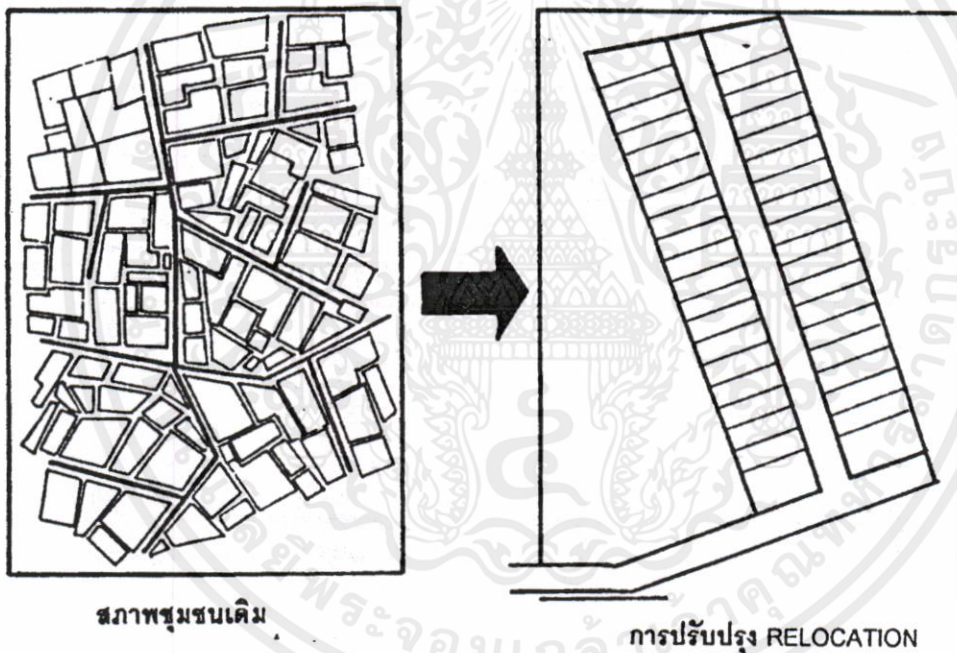
2.8.2 โครงการปรับในที่ดินเดิม

1. การจัดรูปที่ดินเพื่อการพัฒนาเมือง (Land Readjustment) สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร,(2544:1-4) เป็นกระบวนการจัดการให้ชุมชนเมืองที่น่าอยู่ขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องมีการเวนคืนแม้จะเป็นการจัดการพื้นที่ในเมืองที่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม พื้นที่ตาบอด ไม่ทางออกสู่ถนนหรือพื้นที่ชานเมืองที่รอการพัฒนา ให้มีการพัฒนาอย่างคุ้มค่าและเป็นชุมชนเมืองที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ด้วยการที่กลุ่มเจ้าของที่ดินร่วมตัวกันปันส่วนที่ดินบางส่วนเพื่อนำไปเพิ่มบริการขั้นพื้นฐานให้ชุมชนดีขึ้น ควบคู่ไปกับการจัดรูปแปลงที่ดินใหม่ให้ที่ดินทุกแปลงสอดคล้องกับระบบผังเมืองที่ดี โดยไม่มีผู้ใดต้องย้ายออกจากชุมชนตามยถากรรมตั้งวิธีการเวนคืนที่ดิน และเจ้าของที่ดินทุกรายจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วที่ดินแต่ละแปลงแม้ว่าจะมีขนาดเล็กถึงแต่ก็มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

2. การปันส่วนที่ดิน (Land Contribution)

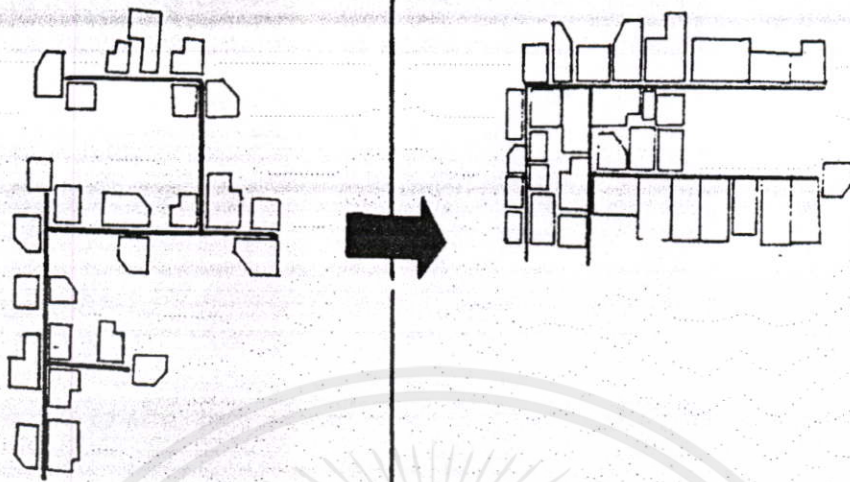
หลักสำคัญอย่างหนึ่งในวิธีการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาเมือง คือ การ "ปันส่วนที่ดิน" ซึ่งเจ้าของที่ดินในโครงการจัดรูปที่ดินยินยอมที่จะสละที่ดินของตนส่วนหนึ่ง สำหรับใช้เป็นพื้นที่บริการสาธารณะ ได้แก่ ถนน สวนสาธารณะ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และอีกส่วนหนึ่งนำมาจัดหาประโยชน์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของโครงการ โดยเจ้าของที่ดินต้องมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์กลับคืนอย่างเป็นธรรม

ภายหลังเจ้าของจะยังคงกรรมสิทธิ์ที่ดินในทำเลเดิมหรือบริเวณใกล้เคียง โดยมีรูปแบบที่ดินที่ดีขึ้นและง่ายต่อการพัฒนา

ภาพที่ 2.11 โครงการจัดหาที่อยู่ใหม่

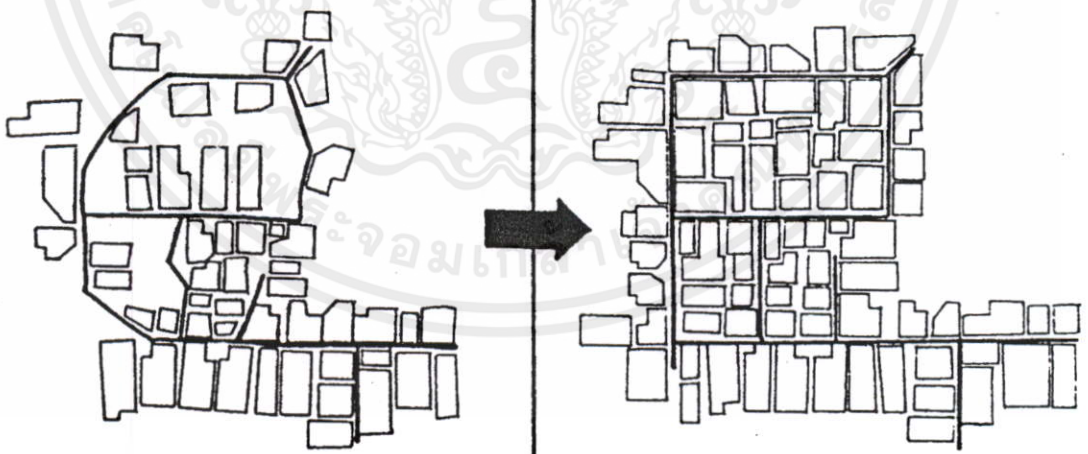
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณชุมชนเดิม

ปรับปรุง LAND SHARING

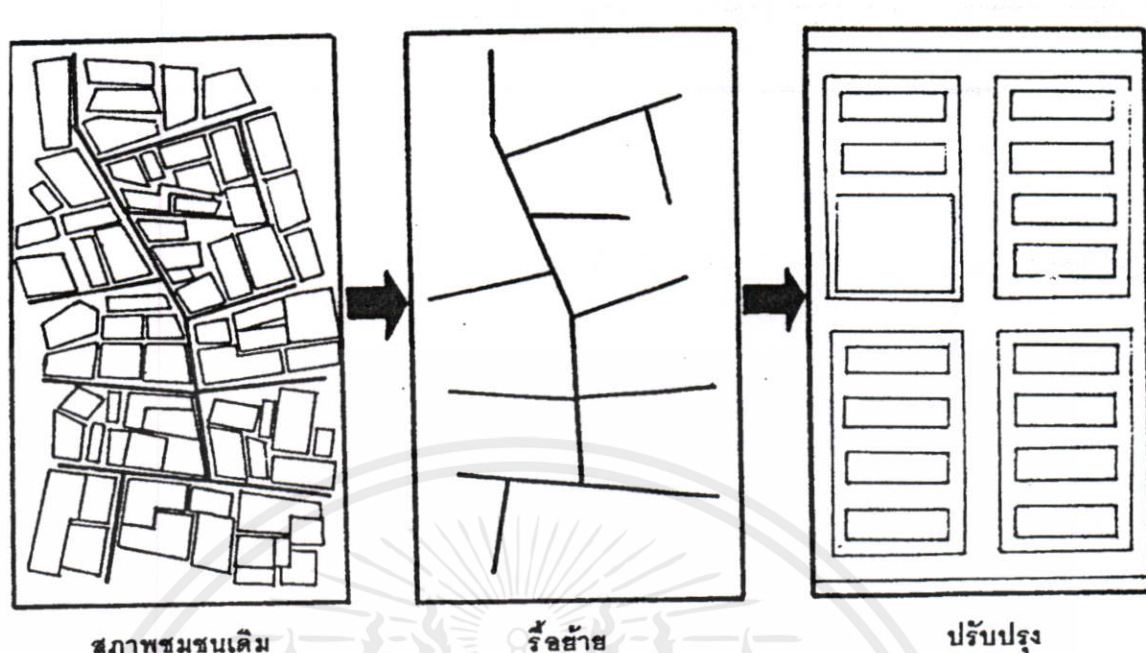
ภาพที่ 2.12 โครงการประสานประโยชน์ทางที่ดิน (Land Sharing)

สภาพชุมชนเดิม

ปรับปรุง REBLOCKING

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ภาพที่ 2.13 การปรับผังและการแบ่งแปลงในที่ดินเดิม (Slum Reblocking) เอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.14 การรื้อและสร้างใหม่ในที่เดิม (Reconstruction)

2.8.3 การปรับปรุงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการที่จะพัฒนาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้อยู่อาศัยของชุมชนแออัดให้ดีขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐบาลและเอกชนให้เข้ามาร่วมดำเนินโครงการ โดยมีนโยบายหลักให้ผู้อาศัยในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนร่วมวางแผนโครงการและตัดสินใจเพื่อให้ชุมชนได้มีความรู้สึกรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตน โดยจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนและผู้นำในการพัฒนา

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ มีจุดหมายที่จะเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของผู้อยู่อาศัย จัดปัญหาการว่างงานเช่น การฝึกอบรมอาชีพ ส่งเสริมการผลิต การจัดหาตลาด จัดตั้งสหกรณ์ ตลอดจนหาแหล่งเงินทุนให้ผู้อยู่อาศัยได้กู้เงินเพื่อลงทุนประกอบธุรกิจหรือพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเอง เป็นต้น

การพัฒนาทางด้านสังคม โดยการส่งเสริมการศึกษา สุขภาพอนามัย ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น การจัดระเบียบชุมชน การให้ชุมชนรู้จักสิทธิหรือหน้าที่ที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและรวมตัวกันเพื่อพัฒนาสังคม เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
2.9 ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นกรณีที่เกิดแบบสงวนเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.9.1 ประเภทที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (การเคหะแห่งชาติ, ข้อมูลที่อยู่อาศัย)

จากการศึกษาของการเคหะแห่งชาติในโครงการศึกษาการพัฒนากรุงเทพฯและปริมณฑล ได้มีการสำรวจการเปลี่ยนแปลงจำนวนที่พักอาศัย ชนิดของที่พักอาศัยและขนาดของที่พักอาศัย จากภาพถ่ายทางอากาศมาตราส่วน 1:50,000 ปี 2517 และ 2527 โดยมีการจัดประเภทที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯและปริมณฑลได้เป็นแปดประเภทดังนี้ (ดูรูปที่ 2.11)

1. โครงการห้องแถวร้านค้า (Shophouse Projects) แปลนพื้นที่ของห้องแถวแต่ละห้องโดยทั่วไปจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าห้องแถวจะเรียงติดกันไป 8-20 ห้องขนาดเฉลี่ยของแต่ละห้องคือ 4 เมตรและลึก 12 เมตร ความสูงปกติ 2-4 ชั้น โดยปกติห้องแถว 1 ห้องจัดเป็นของ 1 ครอบครัวเดี่ยว ซึ่งใช้ชั้นล่างเป็นที่ประกอบการค้าและชั้นบนขึ้นไปเป็นที่พักอาศัย ห้องแถวร้านค้าจะตั้งอยู่ริมถนนสายหลักและสายรองและส่วนใหญ่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มๆ ในลักษณะของย่านการค้าประสม

2. โครงการบ้านจัดสรรเอกชน (Private Housing Projects) โครงการเหล่านี้มีหลายรูปแบบ และหลายชนิด ส่วนใหญ่จะเป็นชนิดบ้านเดี่ยว บ้านแถว หรืออพาร์ทเมนต์หลายชั้น หรืออาจจะประกอบด้วยที่อยู่อาศัยแบบต่างๆ ในโครงการเดียวกันก็ได้ บ้านจัดสรรเอกชนส่วนใหญ่จะมีการออกแบบวางผังอย่างดี และมีถนนที่มีมาตรฐานสูง แบบบ้านมักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในแต่ละโครงการและการก่อสร้างที่มีคุณภาพดี

3. โครงการที่ดินจัดสรร (Land Subdivision Projects) โครงการเหล่านี้จะเป็นที่ดินผืนใหญ่ ซึ่งถูกแบ่งเป็นแปลงย่อยๆ สำหรับอยู่อาศัยแต่ละครอบครัว และอาจมีหรือไม่มีบริการสาธารณูปโภคพื้นฐานให้ก็ได้ อาจสังเกตได้ง่ายจากระบบถนนที่เป็นระเบียบโดยทั่วไป และที่อยู่อาศัยในโครงการที่ดินจัดสรร จะเป็นบ้านเดี่ยวออกแบบเฉพาะสำหรับแต่ละหลัง

4. ที่อยู่อาศัยที่ปลูกสร้างโดยปัจเจกบุคคล (Individual Building) ที่อยู่อาศัยประเภทนี้คือ บ้านเดี่ยว และบ้านแถว หรือห้องแถวร้านค้ากลุ่มเล็กๆ และแทรกกระจายอยู่ทั่วไปในเมือง

5. บ้านริมคลอง (Klong Houses) บ้านริมคลองโดยทั่วไป จัดเป็นบ้านทรงไทย ตั้งอยู่ในคลอง หรือฝั่งคลองต่างๆ ลักษณะเฉพาะของบ้านเหล่านี้ คือ มีการติดต่อสำคัญกับลำคลอง และทำให้เกิดชุมชนขนานเป็นแนวยาว ไปตามลำคลองเหล่านั้น

6. ชุมชนแออัด และชุมชนนุกรุก (Slum and Squatter Settlement) เราอาจจำแนกชุมชนเหล่านี้ลงไปอีก ดังต่อไปนี้

1) ชุมชนแออัด คือ ชุมชนที่มีบริเวณประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย ที่ตั้งอยู่อย่างแออัด เล็ก รูปทรงบิดเบี้ยว และสร้างในลักษณะชั่วคราว หรือ กึ่งชั่วคราว โดยมีมือของเจ้าของบ้าน ทางสัญจรและบริการต่างๆ คับแคบ และไม่สมบูรณ์ วัสดุก่อสร้างที่ใช้ทั่วไปมีคุณภาพต่ำ ยังผลให้เกิดสภาพการอยู่อาศัย ที่ไม่น่าพอใจ

2) ชุมชนที่มีแนวโน้มที่จะเป็นชุมชนแออัด ชุมชนเหล่านี้มีลักษณะหลายประการที่คล้ายคลึงกับชุมชนแออัด อย่างไรก็ตาม ความหนาแน่นจะยังต่ำกว่า และขนาดของบ้านและยังสูงกว่า และขนาดของบ้านจะยังใหญ่กว่าที่พบในชุมชนแออัด บริเวณที่ชุมชนเหล่านี้ตั้งอยู่ส่วนใหญ่มักจะอยู่ในแถบชานเมือง

3) ชุมชนแออัดขนาดย่อม ชุมชนเหล่านี้มีลักษณะเหมือนชุมชนแออัด เว้นแต่มีขนาดเล็กกว่า คือ มีจำนวนบ้านพักอาศัยน้อยกว่า 30 หลัง ในแต่ละชุมชน ชุมชนแออัดขนาดย่อม จะอยู่กระจายไปทั่วเมือง และแทรกอยู่ในพื้นที่ว่าง ระหว่างอาคารอื่นๆ

7. โครงการที่อยู่อาศัยจัดสรรโดยรัฐ (Public Housing Projects) โครงการเหล่านี้ประกอบด้วยโครงการที่อยู่อาศัยที่จัดสร้างโดยการเคหะแห่งชาติ และโดยหน่วยราชการอื่นๆ

1) โครงการของการเคหะแห่งชาติ (NHA Projects) การเคหะแห่งชาติมีหน้าที่ก่อสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ในกรณีการเคหะแห่งชาติ ได้ก่อสร้างที่อยู่อาศัยแบบต่างๆ รวมถึงบ้านเดี่ยว บ้านแฝด บ้านแถว แฟลตที่สูง 4 ชั้น และอาคารชุดที่สูงหลายชั้น ทั้งนี้รวมทั้งการจัดบริการพื้นฐานให้ นอกจากจัดสร้างที่อยู่อาศัยแล้ว การเคหะฯ จัดทำโครงการปรับปรุงชุมชนแออัดอีกด้วย

2) โครงการของหน่วยราชการอื่นๆ (Non - NHA Projects) นอกจากการเคหะฯ แล้วหน่วยราชการอื่นๆ ก็จัดสร้างที่อยู่อาศัย ให้กับผู้ปฏิบัติงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้นๆ ภายใต้โครงการสงเคราะห์ต่างๆ เช่น การรถไฟฯ กรมตำรวจ และกองทัพอากาศ ได้จัดสร้างที่อยู่อาศัยแบบต่างๆ รวมถึงบ้านเดี่ยว บ้านแถว และอาคารชุดหลายชั้น

8. ที่อยู่อาศัยประเภทอื่นๆ (Others) ที่อยู่อาศัยเหล่านี้คือ ประเภทที่จัดเข้าในประเภทที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และประกอบด้วยอาคาร ซึ่งมีการเข้าพักอาศัยโดยไม่จำเป็นต้องจัดสร้างขึ้นเพื่อความมุ่งหมายให้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น อาคารที่ต่อเติมออกมา เช่น เรือนคนรับใช้ โรงรถ เฝิง และบ้านพักคนงานก่อสร้าง เป็นต้น วัดบางแห่ง และเรือนแพจัดเข้าอยู่ในกลุ่มที่อยู่อาศัยประเภทอื่นๆ นี้ด้วย

2.9.2. ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร

Paul Baross โทมัส ปานซี, แพล, (2530:74-75) ได้ให้ความหมายของระบบการจัดหาที่อยู่อาศัย (Housing delivery system) ว่าหมายถึง กลไกต่างๆ ด้านการผลิตที่อยู่อาศัยประเภทต่างๆ และวิธีต่างๆ ที่ประชาชนถือสิทธิ์เข้าอยู่ในที่อยู่อาศัยเหล่านี้ได้ ระบบดังกล่าวประกอบด้วยพื้นที่บางส่วน (some place) บริการชุมชนบางประการ (some community service) และสถานที่ตั้งแห่งหนึ่ง (a location) รวมไปถึงเรื่องราวการจัดระเบียบสภาพแวดล้อม ตลอดจนการดำเนินการเงินด้วยในปี ค.ศ. 1977 (พ.ศ. 2520) Shlomo Angel, Stan Benjamin และ Koos H. De Goede

ได้ศึกษาถึงระบบที่อยู่อาศัยของคนมีรายได้น้อยในกรุงเทพฯ ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 5 ระบบด้วยกัน คือ (ดูภาพที่ 2.11)

1. ที่อยู่อาศัยสำหรับคนงาน (The Workers Housing Sussystem) สร้างขึ้นเพื่อผู้รายได้น้อยและสมาชิกในครอบครัว ระบบนี้ยังแบ่งที่อยู่อาศัยออกเป็นแบบต่างๆ คือ

1) บ้านที่สร้างขึ้นในบริเวณที่ทำงาน (Workplace Site Houses) เป็นบ้านที่สร้างด้วยไม้ในบริเวณที่ตั้งของโรงงาน โดยนำวัสดุที่ใช้แล้วมาสร้างเป็นบ้าน กรรมกรจะสร้างบ้านด้วยตนเองและอาศัยอยู่พร้อมด้วยครอบครัว

2) หอพักคนงานในโรงงาน (Factory Site Dormitories) ประเภทนี้จะอยู่อย่างแออัด ห้องหนึ่งจะมีคนงานโอดพักอยู่หลายคน คนเหล่านี้จะมีเนื้อที่ภายในห้องส่วนตัวเพียงเล็กน้อย

3) ห้องพักคนรับใช้ในบ้าน (Domestic and Maintenance Staff Quarters) จะมีอยู่ในบ้านของคนมีฐานะปานกลางและร่ำรวย เช่นที่สำหรับคนใช้ คนสวน ยามและครอบครัวของคนเหล่านั้น

4) ที่อยู่อาศัยที่จัดให้เจ้าพนักงานของสถาบัน และหน่วยต่างๆ (Institutinal Housing for Workers) ที่อยู่อาศัยที่จัดให้กับคนงานและพนักงาน เช่น บ้านพักรถไฟ บ้านพักตำรวจ เป็นต้น

5) บ้านพักชั่วคราว ณ ที่ก่อสร้าง (Ltinerant Construction Workers Housing) สร้างจากวัสดุที่หาได้จากบริเวณก่อสร้าง เมื่อเสร็จโครงการก็รื้อถอนย้ายไปที่ก่อสร้างแห่งใหม่เรื่อยๆ ไป

2. ที่อยู่อาศัยสำหรับที่บุกรุก (The Squatters Housing Subsystem) บ้านพักพวกนี้จะเป็นบ้านที่ปลูกสร้างด้วยไม้ และจะมีลักษณะเป็นบ้านพักชั่วคราว โดยปกติจะปลูกบนพื้นที่ที่ซึ่งถูกทอดทิ้งว่างเปล่า ซึ่งไม่ใช่ที่ของตัวเอง ในระบบนี้ยังแบ่งออกเป็นชนิดต่างๆ ได้อีก

1) ผู้บุกรุกที่แท้จริง (Pure Squatter) เป็นพวกที่อาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างบนที่ดินของหน่วยงานรัฐบาล และไม่ต้องจ่ายค่าเช่า

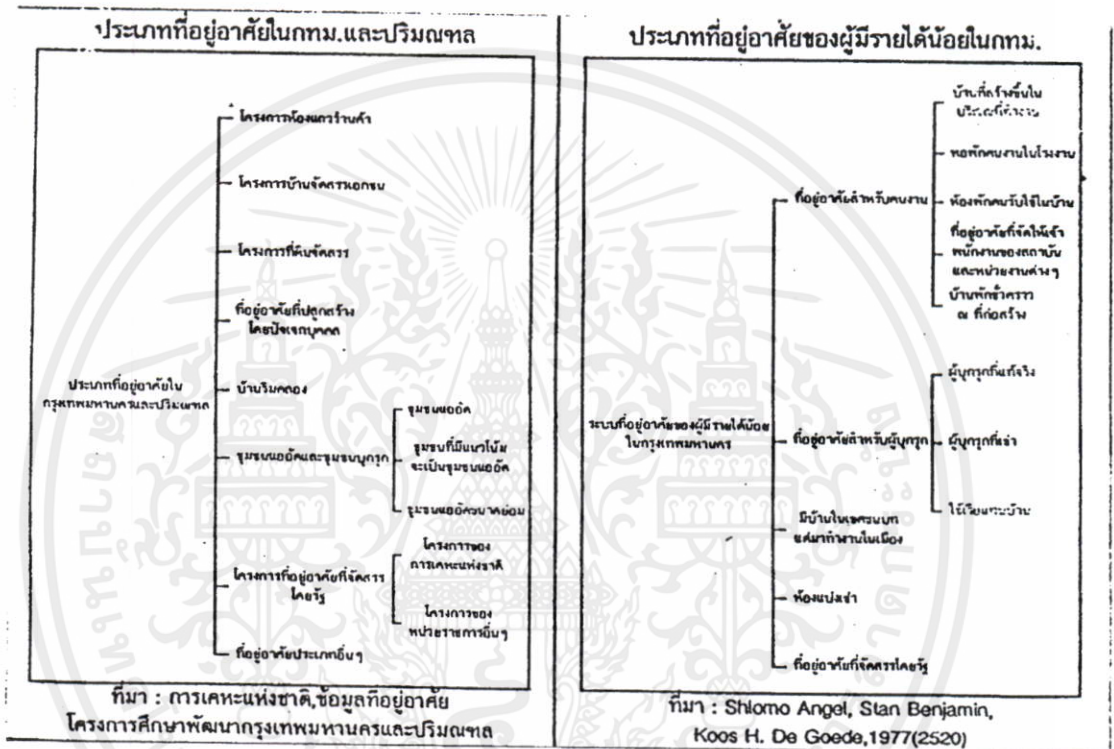
2) ผู้บุกรุกที่เช่า (Renting Squatter) พวกนี้สร้างบ้านบนพื้นที่เล็กๆ ที่มีเจ้าของที่ดิน และมีการตกลงทำสัญญาเช่าต่อกัน ราคาเช่าที่ดินโดยเฉลี่ย 40 ตารางเมตร ประมาณ 40 – 60 บาทต่อเดือน ประชากรที่อยู่อาศัยในระบบนี้ประมาณ 850,000 คน ซึ่งจัดอยู่ในพวกที่มีรายได้น้อย

3) ใช้เรือแทนบ้าน (Boat House) จากการสำรวจเมื่อปี 1920 ได้คาดประมาณว่ามีประชากรอาศัยอยู่ในเรือประมาณ 4,000 คน ซึ่งเรือที่เป็นบ้านนี้ ใช้สำหรับส่งสินค้าในระยะทางสั้นๆ แต่มักจะหยุดพักในคลองที่ใดที่หนึ่งนานๆ (ปัจจุบันถูกหน่วยงานรัฐขับไล่ออกไปเป็นส่วนใหญ่)

3. มีบ้านในเขตชนบทแต่มาทำงานในเมือง (Rural Commuters Subsystem) มีบ้านเป็นจำนวนมากในชนบทที่เป็นที่พักให้กับคนที่ทำงานในกรุงเทพฯ ประชาชนเหล่านี้จะเดินทางเข้ามาทำงานในเมือง โดยทางรถไฟ รถยนต์ หรือเรือยนต์ในตอนเช้า

4. ห้องแบ่งเช่า (Filtered Housing Subsystem) เป็นที่อยู่อาศัยที่เป็นขนาดใหญ่ กั้นเป็นห้องๆ เป็นสัดส่วนแบ่งให้เช่า บ้านแบบนี้ปรากฏอยู่ทั่วไปในบริเวณแถวที่เป็นศูนย์กลางที่เป็นธุรกิจสมัยเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านคนจีนอาศัยอยู่มาก ห้องแถว 3 – 4 ชั้น อาจเป็นที่อยู่ของคนหลายครอบครัว

5. ที่อยู่อาศัยที่จัดสรรโดยรัฐ (Public Housing subsystem) ที่อยู่อาศัยเหล่านี้ได้แก่ ที่อยู่อาศัยที่รัฐจัดสรรให้แก่ผู้มีรายได้น้อย เช่น แพลตที่สร้างขึ้นโดยการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น

ภาพที่ 2.15 แสดงลักษณะที่อยู่อาศัยประเภทต่างๆ และที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาข้างต้นนี้ จะเป็นการสร้างความเข้าใจ ถึงระบบของที่พักอาศัยภายในเมือง และระบบของที่พักอาศัย ของผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นระบบย่อยของที่พักอาศัยโดยในประเด็น ที่เกี่ยวกับชุมชนแออัดนั้นพบว่า มีความเกี่ยวพันกันหลายลักษณะด้วยกันคือ มีความเกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยประเภทชุมชนแออัดโดยตรง และอาจรวมถึงที่อยู่ประเภทบ้านริมคลองด้วย โดยในระบบชุมชนแออัด ก็จะเกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยของผู้บุกรุก และห้องแบ่งเช่าในบางส่วน

2.10 ภาพปัญหาและวิวัฒนาการแนวความคิดการจัดหาแหล่งที่อยู่สำหรับกลุ่มรายได้น้อยในเมือง

ไม่ว่ากล่าวถึงทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(เอกสารบทความวิชาการประกอบการสัมมนา การประชุมวิชาการสาขาออกแบบและวางผังชุมชนเมืองและผังเมือง ครั้งที่ 1 เรื่อง "มหานคร" ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2543:26-37) วรรณนาการของแนวคิดเคนการในฐานะเครื่องค้ำจุนชีพ(weifare)ด้วยการช่วยตนเอง

ที่อยู่อาศัยนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีพ ซึ่งถ้าหากขาดไปมนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นจึงมีอีกแนวความคิดหนึ่งสำหรับการศึกษาด้านที่อยู่อาศัยภายในเมืองซึ่งถือว่าเป็นที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีพเพื่อการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ และราคาของที่อยู่อาศัยน่าจะจะเป็นไปตามคุณค่าการใช้สอย(use value) แทนที่จะเป็นราคาที่เป็นไปตามกลไกตลาด(face value) ตามหลักการของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก มีหลักหลายแนวความคิดในอดีตที่นักวิชาการยึดเป็นแนวทางในการศึกษาที่อยู่อาศัยสำหรับประชากรรายได้ต่ำในเมือง โดยมุ่งเน้นการช่วยตัวเองของผู้อยู่อาศัยบทความนี้กล่าวถึง 5 แนวคิดหลักดังนี้คือ

- 1) แนวคิดการรื้อสร้างใหม่
- 2) แนวคิดสนับสนุน(accommodationist)ในรูปแบบของ Jon F.C. Turner (self-help)
- 3) ลักษณะวิเคราะห์โครงสร้างของ Burgess
- 4) แนวคิดในลักษณะตลาดของ WORLD BANK
- 5) แนวคิดแบบผสมผสานแบบการมีส่วนร่วม(organization-participation approach)

2.10.1 แนวคิดการรื้อสร้างใหม่

นักคิดในระหว่างทศวรรษที่ 1950 มักมีทัศนคติต่อการเกิดและการเป็นอยู่ของแหล่งสลัมในเมืองว่าเป็นเสมือน พยาธิร้าย(parasitic)ที่บ่อนทำลายความสวยงาม ความมีสุขลักษณะที่ดี และความน่าอยู่ของเมือง นักผังเมืองในยุคดังกล่าวจึงมีทางออกแบบง่าย ๆ คือการรื้อสร้างที่อยู่อาศัยที่เห็นว่ามันไม่เหมาะสมและต่ำกว่ามาตรฐาน เพื่อการใช้พื้นที่ที่เห็นว่าเหมาะสมและคุ้มค่ามากกว่า แต่บ่อยครั้งการรื้อสร้างมักประสบปัญหาด้านการต่อต้านขัดขืนเนื่องจากประชาชนไม่สามารถหาที่อยู่ได้ใหม่ในบางเมืองเช่น กรุงโซล จากอาร์ต่าและประเทศอเมริกาใต้ การขับไล่มีความรุนแรงถึงขั้นการใช้กำลังและการใช้รถไถในการทำลายบ้านเรือน ในกรุงเทพฯมีการไล่รื้อถึงขั้นวางเพลิง เป็นต้น แนวคิดนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในภายหลังเป็นอย่างมากและพบว่าเป็นการทำลายที่อยู่อาศัย(housing stock) ที่สำคัญสำหรับคนจนที่มีน้อยอยู่แล้วให้หายไปหมด การวิจัยในประเทศฮ่องกงพบว่าการจัดที่อยู่อาศัยโดยรัฐเป็นการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทางอ้อม และผลประโยชน์จากการลงทุนของรัฐด้านที่อยู่อาศัยจะตกอยู่กับภาคอุตสาหกรรมการผลิตในที่สุด เนื่องจากเมื่อผู้ให้แรงงานมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงอยู่อาศัยจะตกอยู่ภาคอุตสาหกรรมผลิตในที่สุด เนื่องจากเมื่อผู้ใช้แรงงานมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงจะสามารถรับค่าจ้างแรงงานในอัตราที่ถูกกลง และเป็นการผ่อนคลายปัญหาด้านความไม่สงบทางการเมืองอีกทางหนึ่ง (Kwitko 1989). ที่

อยู่อาศัยแบบนอกระบบเป็นที่อยู่อาศัยที่กลุ่มแรงงานในเมืองทำหน้าที่จัดหาเองโดยภาครัฐไม่ต้องลงทุนแต่อย่างใด และสามารถใช้ลดภาระของภาครัฐได้เป็นอย่างดี ดังนั้น รัฐบาลในประเทศโลกที่สามจึงต่างละทิ้งแนว คิดการรื้อล้างและหันกลับมายึดแนวความคิดการช่วยตัวเองซึ่งจะกล่าวต่อไป

2.10.2 แนวคิด supportive approach แบบของ Jon F.C. Turner (self-help)

ต่อมาในทศวรรษที่ 1960 O.Koenigserger และ C. Abrams ได้ริเริ่มเขียนแนวคิดสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในเมืองในการสร้างที่อยู่อาศัยด้วยตนเอง และในทศวรรษที่ 1970 ถัดจากนั้น John F.C. Turner ได้ทำการศึกษาวิวัฒนาการและความเป็นอยู่ของสลัมในโลกที่สามและเสนอแนวคิดต่อจากนักวิชาการทั้งสองในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ยากจนในเมืองโดยผสมผสานการกระจายอำนาจของรัฐกับความรับผิดชอบของผู้ต้องการที่อยู่อาศัยด้วยการช่วยตนเอง อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของแนวคิดนี้ได้แก่ การขาดกลไกด้านเศรษฐกิจและการเมืองในการอำนวยความสะดวกให้ที่อยู่อาศัยแบบช่วยตนเองดำเนินไปได้โดยมิได้คำนึงถึงเจตนารมณ์และแรงจูงใจของรัฐในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มรายได้น้อยดังกล่าว

แนวความคิดการสนับสนุน (supportive approach) มีทัศนะต่อเคหการสำหรับคนจนว่าเป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ในประเทศแถบลาตินอเมริกาได้ร่วมกันทำการก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้กับตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ อันเป็นต้นกำเนิดแนวคิดในทัศนะของ Turner ซึ่งเห็นว่าการช่วยตนเองดังกล่าวเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันภายในสังคม และยังเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ ประเด็นของแนวคิดนี้เน้นที่ความสำคัญของประชาชนและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยให้ประชาชนมีโอกาสควบคุมการใช้ทรัพยากรที่มีข้อจำกัดเหล่านั้น (Turner 1976) รัฐมีหน้าที่เพียงการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถดำเนินการด้านที่อยู่อาศัยของตนได้เท่านั้น ดังนั้นประโยชน์ใช้สอยของที่อยู่อาศัยจะสามารถวัดได้จากระดับของการเสนอความต้องการของครัวเรือนที่อยู่อาศัย อันเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมในการออกแบบของผู้ใช้ ด้วยวิธีนี้ประชาชนจะมีความชอบธรรมด้านการควบคุมการใช้ทรัพยากรด้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ในท้องถิ่น ในขณะที่รัฐจะทำหน้าที่ในการควบคุมด้านความปลอดภัยและความสมดุลของระบบนิเวศ ดังนั้น การช่วยตนเองไม่ได้หมายถึงการลงมือสร้างบ้านด้วยตนเองเสมอไป แต่หมายถึงการมีส่วนร่วมและอำนาจในการตัดสินใจ (Turner 1987), และรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการสนับสนุนความคิดริเริ่มของประชาชน supportive approach จึงมีความขัดแย้งกันกับแนวของ World Bank (อ่านแนวคิดของ World Bank) เนื่องจาก Turner เน้นการสนับสนุนชุมชนและองค์กรท้องถิ่นในขณะที่แนวคิดของ World Bank สนับสนุนกลไกของตลาด โดยมิได้มุ่งเน้นการกระจายความเป็นเจ้าของที่ดิน เงินทุน และโครงสร้างพื้นฐานดังที่ Turner กล่าวเน้น อย่างไรก็ตาม การควบคุมกลไกการตลาดและการมอบอำนาจการครอบครองที่ดิน เงินทุน และแรงงาน ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นตามแนวคิดของ

Turner นั้นกระทำได้อย่างยากในบริษัทของประเทศด้อยพัฒนา ข้อโต้แย้งของ Turner ไม่มีพลังพอที่จะให้คำตอบด้านการแก้ไขประเด็นความขัดแย้งกับตรรกด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการบริหารจัดการในบริบทของประเทศในระบบทุนนิยมเพียงเพื่อให้สังคมมีความเป็นประชาธิปไตยมาก (Turner 1987) ดังนั้นแนวคิดของ Turner จึงกลายเป็นข้อวิพากษ์หลักของ Burgess ที่กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่าเป็นการเสริมแรงให้กับตรรกในระบบทุนนิยม และมองข้ามความขัดแย้งในรัฐภายใต้ระบบทุนนิยม เนื่องจากในขณะที่อยู่อาศัยแบบช่วยเหลือตัวเองจะสามารถเพิ่มค่าด้าน exchange value เมื่อเวลาผ่านไป ผู้ที่รับประโยชน์จากโครงการช่วยเหลือตัวเองกลายเป็นชนชั้นกลางและเป็นการผลักดันการรับผิดชอบของนักลงทุนด้านสวัสดิการคนงานอีกด้วย ทั้งนี้ Turner ยังไม่สามารถหาวิธีการที่เหมาะสมภายใต้ความเป็นไปได้ของกฎหมาย ที่จะทำให้รัฐในประเทศด้อยพัฒนากระจายทรัพยากรไปสู่ผู้มีรายได้น้อยและเปิดโอกาสเกิดการมีส่วนร่วมขึ้นได้

2.10.3 แนวคิด Burgess

Rod Burgess ได้ วิพากษ์วิจารณ์ แนวคิดของ Turner และแนวทางในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับประชากรผู้มีรายได้น้อยของภาครัฐและกลุ่ม องค์กรอิสระโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเชิงวิเคราะห์โครงสร้าง (Structural approach) การจัดหาที่อยู่อาศัยแบบช่วยเหลือตนเองได้รับการมองว่าเป็นการหาความชอบธรรมของระบบทุนนิยมและการเอาตัวรอดเอาเปรียบของกลุ่มผู้มีอำนาจ ดังนั้นแนวคิดนี้จึงมองทางออกของการแก้ปัญหาโดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจ Burgess (1985) ได้แย้งว่า การสร้างที่อยู่อาศัยไม่สามารถคำนึงถึงเพียงอรรถประโยชน์ (use value) เท่านั้น แต่จะต้องคำนึงถึงมูลค่าเพิ่มในฐานะคุณค่าการแลกเปลี่ยน (exchange value) อีกด้วย เมื่อที่อยู่อาศัยเป็นอสังหาริมทรัพย์ การวิเคราะห์จะต้องกระทำในบริบทของกระบวนการผลิต และความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบในผลประโยชน์ที่ได้ระหว่างแต่ละชนชั้น โดย Burgess อ้างถึงฐานะของรัฐในระบบการผลิตแบบทุนนิยมว่า รัฐทำหน้าที่เพียงรักษาผลประโยชน์และให้ความมั่นใจในการผลิตภายใต้ระบบทุนนิยมเท่านั้น ดังนั้นภายใต้ระบบทุนนิยม ที่อยู่อาศัยแบบช่วยเหลือตัวเองไม่สามารถอยู่เหนือหรือขัดแย้งกับกฎหมายหรือแม้กระทั่งเปลี่ยนกฎหมายได้ หนทางที่ที่อยู่อาศัยแบบช่วยเหลือตนเองจะมีราคาถูกลงได้ก็ด้วยแรงงานได้เปล่าของผู้อยู่อาศัยเอง แต่ต้นทุนอันเนื่องมาจากปัจจัยอื่นเช่นวัสดุ ที่ดิน และสาธารณูปโภคยังอยู่ภายใต้เงื่อนไขของระบบตลาด ซึ่งไม่สามารถลดต้นทุนให้ต่ำพอที่คนจากจะสามารถซื้อได้ ต้นทุนด้านดอกเบี้ย การเก็บกำไรในที่ดิน จะถูกซ่อนเร้นไว้ด้วยการการแทรกแซงจากรัฐภายใต้กฎหมายควบคุมการก่อสร้าง ผู้อยู่อาศัยซึ่งเป็นผู้สร้างจะถูกบังคับให้ใช้วัสดุในตลาดโดยทางอ้อม และเป็นการยึดเหนี่ยวค่านิยมที่ไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของผู้อาศัย ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของ Turner ในด้านความเป็นอิสระในการสร้าง (Freedom to build) ดังนั้น ที่อยู่อาศัยแบบช่วยเหลือตัวเองในทัศนะของ Burgess เป็นการรวมเอากิจกรรมทั้งหมดของการสร้างให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมและโครงสร้างทางการเมืองนั้นๆ

และจะทำให้การกระจายรายได้ของระบบเลวร้ายมากขึ้น (Burgess 1985) ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์สภาพปัญหาของ Burgess จะเป็นไปอย่างเป็นเหตุเป็นผลจากทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์การเมือง อย่างไรก็ตาม Burgess จะเป็นไปอย่างเป็นเหตุเป็นผลจากทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์การเมือง อย่างไรก็ตาม Burgess มิได้เสนอวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ในบริบทของเมืองในประเทศโลกที่สามแต่อย่างใด

2.10.4 แนวคิด World Bank

แนวคิดของธนาคารโลกต่อการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในเมืองนั้นเป็นไปในรูปแบบของระบบตลาด ธนาคารโลกนั้นเป็นยอมรับกันว่าอยู่เบื้องหลังนโยบายด้านการเงินและเศรษฐกิจของโลกที่กำลังพัฒนา และนับว่าเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงินเพื่อโครงการที่อยู่อาศัยแบบช่วยเหลือตนเองตั้งแต่ ปี 1972 เป็นต้นมา ธนาคารโลกมักช่วยแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการและนำมาดัดแปลงให้เข้ากันกับแนวทางการพัฒนาแบบ neoclassic ธนาคารโลกจึงเป็นแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนที่อยู่อาศัยแบบช่วยเหลือตนเองที่ใหญ่ที่สุดของโลกในทศวรรษนั้นมาหลังจากที่นักวิชาการด้านเคหการหลายท่านได้เสนอแนวคิดในรูปแบบของการช่วยตัวเอง ด้วยพยายามที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า ประชากรที่มีรายได้น้อยในประเทศด้อยพัฒนาก็มีขีดความสามารถในการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยได้ตลาดบ้าน (conventional housing market) โดยที่โครงการบ้านราคาถูกจะต้องสามารถคืนทุน ธนาคารโลกเห็นว่าอุปสรรคของการจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนในเมืองเกิดเนื่องจากความไร้ประสิทธิภาพของกลไกในตลาดในการกำหนดอุปสงค์และอุปทาน วิธีแก้ปัญหาที่สำคัญจึงมุ่งเน้นการส่งเสริมกลไกทางตลาดให้แข็งแกร่งและขจัดอุปสรรค (Bottle neck) อันได้แก่ความพยายามในการทำให้ต้นทุนของที่อยู่อาศัยให้ถูกลงโดยการลดมาตรฐานการก่อสร้างลง การทำให้ระดับราคาที่ดินอยู่ในภาวะที่ประชากรรายได้น้อยสามารถซื้อได้ ธนาคารโลกยังเชื่อว่าหากผู้อาศัยร่วมสละแรงงานในการก่อสร้าง จะสามารถลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงานได้ส่วนหนึ่ง (World Bank 1975) World Bank จึงมุ่งสนับสนุนโครงการ sites and services ในช่วงปี 1972 – 1975 แต่กลับพบว่าอุปสรรคสำคัญในประเทศด้อยพัฒนาได้แก่การเกร็งกำไรที่ดินซึ่งทำให้ที่ดินมีราคาสูง และโครงการเหล่านี้ยังมีราคาสูงเกินกว่าผู้มีรายได้น้อยจะสามารถเข้าถึงได้ จึงได้เปลี่ยนนโยบายสนับสนุน โครงการปรับปรุงสลัม (squatter and slum upgrading) แทนในระหว่างปี 1976 – 1979 แต่ก็พบว่าปัญหาด้านการคืนต้นทุนยังไม่สามารถขจัดได้อยู่ จึงหันมาสนับสนุนการกระตุ้นการจ้างงานในโครงการที่อยู่อาศัย ที่เน้นแรงงานท้องถิ่นและการให้สินเชื่อแก่ธุรกิจขนาดเล็กแทน ในระหว่างปี 1980 – 1983 เพื่อเน้นการคืนต้นทุนและเพื่อให้โครงการดำเนินต่อไปได้ (Burgess 1987) ดังนั้นโครงการต่างๆ ของ World Bank จึงมิได้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีประสิทธิภาพโดยการให้อำนาจแก่ประชาชนในท้องถิ่น

ดังนั้น World Bank จึงร่วมมือกับ IMF หันมาเน้นนโยบายการปรับโครงสร้างแทน

โดยเน้นการเพิ่มผลผลิตในระดับมหภาคแทนการจัดการให้ระดับโครงการย่อยๆ ทั้งนี้ จะต้องอาศัย กลยุทธ์ในการลดขนาดองค์กร การลดบทบาทของรัฐในการเป็นผู้ผลิตและให้บริการ ตลอดจนการ เปิดเสรีทางการค้าแก่ต่างประเทศอันเป็นกลยุทธ์ใหม่ในการแก้ปัญหาการค้าข้ามพรมแดนของ ประเทศด้อยพัฒนา (ดู Foxley, 1983 : และ Yagci, et al, 1985) การที่ World Bank สนใจให้การ สนับสนุนการพัฒนาที่อยู่อาศัยก็เนื่องจาก เห็นว่าที่อยู่อาศัยเป็นสินค้าทุน ที่จะสามารถนำมาซึ่ง การลดลงของค่าแรงและการเติบโตด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น นโยบายของ World Bank จึงมิได้เน้น ความต้องการที่อยู่อาศัยของคนจนในเมือง แต่เน้นความสามารถในการจ่าย (TUE, 1988)

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ที่ได้รับความช่วยเหลือด้าน เงินกู้จาก World Bank อยู่ในสถานะที่จะต้องยอมรับเงื่อนไขสำหรับนโยบายเคหการจาก World Bank ซึ่งบ่อยครั้งขัดแย้งกันเองและประสบความล้มเหลว

2.10.5 แนวคิดของ governance มาผสมผสานกับ supportive approach เพื่อการ แก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับคนจนในเมือง

เป็นที่ยอมรับกันว่าสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากกระบวนการเป็นเมือง การเพิ่มของประชากร อันเนื่องจากการย้ายถิ่น และปัญหาความยากจนในเมืองเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากในประเทศโลกที่ สาม และเป็นที่ประจักษ์อีกว่า รัฐในประเทศเหล่านี้ขาดแรงจูงใจและไม่สามารถแก้ปัญหาด้านที่ อยู่อาศัยมิได้ด้วยเหตุผลการขาดงบประมาณ แต่ด้วยข้อจำกัดของระบบเศรษฐกิจ สังคม และ ระบบราชการภายในประเทศเหล่านี้ และระบบตลาดที่สมบูรณ์ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาความขาด แคลนที่อยู่อาศัย สำหรับผู้มีรายได้น้อยในประเทศในโลกลูกส่วนใหญ่ (Safier, 1983) ดังนั้นการ ปรับเปลี่ยนวิถีทางสังคมภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็นในความพยายามแก้ปัญหาด้านที่ อยู่อาศัย การมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนถึงการนำไปปฏิบัติจึงเป็นสิ่ง จำเป็น ในตอนปลายของทศวรรษที่ 1980 UNCSH ได้เปลี่ยนแนวทางของที่อยู่อาศัยแบบช่วยตน เองมาเป็นการเน้นความเชื่อมโยงระหว่างบทบาทของรัฐ ตลาด องค์กรอิสระ และองค์กรชุมชน โดย รวมเรียกว่าแนวคิด การเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ชุมชน "enablement" อันได้แก่การนำ ทรัพยากรมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเพิ่มขีดความสามารถในด้านการลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิต ด้านที่อยู่อาศัยและโครงสร้างพื้นฐาน และเพิ่มขีดความสามารถในด้านการลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิต ด้านที่อยู่อาศัยและโครงการสร้างพื้นฐาน และเพิ่มขีดความสามารถของการค้าในและนอกระบบ โดยเน้นการเพิ่มบทบาทความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนให้ได้ผลสูงสุด (UNCSH 1990) ถึงแม้แนวคิดนี้จะเน้นการมีส่วนร่วมในระดับรากหญ้าและตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบชุมชน ในปี 1988 UNCSH ได้พัฒนาแนวทางที่เรียกว่า กลยุทธ์ที่อยู่อาศัยสำหรับปี 2000 (Global Strategy for Shelter for the Year 2000) โดยมุ่งเน้นสัญลักษณ์ขนาดพื้นที่ที่พอเพียง และการ ระบายอากาศสำหรับที่อยู่อาศัยในปี 2000 และการทำให้ที่อยู่อาศัยมีผลิตผลทางเศรษฐกิจเพื่อ

ขจัดความยากจน แต่ เนื่องจาก World Bank เป็นผู้สนับสนุนหลักในโครงการนี้ แนวคิดนี้ยังเน้นการใช้ระบบตลาดเป็นกลไกอย่างมากและจึงความเป็นไปได้ต่ำในด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยมากในประเทศด้อยพัฒนา ในปี 1996 ระบบนิเวศเริ่มเป็นที่สนใจเนื่องจากโลกประสบปัญหาด้านสภาวะแวดล้อม การประชุม Habitat II ในหัวเรื่อง City Summit ที่ Istanbul ได้ขยายความหมายของที่อยู่อาศัยแบบช่วยตนเองให้กว้างขวางต่อไปอีก เพื่อครอบคลุมการกระจายอำนาจ การสนับสนุนด้านเงินทุน การให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการเพิ่มผลผลิตด้านเศรษฐกิจ ถึงแม้นโยบายเหล่านี้จะเน้นการขจัดความยากจน แต่มิได้กล่าวถึงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและด้านอุปสรรคด้านกฎหมายที่ขัดขวางการจัดที่อยู่อาศัยสำหรับคนจนในเมือง

2.10.6 การนำแนวคิดด้าน Governance มาใช้กับการแก้ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

Governance หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคม(civic society) กับรัฐ (McCarney et.,al.1995) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาสังคมและปัจเจกบุคคลในการตัดสินใจด้านนโยบายต่างๆ เช่น เศรษฐกิจและการเมือง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้หมายถึง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆและการเข้าถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ในบางกรณีการปฏิสัมพันธ์อาจกระทำผ่านองค์กรอิสระ เช่น NGO ปัญหาหลักของการจัดหาที่อยู่อาศัยในเมืองบริบทของไทยนั้นได้แก่อุปสรรคของการเข้าถึงที่ดิน การให้บริการด้านสาธารณูปโภคในกรณีชุมชนนุกรุก การบริหารจัดการด้านเงินทุนภายในชุมชนแหล่งที่มาของเงินทุนและคุณลักษณะของชุมชน การจัดการด้านที่อยู่อาศัยสำหรับคนจนในเมืองมักเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าดังกล่าวด้วยวิธีนอกระบบ โดยผนวกกับการให้อำนาจอิสระแก่ชุมชนในการช่วยตนเอง ดังนั้นวิธีการในแนว Governance จึงน่าจะมีประโยชน์ทั้งในกระบวนการวางแผนนโยบายและกระบวนการนำแผนไปใช้ ในขั้นตอนการวางแผนวิธีนี้เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารระหว่างผู้อยู่อาศัยเจ้าของที่ดินและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อหาข้อยุติในข้อขัดแย้งต่างๆโดยสามารถเอาชนะอุปสรรคด้านกลไกตลาดได้ และวิธีนี้จะเป็ประโยชน์มากขึ้นในกระบวนการนำแผนไปปฏิบัติ เนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการที่ไม่สามารถแก้ไขโดยใช้วิธีการในระบบได้ เช่น การต่อรองโดยใช้วิธีการ land sharing เพื่อให้ได้มาซึ่งการเช่าที่ดินแลกกับการคืนที่ดินให้แก่เจ้าของที่ดินบางส่วน เพื่อการทำประโยชน์หรือการให้ได้มาซึ่งสาธารณูปโภคในชุมชนนุกรุกเป็นต้น

2.11 องค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.11.1 คุณภาพชีวิต เป็นชุมชนเมืองที่มีระเบียบสวยงามน่าอยู่อาศัยมีสวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สถานที่ออกกำลังกาย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความสะดวก

สบายในการเดินทาง ไม่มีสิ่งรบกวนจากมลภาวะขณะเดียวกันยังเพียบพร้อมไปด้วยยานการค้า และการบริการ

2.11.2 การบริการ เป็นชุมชนเมืองที่สมบูรณ์แบบที่สามารถตอบสนองความต้องการ พื้นฐานของการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างครบครันด้วยการรวมศูนย์การบริการทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนเช่น สำนักงานเขต โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าและบริการ เป็นต้น ด้วยการเดินทางเพียงเล็กน้อยภายในชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการบริการจากภายนอก ขณะเดียวกันยังสามารถให้บริการประชาชนในพื้นที่โดยรอบเพื่อลดการเดินทางเข้าไปยังพื้นที่เมืองชั้นในได้อีกด้วย

2.11.3 ความสะดวกสบาย เป็นชุมชนเมืองที่มีความคล่องตัวในการเดินทางมีระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเดินทางทั้งภายในและระหว่างชุมชน มีการวางแผนการจัดการระบบชุมชนที่ดีโดยกำหนดแผนการใช้ที่ดินไว้ล่วงหน้าอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน

2.11.4 สิ่งแวดล้อม เป็นชุมชนเมืองที่มีการวางแผนจัดการด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดให้มีพื้นที่สีเขียวในลักษณะของสวนสาธารณะ สวนหย่อม สนามเด็กเล่น กระจายอยู่อย่างเหมาะสมและแบ่งแยกกลุ่มกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดมลภาวะออกจากชุมชนรวมทั้งที่ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบการจัดเก็บและกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพ

2.11.5 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นชุมชนเมืองที่มีการจัดวางระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สมบูรณ์เช่น ระบบโครงข่ายถนนที่ได้มาตรฐานและเข้าถึงที่ดินทุกแปลง ระบบขนส่งมวลชน ระบบระบายน้ำ การป้องกันน้ำท่วม การบำบัดน้ำเสีย การบริการน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ เป็นต้น อีกทั้งยังได้จัดเตรียมการบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับชุมชนเช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข ที่ทำการไปรษณีย์ สถานีตำรวจ ศูนย์บริการชุมชนและลานอเนกประสงค์ เป็นต้น

2.12 การวางผังและการออกแบบกายภาพชุมชน (วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2543:164-165)

2.12.1 ความปลอดภัย (Safety) ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนและทรัพย์สิน ชุมชนจะต้องมีสภาพกายภาพที่ให้ความปลอดภัยแก่ผู้อยู่อาศัยและผู้มาเยือนทั้งร่างกายและจิตใจรวมถึงทรัพย์สินด้วย ความปลอดภัยเป็นความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ อันได้แก่ อุทกภัย ฟ้าผ่า ภัยแล้ง ไฟไหม้ แผ่นดินยุบตัวถล่ม แผ่นดินไหว การกัดเซาะพังทลายของน้ำหรือลม รวมถึงภัยจากความปลอดภัยจากกิจกรรมของมนุษย์อันได้แก่ อันตรายจากการก่อสร้าง อาคารถล่ม ไฟไหม้ ความปลอดภัยนี้จะทำให้ผู้คนใน

ชุมชนรู้สึกถึงความมั่นคง (Security) ไม่วิตกกังวล ชุมชนจำเป็นต้องคำนึงถึงภัยต่างๆ เหล่านี้แล้ววางแผนกายภาพให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนในชุมชน

2.12.2 ความสะดวก หมายถึง ความสะดวกในการดำเนินการการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การติดต่อสัญจรไปมาหาสู่ในส่วนต่างๆ ของชุมชนเป็นไปอย่างคล่องตัวไม่ติดขัด ความสะดวกนี้รวมถึงการคมนาคม การติดต่อสื่อสาร โทรคมนาคม ที่ให้บริการแก่ผู้คนในชุมชนด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม ความสะดวกนี้จะทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความมั่นใจในการเดินทางติดต่อ การพัฒนาระบบติดต่อของส่วนต่างๆ ในชุมชนอาจจะต้องพิจารณาศักยภาพเดิมของชุมชน เช่น ความสะดวกในการติดต่อทางบก ทางน้ำ ทางอากาศหรือการใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการติดต่อ

2.12.3 ความสบาย ผู้คนในชุมชนควรอยู่ในภาวะความสบาย คือความไม่ร้อนจนเกินไป ไม่ความหนาวเกินไป มลพิษในอากาศไม่มากจนเกินไป ฝุ่นไม่มากจนเกินไป ไม่มีกลิ่น เสียงไม่ดังจนเกินไป มีความเป็นส่วนตัวพอสมควร ความสบายนี้จะทำให้ผู้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุข สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนจะเป็นข้อจำกัดตามความสบาย เช่น อากาศร้อน อากาศหนาว แต่ในการพัฒนาสภาพกายภาพสามารถแก้ไขหรือบรรเทาความไม่สบายเหล่านี้ให้ลดลงได้ ฉะนั้นจะต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้ด้วย

2.12.4 ความเป็นระเบียบ หมายถึง การที่เป็นส่วนประกอบต่างๆ ของชุมชนได้รับการจัดรวมหมวดหมู่อย่างกลมกลืนกันไม่มีความแตกต่างกันที่เห็นความขัดแย้งกันอย่างชัดเจนมาอยู่ด้วยกัน ทำให้ไม่ก่อความวุ่นวาย สับสน ถ้าจำเป็นต้องมีความแตกต่างกันก็ต้องมีส่วนเชื่อมต่อกันทำให้เกิดต่อเนื่อง องค์ประกอบบางอย่างที่มีความไม่เป็นระเบียบ เช่น สิ่งก่อสร้างทรุดโทรม ปรักรหักพัง ไม่ได้แนว ไม่ได้แถว ต้องได้รับการแก้ไขให้เป็นระเบียบความเป็นระเบียบจะทำให้ผู้คนในชุมชนเห็นความชัดเจนของกายภาพและดูว่าชุมชนมีความเรียบร้อย ไม่รกรุงรัง จะเกิดสำนึกในการเอาใจใส่ต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นการป้องกัน การดำเนินการที่จะเป็นความไม่เป็นระเบียบ เช่น การทิ้งขยะ การก่อสร้างต่อเติมอาคารที่ไม่เป็นระเบียบไปในตัวเองอีกด้วย

2.12.5 สุนทรียภาพ หมายถึง มีลักษณะสภาพแวดล้อมกายภาพที่สวยงาม น่ามอง อาจเกิดจากการที่ได้เห็นภาพองค์ประกอบ มีความสัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกัน กลมกลืนกัน ถ้าแตกต่างกันบ้างซึ่งทำให้เกิดความตื่นตื้นสนใจ แต่ก็ต้องยังอยู่ในภาพรวมเดียวกัน ลักษณะเชิงสุนทรียภาพที่ดีจะทำให้ผู้คนรู้สึกถึงศิลปะเกิดความรื่นรมย์ การสร้างสุนทรียภาพอาจเกิดจากการจัดระเบียบขององค์ประกอบกายภาพเช่น การจัดระเบียบ ป้าย สิ่งความสะดวก (Street Furniture) หรือจากการนำเอาสุนทรียภาพทางศิลปะมาใช้ เช่น รูปทรง (Shape) สัดส่วน (Proportion) ขนาดส่วน (Scale) สี (Color) โดยให้ภาพรวมมีความสวยงาม

2.12.6 **เอกลักษณ์และสารรูป** การมีเอกลักษณ์ (Identity) และสารรูป (Image) ที่ชัดเจน เอกลักษณ์เป็นลักษณะกายภาพเฉพาะตัวของชุมชน ถ้ามีความเด่น ชัดเจนจะทำให้เกิดสารรูปของชุมชนด้วย ชุมชนแต่ละชุมชนย่อมมีเอกลักษณ์ของตนเอง เอกลักษณ์อาจเกิดจากธรรมชาติ เช่น ชุมชนภูเขา ชุมชนชายทะเล ชุมชนในหมอก หรืออาจเกิดมาจากศิลปวัฒนธรรม เช่น ชุมชนประวัติศาสตร์ ชุมชนที่มีวัฒนธรรมชัดเจน เช่น ล้านนา ชุมชน อาชีพพิเศษ เช่น เกษตรกร เอกลักษณ์และสารรูปนี้ จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้คนในชุมชนซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแหน ต้องทำนุบำรุงรักษาชุมชนซึ่งจะเป็นแรงสำคัญในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือนและทำให้ผู้มาเยือนจดจำได้อย่างดีสามารถดึงดูดให้กลับมาเยือนอีกได้ เอกลักษณ์และสารรูปจึงเป็นสิ่งสำคัญของชุมชนที่จำเป็นต้องค้นหา รักษา และส่งเสริมในการพัฒนากายภาพชุมชน

ชุมชนที่มีกายภาพดีซึ่งประกอบด้วยลักษณะ 6 ประการ ดังกล่าว เป็นเป้าหมายในการพัฒนาทางกายภาพ การที่จะไปถึงเป้าหมายนี้จำเป็นต้องมีขั้นตอน หรือขบวนการในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งก็คือขั้นตอนการวางแผนและออกแบบกายภาพ

2.13 การวิเคราะห์พื้นที่ที่มีอิทธิพลในการวางแผนและออกแบบกายภาพ

จากวัตถุประสงค์และข้อมูลพื้นที่มาทำการวิเคราะห์พื้นที่โดยวิเคราะห์พื้นที่โดยวิเคราะห์แยกในรายละเอียดแต่ละปัจจัยที่มีอิทธิพลในการวางแผนและออกแบบกายภาพซึ่งประกอบด้วย

- 1) ปัจจัยทางธรรมชาติ อันได้แก่ ธรณีวิทยา รูปทรงพื้นฐานกายภาพ ดิน อุทกวิทยา ลมฟ้าอากาศ พืชพรรณ สัตว์ สัตว์ป่าและผู้คน
- 2) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม อันได้แก่ องค์ประกอบที่มนุษย์สร้าง การใช้ที่ดินเดิม ที่เว้นว่าง ส่วนเชื่อมต่อ ซึ่งจะกล่าวถึงแต่ละปัจจัยโดยดังต่อไปนี้

2.13.1 ปัจจัยทางธรรมชาติ

ปัจจัยนี้ได้พิจารณาถึงองค์ประกอบที่มีผลกับการพัฒนาทางกายภาพ ตามลักษณะศักยภาพของพื้นที่ โดยพัฒนาจาก Layer-Cake Model โดย Wallace, Mcharq, Roberts & Todd, 1974 และจาก Steiner 1991

- 1) ธรณีวิทยา (Geology) พิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลทางธรณีวิทยาเป็นอย่างไร อายุประมาณเท่าใด ยังปรากฏการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ตลอดจนพิจารณาชนิดของหินที่อยู่ใต้ผิวดิน เช่น หินทราย หินแกรนิต ความลึกของชั้นหินที่มีผลต่อการก่อสร้าง การตรวจสอบอาจทำได้โดยการเจาะตัวอย่างหินดินในพื้นที่ไปตรวจ

2) รูปทรงพื้นฐานกายภาพ(Physiography) เป็นพื้นฐานรูปทรงกายภาพที่สามารถสัมผัสได้ รูปทรงที่มีความสูงต่างโดดเด่นเห็นชัดเจน อันได้แก่ ภูเขา เนิน รูปทรง ที่ราบ รูปทรงที่ลึกจากระดับปกติ ได้แก่ หุบเขา ลำธารและแม่น้ำ รูปทรงพื้นฐานแผ่นดินที่มีความยิ่งใหญ่ มีความคงที่ เปลี่ยนแปลงยาก จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงและได้เป็นตัวกำหนดการพัฒนา

3) ดิน(Soils) ศึกษาสำรวจลักษณะดินในบริเวณ โดยพิจารณาชนิดประเภทของดินเพื่อจะได้พัฒนาได้สอดคล้องให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม การพิจารณาดินเป็น 2 ลักษณะคือ

(1) ด้านวิศวกรรม พิจารณาว่าดินมีความสามารถในการรับน้ำหนัก(Bearing)ได้เพียงใดและมีความสามารถในการคงตัว(Stability) ได้เพียงใด

(2) ด้านการปลูกต้นไม้(Planting) มีคุณสมบัติเหมาะกับการปลูกพืชชนิดใดและไม่เหมาะสมกับพืชชนิดใด ปลูกต้นไม้ชนิดใดแล้วเจริญงอกงามดีเพื่อจะได้เลือกชนิดต้นไม้ที่ปลูกได้ถูกต้องด้วยหรือแก้ไขปรับสภาพดินให้เหมาะสม นอกจากนี้ความเป็นด่าง(pH)หรือเป็นกลางมากของดินเป็นอย่างไรเหมาะสมแล้วหรือไม่ถ้าไม่เหมาะสมก็ต้องแก้ไข

4) อุทกวิทยา(Hydrology) ข้อมูลอุทกวิทยามีอิทธิพลต่อการพัฒนาพื้นที่ตั้งแต่การหาแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคมาใช้ จนถึงการจัดการระบบการระบายน้ำออกจากพื้นที่ นอกจากน้ำผิวดินแล้วยังต้องพิจารณาน้ำใต้ดินดูว่าระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกในระดับใด มีปริมาณมากน้อยเพียงใด พิจารณาจากปริมาณและอัตราการไหลของน้ำใต้ดิน โดยสามารถสำรวจศึกษาได้จากการขุดหลุมตรวจสอบน้ำใต้ดิน ดูน้ำใต้ดินมีผลต่อการพัฒนากายภาพทั้งทางด้านวิศวกรรมและการปลูกต้นไม้จึงต้องพิจารณาด้วย

5) ลมฟ้าอากาศในพื้นที่(Climate)ลมประจำในพื้นที่ทั้งทิศทางและความเร็วเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องวิเคราะห์ นอกจากนี้พื้นที่ใกล้เคียงกัน แต่มีรูปทรงพื้นฐานกายภาพ หรือสิ่งก่อสร้างที่แตกต่างกันอาจจะ มีลมฟ้าอากาศเฉพาะแต่ละพื้นที่(Microclimate)ที่แตกต่างกันได้ เช่นในบริเวณหุบเขาและเนินเขาในพื้นที่ใกล้เคียงกัน อาจจะมีทิศทางและความเร็วลมเปลี่ยนทิศไปจากลมโดยรวมในพื้นที่

6) พืชพรรณ(Vegetation) การสำรวจและการศึกษาพืชพรรณที่มีอยู่เดิมในพื้นที่จะทำให้เข้าใจถึงสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของสังคมพืช และทำการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมการใช้ต้นไม้พืชพรรณเดิมที่มีอยู่แล้วย่อมเป็นการประหยัดทั้งค่าใช้จ่ายและเวลาการหาต้นไม้พืชพรรณใหม่มาปลูก นอกจากการศึกษาต้นไม้พื้นเมืองหรือต้นไม้ประจำถิ่น และการใช้ประโยชน์จากต้นไม้ประจำถิ่นแล้ว การปลูกต้นไม้เพิ่มเติมก็ควรพิจารณาด้านไม้พื้นเมืองและต้นไม้ท้องถิ่นโดยเฉพาะ

พื้นที่ที่ดินมีปัญหา เพราะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดีและเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อีกด้วย

7) สัตว์ธรรมชาติหรือสัตว์ป่า(Wildlife) การศึกษาสัตว์ที่มีอยู่ในพื้นที่สิ่งจำเป็น เพราะจะ บ่งบอกลักษณะนิเวศน์และความอุดมสมบูรณ์ สัตว์มีส่วนในการสร้างบรรยากาศสร้างชีวิตให้แก่ พื้นที่เช่น นก เบ็ด ปลา สัตว์ป่า ในการพัฒนาพื้นที่พิเศษเช่น อุทยานแห่งชาติหรือพื้นที่ นันทนาการ การเลือกบริเวณที่จะพัฒนาโดยพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์ ชนิดของสัตว์ที่อยู่ใน พื้นที่ทั้งสัตว์ที่อยู่ประจำและสัตว์ที่อพยพมาอยู่ตามฤดูกาลเช่น นกจากทางเหนือที่อพยพมา ประเทศไทยในฤดูหนาว ก็เป็นสิ่งที่จะทำให้การพัฒนาสัมฤทธิ์ผลอย่างดี

8) ผู้คน(People) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะเป็นผู้สัมผัสองค์ประกอบอื่นๆ มนุษย์เป็น ผู้สร้างและเปลี่ยนแปลงสำคัญแก่องค์ประกอบอื่นๆตามความต้องการมนุษย์ องค์ประกอบนี้มีกิจกรรมที่สร้างสีสันให้เป็นองค์ประกอบที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอด มีกิจกรรมที่สร้างสีสันให้แก่ชุมชน และทำให้ชุมชนมีชีวิตและที่สำคัญคือ ความต้องการของมนุษย์เป็นตัวกำหนดการพัฒนาของ ชุมชน

2.13.2 ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

1) องค์ประกอบที่มนุษย์สร้าง(Built Environment) เป็นองค์ประกอบที่ถูกสร้างขึ้นหรือ เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปทรงพื้นฐาน(Physiography) โดยการกระทำของมนุษย์ได้แก่ อาคาร สิ่ง ก่อสร้าง โครงสร้างต่างๆ ซึ่งอาจจะมีขนาดใหญ่เล็กแตกต่างกันมีความคงที่และการสามารถ เปลี่ยนแปลงได้พอสมควร

2) การใช้ที่ดิน(Land use) การศึกษาสำรวจและสรุปการใช้ที่ดินเดิมในพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียงเพื่อดูว่ามีการใช้ที่ดินลักษณะใด มีความสัมพันธ์กันอย่างไรขอเขตของการใช้ที่ดินแต่ละชนิดอยู่บริเวณใด โดยแบ่งเป็นย่านได้แก่ ย่านพักอาศัย ย่านพาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและ ย่านพักผ่อนหย่อนใจต่างๆ จะต้องจัดรวบรวมและทำการสรุป เพื่อจะได้จัดการพัฒนาให้สอดคล้องกับการใช้ที่ดินเดิมของบริเวณ

3) ที่เว้นว่าง(Open space) ที่องค์ประกอบที่อยู่บนรูปทรงพื้นฐานที่ถูกเว้นว่างไว้เพื่อการ ใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ซึ่งเปิดโล่งแตกต่างไปจากองค์ประกอบอื่นได้แก่ หุ่นโล่ง ลานโล่ง ลานระหว่างอาคาร สนามกีฬา ลานอเนกประสงค์ แอ่งน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นบริเวณที่มีคุณค่า ทางภูมิทัศน์เพราะเป็นบริเวณที่จะเปิดมุมมองหรือมีระยะ มุมมอง

4) ส่วนเชื่อมต่อน(Linkage) องค์ประกอบเป็นส่วนที่ติดต่อหรือโครงข่ายที่ทำให้องค์ ประกอบต่างๆรวมกันได้ ทำให้องค์ประกอบต่างๆเกิดประโยชน์ใช้สอยได้ ส่วนเชื่อมต่อนี้ได้แก่ เส้นทางสัญจร(Path) ที่ทำให้เกิดการติดต่อเคลื่อนไหวได้ อาจหมายถึง ถนน ทางรถไฟ แม่น้ำ ลำ คลองที่ใช้ติดต่อรวมถึงการติดต่อสื่อสารในระบบสารสนเทศ ส่วนร่วมก็เป็นส่วนที่สำคัญเพราะ

จากองค์ประกอบที่นำเห็นองค์ประกอบอื่น ถ้ามีคุณภาพดีก็จะแลติไปด้วย เช่น เส้นทางนักท่องเที่ยว ถ้ามีคุณภาพดีจะให้ความรู้สึกที่ดีแก่นักท่องเที่ยว

2.14 แนวความคิดเรื่องคุณภาพชีวิต (คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2542:5-7)

คุณภาพชีวิต (Quality of life) เป็นเรื่องที่น่ามาใช้เป็นตัวชี้วัดเป้าหมายสุดท้าย (Ultimate goal) ของการพัฒนา ตั้งแต่ราวปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมานับแต่มีแนวคิดการพัฒนาที่เน้นตัวมนุษย์ อันเป็นแนวคิดเชิงการพัฒนาสังคม ซึ่งพิจารณาถึงองค์ประกอบอย่างรอบด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในลักษณะผสมผสาน และเป็นการพึ่งพาสอดแทรก (Interdependent and Interpenetrate) และเป็นไปภายใต้กระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Interaction) ของมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มชุมชน และสังคม

2.14.1 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

มีผู้ให้ความหมายและองค์ประกอบของ "คุณภาพชีวิต" ไว้จำนวนมากมาย ทั้งที่มีลักษณะแคบและกว้าง ซึ่งอาจยกเป็นตัวอย่างได้ ดังนี้

Cambell (1976 : 16) เห็นว่าคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) ซึ่งครอบคลุมถึงความมีอุดมสมบูรณ์ด้านวัตถุ เช่นการมีอาหาร ที่อยู่อาศัยที่ดี และความมีคุณค่าทางจิตใจหรือความรู้สึก เช่น ความปลอดภัย ความสำเร็จในหน้าที่การงาน และความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน เป็นต้น

Coleman and Nixson, 1978 (อ้างใน สุภางค์ จันทวานิช และ วิศนี ศิลตระกูล. 2539 : 60) พิจารณาจาก 1) รายได้ครอบครัวที่พอเพียงแก่การดำรงชีพ 2) การมีงานทำที่พอเพียงแก่การยังชีพ 3) การศึกษาและอัตราการรู้หนังสือของประชาชน 4) โอกาสการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ และ 5) การมีเอกราชของชาติที่ปราศจากการแทรกแซงจากรัฐบาล

Wegner, 1984 (อ้างใน สุภางค์ จันทวานิช และ วิศนี ศิลตระกูล. 2539 : 58) กำหนดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตจาก 9 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการกระทำภารกิจประจำวัน 2) การรับรู้สภาพแวดล้อมภายนอก 3) การปฏิบัติกิจกรรมด้านสังคม 4) การใช้สติปัญญา 5) ความรู้สึกด้านอารมณ์ 6) สถานภาพทางเศรษฐกิจ 7) สภาพภาพทางสุขภาพ 8) ความเป็นอยู่ที่ดี 9) ความพึงพอใจในชีวิต องค์ประกอบดังกล่าวนี้นับว่า ครอบคลุมแง่มุมต่างๆ ของมนุษย์และบางด้านก็ซ้ำซ้อนกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารทบทวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

UNESCO (1981 : 1) กำหนดองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ 7 ด้าน ดังนี้คือ 1) อาหาร 2) สุขภาพ 3) การศึกษา 4) สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร 5) ที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐาน 6) การมีงานทำ 7) ค่านิยมและศาสนา จริยธรรม กฎหมาย และปัจจัยด้านจิตวิทยา

ESCAP (1990 : 9 – 12) กำหนดตัวแปรของคุณภาพชีวิตไว้ 7 ด้าน เช่นกัน ดังนี้ 1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2) สุขภาพ 3) ชีวิตการทำงาน 4) ชีวิตครอบครัว 5) ชีวิตการใช้สติปัญญา 6) ชีวิตชุมชน และ 7) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งมีลักษณะครอบคลุมและกว้างขวาง

นิพนธ์ คันธเสวี (2525 : 67) ใช้องค์ประกอบ 6 ประการ อธิบายคุณภาพชีวิตคือ 1) ร่างกาย 2) อารมณ์ 3) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 4) สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม 5) ความคิด และ 6) จิตใจ

สุพรรณณี ไชยอำพร และ สนิท สมัครการ (2534 : 13 – 14) พิจารณาคุณภาพชีวิตจาก 13 มิติ คือ 1) ครอบครัว 2) การงานอาชีพ 3) ชีวิตสังคม 4) การพักผ่อนหย่อนใจ 5) สุขภาพ 6) การสาธารณสุข 7) การบริโภคสินค้าและบริการ 8) การครอบครองทรัพย์สิน 9) ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง 10) ความเชื่อและศาสนา 11) ความรู้สึกเกี่ยวกับท้องถิ่น 12) ความรู้สึกเกี่ยวกับรัฐบาล และ 13) ความรู้สึกเกี่ยวกับชีวิตในเมืองไทย

กรมการพัฒนาชุมชน (2537 : 1 – 4) ใช้ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในการประเมินคุณภาพชีวิตของคนในชนบทไทย จาก 8 หมวดตัวชี้วัด ดังนี้ 1) อาหารดี 2) มีบ้านอาศัย 3) ศึกษาอนามัยถ้วนทั่ว 4) ครอบครัวปลอดภัย 5) รายได้ดี 6) อยากร่วมพัฒนา 7) พาสู่คุณธรรม และ 8) บำรุงสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีตัวชี้วัดย่อยร่วม 39 ตัว

สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2541 : 236 – 269) ได้กำหนดตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต 7 ด้าน ดังนี้ 1) วิธีการดำเนินชีวิต 2) ความพึงพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ 3) ความเกื้อกูลอาหารในครอบครัว 4) ความพึงพอใจในการทำงาน 5) ความเครียด 6) สิ่งแวดล้อม 7) ความพึงพอใจบริการของรัฐ

ตัวชี้วัดต่างๆ มีการนำมาใช้วัดคุณภาพชีวิตที่ซ้ำกัน ดังแสดงใน ตารางที่

2.14.2 ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับคุณภาพชีวิต

วิถีชีวิต (Ways of life) เป็นแบบแผนของการคิดและพฤติกรรมในกระบวนการใช้ชีวิตประจำวัน อันเป็นผลจากวิถีคิด (Ways of thinking) และวิถีปฏิบัติ (Ways of practice) วิถีชีวิตจึงมักถูกกำหนดโดย ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเคยชิน และลักษณะของงานอาชีพ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อกระบวนการใช้ชีวิตประจำวันเป็นสำคัญนั่นเอง ในกรณีของชุมชนริมคลอง วิถีชีวิตจึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคลอง เช่น การใช้น้ำในครัวเรือน การประมงในคลอง การพักผ่อนในสวนสาธารณะริมคลอง การออกกำลังกายในสวนสาธารณะริมคลอง การใช้บริการจากคลองในการเดินทาง และการประกอบอาชีพ ฯลฯ เป็นต้น

ปัญหาสำคัญของการประเมินคุณภาพชีวิตนอกเหนือจากความแตกต่างหลากหลายขององค์ประกอบที่ใช้แล้ว ยังมีปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือปัญหาความเหมาะสมของการประเมินคุณภาพชีวิตของประชาชนที่มีสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ในอดีตที่ผ่านมา มีความพยายามที่จะสร้างตัวชี้วัดขึ้นมาเพื่อจะนำไปใช้วัดคุณภาพชีวิตกับทุกสังคม ทุกพื้นที่ ทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยมีได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่มีเฉพาะและแตกต่างกันในความเป็นจริง คุณภาพชีวิตของประชาชน มีความสัมพันธ์กับ "วิถีชีวิต" ของเขาอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ วิถีชีวิตย่อมเป็นเงื่อนไขซึ่งทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ต่างกัน การศึกษาหรือประเมินคุณภาพชีวิตของคน โดยมองข้ามวิถีชีวิตของเขา จึงเป็นการยากที่จะกำหนดรูปแบบการวิเคราะห์และการหาข้อสรุปได้อย่างชัดเจน เนื่องจากโอกาสที่จะสร้าง หรือกำหนดตัวชี้วัด ให้เหมาะสมเป็นไปได้ยาก เช่น คนที่มีอาชีพ หรือ นับถือศาสนาต่างกัน ซึ่งมีวิถีชีวิตคนละแบบ การสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตให้ครอบคลุมคนทั้ง 2 กลุ่ม จะต้องใช้ตัวชี้วัดจำนวนมาก และเปรียบเทียบกันได้ยาก

2.15 แนวคิดเรื่องชุมชน(คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2542:8)

แนวคิดเรื่องชุมชน อาจพิจารณาเป็น 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ด้านกายภาพมักพิจารณาจากลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นสำคัญ ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน พิจารณาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นผลจากการอยู่อาศัย ทำงาน หรือมีกิจกรรมสัมพันธ์ ในลักษณะเป็นการประจำที่แน่นอนของบุคคลหรือครอบครัว ปฏิสัมพันธ์โดยส่วนรวมระหว่างคนในชุมชน ก่อให้เกิดรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ

2.15.1 โครงสร้างแบบเครือญาติ (Kinship) ได้แก่ ลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นผล หรือมีลักษณะเฉพาะแบบญาติพี่น้อง โดยมีการพึ่งพาอาศัย และเกื้อหนุนกันแบบใกล้ชิด โดยไม่เน้นเชิงผลประโยชน์ แลกเปลี่ยน แต่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามโอกาส และสถานการณ์

2.15.2 โครงสร้างแบบอุปถัมภ์ (Patron – client) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคน 2 ฝ่าย ที่มีใ้เครือญาติ แต่จะผ่านการพึ่งพาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ โดยฝ่ายหนึ่งให้ความช่วยเหลือเชิงเศรษฐกิจ หรือ สังคม แก่อีกฝ่ายหนึ่ง และฝ่ายรับความช่วยเหลือ ได้ตอบแทนฝ่ายช่วยเหลือโดยการรับใช้ยินยอม ปฏิบัติตามเงื่อนไขของฝ่ายให้ความช่วยเหลือ อันเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีอิทธิพลเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ในลักษณะฝ่ายมีอำนาจเหนือ (Super ordinate) และฝ่ายมีอำนาจรอง (Subordinate) ฝ่ายมีอำนาจเหนือทำหน้าที่ให้ความอุปถัมภ์ และมีฐานะเป็นนาย หรือลูกพี่ ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึก เป็นหนี้บุญคุณ และมีบทบาทเป็นลูกน้อง

2.15.3 โครงสร้างแบบฝักฝ้าย (Fraction) เป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบตัวใครตัวมัน ไม่แน่นอน อาจขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ความสัมพันธ์อาจเป็นการพึ่งพาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เฉพาะสถานการณ์ ความสัมพันธ์จึงอาจไม่แน่นอน แล้วแต่ปัจจัยต่างๆ จะส่งผลลัพธ์สุดท้ายเป็นอย่างไร ดังนั้นการเกิดความสัมพันธ์จึงอาจเป็นลักษณะอุดมการณ์ร่วม มีผลประโยชน์ร่วม หรือสถานการณ์ร่วม ก็โดยทั่วไปโครงสร้างของชุมชน จะส่งผลต่อรูปแบบของวิถีชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นโครงสร้างชุมชนจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ในด้านที่สุดด้วย

2.16 แนวความคิดการพัฒนาชุมชน วิจัย รูปห้าดีและคณะ.(2539: 48 –68)

แนวความคิดของการพัฒนาชุมชน เกิดขึ้นด้วยข้อเท็จจริงที่ว่า ประชาชนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในชนบทของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ยิ่งยากจนชั้นแค้น มีความด้อยทั้งในสุขภาพร่างกาย และฐานะทางสังคม ภาระหน้าที่ของงานพัฒนาชุมชน คือ การกำจัดปัดเป่าปัญหาต่างๆ ของประชาชน หรืออีกนัยหนึ่ง การปรับปรุงชุมชนชนบทให้พ้นจากความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ และความไม่รู้ต่างๆ โดยมุ่งหวังจะให้ชาวชุมชนชนบทได้มีความสุข ดังที่ชาวเมืองกำลังได้รับอยู่ในเวลานี้บ้าง ดังนั้นการพัฒนาชุมชน ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงหรือสร้างสรรค์ ความเจริญให้แก่ชุมชน โดยมีแนวความคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนดังนี้

2.16.1 ความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน (Partnership)

แนวความคิดนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่า การพัฒนาที่ได้ ผลดีที่สุด และถาวรที่สุดนั้นควรจะเกิดจากพลัง และขีดความสามารถของชุมชนที่ได้ผนึกกำลังกันขึ้นมา ผลผสมผสานกับความช่วยเหลือสนับสนุนจากพลังของการปกครองแห่งรัฐ การที่จะให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นผู้ดำเนินการฝ่ายเดียว นอกจากยากที่จากประสบความสำเร็จ และผลงานไม่มั่นคงถาวรแล้ว ยังอาจนำไปสู่การขยายช่องว่างและความขัดแย้งระหว่างพลังทั้ง 2 ฝ่าย สังคมใดที่ปล่อยให้ชุมชนพัฒนาไปตามธรรมชาติ โดยความสามารถของชุมชนเอง สังคมนั้นก็มีแต่จะถอยหลัง และนอกจากนั้นยังเผยให้เห็นถึงความไร้สมรรถภาพของรัฐบาลด้วย ในการกลับกันถ้าหากสังคมใด รัฐเป็นทำให้ประชาชนฝ่ายเดียว การพัฒนาจะเป็นไปอย่างล่าช้า และยังเป็นการเสริมสร้าง ทรรศนะแบบคอยให้ผู้อื่นมาช่วยเหลือตลอดเวลาในหมู่ประชาชน ผลซึ่งที่ตามมาจะมีการพัฒนาแต่ทางรูปธรรมแต่ทางด้านตัวคน หรือนามธรรมนั้นจะไม่ได้รับการพัฒนาเลย

เอกสารนี้เป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนและรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนนี้ จะเป็นการค้า ไม่ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (Local Participation) การมีส่วนร่วมของชุมชนหมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหา การวางแผนการดำเนินกิจกรรมมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการ

ติดตามและการประเมินผล และการสนับสนุนของรัฐ โดยรัฐจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชนก่อให้เกิดในแง่ที่ว่า สามารถสนองปัญหาและความต้องการที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความรัก และห่วงใยในกิจกรรม ช่วยประสานช่องว่างของรัฐบาลกับประชาชน และนอกจากนี้ยังก่อให้เกิดพลังกลุ่มอีกด้วย

2.16.2 การช่วยเหลือตัวเอง (Aids Self Help)

แนวความคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือตนเองนี้ได้เป็นความเชื่อถือที่เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานของนักพัฒนาตลอดมา ว่าวิธีการที่จะช่วยเหลือคนอื่นนั้น วิธีที่ดีที่สุดก็คือการช่วยให้ประชาชนมีขีดความสามารถที่จะช่วยตัวเองต่อไปได้ โดยไม่ต้องพึ่งให้คนอื่นมาช่วยอยู่ตลอดไป ซึ่งย่อมหยาความว่า รัฐบาลยังต้องคำจุนช่วยเหลือประชาชนแบบเลี้ยงเด็กไม่รู้จักโตแล้ว การช่วยเหลือปราศจากประสิทธิภาพ แนวความคิดการช่วยเหลือตนเองนี้ได้เป็นหลักการสากลไม่เพียงแต่งานพัฒนาชุมชน แต่รวมถึงงานสังคมสงเคราะห์อื่นๆ หรือแม้กระทั่งคำสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนาที่กล่าวไว้ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ในระดับชุมชนหรือสังคมก็เช่นเดียวกันที่จะต้องยึดหลักการช่วยตนเองเสียก่อน แล้วถึงจะให้ผู้อื่นมาช่วยได้

การช่วยตนเอง หมายถึง ประชาชนสามารถเข้าร่วมการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสามารถเข้าแก้ไขข้อขัดข้องของส่วนรวมของชุมชน ฉะนั้นจึงเป็นการระดมสรรพกำลังทั้งปวงของชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำลังคนหรือทรัพยากรธรรมชาติเข้าสู่การปฏิบัติงานอย่างไรก็ตามสรรพกำลังดังกล่าวนี้อาจมีข้อจำกัดอยู่บางประการด้านคุณสมบัติ ประสบการณ์ ความสามารถและกำลังงบประมาณ เป็นต้น ความช่วยเหลือจากภายนอกจึงยังมีความจำเป็นที่จะเข้ามาแก้สถานการณ์ในระยะนี้โดยมีวัตถุประสงค์ว่าช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถช่วยตัวเองไปตลอดรอดฝั่ง

2.16.3 ความคิดริเริ่มของชุมชน (Local Initiative)

การที่ประชาชนจะสามารถช่วยตนเองได้ ประชาชนก็ต้องได้รับการนำความคิดที่ถูกต้องจนมีทรรศนะและศรัทธาต่อการพัฒนาไปในแง่บวก จนถึงขนาดที่สามารถแสดงความคิดริเริ่มการทำงานตามโครงการพัฒนาโดยมีต้องรอให้รัฐเป็นผู้เข้ามาชักชวนหรือกระตุ้นเตือนตลอดเวลา ความคิดริเริ่มที่มาจากภายนอก มักจะไม่ค่อยตรงความต้องการและปัญหาของชุมชนและมักจะไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากประชาชนด้วย อย่างไรก็ตามถ้าหากชุมชนยังลังเลและไม่เต็มใจที่จะออกความคิดริเริ่มก็เป็นเรื่องจำเป็นที่ทางฝ่ายรัฐจะต้องเข้าไปนำความคิดและกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความเคลื่อนไหว ทั้งนี้โดยใช้วิธีการรวมกลุ่มและการให้การศึกษาแก่ชุมชนเป็นแนวทางให้การกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความคิดริเริ่ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารพัฒนาไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาสาระหรืออ้างถึงชื่อของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
นอกจากจะมีขึ้นได้ด้วยแรงคลใจและความสนับสนุนจากภายนอกแล้ว ก็ยังมีโอกาสเกิดขึ้นได้ถ้าหากชุมชนนั้นตระหนักถึงปัญหาและความต้องการที่เดือดร้อนอยู่จริง ภารกิจขั้นแรกของนักพัฒนาจึงอยู่ที่การช่วยเหลือโดยการให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้

เข้าใจจะได้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงว่ามีอะไรบ้างและจัดลำดับปัญหาและความต้องการตามความจำเป็นมากน้อยเพียงใดแต่ในการให้การศึกษาดังกล่าว นักพัฒนาจะต้องระวังอย่าให้มีการบังคับหรือยึดเยียดจากความต้องการจากภายนอกไปให้ชุมชน ดังนั้นจุดเริ่มต้นที่ถูกต้องของกระบวนการพัฒนาชุมชนก็คือ เริ่มจากสภาพความเป็นอยู่หรือความต้องการในขณะนั้นของชุมชน อย่างไรก็ตามเนื่องจากงานพัฒนาชุมชนระหว่างรัฐและชุมชนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงนโยบาย และวัตถุประสงค์แห่งรัฐในการสนับสนุนความต้องการของชุมชน ดังนั้นการผสมผสานระหว่างความต้องการของชุมชนและความต้องการของรัฐเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

2.16.4 ความต้องการของชุมชน (Felt Needs)

ปัญหาและความต้องการของชุมชนนั้นเป็นผลผลิตของวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมชุมชนเอง ในขณะที่วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีปัญหาและเปลี่ยนแปลง ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนก็มีแนวโน้มที่จะแตกต่างจากเดิมไปในชุมชนแบบดั้งเดิมที่ไม่มีการติดต่อกับภายนอกมากนัก ความต้องการของชุมชนมักจะปรากฏออกมาเน้นหนักในเรื่องการบริโภค (Consumption Oriented) แต่ในชุมชนที่ทันสมัยและมีการติดต่อกับสังคมภายนอกตลอดเวลา ความต้องการของชุมชนจะมีลักษณะเด่นในเรื่องการพัฒนา (Development Oriented) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การพัฒนาชุมชนจะยึดมั่นว่าความต้องการของชุมชนนั้นจะต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขบางประการ นั่นคือแนวความคิดนี้จะต้องมีความยืดหยุ่นและเคลื่อนไหว ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปด้วย

2.16.5 ความสมดุลในการพัฒนา (Balanced Development)

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าในการพัฒนาความต้องการของชุมชนนั้นจะต้องระลึกถึงขีดความสามารถของรัฐในการสนองตอบ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์แห่งรัฐด้วย เพราะเป็นธรรมดาอยู่เองที่ความต้องการของประชาชนนั้นมีอยู่มาก เกินขอบเขตและความสามารถของรัฐที่จะจัดหาทรัพยากรมาสนองตอบได้หมด จึงมีแนวความคิดที่สำคัญยิ่งกว่าความต้องการของประชาชนนั้น จะต้องได้รับการนำทรรศนะไปในทิศทางที่ความต้องการนั้นจะต้องได้รับการบำบัดด้วยพลังความสามารถของชุมชนเองบวกกับขีดความสามารถของรัฐ

อีกทรรศนะหนึ่งเกี่ยวกับแนวคิดของการพัฒนาที่สมดุลกันก็คือ จุดเน้นของงานพัฒนาชุมชนอยู่ที่ว่า การพัฒนาทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรมจะต้องได้สัดส่วนกัน ถึงแม้การพัฒนาชุมชนมุ่งพัฒนาตัวคนให้มีทรรศนะ ศรัทธา และขีดความสามารถจนช่วยตัวเองได้ แต่การพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อมเป็นของคู่กัน และมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าหากมุ่งพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะก็จะยังให้เกิดผลการพัฒนาชนิดผิดรูปผิดร่าง เช่น เจริญแต่วัตถุด้านวัตถุ แต่จิตใจไม่เจริญ ก็จะไปสู่สังคมพินาศในที่สุด ตัวอย่างเช่นว่า ชุมชนเจริญขึ้นมาจนมีแหล่งโสเภณี เกิด

โครงการมีในท้องถิ่น และมีแต่ความวุ่นวายทางวัตถุ ไม่มีการศึกษาชาติศีลธรรมอันดีงาม เป็นต้น ดังนั้น งานพัฒนาชุมชนจึงมุ่งพัฒนาทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรมควบคู่กันไปในอัตราที่ได้สัดส่วน

2.16.6 การศึกษาภาคชีวิต (Long-Life Education)

การศึกษาภาคชีวิต หมายความว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยต่อเนื่อง ตลอดชีวิตที่ดำรงอยู่โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับคุณภาพของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนเสริมสร้างความรู้และทักษะในฐานะที่เป็นชาวนาเป็นช่างฝีมือ เป็นหัวหน้าครอบครัว มุ่งที่จะให้ประชาชนที่รับผิดชอบ ดำรงตนอยู่ในสังคมประชาธิปไตยอันก้าวหน้า สังคมซึ่งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้เป็นผู้มีจิตใจรักความก้าวหน้ามีความปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอยู่ในระดับและรูปแบบที่ดีกว่า ทางที่จะทำเช่นนั้นได้ก็โดยความร่วมมือจากประชาชนส่งเสริมความสนใจในกลุ่มของตนและความสนใจชุมชนที่ตนอาศัยอยู่นั้น

2.16.7 การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (Holistic Program)

การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ หมายความว่า ปัญหาของชุมชนหรือของประเทศไม่อาจแก้ไขได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการประสานปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีการประสานงานของวิธีการหลายวิธีการและหลายด้าน หากเราศึกษาปัญหาของชุมชนอย่างละเอียดจะพบว่าปัญหาของชุมชนนั้นมีต้นตอเกิดจากแหล่งต่างๆหรือมีสาเหตุหลายประการฉะนั้น จึงต้องดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆด้านต่างๆพร้อมกันไปเช่นการยกระดับการครองชีพของชาวนาจะต้องมีการพัฒนาทางด้านทักษะการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม การวางแผนครอบครัว และอื่นๆ เป็นต้น การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนจึงต้องหยิบยกปัญหาของชุมชนนั้นมาพิจารณาอย่างละเอียด และต้องระลึกว่าปัญหาหนึ่งจะเกี่ยวกันหรือกระทบกระเทือนไปอีกปัญหาหนึ่งหรือหลายปัญหาอยู่เสมอ ฉะนั้นโครงการที่จะต้องสู้กับปัญหาจึงถึงกำหนดให้สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆได้หลายปัญหาหรือปัญหาหนึ่งอาจจะต้องมีโครงการเข้าต่อสู้หลายโครงการ

2.16.8 การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานริเริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ (The Mainstream of National Development)

วัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศมิได้หมายความว่า นโยบายของชาติเป็นผู้กำหนดท้องถิ่น แต่มีความหมายว่ากิจกรรมในท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนค้ำจุนนโยบายการสนับสนุนที่ได้รับนี้ก็คือ การสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านวัสดุ กำลังคน ฉะนั้นการดำเนินงานของท้องถิ่นเป็นไปโดยเอกเทศ ปราศจากเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายชาติย่อมจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐที่ควร

ลักษณะของการพัฒนาชุมชน 4 มิติ: พิจารณาจากความหมายและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาชุมชน หมายถึงขบวนการ (Movement) ที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของชุมชนส่วนร่วมให้ดีขึ้นด้วยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังและหากเป็นไปได้ก็อาจด้วยความคิดริเริ่มเช่นนั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ ก็ต้องใช้เทคนิคเข้าปลุกปั่นและเร่งเร้าให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งการตอบสนองอย่างจริงจังและเสถียรต่อขบวนการนี้การพัฒนาชุมชนครอบคลุมถึงการทำให้ดีขึ้นทุกรูปแบบ

ความหมายของคำว่า "พัฒนาชุมชน" โดยนัยดังกล่าวข้างต้นได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแต่หลังจากนั้น ได้มีคำจำกัดความในเรื่องนี้ตามมาอีกเป็นอันมากจนกระทั่งไม่อาจทราบได้โดยแน่ชัดหมายความว่าประการใดบ้าง ดังที่ Peter du Sauter and Ross D. Waller ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง Community Development and Adult Education in Urban Areas ว่าปัญหาหนึ่งของงานที่จะพิจารณาคือการพัฒนาชุมชนเป็นวิชาการหนึ่งหรือไม่ก็คือ เรื่องชื่อของมันซึ่งทำให้งงเพราะคำนี้ไม่อาจครอบคลุมไปถึงการพัฒนาของชุมชนทั้งหมดได้

2. Peter du Sautoy ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาชุมชนว่าหมายถึงกระบวนการ (Process) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การพัฒนาชุมชนมิใช่คำๆ เดียวกับคำว่าพัฒนาของชุมชน แต่จะเป็นได้เพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงเท่านั้น (Community Development is not Cotermious with the development of community but is only a part)

ส่วนคำว่ากระบวนการซึ่งการพัฒนาชุมชนหมายถึงนั้นได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้มากหลาย แต่จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขป ดังนี้ เช่น Zahie Ahmed แห่ง UN Bureau ขององค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวว่า กระบวนการ หมายถึงความก้าวหน้าอันเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนได้มีส่วนตัดสินใจ โดยตนเองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา จากการให้ความร่วมมือบ้างในบางครั้งไปสู่การให้ความร่วมมือมากขึ้น จุดเน้นอยู่ที่ว่าอะไรบ้างเกิดขึ้นแก่ประชาชนในทางสังคมและจิตใจ หรือที่ Biddle ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในทางสังคม ซึ่งทำให้มนุษย์เราสามารถมีชีวิตและเข้าควบคุมความข้องขัดต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้

กระบวนการที่ว่าเป็นคืออะไร Biddle ได้กล่าวไว้ว่าหมายถึงขั้นตอนของการกระทำซึ่งกำหนดขึ้นไว้โดยสมาชิกของชุมชนเพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่เลือกสรรแล้วขั้นตอนของการกระทำดังกล่าวไว้ถูกกำหนดจากกลุ่มและโดยบุคคลภายในกลุ่มนั่นเอง ซึ่งถือว่าเป็นความเจริญก้าวหน้าโดยการสร้างความสามัคคีและความสามารถให้เกิดขึ้นแก่บุคคลในชุมชนนั้น

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนในที่นี้เป็นกระบวนการในอันที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงภายในตัวคนก่อนออกไปสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งผู้รับงานอาจจะกล่าวว่าการพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการของการพัฒนาจิตใจหรือนามธรรม มากกว่าที่จะเป็นการพัฒนาทางวัตถุหรือรูปธรรมแต่อย่างใด ซึ่งตรงกับความเชื่อโดยทั่วไปในปัจจุบันนี้ว่า การ

พัฒนาที่แท้จริงและมันคงนั้นจะต้องเริ่มที่คนก่อนผลที่ตามมาเป็นแต่เพียงสิ่งพลอยได้ จากการนำกระบวนการพัฒนาชุมชนไปเพื่อให้คนพัฒนาคนเท่านั้น มิฉะนั้นแล้ว วัตถุประสงค์ที่คิดขึ้นจากการที่คนยังไม่ได้รับการพัฒนาก็จะเสื่อมลงไปไม่ช้า

แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การพัฒนาชุมชนจะพัฒนาจากคำว่า "ขบวนการ" (Movement) มาเป็นกระบวนการ (Process) เลยทีเดียวก็หาไม่ได้ ในระหว่างช่วงเวลานี้ การพัฒนาชุมชนถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นโครงการ (Program) และวิธีการ (Method) อีกด้วยเหมือนกัน ซึ่งแต่ละความหมายก็มีจุดมุ่งหมายหรือจุดหมายปลายทางไม่เหมือนกัน ดังที่ Irwin T. Sander ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การพัฒนาชุมชนอาจหมายถึงกระบวนการ วิธีการ โครงการ หรือขบวนการก็ได้ สุดแต่แต่ภูมิหลังของผู้มีวิชาชีพนั้นๆ กล่าวคือ

ถ้ามองไปในแง่ที่ว่าเป็นกระบวนการ (Process) ก็จะเข้าไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากภายในของตัวคนในชุมชน ที่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้น เปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง Sander ได้กล่าวว่า อันดับแรกเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการที่มีคนเพียงสองสามคน หรือนักวิชาการจำนวนหนึ่ง จากภายในหรือภายนอกชุมชนตัดสินใจปัญหาร่วมกันของชุมชนให้แก่ชุมชน ไปเป็นการตัดสินใจโดยประชาชนในท้องถิ่นนั่นเอง อันดับที่สองได้แก่การเปลี่ยนแปลงจากการร่วมมือเพียงเล็กน้อยไปสู่การร่วมมือกันเป็นจำนวนมาก อันดับที่สาม เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการที่ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมเพียงสองสามคน ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีประชาชนเป็นจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วม และอันดับที่สี่ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่มีทรัพยากร หรือผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เป็นการใช้ทรัพยากรที่ท้องถิ่นรู้จัก และประดิษฐ์คิดค้นขึ้นจากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนให้เป็นประโยชน์โดยตนเอง ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นการย้ำที่ประชาชนว่าอะไรเกิดขึ้นบ้างหลังจากที่การพัฒนาชุมชนได้เข้าไปแล้วในหมู่บ้านนั้น

3. ส่วนการที่มองการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการอย่างหนึ่งนั้น จะเน้นไปที่จุดมุ่งหมายปลายทางว่าต้องการอะไร แล้วนำไปพัฒนาชุมชนเข้าไปใช้เพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางนั้นให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยการนำวิธีการพัฒนาชุมชนเข้าไปเร่งรัดให้เกิดการพัฒนาเร็วขึ้น หรือโดยใช้บ้านเห็นจริงรางวัลเป็นเครื่องล่อใจหรืออาจจะเป็นการให้การศึกษาดูแบบเป็นต้น วิธีการนี้นักวางแผน นักเศรษฐศาสตร์หรือผู้มีวิชาชีพในสาขาอื่นๆมักจะแนะนำให้เอาไปใช้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสวัสดิการทางสังคมหรือเพื่อการสันตนาการ หรือเพื่อสาธารณสุขเป็นต้น

4. ในฐานะที่เป็นโครงการ ความหมายนี้จะมุ่งไปที่กิจกรรมหากกิจกรรมนั้นสำเร็จถือว่าเป็นการพัฒนาชุมชนแล้ว เช่นโครงการ 5 ปีหรือกี่ปีก็แล้วแต่หากมีกิจกรรมอะไรสำเร็จลงไปแล้วก็เป็นที่พอใจของผู้ดำเนินการตามโครงการนั้นๆ ส่วนผู้คนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างอย่างไรก็ไม่คำนึงถึง เช่น โครงการสาธารณสุข โครงการพัฒนาการเกษตร โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมฯโครงการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น ซึ่งวัตถุประสงค์จากรายงานที่ปรากฏเป็นระยะ

ในความหมายเริ่มแรก ซึ่งมองว่าเป็นการพัฒนาชุมชนว่าเป็นขบวนการมุ่งไปที่ปฏิรูปในทางความคิดโดยการเสียสละของผู้ที่นิยมในความคิดนี้ ซึ่งหวังที่จะให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นในชุมชน ซึ่งเรื่องความเจริญก้าวหน้านั้นเป็นเรื่องของค่านิยมและเป้าหมายของแต่ละชุมชนออกไปตามระบบการเมืองและสังคมของชุมชนในที่สุด การพัฒนาชุมชนก็จะกลายเป็นสถาบันอย่างหนึ่งขึ้นมาโดยมีโครงสร้าง และกระบวนการวิธีการทำงานเป็นของตนเอง ซึ่งในที่สุดผู้มิวิชาชีพในสาขาที่เกิดขึ้นส่วนผู้คนในชุมชนจะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหนหรือไม่สำคัญ

ในปัจจุบันส่วนใหญ่ยอมรับกันแล้วว่าการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการในการทำงานในกับชุมชนอย่างหนึ่งมากกว่าที่จะมองเป็นอย่างหนึ่งมากกว่ากล่าวคือมุ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในของบุคคลเป็นประการสำคัญ โดยเฉพาะว่ามีความสำนึกในปัญหาข้อขัดข้องต่างๆหรือไม่เกิดความไม่พอใจขึ้นมาจากข้อเท็จจริงที่ประสบอยู่ทุกวัน จะเริ่มคิดค้นหาหนทางออกในการแก้ไขให้แก้ปัญหานั้น โดยการร่วมตัดสินใจจนกระทั่งคิดค้นหาหนทางออกแก้ไขปัญหานั้นโดยการร่วมตัดสินใจจนกระทั่งถึงขั้นลงมือกระทำตามที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจไว้ในตอนต้นและถ้าหากกระทำต่อไปจนกลายเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของคนในชุมชน และในที่สุดก็จะกลายเป็นสถาบันการพัฒนาชุมชนขึ้นมา

การที่นักวิชาการพิจารณาจัดกลุ่มความหมายของการพัฒนาชุมชนออกเป็น 4 ลักษณะดังกล่าวข้างต้น Lwin T. Sander กล่าวว่า แทนที่จะพัฒนาทฤษฎีพัฒนาชุมชนขึ้นโดนลำพังของนักปฏิบัติการอย่างเดียว เราอาจจะนำเอาทฤษฎีทางสังคมวิทยา มาช่วยอธิบายถึงปัญหาของการพัฒนาชุมชน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.1 สรุปความสัมพันธ์ของแนวคิดทฤษฎีที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชน

แนวความคิด	คำอธิบาย/เนื้อหาของแนวความคิด	ทฤษฎีที่สนับสนุน	เนื้อหาของทฤษฎีเรื่องการกำหนดคุณค่า
1..กระบวนการ (Process)	<p>การพัฒนาชุมชนในแง่ของกระบวนการหมายถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบขั้นตอนโดยเฉพาะนอกจากนี้ยังหมายถึงกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องต่อเนื่องกันไป</p> <p>แนวความคิดนี้มองการดำเนินงานพัฒนาชุมชนไปในลักษณะที่สภาพเหตุการณ์ต่างๆปกติและเอื้ออำนวยกันขั้นตอนในการพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดคิดค้นเริ่มต้นจากการทำศึกษาและสำรวจสภาพชุมชนที่มีนักพัฒนาจะไปทำงานด้วยความสามารถของชุมชนที่มีอยู่ ขั้นตอนของการดำเนินงานก็คือนักพัฒนาจะต้องช่วยชุมชนให้สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ ขั้นที่สี่เป็นกรวางแผนพัฒนาโดยยึดหลักข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษา มาและการดำเนินการตามแผนขั้นที่ 5 เป็นการประเมิน</p>	<p>1.1 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม</p> <p>1.2 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม</p>	<p>1.1 การพิจารณาว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจจำแนกเป็นขั้นตอนและทิศทางที่สังคมนั้นเคลื่อนไหว ลักษณะของสังคมใดสังคมหนึ่ง ณ จุดของการเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการพัฒนา ซึ่งสามารถอธิบายได้ในขอบเขตของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การเข้าสู่สมัยใหม่ (Modernization) การขยายตัวเป็นเมือง (Urbanization) การขยายตัวทางอุตสาหกรรม (Industrialization) การพัฒนาทางเทคโนโลยี (Technology) เป็นต้น</p> <p>1.2 การพัฒนาชุมชนที่เป็นจริงนั้นชุมชนจะต้องมีความคิดริเริ่มขึ้นมา ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตามทฤษฎีการกระทำทางสังคมในลักษณะที่ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการจึงประกอบไปด้วยขั้นตอนทั้ง 3 ดังนี้คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ความคิดริเริ่ม 2) การดำเนินตามระเบียบแบบแผน 3) การบริหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

แนวความคิด	คำอธิบาย/เนื้อหาของแนวความคิด	ทฤษฎีที่สนับสนุน	เนื้อหาของทฤษฎีเรื่องการกำหนดคุณค่า
	<p>ตอนของกระบวนการดังกล่าวข้างต้นหลักสำคัญของการดำเนินงานก็คือ การสร้างความหวังหรือสร้างภาพพจน์ในการดำเนินงานแก่ประชาชน เพื่อเป็นการเข้าใจและความร่วมมือในการดำเนินงานของประชาชน</p> <p>การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง(Means to and end)ด้วยการช่วยเหลือจากประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐบาล โดยยึดถือหรือเน้นในความสำเร็จใน เรื่องของความ ต้องการของประชาชนเป็นหลักในการดำเนินงาน การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนี้จึงมีการกล่าวกันว่า การกระทำ การใดๆก็ตามจะต้องตอบสนองของความจำเป็นที่แท้จริง (Felt needs)วิธีการที่ถูกรนำมาใช้ได้แก่ การให้การศึกษา การฝึกอบรม การนันทนาการ การรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น</p>		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น "ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

แนวความคิด	คำอธิบาย/เนื้อหาของแนวความคิด	ทฤษฎีที่สนับสนุน	เนื้อหาของทฤษฎีเรื่องการกำหนดคุณค่า
3.โครงการ หรือแผน งาน (Project or Program)	<p>การพัฒนาชุมชนตามแนว ความคิดนั้นนอกจากจะต้องยึด มั่นตามแนวความคิดในรูปที่ เป็นกระบวนการแล้วการ ดำเนินงานจะต้องยึดหลักวิธี การและเนื้อหาสาระ</p> <p>(Method and Content) ซึ่ง หมายความว่า การดำเนินงาน พัฒนาชุมชนนั้นจะต้องไม่ละ ทิ้งกระบวนการความร่วมมือ ของประชาชนและการต่อเนื่อง ของกิจกรรมปริมาณของงาน พร้อมกับกำหนดมรรควิธี ดำเนินงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยดังต่อไปนี้</p> <p>องค์ประกอบที่สำคัญตามแนว ความคิดมีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.แผนงานหรือโครงการที่ได้รับ การวางแผนมาอย่างดี 2.ความเชื่อมั่นในตนเองในการ เข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน (Self Confidence) 3.การสนับสนุนทางวิชาการ (Technical Support) ตัว บุคคลและวัสดุ 4.การประสานงานระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Coordinates of Agencies Concerned) 	<p>3.1 ทฤษฎีการ จัดระเบียบทาง สังคม</p> <p>3.2 ทฤษฎีการ ศึกษา</p>	<p>3.1 ทฤษฎีการจัดระเบียบทางสังคม พิจารณาการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่อง ของโครงการหรือแผนงาน ทั้งนี้ก็ เพราะว่าการพัฒนาชุมชนเป็นการ พัฒนาความคิดของคนในชุมชน พัฒนาความรู้ความสามารถให้มี ประสิทธิภาพ</p> <p>3.2 การให้การศึกษในการพัฒนา ชุมชนนั้นเป็นการให้การศึกษานอก ระบบโรงเรียน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก ความคิดริเริ่มแรกของการพัฒนาชุม ชนซึ่งมาจากคำว่า มวลชนศึกษา (Mass Education) ดังนั้น ตาม ทฤษฎีนี้จึงให้ความสำคัญไปที่การ ให้ประชาชนได้ตระหนัก เข้าใจและ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งก็ คือ การให้การศึกษแก่ชุมชนซึ่ง ครอบคลุมถึงการเพิ่มพูนศักยภาพ ความคิด ทักษะคติของประชาชน และมุ่งเน้นไปถึงกิจกรรมที่จะ พัฒนาประชาชน ทั้งนี้จึงกล่าวได้ ว่าแม้ว่าประชาชนจะเข้ามามีส่วน ร่วม ในลักษณะของการรับ (Passive) บริการที่ให้มากกว่าจะ เป็นฝ่ายริเริ่มดำเนินการ(Active) กระนั้นก็ตามก็ยังคงนับว่าประชาชนก็ ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่เผยแพร่โดยมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

แนวความคิด	คำอธิบาย/เนื้อหาของแนวความคิด	ทฤษฎีที่สนับสนุน	เนื้อหาของทฤษฎีเรื่องการกำหนดคุณค่า
4. ขบวนการ (Movement)	<p>การช่วยเหลือในชุมชน</p> <p>จุดเน้นของการพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดนี้ จึงอยู่ที่การบรรลุถึงความสำเร็จตามโครงการเฉพาะกิจกรรมซึ่งสามารถวัดผลและรายงานเป็นข้อมูลตัวเลขได้มากกว่า จะเน้นในเรื่องวิธีการทำงานและตัวคนเหมือนอย่างเช่น การพัฒนาชุมชนในแง่ของกระบวนการ</p> <p>การพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดนี้ มุ่งไปในเรื่องของ การปฏิรูปตามแนวความคิด และการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของประชาชน ขบวนการพัฒนาชุมชนนั้นเปรียบเสมือนเป็นการรณรงค์หรือต่อสู้ของมวลชน เพื่อการปฏิรูปสภาพความเป็นอยู่ที่ประชาชนมีความไม่พอใจอย่างรุนแรง แนวความคิดนี้จึงเป็นเรื่องอุดมการณ์ของการพัฒนาชุมชน ฉะนั้นแล้ว จึงกล่าวต่อไปว่า "การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่กำหนดขึ้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของชุมชนส่วนรวมให้ดีขึ้น ด้วยการให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริง</p>	4.1 ทฤษฎีสังคมวิทยาการเมือง	<p>สมมติฐานของทฤษฎีนี้กล่าวว่า ประชาชนทุกคนมีหรือควรมีความคิดเป็นของตนเองและพิจารณาชุมชนว่าเป็นเกมอย่างหนึ่งซึ่งมุ่งไปที่ทำงานของกลุ่ม มียุทธวิธีเพื่อบรรลุผลสำเร็จ หรือเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของชุมชนเป็นเรื่องของค่านิยมและเป้าหมายของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันออกไปตามระบบการเมืองและสังคมของชุมชนในที่สุด</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น "ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น" และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวความคิด	คำอธิบาย/เนื้อหาของแนวความคิด	ทฤษฎีที่สนับสนุน	เนื้อหาของทฤษฎีเรื่องการกำหนดคุณค่า
	<p>จ้งและหากเป็นไปได้ก็ด้วย ความคิดริเริ่มของชุมชนนั้น เอง แต่ถ้าหากว่าความคิดริเริ่ม นั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ ก็ต้องให้ เทคนิคเข้าปลุกปั้นและเร่งเร้า ให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่ม ขึ้นมา เพื่อให้ตระหนัก (Aware ness) ถึงปัญหาและเกิดภาพ พจน์ (Image) ในสิ่งที่เกิดขึ้น มาใหม่ อันเนื่องมาจากการ ดำเนินงานของตน ทั้งนี้ก็เพื่อ ให้ได้มาซึ่งการตอบสนองอย่าง จริงจัง และเสียสละต่อชบวน การนี้ การพัฒนาชุมชนจึง ครอบคลุมถึงการทำให้ดีขึ้นทุก รูปแบบ”</p>		

ที่มา เอกสารพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร:2539.56-61

หลักการพัฒนาชุมชน (วิชัย รูปำดีและคณะ.2539:62-68)

องค์การสหประชาชาติได้ประมวลหลักการพัฒนาชุมชนจากประสบการณ์ในประเทศ
ต่างๆ ซึ่งปรากฏว่าโครงการการพัฒนาชุมชนที่ได้รับความสำเร็จแล้ว ได้เน้นหลักการดังต่อไปนี้

1.กิจกรรมที่จะทำนั้นจะต้องสนองความต้องการขั้นมูลฐานของชุมชนโครงการแรก ควรจะ
ริเริ่มขึ้นจากความต้องการที่ประชาชนแสดงออกมา

2.การปรับปรุงท้องถิ่น อาจจะทำได้โดยความพยายามของเจ้าหน้าที่วิชาการในแต่ละ
สาขา แต่การพัฒนาชุมชนที่จะให้ได้ผลเต็มที่ และมีความสมมูลนั้น จำต้องอาศัยการร่วมมือกัน
ประสานงานกัน และการวางโครงการเอนกประสงค์ (Multipurpose programmes)

3.การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนมีความสำคัญพอกับความสำเร็จในทางวัตถุประสงค์
เอกสารนี้เป็นเอกสารทูลงงาน วิชาบูรณาการ ใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า ไม่อนุญาติให้นำไปเผยแพร่
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีเหตุผลบางประการ และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. การพัฒนาชุมชนจะต้องมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนให้มากขึ้นและดีขึ้น ปรับปรุงรูปของรัฐบาลท้องถิ่นที่มีอยู่ และเปลี่ยนไปสู่การปกครองท้องถิ่นที่มีประสิทธิผลอย่างจริงจังในท้องถิ่นที่มีการปกครองท้องถิ่นยังไม่เข้ารูปเข้ารอย

5. การค้นหา การส่งเสริม และการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นควรจะต้องเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในโครงการใดๆ ก็ตาม

6. การจัดให้สตรีและเด็ก มีส่วนร่วมในโครงการชุมชนให้มากขึ้น จะเป็นการช่วยสนับสนุนโครงการพัฒนาให้มีพลังเข้มแข็งขึ้น และยังคงช่วยขยายขอบเขตของงานให้กว้างขวาง และยาวนานอีกด้วย

7. เพื่อให้ได้ผลอย่างเต็มที่ โครงการช่วยตนเองของชุมชน จำต้องอาศัยความช่วยเหลืออย่างจริงจังและกว้างขวางจากรัฐบาล

8. การนำโครงการพัฒนาชุมชนแห่งชาติออกปฏิบัติ จำต้องอาศัยการกำหนดนโยบายอันแน่วแน่ การวางระเบียบวิธีปฏิบัติในการบริหาร โดยเฉพาะการเลือกสรรและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ การระดมทรัพยากรของท้องถิ่นและของชาติมาใช้ และการจัดให้มีการวิจัย ทดลอง และประเมินผล

9. ทรัพยากรจากองค์การอาสาสมัคร ซึ่งไม่ใช่รัฐบาลควรจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ในโครงการพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ หรือระหว่างประเทศ

10. ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นจำเป็นต้องให้ชนานควบคู่ไปกับการพัฒนาของชาติเป็นส่วนร่วม

นอกจากนี้ Professor A. Dunham ยังได้ให้หลักการไว้ 4 ประการ คือ

1. โครงการจะต้องรวมจุดอยู่ที่ความต้องการทั้งหมดของชุมชน
2. กระตุ้นให้เกิดการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ
3. ความช่วยเหลือทางวิชาการจากองค์การรัฐบาล หรือองค์การอาสาสมัครทั้งในด้านบุคคล เครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุ อุปกรณ์ หรือเงิน
4. การผนึกกิจกรรมของวิชาการต่างๆ เช่น เกษตร สัตวบาล สาธารณสุข การศึกษา เคหะศาสตร์ การทำงานกับสตรี เด็ก และเยาวชน และอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือชุมชน

นอกจากนั้นแล้ว Dr. Y.C. James Yen บิดาของการบูรณะชนบท ได้ให้หลักการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน อันเป็นที่นิยมใช้ดำเนินงานโดยมูลนิธิ หรือภาคเอกชนทั่วไป มีดังนี้

1. ไปหาชาวบ้าน

Go to the people

2. อยู่ร่วมกับชาวบ้าน

- Live among them
3. เรียนรู้จากชาวบ้าน
Lear from them
  4. ทำงานร่วมกับชาวบ้าน
Work with them
  5. วางแผนร่วมกับชาวบ้าน
Plan with them
  6. เริ่มงานจากสิ่งที่ชาวบ้านรู้
Start with what they know
  7. สร้างสรรจากสิ่งที่ชาวบ้านมี
Build on what they have
  8. สอนโดยการแสดงให้เห็นจริง
Teach by showing
  9. เรียนโดยการฝึกทำจริง
Learn by doing
  10. ไม่ทำแบบฝึกซีโรยหน้า แต่ทำให้เป็นแบบอย่าง
Not a show case but a pattern
  11. ไม่ทำโน่นนิดนี่หน่อย แต่ทำอย่างมีระบบ
Not odds and ends but a system
  12. ไม่ทำเป็นเบียดหัวแตก แต่ทำแบบเบ็ดเสร็จ
Not piecemeal but integrated approach
  13. ไม่ลอกแบบ แต่ดัดแปลงให้เหมาะสมอยู่เสมอ
Not conform but transform
  14. ไม่ช่วยเพียงบรรเทาทุกข์ แต่ช่วยให้พ้นทุกข์
Not relief but release

องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน มีดังนี้

- คนในชุมชน (People of Community itself)
- เทคนิคและกลุ่มบริการ (Technical or Service Group)
- การปกครองส่วนท้องถิ่น และรัฐบาล รวมถึงเงินทุน งบประมาณ ที่ใช้ในการช่วยเหลือพัฒนาชุมชน (Local & National government & their Financial assistance)
- ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน (Community Development Worker) วิธีการพัฒนาชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับบริการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น ยกเว้นกรณีที่ได้รับอนุญาตเป็นอย่างชัดแจ้งจากเอกสารผู้จัดทำไว้เพื่อใช้

การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนนั้น มีวิธีการอยู่ 2 วิธีด้วยกันคือ

1. โดยวิธีปฏิบัติงานด้วยระบบกลุ่ม คือ การนำบุคคลในชุมชนเข้ามารวมกันเป็นกลุ่ม อันทำให้เกิดพลังความสามารถกลุ่มมีอิทธิพลเหนือบุคคล ถ้าหากกลุ่มมีความเข้มแข็งก็จะสามารถทำให้เกิดพลังการต่อรองสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน สร้างเสริมความมั่นคงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา วัฒนธรรมของบุคคลในชุมชนได้เป็นอย่างดี ความสำเร็จของการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับกิจกรรมของกลุ่ม และสมาชิกของกลุ่มว่ามีพลังความสามารถในการพัฒนาตนเองมากน้อยเพียงใด

2. โดยวิธีปฏิบัติงานด้วยการให้การศึกษอบรมนอกระบบโรงเรียน คือ การที่คนเราจะดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนด้วยความผาสุกนั้น การให้การศึกษอบรมนอกระบบโรงเรียนเป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิตและเป็นขบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นบุคคลในชุมชนจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อให้ชีวิตอยู่ได้ในลักษณะพอดี ไม่ว่าจะบุคคลนั้นๆ จะมีอายุ 18 หรือ 80 ปีก็ตาม เช่น การเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพประจำวันของเขา เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทักษะในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต และทักษะในการรู้จักตัดสินใจด้วยเหตุผล อันจะทำให้บุคคลเหล่านั้น สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างซับซ้อนได้ ข้อแตกต่างของการพัฒนาชุมชนกับการพัฒนาทั่วไป

แม้ว่ามีการให้ความหมายของคำว่า "การพัฒนาชุมชน" ไว้อย่างหลากหลาย หากจะรวมความแล้ว หรือกล่าวในภาพรวมก็คือ "การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่จะสร้างความเจริญด้าน เศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชุมชนเป็นส่วนรวม โดยชุมชนนั้นจะต้องเข้าร่วมอย่างแข็งขัน และปล่อยให้ชุมชนได้ใช้ความคิดริเริ่มของตนเองอย่างสุดขีดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามการศึกษาเอกสารทางวิชาการพบว่าลักษณะสำคัญของการพัฒนาชุมชนที่แฝงอยู่ในความหมายนั้นสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่จิตใจหรือตั้งใจก่อให้เกิดขึ้น
2. การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีเป้าหมาย (จุดหมายหรือทิศทาง)
3. การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีแผนหรือโครงการ
4. การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วม หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นงานที่มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (People Participation)
5. การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่มีการควบคุมการเปลี่ยนแปลง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้
จากลักษณะสำคัญของการพัฒนาชุมชนที่กล่าวข้างต้น ทำให้พิจารณาได้ว่า การพัฒนาชุมชนที่มีความแตกต่างไปจากการพัฒนาทั่วไป กล่าวคือ การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่หวังผลให้ทุกด้านของการปฏิบัติงาน ส่วนการพัฒนาอื่นๆ มักจะเป็นการตั้งเป้าหมาย โดยหวังผล

ด้านใดด้านหนึ่งความเข้าใจและการรับรู้อาจมีผลทำให้ผู้สนใจศึกษาการพัฒนาเฉพาะด้าน นับเอาว่าเป็นการพัฒนาชุมชนเช่นกันความแตกต่างของการพัฒนาชุมชนกับการพัฒนาทั่วไป ที่จะสรุปต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของ "ความเป็นพัฒนาชุมชน" ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนนั้นการดำเนินงานจะต้องคำนึงถึงชุมชนในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา วัฒนธรรม ในขณะที่โครงการอื่นๆ ดำเนินงานในชุมชนเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น จึงเรียกว่า การพัฒนาชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกด้าน (Holistic Approach)
2. การพัฒนาชุมชนเน้นการดำเนินงานแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นหลัก
3. การพัฒนาชุมชนมุ่งหมายนำเอาบุคคล องค์กร กลุ่มในชุมชนเข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยยึดหลักการประสานงาน (Coordination)
4. การพัฒนาชุมชน เป็นการยึดหลักการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (People's Participation) อย่างจริงจังในขณะที่การพัฒนาอื่นๆ อาจไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเพราะเป็นงานของเจ้าหน้าที่และนักวิชาการ
5. การพัฒนาชุมชนเป็นการนำเอางานด้านต่างๆ มาผสมผสานกัน (Integrative Approach) เพื่อให้ชุมชนนั้นมีความเจริญก้าวหน้าทุกๆ ด้าน ในขณะที่เดียวกันในขณะที่การพัฒนาแบบอื่นๆ ทำเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเป็นเป้าหมาย

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้อย่างได้ผลในการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สำหรับประเทศไทยถือว่า การพัฒนาชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเน้นการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นชนบท เพื่อที่จะปรับปรุงสภาพของชนบทที่ยังล้าหลังอยู่ให้มีสภาพดีขึ้น นอกจากนี้ ยังสรุปได้ว่า มีสาเหตุหลายประการแฝงอยู่ในการนำวิธีการพัฒนาชุมชนมาใช้ ได้แก่

1. การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะสนับสนุนการพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองได้ด้วยดี เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยการระดมกำลังแรงงาน ความรู้ ความสามารถของประชาชน ตลอดจนบรรดาทรัพยากรในท้องถิ่นมาช่วยสมทบในการพัฒนาประเทศให้มากขึ้น โดยการมุ่งเพิ่มผลผลิตและรายได้ต่อครอบครัว

2. การพัฒนาชุมชนมีบทบาทสำคัญในการนำบริการของรัฐไปสู่ประชาชนได้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่ารัฐบาลทอดทิ้งหรือไม่เลืยวแล และยังช่วยสนับสนุนโครงการพัฒนาอื่นๆ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในอดีตการบริการของรัฐไปสู่ประชาชนเกิดช่องว่าง ทั้งนี้เนื่องจากพนักงานส่งเสริม (Extension worker) มีจำนวนจำกัด บริการของรัฐจึงไม่ค่อยจะถึงมือประชาชนและปัญหาของประชาชนก็ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เหมาะสม

ดังนั้นจึงได้สร้างงานขึ้นมาโดยให้มีพัฒนากรเข้าไปอยู่ในหมู่บ้าน พัฒนาการนี้จะเป็นเพื่อนคู่คิด
ปรึกษางานกับชาวบ้าน และทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างรัฐกับประชาชน

3. ความจำเป็นที่จะต้องสร้างสังคมชนบทให้เจริญทัดเทียมกับเมืองใหญ่ๆ โดยการจัดให้มี
การบริการด้านสวัสดิการต่างๆ ในชนบทให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเฉลี่ยความเจริญไปสู่ชนบท เป็นการ
ช่วยป้องกันมิให้เกิดปัญหาคนล้นเมืองหลวง และช่วยขจัดความแบ่งแยกแตกต่างที่เกิดขึ้น เพื่อให้
ประชาชนในชนบทรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชาติ

4. ปัญหาของประชาชนมีมากมายหลายประการ และบางครั้งก็อยู่นอกเหนือความ
สามารถของหน่วยงานเดียว ที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น โครง
การพัฒนาชุมชนจึงดำเนินการเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ หรือเอกชน เพื่อที่จะ
ต่อสู้กับปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การพัฒนาชุมชนเปรียบเสมือนการลงทุนร่วมกันระหว่างรัฐบาลและประชาชนโดยการ
ระดมกำลังความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด รัฐบาลจะ
ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือทางด้านวิชาการ วัสดุ อุปกรณ์และเทคนิคต่างๆ ซึ่งอยู่นอกเหนือ
จากความสามารถของชาวบ้านจะหาได้ โดยวิธีการนี้จะช่วยเร่งรัดพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญขึ้น
เพราะประชาชนไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาให้พวกเขา เนื่องจาก
ปัญหาบางอย่างอาจจะแก้ไขได้โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอก ดังนั้น ประโยชน์
ของการพัฒนาชุมชนไม่เพียงแต่จะช่วยทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเองเท่านั้น
การพัฒนาชุมชนยังเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยซึ่งมีงบประมาณจำกัด ในการที่
พัฒนาประเทศ และยังทำให้ตัดทอนรายจ่ายของชาติให้น้อยลง

6. ความต้องการที่จะปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนได้มีส่วน
มีเสียงในการปกครองท้องถิ่นของตนเองและในการปกครองประเทศตามวิถีทางแบบประชาธิปไตย
ด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม

เมื่อพิจารณาถึงการพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการพัฒนาชุมชนในเมืองได้
ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก จากการนำเอาวิธีการพัฒนาชุมชนมา
ใช้ในการดำเนินงานมากกว่าสามทศวรรษมาแล้วเป็นตัวอย่างที่ดีถึงการให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ทั้ง
นี้อาจเป็นเพราะว่า งานพัฒนาชุมชนเป็นงานเสริมสร้างขีดความสามารถและความรับผิดชอบใน
การพัฒนาประเทศ ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน อันเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การปกครองตนเองตามระบอบ
ประชาธิปไตย และการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วไม่จำเป็นต้องอาศัยอำนาจการ
พัฒนาเข้าผสมผสานด้วย และที่มาของอำนาจการพัฒนานี้ ก็คือ พลังชุมชนนั่นเอง ฉะนั้น ชุมชน
ใดควรจะมีความก้าวหน้าเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับการสร้างสรรคให้เกิดพลังขึ้นให้ชุมชนนั้นเป็นสำคัญ

และเหตุผลของการนำวิธีการพัฒนาชุมชนมาใช้ในการพัฒนากรุงเทพมหานคร ซึ่งมีรูปแบบการปกครองท้องถิ่นน่าจะอนุโลมได้ด้วยเหตุผลเดียวกันกับที่กล่าวแล้วข้างต้น

2.17 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง (People Participation in Urban Development) เอกสารบทความวิชาการประกอบการสัมมนาการประชุมวิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองและผังเมือง ครั้งที่ 1 “มหานคร” ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2543 : 85 –94)

2.17.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เช่น กิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ หลายรูปแบบ หลายวิธีการ แตกต่างไปตามวัตถุประสงค์ ทำให้นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมต่างกันไปบ้าง เช่น

Erwin (1976)กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Shifting กล่าวว่า โดยพื้นฐานแล้วการมีส่วนร่วม หมายถึง การปลดปล่อยประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นเพียงผู้รับผลจากการพัฒนา และให้กลายเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและเข้าสู่ภาวะทันสมัย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญองค์การสหประชาชาติ (1981) กล่าวว่า การนิยามความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจะมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่งๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมประเด็นดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาส ที่เชื่อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเชื่อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย ในกรณีต่อไปนี้

- เอกสารที่เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
- เชื่อให้เกิดความพยายามพัฒนา
- ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น ยี่สิบห้าปีนับจากตีพิมพ์ขึ้น และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
- การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

- การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผน และการดำเนินโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ดิน

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจ สังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

ในการประชุมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา จัดโดยศูนย์นโยบาย สาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มีข้อสรุปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง ว่าหมายถึงการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม และได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

จากนิยามที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม คือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่ เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

จากนิยามที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่ามีส่วนร่วม คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่ เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่ เริ่มแรก เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

2.17.2 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

ขั้นตอนในการพัฒนาตามความเห็นของ ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ (2527 : 104 – 111) ประชาชนอาจเข้าร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการค้นหาปัญหา กำหนดสาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหาผ่านการถกเถียงกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
2. ขั้นตอนการตัดสินใจ และวางแผนแก้ไขปัญหา
3. ขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

4. ขั้นตอนประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา เพื่อค้นคว้าหาข้อดีและข้อบกพร่อง ซึ่งจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานต่อไป

Lowdemilk และ Loitos (1980) ได้เสนอขั้นตอนของยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมไว้ 7 ขั้นตอนคือ

คือ

1. การสำรวจขั้นต้น (Preiliminary Reconnaissance)
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Problem Identification Studies)
3. การแสวงหาแนวทางแก้ไข (Search for Solution)
4. การกำหนดทางแก้ไขปัญหา (Assessment of Solution)
5. การปฏิบัติตามโครงการ (Project Implementation)
6. การประเมินผลโครงการ (Formal Project Evolution)
7. การพิจารณาทบทวนโครงการ หรือดำเนินงานให้บรรลุผล (Project Reconsideration of Completion) (อ้างถึง ใน ชัยยะ วิทเคียร : 2534 : 18)

ขอบเขตการมีส่วนร่วมของนักวิชาการทุกคนที่ได้กล่าวถึงในขั้นต้นมีความคล้ายคลึงกัน และมีการแบ่งขั้นตอนกิจกรรมลักษณะการบริหาร ที่คล้ายคลึงกัน มีการกำหนดปัญหา เลือกแนวทางการปฏิบัติ ดำเนินการ และประเมินผล ประชาชนอาจเข้าร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือเข้าร่วมในทุกขั้นตอนก็ได้

2.17.3 ระดับของการมีส่วนร่วม

Amstein (1995 : 358 – 373) แบ่งลำดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 ลำดับขั้น คือ

ขั้นพื้นฐาน วัตถุประสงค์ของการจัดการให้มีส่วนร่วมเป็นเพียงการให้ความรู้แก่ประชาชน เท่านั้น

ขั้นกลาง กลุ่มคนจะมีส่วนร่วมมากขึ้นในการให้ข้อมูลและคำปรึกษา แต่ยังไม่มียอำนาจในการตัดสินใจ

ขั้นสุดท้าย เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินการ (ดูแผนภูมิ)

ระดับของการมีส่วนร่วมจึงอาจเริ่มจากระดับล่างสุด คือการให้ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับรู้ ซึ่งกล่าวได้ว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมเลย ขั้นต่อมาคือการมีส่วนร่วมโดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิด การให้คำปรึกษา ขั้นต่อนั้นคือการที่รัฐและประชาชนร่วมมือกันเปรียบเสมือนเป็นหุ้นส่วนกัน และในระดับสูงสุดซึ่งเป็นที่ยากที่สุด คือการกระจายอำนาจอย่างเต็มที่แก่ประชาชนซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ตารางที่ 2.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

8.	ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจ (Citizen Control)	
7.	ตัวแทนเข้าร่วมตัดสินใจ (Delegated Power)	
6.	เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา / เจรจาต่อรอง (Partnership)	
5.	ร่วมแสดงความคิดเห็น (Placation)	
4.	ร่วมให้คำปรึกษา (Consultation)	
3.	ร่วมรู้ข้อมูล (Informing)	
2.	เข้าร่วมแต่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจแต่ เป็นการลดแรงกดดัน (Therapy)	
1.	รัฐเข้าควบคุมแรงกดดัน (Manipulation)	

ที่มา: เอกสารบทความประกอบการสัมมนา การประชุมวิชาการสาขาการออกแบบและ
วางผังชุมชนเมืองและผังเมือง. 2543:93

2.17.4 กระบวนการมีส่วนร่วม อาจแบ่งได้ดังนี้

1. การร่วมในการวางแผน (Participation in Planning) คือ การมีส่วนร่วมในการ
วิเคราะห์ปัญหา กำหนดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าปัญหา กำหนดแนวทางดำเนินการ ติดตาม
ประเมินผลและตัดสินใจ

2. การร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in Implementation) ประกอบด้วยการ
สนับสนุนด้านทรัพยากรและการประสานความร่วมมือ

3. การร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in Utilization) คือ การนำเอากิจกรรมมา
ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

4. การร่วมในการได้รับประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) คือ การแจกจ่าย
ผลประโยชน์การพัฒนาอย่างยุติธรรม

5. การร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เพื่อประชาชนในชุมชน จะได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อร่วมกันดำเนินการแก้ไขต่อไป

2.17.5 รูปแบบการมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้เป็น 5 รูปแบบดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information)
2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation)
3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) แบ่งออกเป็น
  - 3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting)
  - 3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing)
  - 3.3 การประชุมประชาวิจารณ์ (Public Hearing)
4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
5. การใช้กลไกทางกฎหมาย

2.18 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับชุมชนแออัดริมคลองกรุงเทพมหานคร ชุมชน จันทรมบูรณ (2538) ได้ทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับชุมชนแออัดริมคลองในกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาว่าชุมชนแออัดริมคลองเป็นชุมชนแออัดประเภทหนึ่งที่มีสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของชุมชนแออัดที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป มีส่วนสัมพันธ์กับการเป็นชุมชนริมน้ำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม (คลอง) ของเมือง นอกจากนี้ยังเป็นชุมชนที่แสดงถึงปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินอย่างชัดเจน (การบุกรุกที่สาธารณะริมคลอง) โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาสาเหตุและความเป็นมาของชุมชนแออัดริมคลอง เพื่อศึกษาสภาพเบื้องต้นและลักษณะการกระจายตัวของชุมชนแออัดริมคลอง และศึกษาสภาพทางกายภาพเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนแออัดริมคลอง

ในการศึกษาเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับสภาพเบื้องต้นของชุมชนแออัดริมคลองในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ประวัติความเป็นมาของชุมชน ที่ตั้ง จำนวนชุมชน จำนวนประชากร การถือครองที่ดิน สภาพสาธารณูปโภคในชุมชน และความสำคัญของคูคลองในกรุงเทพมหานคร ศึกษาภาพรวมของชุมชนแออัดริมคลอง จากนั้นกำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาภาพรวมของชุมชนชั้นต้น โดยประชากรที่เป็นทั้งหมดของหน่วยที่ศึกษา คือ ชุมชนแออัดริมคลองในกรุงเทพมหานคร ทั้งหมดและตัวอย่างหรือตัวแทนของประชากรก็คือชุมชนแออัดริมคลองที่เลือกโดยใช้หลักเกณฑ์ที่กำหนด เริ่มในขั้นนี้ตัวอย่างทั้งหมด 24 ชุมชน จากนั้นลงภาคสนามในพื้นที่

ที่ศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์และออกแบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดแบบสอบถามออกเป็น 6 ส่วน ด้วยกันคือ ด้าน ประชากร เศรษฐกิจ ด้านลักษณะที่อยู่อาศัย และครอบครองที่ดิน ด้านสาธารณูปโภค ด้าน สาธารณูปการ ด้านปัญหาในชุมชน และด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนโดยหน่วยของการวิเคราะห์ ในครั้งนี้ ได้แก่ บุคคล ขนาดของพื้นที่ และชุมชน จากนั้นนำผลสรุปมาวิเคราะห์แจกแจงศักยภาพ ของพื้นที่ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมโดยพิจารณาจากศักยภาพของพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของชุมชนแออัดริมคลองส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกับ สภาพของชุมชนแออัดทั่วไป โดยเฉพาะในด้านสภาพที่อยู่อาศัยและฐานะทางเศรษฐกิจ แนวทาง การพัฒนาที่ได้สามารถจำแนกได้ตามประเด็นหลักต่างๆ (กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพ แวดล้อม) รวมทั้งแนวทางการพัฒนาในระดับต่างๆ (ระดับชุมชน ระดับเมือง ระดับชาติ) แต่ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งได้แก่ การมีคุณค่าทางประวัติ ศาสตร์และหน้าที่ของชุมชน ความแรงของพื้นที่ ความเป็นไปได้ในเชิงพื้นที่และความยากง่ายใน การแก้ไขแล้วสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ทำให้เกิดแบบจำลองที่ครอบคลุมลักษณะสำคัญ ของชุมชนเมื่อจัดกลุ่มแบบจำลองดังกล่าวสามารถเสนอแนวทางแก้ไขได้ 4 แนวทางด้วยกัน คือ การอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน การปรับปรุงผังชุมชนใหม่ การควบคุมและปรับ ปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน และการควบคุมการรื้อย้าย

จากการสังเคราะห์สิ่งๆที่เหมือนกันและแตกต่างกันในเรื่องของตัวแปรที่เหมือนกัน คือ การ ถือครองที่ดิน ขยะ การมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและหน้าที่ของชุมชน การศึกษาประชากรแตกต่างกันที่ศึกษาจากประชากรตัวอย่างทั้งหมด 24 ชุมชน ส่วนการศึกษาของเราจะศึกษาจากประชากร ในชุมชนวัดญวน-คลองลำปักแห่งเดียวซึ่งเป็นชุมชนริมคลองมหานาค และในการศึกษาเป็นการ ศึกษาแนวทางในการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาคเพื่อหารูปแบบ ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับชุมชนต่างกันการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนแออัดริม คลอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาคกรณีศึกษา "ชุมชนวัดญวน" โดยมีรายละเอียดและขั้นตอน การดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 การสร้างเครื่องมือ

3.2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ หัวหน้าครอบครัวอยู่อาศัยในชุมชนแออัดริมคลองมหานาค กรณีศึกษา "ชุมชนวัดญวน" ถนนหลานหลวง แขวงสี่แยกมหานาค เขตดุสิต จำนวน 191 หลังคาเรือน 236 ครอบครัวรวม ประชากรที่เป็นหัวหน้าครอบครัวทั้งสิ้น 236 คน

กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามวิธีของ Krejcie & Morgan ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครอบครัวของคนในชุมชน 148 ครอบครัว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่ายจำนวน 160 ครอบครัว

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยหนังสือเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุมชน และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2. ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาจากการสำรวจ และสัมภาษณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนและความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชน โดยการสำรวจและสัมภาษณ์

3. ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ เพื่อศึกษาถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปัญหาและสาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนเพื่อหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบการจัดผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาค กรณีศึกษา"ชุมชนวัดญวน" โดยกำหนดเนื้อหาของเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่ใช้โดยศึกษาการวิจัย และคำนึงถึงพฤติกรรมสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนในรอบแต่ละด้าน และกรอบแนวคิดที่ใช้โดยการศึกษาการวิจัยแบบเครื่องมือเป็นแบบสำรวจ และสัมภาษณ์

3.2.1 การสร้างเครื่องมือ

3.2.1.1 กำหนดเครื่องมือที่จะศึกษา จากรายงานการวิจัยและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของผลการศึกษา สามารถจำแนกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. แบบสำรวจ โดยตอบสนองวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนวัดญวน
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน

2. แบบสัมภาษณ์ โดยการตอบสนองวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน
- 2) เพื่อศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน

3.2.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จะสอดคล้องเนื้อหาในเครื่องมือทางด้านพฤติกรรม สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมลงไป เนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยด้วย

3.2.1.3 นำเครื่องมือที่สร้างปรึกษากับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และนำไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.2.2 การตรวจสอบสภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสำรวจ และสัมภาษณ์ ในด้านความตรงในเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน

1. รศ.ดร. สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์ อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
2. ทั้งสิ้น ดร. พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์ หัวหน้าภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. คุณ ภรพัช ทรัพย์ระย้า อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

4. คุณ ทนงศักดิ์ วิกุล ผู้อำนวยการกองพัฒนาชุมชนแออัดส่วนกลาง การเคหะแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย

5. คุณ ปาริชาติ ไตวิวัฒน์ สถาปนิก 7 วุฒิสถาปนิก กรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ขอนหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ถึงประธานชุมชน วัดญวน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จากผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวและอยู่อาศัยภายในชุมชนเป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.3.2 แบบสำรวจ การเก็บข้อมูลโดยการสำรวจพื้นที่และคนในชุมชนโดยเป็นแบบสำรวจถึงสภาพพฤติกรรม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชน ใช้เวลาในการสำรวจ 7 วัน

3.3.3 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวแต่ละครอบครัวในชุมชน ถึงสภาพพฤติกรรม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชน ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ 45 วัน

3.3.4 ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลในชุมชนวัดญวน ด้วยตัวเอง ทั้งการใช้แบบสำรวจและสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้วิจัยได้คอยตอบข้อสงสัย เพื่อให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุด

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ สังเกตและสัมภาษณ์แต่ละฉบับ

3.4.2 ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Spss/Ps version 6.0 For Window ในการประมวลผลค่าทางสถิติต่างๆ

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติดังนี้

3.5.1 ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่เผยแพร่ไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เรื่อง แนวทางในการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาค กรณีศึกษา “ชุมชนวัดญวน” โดยมีกรอบแนวคิด 5 ด้านคือ คุณภาพชีวิต การบริการ ความสะอาดสุขภาพ สิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนวัดญวน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน
3. เพื่อศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน
4. เพื่อเสนอแนวทางในการกำหนดรูปแบบการวางผังบริเวณชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนวัดญวน

ผลของการวิจัยในครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนวัดญวน โดยใช้แบบสำรวจ

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน โดยใช้แบบสำรวจ และสัมภาษณ์

ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน โดยใช้แบบสัมภาษณ์

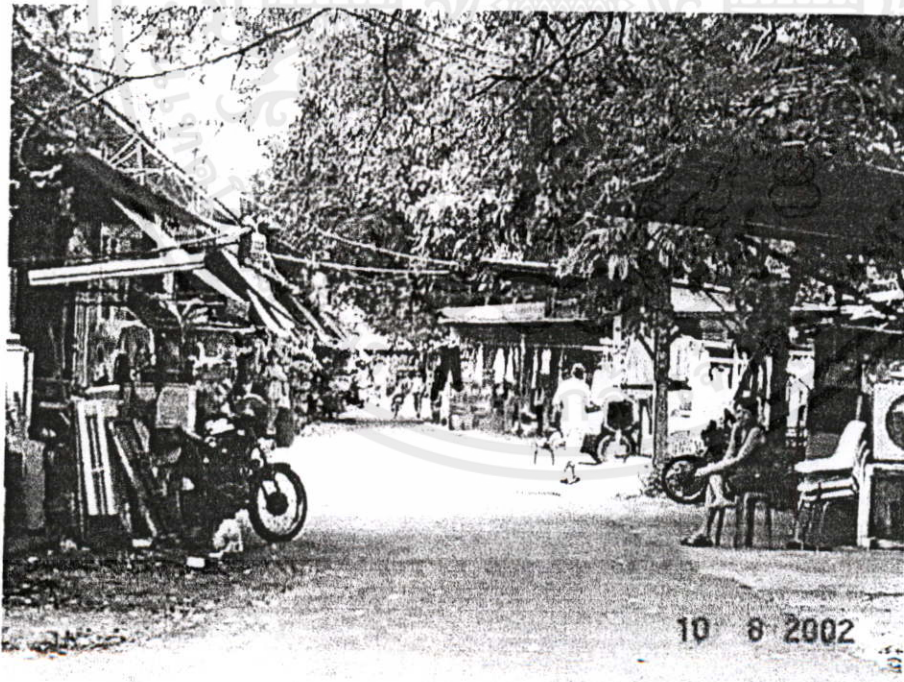
4.1 การวิเคราะห์แบบสำรวจ

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนวัดญวน โดยใช้แบบสำรวจ พบว่า

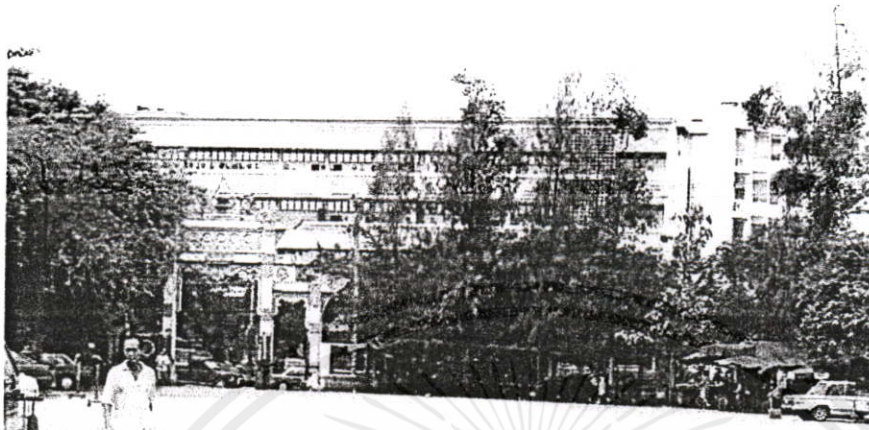
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.1 เส้นทางคมนาคมบริเวณด้านหน้าชุม

เอกสารนี้ ภาพที่ 4.2 สภาพแวดล้อมในชุมชนวัดญวนที่รถสามารถสัญจรไปมาอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10 8 2002

ภาพที่ 4.3 บริเวณที่ว่างภายนอกชุมชน (ทั้งการจอดรถและลานกิจกรรมชุมชน

10 8 2002

เอกสาร

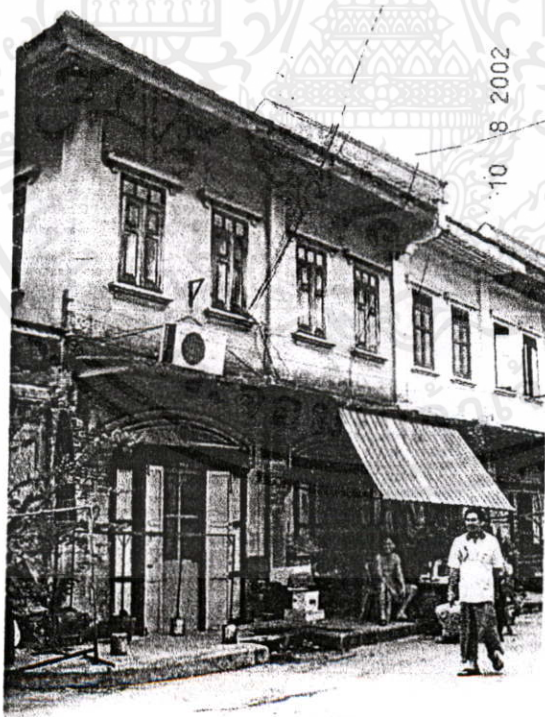
ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.4 วัดญวนที่เป็นศูนย์กลางของคนในชุมชนและคนบริเวณชุม

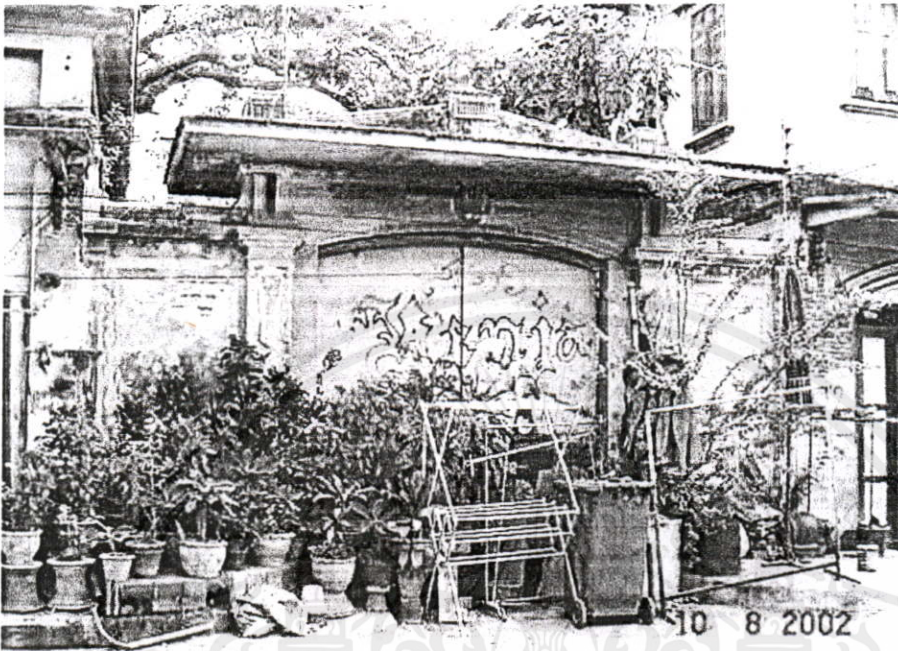

ภาพที่ 4.5 สภาพบ้านเรือนที่เป็นอาคารอนุรักษ์ 1 ชั้นที่ชำรุดทรุด

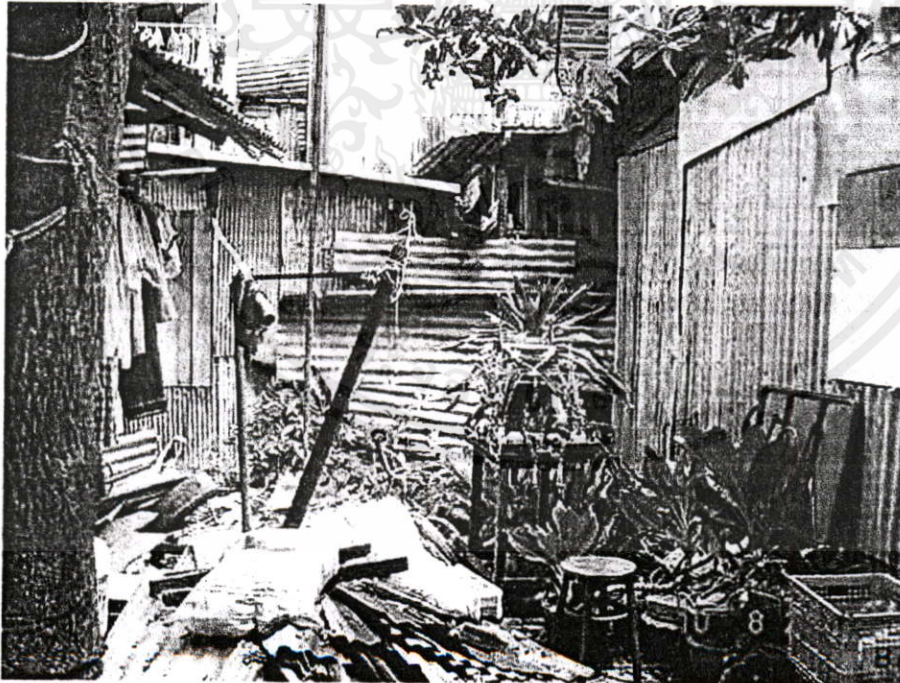

ภาพที่ 4.6 สภาพบ้านเรือนที่เป็นอาคารอนุรักษ์ 2 ชั้นที่ชำรุดทรุด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการใช้งานเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.7 เส้นทางคมนาคมบริเวณที่ถูกปิดเนื่องจากการขยายตัวของชุมชน

เอกสารนี้คือภาพที่ 4.8 เส้นทางคมนาคมบริเวณที่ถูกปิดเนื่องจากการขยายตัวของชุมชนและประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่าการณีการทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.9 สภาพบ้านเรือนที่ใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพ

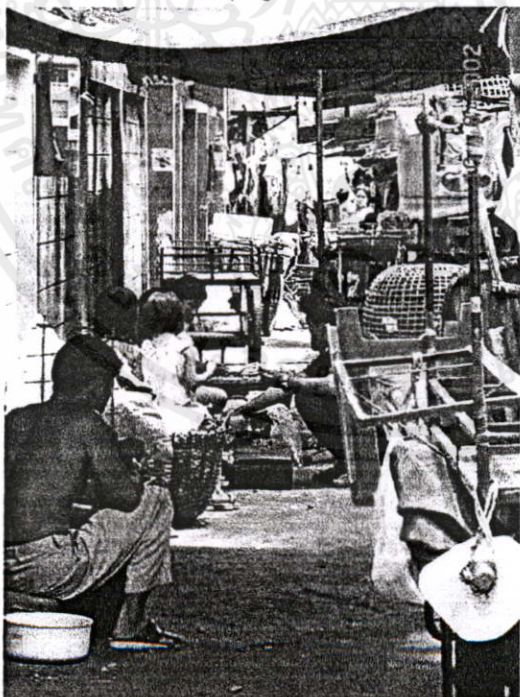

ภาพที่ 4.10 สภาพแวดล้อมบริเวณทางเดินชุมชนที่มีน้ำท่วม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ในงานเชิงการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.11 การใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณ

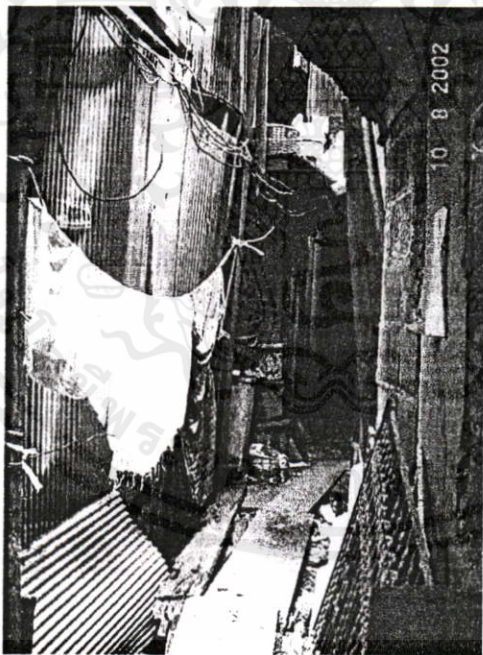

ภาพที่ 4.12 สภาพทางเดินชุมชนบริเวณทางเข้า - ออกทางด้านถนนลูก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

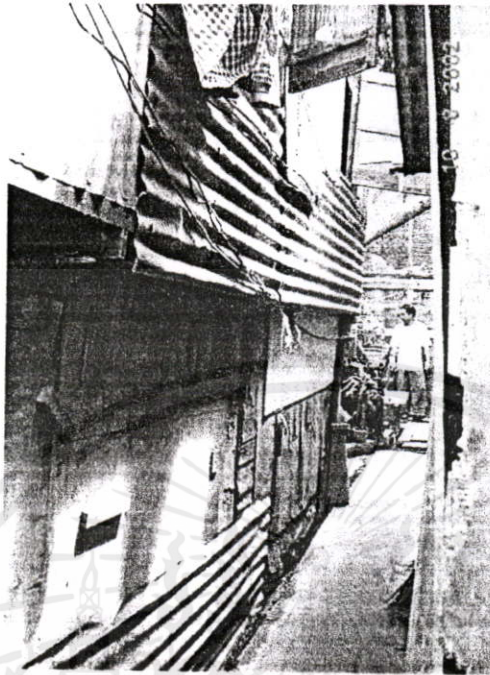

ภาพที่ 4.13 สภาพทางเดินคอนกรีตภายในชุมชน

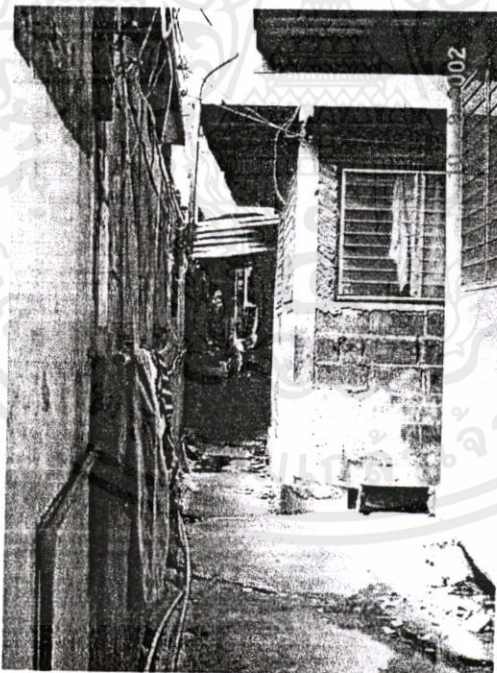

ภาพที่ 4.14 สภาพทางเดินไม้ที่มีสภาพเสียหายและไม่มีกรงแก๊

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

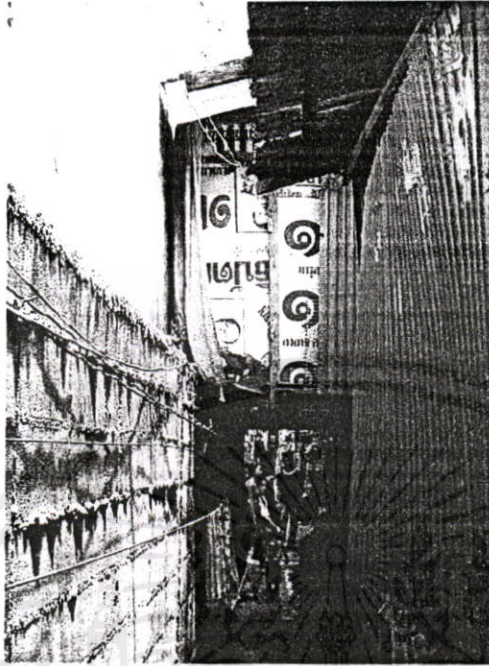

ภาพที่ 4.15 สภาพทางเดินคอนกรีตภายใต้

ภาพที่ 4.16 สภาพชุมชนที่มีการต่อเติมบ้านที่ไม่เป็นระเบียบทำให้ทางเดิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

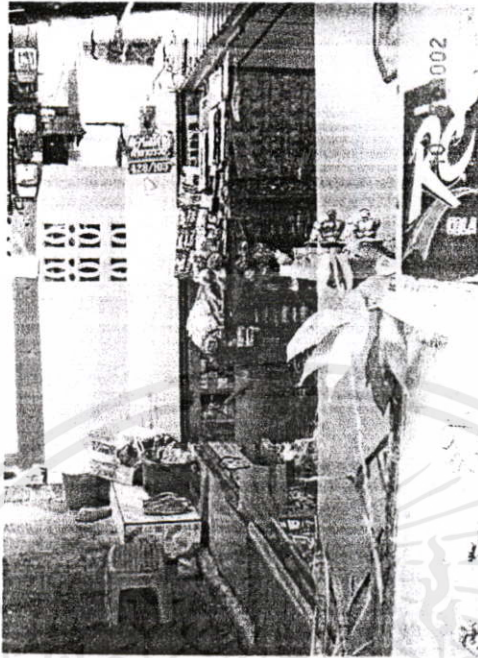

ภาพที่ 4.17 การใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณ

ภาพที่ 4.18 การวางสิ่งของขวางทางเดินภายในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.19 การบริการร้านค้าภายในชุมชนที่ไม่มีคุณ

ภาพที่ 4.20 การบริการร้านค้าภายในชุมชนที่ไม่มีคุณ

4.1.1. คุณภาพชีวิต สภาพชุมชนเป็นชุมชนแออัดปัญหาเกิดจากการเป็นชุมชนบุกรุกพื้นที่ด้านการค้าที่สาธารณะและมีพื้นที่ชุมชนค่อนข้างจำกัดไม่สามารถขยายขยายได้ ทำให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนขาดแคลนที่อยู่อาศัยเพราะจำนวนผู้อยู่อาศัยมีหลายครอบครัวต่อบ้านหนึ่งหลัง สภาพแวดล้อมในชุมชนมีความเสื่อมโทรม ใช้วัสดุในการปลูกสร้างบ้านเรือนที่ขาดคุณภาพ ลักษณะการวางบ้านเรือน

ที่ไม่เป็นระเบียบ คนในชุมชนไม่มีการรณรงค์การจัดระบบที่อยู่อาศัยในชุมชนทำให้การปลูกบ้านเรือนติดติดกัน บางส่วนซ้อนทับกัน ทำให้ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและมีพื้นที่บางส่วนล่อแหลมต่ออาชญากรรม การพนันและสิ่งเสพติด

4.1.2. การบริการ สภาพภายในชุมชนเป็นชุมชนแออัดและมีพื้นที่จำกัดคนภายในชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการให้บริการภายในชุมชนที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยพื้นฐาน แต่การบริการที่มีอยู่นั้นขาดคุณภาพทั้งร้านค้าและสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กที่ขาดสุขลักษณะที่ดีและมีขนาดเล็กและไม่สามารถรองรับต่อจำนวนเด็กภายในชุมชนได้ ปล่อยให้เด็กที่รับเลี้ยงเดินทางไปมาตามทางเดินชุมชนและไม่มีสถานฝึกอบรมอาชีพเพื่อพัฒนาอาชีพแก่คนในชุมชน

4.1.3. ความสะดวกสบาย เนื่องจากสภาพชุมชนติดกับแหล่งการค้าที่สำคัญและติดกับถนนสายหลักทำให้ลักษณะการเข้าถึงชุมชนค่อนข้างสะดวกมาก แต่ทางเข้า-ออกชุมชนนั้นค่อนข้างแคบและทางเดินในชุมชนคับแคบและมีการวางสิ่งกีดขวางทางเดินชุมชน ไม่มีการจัดระบบการใช้พื้นที่ในชุมชน ทำให้การสัญจรภายในชุมชนนั้นไม่มีความคล่องตัว แต่การสัญจรภายนอกชุมชนนั้นสะดวกมากเพราะติดกับถนนสายหลัก

4.1.4. สิ่งแวดล้อม สภาพชุมชนนั้นเป็นชุมชนแออัดไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรมในพื้นที่ทั้งมีกลิ่นอับชื้น เหม็น แสงสว่างส่องไม่ถึง เสียงดัง น้ำท่วมขัง ไม่มีพื้นที่ว่างภายในชุมชนต้องอาศัยพื้นที่ใกล้เคียง และส่งผลกระทบต่อพื้นที่ใกล้เคียงทั้งอาคารทางศาสนา อาคารทางราชการ โรงพยาบาลและพื้นที่เอกชนในย่านใกล้เคียง

4.1.5. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นชุมชนที่ขาดการวางระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เพราะสภาพในปัจจุบันระบบไฟฟ้ามีการวางระบบสายไฟที่ไม่เป็นระเบียบ ระบบน้ำประปามีการวางท่อลอยทำให้เกะกะทางเดินชุมชนบางครั้งเรือนในชุมชนไม่มีระบบไฟฟ้าและประปาในบ้านต้องต่อบ้านใกล้เคียง ระบบระบายน้ำไม่มีบางส่วน ท่อน้ำอุดตัน น้ำท่วมขัง กลิ่นเหม็น ทางเดินชุมชนที่สภาพไม่ดี การทิ้งขยะไม่เป็นที่ โทศพิทภายในชุมชนไม่มี ส่วนระบบสาธารณูปการขั้นพื้นฐานนั้นไม่มีลานอเนกประสงค์และลานกีฬาต้องอาศัยพื้นที่วัดภายในชุมชน ศูนย์บริการชุมชนภายในชุมชนที่มีขนาดเล็กไม่สามารถรองรับความต้องการของคนในชุมชนได้และสาธารณะสุขที่สามารถรองรับคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงได้ ส่วนสถานศึกษานั้นเด็กนักเรียนจะศึกษาที่โรงเรียนวัดใกล้บ้านแต่โรงเรียนมีขนาดเล็กเพราะพื้นที่ที่ติดกับชุมชนไม่สามารถขยายขยายได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน ผลจากการ
ไม่วางระบบใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีแนวคิดแบบลงมือทำเพื่อตัวอย่างของโรงเรียนที่สร้างทุกสิ่งทุกอย่างไปใช้
วิจัยแบบสำรวจและสัมภาษณ์

แบบสำรวจ

4.1.6 คุณภาพชีวิต เนื่องจากสภาพสภาพชุมชนเป็นชุมชนแออัดมากและเป็นชุมชนบุกรุกพื้นที่สาธารณะ การปลูกบ้านเรือนใช้วัสดุที่ขาดคุณภาพมาปรับปรุงหรือซ่อมแซมบ้านเรือน ในอดีตประธานชุมชนเคยมีการสนับสนุน รายได้ อาชีพ เพื่อลดปัญหาการว่างงานโดยมีการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนมีการกู้ยืมเงินจากองค์กรเอกชนและรัฐบาล โดยทางประธานชุมชนจัดการซื้อรถเข็นขายผลไม้และรถเข็นผักโดยมีสมาชิกจากคนในชุมชน ได้นำรถไปใช้และมีการผ่อนจ่ายรายวันแต่สมาชิกบางคนได้นำรถเข็นไปขายต่อคนอื่นและไม่นำเงินไปให้ประธานชุมชน ทำให้ประธานชุมชนต้องขาดหนี้แทนสมาชิกและในปัจจุบันประธานชุมชนคนใหม่ ไม่มีการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนขึ้นอีก และมีพื้นที่ในชุมชนบางส่วนได้เป็นพื้นที่สำหรับการเล่นการพนันและการเสพสารเสพติดตามตรอกหลังบ้าน ซ้ำบ้านและในบ้านบางหลังในชุมชน

4.1.7 การบริการ เป็นชุมชนที่ขาดบริการขั้นพื้นฐานพอสมควรและการบริการที่มีอยู่ก็ขาดคุณภาพทั้งการที่ประธานชุมชนได้จัดตั้งสหกรณ์และเป็นการสนับสนุนให้คนในชุมชนมีอาชีพและทำให้คนในชุมชนมีการออมทรัพย์ในชุมชน แต่คนในชุมชนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญทำให้ในปัจจุบันไม่มีการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นอีก ส่วนการบริการที่มีอยู่ในชุมชนนั้นสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กก็มีขนาดเล็กมากไม่สามารถรองรับปริมาณเด็กในชุมชนและไม่มียงบประมาณที่จะมาปรับปรุงได้ บางครั้งปล่อยให้เด็กเดินไป-มาตามทางเดินชุมชนและพี่เลี้ยงก็คอยดูแลและขาดสุขลักษณะที่ดี ส่วนศูนย์บริการชุมชนก็มีขนาดเล็กไม่ค่อยมีใครไปใช้บริการนอกจากกรรมการชุมชน สถานศึกษาเล็กๆในชุมชนจะใช้บริการสถานศึกษาใกล้บ้านคือ โรงเรียนวัดสัมมนานัมแต่มีขนาดเล็กและมีตึกเรียนอยู่ 1 ตึก สอน ป.1-ป.6 และโรงเรียนต้องรับเด็กในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ส่วนร้านค้าที่อยู่ภายในชุมชนก็ไม่มีคุณภาพเรื่องความสะอาดและคนที่ใช้บริการก็ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าไรนัก

4.1.8 ความสะดวกสบาย เนื่องจากสภาพชุมชนติดกับแหล่งการค้าและติดกับถนนสายหลักทำให้ลักษณะการเข้าถึงชุมชนนั้นสะดวกมาก แต่ทางเข้า-ออกชุมชนทางหลักค่อนข้างแคบมากและทางเดินภายในชุมชนก็แคบมาก เพราะคนในชุมชนได้วางสิ่งของขวางทางเดินชุมชนทั้งรถเข็น รถจักรยานยนต์ ถังขยะ การตากผ้า การปลูกต้นไม้ การปลูกบ้านเลื้อยล้าทางเดินและที่สำคัญน้ำท่วมขังตลอดทางเดิน ปัญหาทั้งหมดนี้เกิดจากการคนในชุมชนทั้งสิ้นและไม่มีการแก้ไข

4.1.9 สิ่งแวดล้อม เป็นชุมชนที่ขาดการวางแผนด้านสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด และพื้นที่ชุมชนติดกับพื้นที่ของรัฐและเอกชน ทำให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกชุมชนเพราะกำแพงที่ค่อนข้างสูงทำให้การระบายอากาศไม่ดี เกิดการอับชื้น กลิ่นเหม็น แสงสว่างไม่เพียงพอพื้นที่บางส่วนมืดเพราะการปลูกบ้านเรือนไม่เป็นระเบียบ น้ำท่วมขังเกิดจากการใช้น้ำของคนในชุมชนทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและไม่มีพื้นที่สีเขียวในชุมชนต้อง

อาศัยพื้นที่วัดใกล้เคียงเป็นที่พักผ่อนของคนในชุมชนและที่สำคัญไม่มีการพัฒนาสภาพบ้านเรือน
เท่าที่ควรทำให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกชุมชนทั้งอาคารทางศาสนาและอาคารราชการ

4.1.10 **สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ** ภายในชุมชนมีสาธารณูปโภคและ
สาธารณูปการพอสมควร แต่ปัญหาเกิดจากชุมชนเกิดก่อนแล้วสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
ค่อยตามมาทีหลังทั้งระบบไฟฟ้าที่เสาไฟฟ้าอยู่กลางทางเดินชุมชนทำให้การสัญจรภายในชุมชน
ค่อนข้างลำบาก สายไฟห้อยเกะกะพันกันเสี่ยงต่อการเกิดไฟฟ้าช็อตอาจเกิดเพลิงไหม้ได้ ระบบ
ประปาเดินลอยทำให้เกะกะและบางครั้งรอบครัวไม่มีทั้งระบบไฟฟ้าและประปาต้องต่อบ้านเรือน
ใกล้เคียง น้ำท่วมขังทางเดินเกิดจากคนในชุมชนและพื้นที่ชุมชนที่ต่ำกว่าพื้นที่ใกล้เคียง ทาง
ระบายน้ำไม่เพียงพอ ท่อน้ำอุดตันและทางระบายน้ำที่มีความลาดเอียงไม่ดี สภาพทางเดินที่ไม่ดี
ไม่มีการบูรณะซ่อมแซมต้องรองบจากบุคคลที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเลือกตั้ง เมื่อมีการมาหาเสียงแต่
ละครึ่ง การทิ้งขยะไม่เป็นที่ กลิ่นเหม็น ถึงขยะชุมชนไม่เพียงพอ ไม่มีโทรศัพท์ชุมชน ภายในชุม
ชนไม่มีพื้นที่ว่างต่ออาศัยพื้นที่วัดอุยวนในการเต้นแอโรบิกและลานกีฬาสำหรับคนในชุมชน ส่วน
สถานศึกษานั้นคนในชุมชนอาศัยโรงเรียนใกล้ชุมชนแต่มีขนาดเล็กต้องรองรับทั้งคนในชุมชนและ
คนภายนอกชุมชนทำให้ประสิทธิภาพน้อยลง

4.2 การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์

เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและเพื่อศึกษา
ความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดอุยวนโดยใช้แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ได้แบ่งการ
วิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 6 ตอน ตามลำดับดังนี้คือ

ตอนที่ 1 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของหัวหน้าครอบครัวและผู้อยู่อาศัยในชุมชน

ตอนที่ 2 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและ
ความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ด้านคุณภาพชีวิต)

ตอนที่ 3 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและ
ความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ด้านการบริการ)

ตอนที่ 4 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและ
ความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ด้านความสะดวกสบาย)

เอกสารนี้เป็น ตอนที่ 5 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและ
ความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ด้านสิ่งแวดล้อม) ต้องอ้างอิงถึงเนื้อหาของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 6 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและ
ความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ)

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยเสนอในรูปแบบของตารางดังต่อไปนี้
ตอนที่ 1 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของหัวหน้าครอบครัว และ ผู้อยู่อาศัยในชุมชน
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนของร้อยละของหัวหน้าครอบครัวและผู้อยู่อาศัยในชุมชน

ข้อมูลทั่วไป	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
1.หัวหน้าครอบครัวและผู้อาศัยในชุมชน	160	100.00
ชาย	81	50.62
หญิง	79	49.38
2. สถานภาพการสมรส	160	100.00
สมรส	92	57.50
โสด	46	28.75
หย่าร้าง	22	13.75
3. การนับถือศาสนา	160	100.00
พุทธ	139	86.87
อิสลาม	21	13.13
4. จำนวนบุตร	160	100.00
1 คน	42	26.25
2 คน	47	29.37
3 คน	10	6.25
มากกว่า 3 คนขึ้นไป	10	6.25
อื่นๆไม่มีบุตร	51	31.88
5. จำนวนผู้อยู่อาศัยแต่ละครอบครัว	160	100.00
1 คน	12	7.50
2 คน	16	10.00
3 คน	29	18.12
มากกว่า 3 คนขึ้นไป	103	64.38
6. จำนวนครอบครัว	160	100.00
1 ครอบครัว	137	85.62
2 ครอบครัว	18	11.25
3 ครอบครัว	3	1.88

เอกสารนี้เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลของสำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาชนบท ไม่ควรนำเอกสารนี้ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่าการตีพิมพ์หรือการอื่นใด หากมีให้คิดเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงชื่อเอกสารที่กล่าวถึงไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	n=782	
	จำนวน	ร้อยละ
มากกว่า 3 ครอบครัว	2	1.25
7. จำนวนสมาชิกในที่อยู่อาศัยของท่าน n=782	782	100.00
ผู้สูงอายุ (มากกว่า 60ปี)	30	3.84
ผู้สูงอายุ	464	59.34
วัยรุ่น (13-16ปี)	162	20.71
วัยเด็ก (น้อยกว่า 13 ปี)	126	16.11
8. ระดับการศึกษา	160	100.00
ไม่ได้เรียน	36	22.50
ต่ำกว่า ป.4	19	11.88
มัธยมต้น	33	20.62
มัธยมปลาย	25	15.63
สายอาชีพ	24	15.00
ปริญญาตรี	21	13.12
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
อื่นๆ ป.6	2	1.25
9. อาชีพ	160	100.00
รับจ้าง	98	61.25
ค้าขาย	36	22.50
รับราชการ	2	1.25
รัฐวิสาหกิจ	-	-
บริษัท	17	10.63
อื่นๆไม่มีงานทำ	7	4.37
10. ในที่อยู่อาศัยทำงานแล้วกี่คน	160	100.00
1 คน	29	18.13
2 คน	64	40.00
3 คน	14	8.75
มากกว่า 3 คนขึ้นไป	42	26.25
อื่นๆไม่ได้ทำงาน	11	6.87

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆก็ตาม บริษัทฯ ขอสงวนสิทธิ์ในให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งก่อนนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
11. งานพิเศษ	160	100.00
มี	32	20.00
ไม่มี	128	80.00
12. รายได้เฉลี่ย/คน/เดือน	160	100.00
4,000หรือต่ำกว่า	56	35.00
4,000-6,000 บาท	50	31.25
6,000-8,000 บาท	27	16.87
มากกว่า 8,000 บาท	26	16.25
อื่นๆไม่แน่นอน	1	0.63
13. รายได้เฉลี่ย/ครอบครัว/เดือน	160	100.00
4,000หรือต่ำกว่า	20	12.50
4,000-6,000 บาท	20	12.50
6,000-8,000 บาท	37	23.13
มากกว่า 8,000 บาท	82	51.25
อื่นๆไม่แน่นอน	1	0.63
14. เงินสะสม	160	100.00
มี	82	51.30
ไม่มี	78	48.70
15. สถานภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย	160	100.00
เจ้าของ	75	46.90
ผู้เช่า	85	53.10
16. การปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย	160	100.00
เคย	56	35.00
ไม่เคย	104	65.00
17. สิ่งที่แสดงถึงความมั่นคงในที่อยู่อาศัย	160	100.00
มี	9	5.60
ไม่มี	151	94.40

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
18. ปัญหาการไล่ที่อยู่อาศัย	160	100.00
เคย	108	67.50
ไม่เคย	52	32.50
19. การเสียค่าเช่าห้อง/เดือน n=56	56	100.00
1,000 - 1,500 บาท	7	12.50
1,500 - 2,000 บาท	43	76.80
มากกว่า 2,000 บาท	6	10.70
20. การเสียค่าเช่าบ้าน/เดือน n=27	27	100.00
1,000 - 1,500 บาท	1	3.70
1,500 - 2,000 บาท	15	55.60
มากกว่า 2,000 บาท	11	40.70

จากตารางที่ 4.1 พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนเป็นชาย 81 คนคิดเป็นร้อยละ 50.62 และเป็นหญิง 79 คนคิดเป็นร้อยละ 49.38 สถานภาพการสมรสส่วนใหญ่สมรส 92 คนคิดเป็นร้อยละ 57.50 มีการนับถือศาสนาพุทธ 139 คนคิดเป็นร้อยละ 86.87 และนับถือศาสนาอิสลาม 21 คนคิดเป็นร้อยละ 13.13

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนไม่มีบุตรถึง 51 คนคิดเป็นร้อยละ 31.88 และมีบุตร 2 คน 47 คนคิดเป็นร้อยละ 29.37 จำนวนผู้อยู่อาศัยแต่ละครอบครัวมีมากกว่า 3 คนขึ้นไปถึง 103 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 64.38 จำนวนครอบครัวในหนึ่งครัวเรือนมี 1 ครอบครัว 93 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 58.12 รองลงมา 2 ครอบครัว 42 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 26.25 และมากกว่า 3 ครอบครัวถึง 11 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 6.88

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวน มีจำนวนสมาชิกที่อยู่ในที่อยู่อาศัยเป็นผู้สูงอายุ 464 คนคิดเป็นร้อยละ 59.34 รองลงมาวัยรุ่น (13-19 ปี) 162 คนคิดเป็นร้อยละ 20.71 และผู้สูงอายุ (มากกว่า 60 ปี) ถึง 30 คนคิดเป็น 3.84

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนไม่มีการศึกษาถึง 36 คนคิดเป็นร้อยละ 22.50 รองลงมา มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมต้น 33 คนคิดเป็นร้อยละ 20.62 และมีผู้จบ ป.6 2 คนคิดเป็นร้อยละ 1.25

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีอาชีพรับจ้าง 98 คนคิดเป็นร้อยละ 61.25 รองลงมาค้าขาย 36 คนคิดเป็นร้อยละ 22.50 และรับราชการ 2 คนคิดเป็นร้อยละ 1.25 ทำให้ในที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีผู้ทำงานแล้ว 2 คนทั้งหมด 64 คนคิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมามากกว่า 3 คนทั้งหมด 42 คนคิดเป็นร้อยละ 26.25 และไม่มีการทำงาน 11 คนคิดเป็นร้อยละ 6.87 ทำให้มีงานพิเศษทำ 32 คนคิดเป็นร้อยละ 20.00 และไม่มีการพิเศษทำ 128 คนคิดเป็นร้อยละ 80.00

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีรายได้เฉลี่ย/คน/เดือน 4,000 หรือต่ำกว่าถึง 56 คนคิดเป็นร้อยละ 35.00 รองลงมา 4,000-6,000 บาทถึง 50 คนคิดเป็นร้อยละ 31.25 และมีรายได้ไม่แน่นอน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.63

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีรายได้เฉลี่ย/ครอบครัว/เดือนมากกว่า 8,000 บาทถึง 82 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 51.25 รองลงมา 6,000 - 8,000 บาท 37 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 23.13 และมีรายได้ไม่แน่นอน 1 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 0.63

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีเงินสะสม 82 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 51.30 และไม่มีการเงินสะสม 78 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 48.70

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนเป็นผู้เช่าที่อยู่อาศัย 85 คนคิดเป็นร้อยละ 53.10 และเป็นเจ้าของ 75 คนคิดเป็นร้อยละ 46.90

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนไม่เคยปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย 104 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 65.00 และเคยปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย 56 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 35.00

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนเคยเจอปัญหาการไล่ที่ 108 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 67.80 และไม่เคย 52 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 32.50

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีการเสียค่าเช่าห้อง/เดือน 1,500-2,000 บาทถึง 43 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 76.80 รองลงมา 1,000 - 1,500 บาท ถึง 7 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 12.50 และมากกว่า 2,000 บาทถึง 6 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 10.70

พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีการเสียค่าเช่าบ้าน/เดือน 1,500 - 2,000 บาทถึง 15 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 55.60 รองลงมา มากกว่า 2,000 บาท

11 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 40.70 และ 1,000 - 1,500 บาท 1 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 3.70

ตอนที่ 2 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ด้านคุณภาพชีวิต)ประกอบด้วยลักษณะชุมชน,สภาพการครอบครองที่ดิน,สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย,ที่อยู่อาศัยเหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่อาศัยในครอบครัว,นำไปใช้ปัญหาในชุมชน

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะชุมชน

คุณภาพชีวิต	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ลักษณะชุมชนวัดถุนวน	160	100.00
แออัด	156	97.50
ไม่แออัด	4	2.50
1.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	139	86.88
ไม่มี	21	13.12
1.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=263	263	100.00
การขาดแคลนที่อยู่อาศัย	78	29.65
การไม่จัดระบบการใช้พื้นที่ในชุมชน	94	35.75
ขนาดพื้นที่ชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัด	61	23.20
การใช้พื้นที่อย่างไม่คุ้มค่า	30	11.40
1.3 ลักษณะชุมชนที่ดี(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=328	328	100.00
มีการปรับปรุงคุณภาพของบ้านพักอาศัย	111	33.84
การใช้พื้นที่ชุมชนอย่างคุ้มค่า	136	41.46
มีการจัดแหล่งเสื่อมโทรม	34	10.37
มีการจัดระบบการใช้พื้นที่ชุมชน	47	14.33

จากตารางที่ 4.2 พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดถุนวน 156 เห็นว่าชุมชนมีลักษณะแออัดคิดเป็นร้อยละ 97.50 ส่วนจำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 2.50 เห็นว่าไม่แออัดโดยส่วนใหญ่ 139 คนคิดเป็นร้อยละ 86.88 เห็นว่ามีปัญหา ทั้งนี้สาเหตุของปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการไม่จัดระบบการใช้พื้นที่ในชุมชนจำนวน 94 คนคิดเป็นร้อยละ 35.75 รองลงมาคือการขาดแคลนที่อยู่อาศัยจำนวน 78 คนคิดเป็นร้อยละ 29.65 และขนาดพื้นที่ชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัดจำนวน 61 คนคิดเป็นร้อยละ 23.20 ทำให้เกิดความต้องการของผู้อยู่อาศัยคือการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า 136 คนคิดเป็นร้อยละ 41.46 รองลงมาให้มีการปรับปรุงคุณภาพบ้านพักอาศัย 111 คนคิดเป็นร้อยละ 33.84 และมีการจัดแหล่งเสื่อมโทรม 34 คนคิดเป็นร้อยละ 10.37

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสภาพการครอบครองที่ดิน

คุณภาพชีวิต	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
2. สภาพการครอบครองที่ดิน	160	100.00
เป็นเจ้าของ	11	6.88
บุกรุก	144	90.00
เช่าที่เอกชน	4	2.50
เช่าที่วัด	1	0.62
เช่าที่รัฐบาล	-	-
2.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	145	90.70
ไม่มี	15	9.30
2.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=286	286	100.00
ความยากจน	125	43.70
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	105	36.71
ใกล้แหล่งทำมาหากิน	45	15.74
ต้องการลดค่าใช้จ่าย	11	3.85
2.3 ความต้องการสภาพการครอบครองที่ดิน (ตอบได้มากกว่า1ข้อ)	160	100.00
เป็นเจ้าของ	140	87.50
เช่าที่รัฐบาล	20	12.50

จากตารางที่ 4.3 พบว่าผู้สัมภาษณ์ให้ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ 144 คนคิดเป็นร้อยละ 90.00 โดยส่วนใหญ่เห็นว่ามีปัญหา 145 คนคิดเป็นร้อยละ 90.70 ทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดจากความยากจน 125 คนคิดเป็นร้อยละ 43.70 รองลงมาไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง 105 คนคิดเป็นร้อยละ 36.71 และใกล้แหล่งทำมาหากิน 45 คนคิดเป็นร้อยละ 15.74 ทำให้เกิดความต้องการเป็นเจ้าของที่ดิน 140 คนคิดเป็นร้อยละ 87.50

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย

คุณภาพชีวิต	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
3. สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย	160	100.00
ห้องเช่า	56	35.00
บ้านเช่า	27	16.87
บ้านชั้นเดียว	15	9.38
บ้าน 2 ชั้น	55	34.38
อาคารพาณิชย์	7	4.37
3.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	116	72.50
ไม่มี	44	27.50
3.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	160	100.00
รายได้น้อย	94	58.70
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	51	32.00
พื้นที่ชุมชนจำกัด	15	9.30
3.3 ความต้องการที่อยู่อาศัย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	160	100.00
บ้านชั้นเดียว	25	15.60
บ้าน 2 ชั้น	127	79.40
อาคารพาณิชย์	8	5.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนเป็นห้องเช่า 56 คนคิดเป็นร้อยละ 35.00 รองลงมาเป็นบ้าน 2 ชั้น 55 คนคิดเป็นร้อยละ 34.38 และเป็นบ้านเช่า 27 คนคิดเป็นร้อยละ 16.87 โดยส่วนใหญ่ 116 คนคิดเป็นร้อยละ 72.50 เห็นว่ามีปัญหา ทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดจากรายได้น้อย 94 คนคิดเป็นร้อยละ 58.70 รองลงมาไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง 51 คนคิดเป็นร้อยละ 32.00 และพื้นที่ชุมชนจำกัด 15 คนคิดเป็นร้อยละ 9.30 ทำให้มีความต้องการที่อยู่อาศัยเป็นบ้าน 2 ชั้น 127 คนคิดเป็นร้อยละ 79.40 และอาคารพาณิชย์ 8 คนคิดเป็นร้อยละ 5.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านที่อยู่อาศัยเหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่อาศัยในครอบครัว

คุณภาพชีวิต	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
4. ที่อยู่อาศัยเหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่อาศัยในครอบครัว	160	100.00
เหมาะสม	62	38.80
ไม่เหมาะสม	98	61.20
4.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	101	63.10
ไม่มี	59	36.90
4.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=164	164	100
รายได้น้อย	86	52.40
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	47	28.70
พื้นที่ชุมชนจำกัด	18	10.98
การไม่วางแผนครอบครัว	13	7.92
4.3 ความต้องการขนาดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่อาศัยในครอบครัว(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=222	222	100.00
การช่วยเหลือภาครัฐ	59	26.58
การช่วยเหลือภาคเอกชน	17	7.68
การจัดที่อยู่ให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิก	105	47.30
การไม่วางแผนครอบครัว	41	18.44

จากตารางที่ 4.5 พบว่าผู้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดบุญมีขนาดที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่อาศัยในครอบครัว 98 คนคิดเป็นร้อยละ 61.20 และเหมาะสม 62 คนคิดเป็นร้อยละ 38.80 โดยส่วนใหญ่ 101 คนคิดเป็นร้อยละ 63.10 เห็นว่ามีปัญหาทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดจากรายได้น้อย 86 คนคิดเป็นร้อยละ 52.40 รองลงมาคือการไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง 47 คนคิดเป็นร้อยละ 28.70 และพื้นที่ชุมชนจำกัด 18 คนคิดเป็นร้อยละ 10.98 ทำให้เกิดความต้องการการจัดที่อยู่ให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิก 105 คนคิดเป็นร้อยละ 47.30 รองลงมาการช่วยเหลือภาครัฐ 59 คนคิดเป็นร้อยละ 26.58 และการไม่วางแผนครอบครัว 41 คนคิดเป็นร้อยละ 18.44 อีกทั้งยังมีให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่
อยู่อาศัยในชุมชนด้านปัญหาชุมชน

คุณภาพชีวิต	n=316	
	จำนวน	ร้อยละ
5.ชุมชนมีปัญหาด้านใดบ้าง(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=316	316	100.00
อาชญากรรม	34	10.76
ยาเสพติด	150	47.47
การพนัน	132	41.77
5.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	160	100
ไม่มี	-	-
5.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=396	396	100.00
การขาดความรู้ความเข้าใจ	106	26.77
การไม่มีงานทำ	86	21.71
ต้องการรายได้เสริม	73	18.43
การขาดความอบอุ่น	47	11.87
ไม่มีการรณรงค์ในชุมชน	84	21.20
5.3 ความต้องการ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=396	396	100.00
ต้องการให้ตำรวจดูแลกวาดล้าง	135	34.09
การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	62	15.66
การให้ความรู้แก่คนในครอบครัว	87	21.97
การทำให้ชุมชนเข้มแข็ง	51	12.88
การร่วมมือดูแลกันเอง	61	15.40

จากตารางที่ 4.6 พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีปัญหาด้านยาเสพติด 150 คนคิดเป็นร้อยละ 47.47 รองลงมาการพนัน 132 คนคิดเป็นร้อยละ 41.77 โดยส่วนใหญ่ 160 คนคิดเป็นร้อยละ 100.00 เห็นว่ามีปัญหาทั้งชุมชนทั้งรู้สาเหตุของปัญหาเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจ 106 คนคิดเป็นร้อยละ 26.77 รองลงมาคือการไม่มีงานทำ 86 คนคิดเป็นร้อยละ 21.71 และไม่มีการรณรงค์ในชุมชน 84 คนคิดเป็นร้อยละ 21.20 ทำให้เกิดความต้องการให้ตำรวจดูแลกวาดล้าง 135 คนคิดเป็นร้อยละ 34.09 รองลงมาการให้ความรู้แก่คนในครอบครัว 87 คนคิดเป็นร้อยละ 21.97 และการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง 51 คนคิดเป็นร้อยละ 12.88

ตอนที่ 3 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ด้านการบริการ)ประกอบด้วยบริการขั้นพื้นฐาน ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านการบริการขั้นพื้นฐาน

การบริการ	n=370	
	จำนวน	ร้อยละ
6.ชุมชนมีการบริการขั้นพื้นฐานด้านใดบ้าง(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=370	370	100.00
สหกรณ์ออมทรัพย์	33	8.91
สถานศึกษา	76	20.55
สถานดูแลเด็กเล็ก	130	35.14
สถานฝึกอบรมอาชีพ	47	12.70
ร้านค้าต่างๆ	79	21.35
ศูนย์บริการชุมชน	5	1.35
6.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	124	77.50
ไม่มี	36	22.50
6.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=254	254	100.00
พื้นที่ชุมชนจำกัด	89	35.04
การไม่จัดระบบชุมชน	59	23.23
บ้านเรือนแออัด	74	29.13
ภาครัฐไม่ช่วยเหลือ	27	10.60
ภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือ	5	2.00
6.3 ความต้องการ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=448	448	100.00
สหกรณ์ออมทรัพย์	105	23.43
สถานศึกษา	65	14.50
สถานดูแลเด็กเล็ก	86	19.20

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.7 ต่อ

การบริการ	n=448	
	จำนวน	ร้อยละ
สถานฝึกอบรมอาชีพ	126	28.13
ร้านค้าต่างๆ	56	12.50
ศูนย์บริการชุมชน	10	2.24

จากตารางที่ 4.7 พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีสถานดูแลเด็กเล็ก 130 คิดเป็นร้อยละ 35.14 และสถานศึกษา 76 คนคิดเป็นร้อยละ 20.55 โดยส่วนใหญ่ 124 คนคิดเป็นร้อยละ 77.50 เห็นว่ามีปัญหาทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดจากพื้นที่ชุมชนจำกัด 89 คน คิดเป็นร้อยละ 35.04 รองลงมาบ้านเรือนแออัด 74 คนคิดเป็นร้อยละ 29.13 และการไม่จัดระบบชุมชน 59 คนคิดเป็นร้อยละ 23.23 ทำให้เกิดความต้องการสถานฝึกอบรมอาชีพ 126 คนคิดเป็นร้อยละ 28.13 รองลงมาสหกรณ์ออมทรัพย์ 105 คนคิดเป็นร้อยละ 23.43 สถานดูแลเด็กเล็ก 86 คนคิดเป็นร้อยละ 19.20 และศูนย์บริการชุมชน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 2.24

ตอนที่ 4 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ความสะดวกสบาย)ประกอบด้วยลักษณะการเข้าถึงชุมชน,ทางเข้า-ออกชุมชน,สภาพทางเดินเท้าในชุมชนและทางเดินเท้าภายในชุมชน

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะการเข้าถึงชุมชน

ความสะดวกสบาย	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
7. ลักษณะการเข้าถึงชุมชน	160	100.00
มีทางเดียว	-	-
มีหลายทาง	152	95.00
ทางจำยอม	8	5.00
7.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	105	65.63
ไม่มี	55	34.37
7.2 สาเหตุจากอะไร	160	100.00
ชุมชนมีพื้นที่ติดต่อกันหลายทาง	73	45.63

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษากำหนดนโยบายและโครงการด้านการศึกษา
ไม่ว่ากรณีใดๆก็ตาม ผู้ใช้เอกสารนี้ให้ตนเปล่งเสียงและต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของเอกสารผู้จัดทำเอกสารนี้

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ความสะดวกสบาย	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
ชุมชนมีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่เือกชน	67	41.87
พื้นที่ชุมชนติดลำคลอง	20	12.50
7.3 ความต้องการ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=173	173	100.00
ต้องการรถยนต์เข้าถึง	11	6.35
ต้องการรถมอเตอร์ไซค์เข้าถึง	31	17.92
ต้องการทางเดินสะดวก	131	75.73

จากตารางที่ 4.8 พบว่าผู้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีลักษณะการเข้าถึงชุมชนหลายทาง 152 คนคิดเป็นร้อยละ 95.00 และทางจำยอม 8 คนคิดเป็นร้อยละ 5.00 โดยส่วนใหญ่ 105 คนคิดเป็นร้อยละ 65.63 เห็นว่ามีปัญหาทั้งนี้สาเหตุเกิดจากชุมชนมีพื้นที่ติดต่อกันหลายทาง 73 คนคิดเป็นร้อยละ 45.63 และมีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่เือกชน 67 คนคิดเป็นร้อยละ 41.87 ทำให้เกิดความต้องการทางเดินสะดวก 131 คนคิดเป็นร้อยละ 75.33 รองลงมารถมอเตอร์ไซค์เข้าถึง 31 คนคิดเป็นร้อยละ 17.92 และต้องการรถยนต์เข้าถึง 11 คนคิดเป็นร้อยละ 6.35

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านความสะดวกของทางเข้า-ออกชุมชน

ความสะดวกสบาย	n=160	
	จำนวน	ร้อยละ
8. ความสะดวกทางเข้า-ออกชุมชน	160	100.00
สะดวก	19	11.88
ไม่สะดวก	141	88.12
8.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	145	90.63
ไม่มี	15	9.37
8.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=268	268	100.00
ทางเข้า-ออกคับแคบ	144	53.73
ทางเข้า-ออกไม่เพียงพอ	29	10.82
การวางผังของข่วงทางเข้า-ออก	61	22.76

เอกสารอ้างอิง: สำนักงานการศึกษานานาชาติ 29 มิถุนายน 2010. โฆษณาด้านการค้า
ไม่ว่าการวางผังของข่วงทางเข้า-ออกปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึง 61 กองเอกสารทุกคดีที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสะดวกสบาย	n=268	
	จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนมีพื้นที่ติดกับที่เอกชน	34	12.69
8.3 ความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=240	240	100.00
ให้ขยายทางเข้า-ออก	113	47.08
มีการจัดระบบชุมชน	114	47.50
เพิ่มจำนวนเส้นทางเข้า-ออกให้เพียงพอ	13	5.42

จากตารางที่ 4.9 พบว่าผู้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดถุนวนไม่มีความสะดวกในการเข้า-ออกชุมชน 141 คนคิดเป็นร้อยละ 88.12 โดยส่วนใหญ่ 145 คนคิดเป็นร้อยละ 90.63 เห็นว่ามีปัญหาทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดจากทางเข้า-ออกคับแคบ 144 คนคิดเป็นร้อยละ 53.73 รองลงมาการวางสิ่งของขวางทางเข้า-ออก 61 คนคิดเป็นร้อยละ 22.76 และชุมชนมีพื้นที่ติดกับที่เอกชน 34 คนคิดเป็นร้อยละ 12.69 ทำให้เกิดความต้องการการจัดระบบชุมชน 114 คนคิดเป็นร้อยละ 47.50 และการขยายทางเข้า-ออกชุมชน 113 คนคิดเป็นร้อยละ 47.08

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านสภาพทางเดินเท้าในชุมชน

ความสะดวกสบาย	n=200	
	จำนวน	ร้อยละ
9. สภาพทางเดินเท้าในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=200	200	100.00
ทางเดินไม่สภาพไม่ดี	32	16.00
ทางเดินไม่ใช้การได้	4	2.00
ทางเดินคอนกรีตสภาพไม่ดี	148	74.00
ทางเดินคอนกรีตใช้การได้	3	1.50
ทางเดินใช้การได้	13	6.50
9.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	152	95.00
ไม่มี	8	5.00
9.2 สาเหตุเกิดจากอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=237	237	100.00
คนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนา	106	44.73
คนในชุมชนไม่มีทุนพัฒนา	93	39.24

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ภาครัฐไม่ช่วยเหลือ	32	13.50
ภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือ	6	2.53
9.3 ความต้องการ	160	100.00
ต้องการทางเท้าคอนกรีต	160	100.00
ต้องการทางเดินเรียบคลอง	-	-

จากตารางที่ 4.10 พบว่าผู้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีทางคอนกรีตสภาพไม่ดี 148 คนคิดเป็นร้อยละ 74.00 และทางเดินไม่สภาพไม่ดี 32 คนคิดเป็นร้อยละ 16.00 โดยส่วนใหญ่ 152 คนคิดเป็นร้อยละ 95.00 เห็นว่ามีปัญหาทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดคนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนา 106 คนคิดเป็นร้อยละ 44.73 รองลงมาคนในชุมชนไม่มีทุนพัฒนา 93 คนคิดเป็นร้อยละ 39.24 และหน่วยงานภาครัฐไม่ช่วยเหลือ 32 คนคิดเป็นร้อยละ 13.50 ทำให้เกิดความ ต้องการทางเท้าคอนกรีต 160 คนคิดเป็นร้อยละ 100.00

ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะทางเดินเท้าในชุมชน

ความสะดวกสบาย	n=365	
	จำนวน	ร้อยละ
10. ลักษณะทางเดินเท้าในชุมชน(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	365	100.00
ทางเดินคับแคบ	141	38.63
ทางเดินเปลี่ยว	19	5.20
น้ำท่วมขังทางเดิน	123	33.69
มีการวางสิ่งของขวางทางเดิน	62	16.98
ทางเดินในชุมชนไม่ต่อเนื่อง	20	5.50
10.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	160	100
ไม่มี	-	-
10.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=384	384	100.00
พื้นที่ชุมชนจำกัด	105	27.34
คนในชุมชนขาดระเบียบ	101	26.30

เอกสารนี้เป็นทรัพย์สินของสำนักงานไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากสำนักงาน

ตารางที่ 4.11(ต่อ)

การวางบ้านเรือนไม่เป็นระเบียบ	83	21.61
ไม่มีทางระบายน้ำสาธารณะ	95	24.75
10.3 ความต้องการ(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=404	404	100.00
ขยายพื้นที่สัญจรในชุมชน	103	25.50
ต้องการแสงสว่างระหว่างทางเดิน	79	19.55
ต้องการทางระบายน้ำ	126	31.19
จัดระเบียบภายในชุมชน	96	23.76

จากตารางที่ 4.11 พบว่าผู้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมี ทางเดิน คับแคบ 141 คนคิดเป็นร้อยละ 38.63 รองลงมา น้ำท่วมขังทางเดิน 123 คนคิดเป็นร้อยละ 33.69 และการวางสิ่งของขวางทางเดิน 62 คนคิดเป็นร้อยละ 16.98 โดยส่วนใหญ่ 160 คนคิดเป็นร้อยละ 100.00 เห็นว่ามีปัญหาทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดจากพื้นที่ชุมชนจำกัด 105 คนคิดเป็นร้อยละ 27.34 รองลงมาคนในชุมชนขาดระเบียบ 101 คนคิดเป็นร้อยละ 26.30 การมีทางระบายน้ำ สาธารณะ 95 คนคิดเป็นร้อยละ 24.75 และการวางบ้านเรือนไม่เป็นระเบียบ 83 คนคิดเป็นร้อยละ 21.61 ทำให้เกิดความต้องการทางระบายน้ำ 126 คนคิดเป็นร้อยละ 31.19 รองลงมาการขยายพื้นที่สัญจรภายในชุมชน 103 คนคิดเป็นร้อยละ 25.50 และการจัดระเบียบภายในชุมชน 96 คนคิดเป็นร้อยละ 23.76

ตอนที่ 5 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(สิ่งแวดล้อม)

ตารางที่ 4.12 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะทางสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม	n=455	
	จำนวน	ร้อยละ
11. สิ่งแวดล้อมในชุมชน(ตอบได้มากกว่า1 ข้อ) n=455	455	100.00
มีกลิ่นเหม็น	140	30.78
น้ำท่วมขัง	152	33.40
แสงสว่าง	72	15.82
เสียงรบกวนที่ส่งวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น	91	20.00
11.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00

ไม่ว่า 11.1 มีปัญหาหรือไม่

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

มี	160	100.00
ไม่มี	-	-
11.2 สาเหตุเกิดจากอะไร(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=546	546	100.00
การทิ้งขยะ	149	27.29
ไม่มีทางระบายน้ำ	147	26.92
การปลูกบ้านเรือน	114	20.88
ไม่มีไฟทางเดินชุมชน	89	16.30
อยู่ใกล้แหล่งการค้า	24	4.40
อยู่ใกล้ถนนสายหลัก	23	4.21
11.3 ความต้องการ(ตอบได้มากกว่า1ข้อ) n=526	526	100.00
เก็บขยะ	146	27.76
ระบายน้ำ	150	28.51
ระบบบ้านเรือน	123	23.38
ไฟทางเดินชุมชน	81	15.41
พื้นที่สีเขียว	26	4.94

จากตารางที่ 4.12 พบว่าผู้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีน้ำท่วมขัง 152 คนคิดเป็นร้อยละ 33.40 รองลงมามีกลิ่นเหม็น 140 คนคิดเป็นร้อยละ 30.78 และมีเสียงรบกวน 91 คนคิดเป็นร้อยละ 20.00 โดยส่วนใหญ่ 160 คนคิดเป็นร้อยละ 100.00 เห็นว่ามีปัญหาที่ทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดจากการทิ้งขยะ 149 คนคิดเป็นร้อยละ 27.29 รองลงมาไม่มีทางระบายน้ำ 147 คนคิดเป็นร้อยละ 26.92 และการอยู่ใกล้แหล่งการค้า 24 คนคิดเป็นร้อยละ 4.40 ทำให้เกิดความต้องการทางระบายน้ำ 150 คนคิดเป็นร้อยละ 28.51 รองลงมาการเก็บขยะ 146 คนคิดเป็นร้อยละ 27.76 ระบบบ้านเรือน 123 คนคิดเป็นร้อยละ 23.38 และพื้นที่สีเขียว 26 คนคิดเป็นร้อยละ 4.94

ตอนที่ 6 หาค่าร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน(ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ)

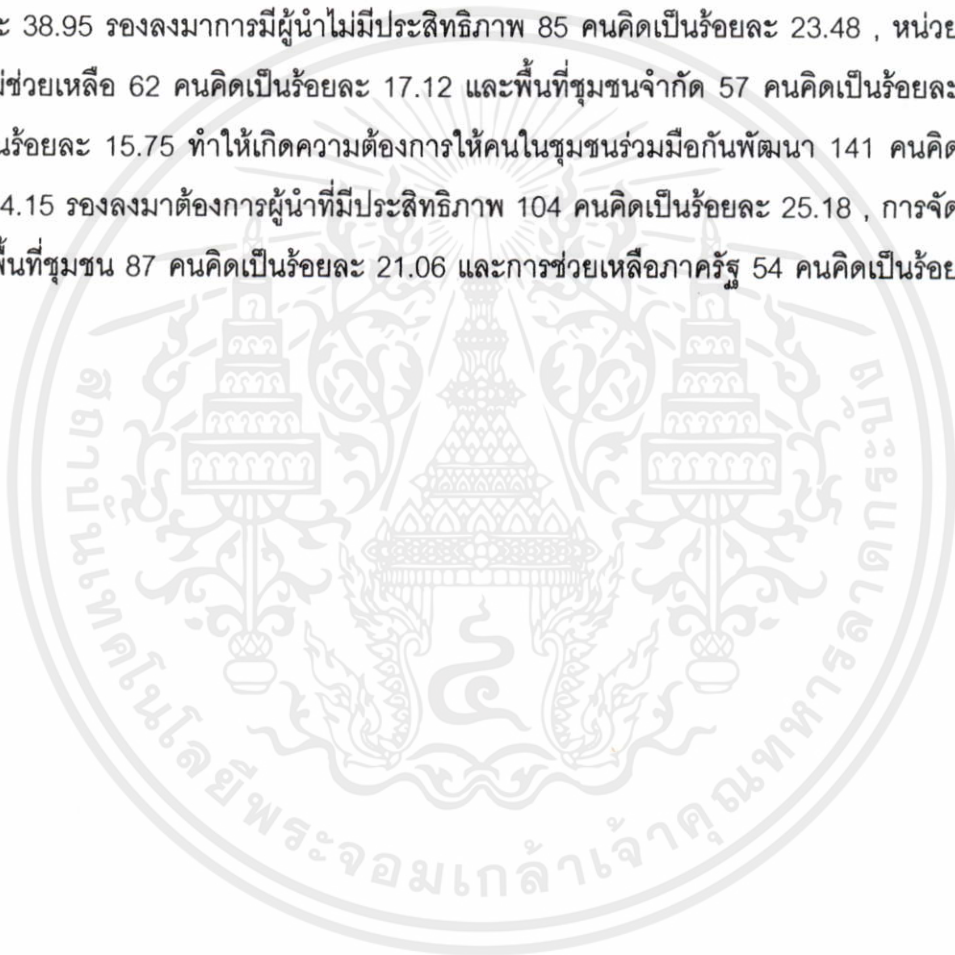
ตารางที่ 4.13 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนด้านลักษณะทางสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สาธาณูปโภคและสาธารณูปการ	n=665	
	จำนวน	ร้อยละ
12. สาธาณูปโภคและสาธารณูปการในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=665	665	100.00
ไฟฟ้า	22	3.30
ประปา	41	6.17
ทางระบายน้ำ	145	21.80
ขยะ	152	22.86
โทรศัพท์	65	9.77
อุปกรณ์ดับเพลิง	44	6.61
สาธารณสุข	48	7.21
ศูนย์บริการชุมชน	43	6.47
ลานอเนกประสงค์	55	8.30
สนามเด็กเล่น	50	7.51
12.1 มีปัญหาหรือไม่	160	100.00
มี	160	100.00
ไม่มี	-	-
12.2 สาเหตุเกิดจากอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=347	347	100.00
ภาครัฐไม่ช่วยเหลือ	62	17.12
ภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือ	17	4.70
คนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนา	141	38.95
ผู้นำไม่มีประสิทธิภาพ	85	23.48
พื้นที่ชุมชนจำกัด	57	15.75
12.3 ความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) n=413	413	100.00
การช่วยเหลือภาครัฐ	54	13.07
การช่วยเหลือภาคเอกชน	27	6.54
คนในชุมชนร่วมมือกันพัฒนา	141	34.15
ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ	104	25.18
จัดระบบการใช้พื้นที่ชุมชน	87	21.06

เอกสารประกอบการประชุมเพื่อการพัฒนาชุมชน ประจำปี 2565

ไม่ว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงชื่อของเอกสารทุกฉบับที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 4.13 พบว่าผู้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนมีปัญหาด้าน
 ชยะ 152 คนคิดเป็นร้อยละ 22.86 รองลงมาทางระบายน้ำ 145 คนคิดเป็นร้อยละ 21.80 ,ลาน
 อเนกประสงค์ 55 คนคิดเป็นร้อยละ 8.30 , สนามเด็กเล่น 50 คนคิดเป็นร้อยละ 7.51 , สาธารณสุข
 48 คนคิดเป็นร้อยละ 7.21 , ศูนย์บริการชุมชน 43 คนคิดเป็นร้อยละ 6.47 , ระบบประปา 41 คน
 คิดเป็นร้อยละ 6.17 และระบบไฟฟ้า 22 คนคิดเป็นร้อยละ 3.30 โดยส่วนใหญ่ 160 คนคิดเป็นร้อย
 ละ 100.00 เห็นว่ามีปัญหาทั้งนี้สาเหตุของปัญหาเกิดจากคนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนา 141 คน
 คิดเป็นร้อยละ 38.95 รองลงมากรณีผู้นำไม่มีประสิทธิภาพ 85 คนคิดเป็นร้อยละ 23.48 , หน่วย
 งานภาครัฐไม่ช่วยเหลือ 62 คนคิดเป็นร้อยละ 17.12 และพื้นที่ชุมชนจำกัด 57 คนคิดเป็นร้อยละ
 57 คนคิดเป็นร้อยละ 15.75 ทำให้เกิดความต้องการให้คนในชุมชนร่วมมือกันพัฒนา 141 คนคิด
 เป็นร้อยละ 34.15 รองลงมาต้องการผู้นำที่มีประสิทธิภาพ 104 คนคิดเป็นร้อยละ 25.18 , การจัด
 ระบบการใช้พื้นที่ชุมชน 87 คนคิดเป็นร้อยละ 21.06 และการช่วยเหลือภาครัฐ 54 คนคิดเป็นร้อย
 ละ 13.07

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เรื่อง แนวทางในการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหา
นาครศึกษา “ชุมชนวัดญวน” โดยมีกรอบแนวคิด 5 ด้าน คือ คุณภาพชีวิต การบริการ ความ
สะดวกสบาย สิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนวัดญวน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน
3. เพื่อศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน
4. เพื่อเสนอแนวทางในการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนวัดญวนที่เหมาะสมกับ

ชุมชนวัดญวน โดยการสรุปผลการวิจัยแบบสำรวจและสัมภาษณ์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนวัดญวน โดยสรุปผลการวิจัยแบบ
สำรวจ

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนโดยสรุปผลการวิจัย
แบบสำรวจและสัมภาษณ์

ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนโดยสรุปแบบสัมภาษณ์

5.1 การสรุปผลการวิจัยจากแบบสำรวจ

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนวัดญวนและตอนที่ 2
ศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน โดยสรุปแบบสำรวจพบว่า

5.1.1. คุณภาพชีวิต ชุมชนวัดญวนเป็นชุมชนแออัดที่บุกรุกพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ชุมชน
จำกัดทำให้ไม่สามารถขยายได้ ขาดแคลนที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ใช้วัสดุในการ
ปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพ การปลูกบ้านเรือนที่ชิดติดกัน ชุมชนไม่มีการสนับสนุนทั้งรายได้
และอาชีพ ทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน มามีการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพราะผู้อยู่อาศัยไม่ได้ให้ความ
สำคัญและบริเวณภายในชุมชนมีการเล่นการพนัน การเสพยาเสพติดตามบริเวณภายในบ้าน,บริเวณ
ชุมชนและไม่มีการกวดขันจากตำรวจ

อีกสาธิตเป็นอีกสาธิตที่ส่งงานไปขอรับการ ใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.1.2. การบริการ ในชุมชนขาดการบริการขั้นพื้นฐานพอสมควรและไม่มีคุณภาพทั้งสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กที่ขาดสุขลักษณะที่ดีและมีขนาดเล็กไม่สามารถรองรับปริมาณเด็กในชุมชนได้ทำให้ไม่มีงบประมาณที่จะมาปรับปรุงและพัฒนาได้ ภายในชุมชนไม่มีสถานฝึกอบรบอาชีพเพื่อพัฒนาอาชีพแก่คนในชุมชนสถานศึกษาที่อยู่ใกล้ชุมชนมีขนาดเล็กไม่สามารถรองรับปริมาณเด็กในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงได้

5.1.3. ความสะดวกสบาย การเข้าถึงชุมชนนั้นค่อนข้างสะดวกมากแต่ทางเข้า-ออกและบริเวณทางเดินภายในคับแคบมาก โดยมีการวางสิ่งของบนทางเดินตลอดทางเดินชุมชนเพราะพื้นที่ชุมชนมีขนาดจำกัดและมีการปลูกบ้านเรือนกันทางเดินชุมชนทำให้ทางเดินชุมชนไม่ต่อเนื่องกัน

5.1.4. สิ่งแวดล้อม สภาพชุมชนไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรมและบริเวณโดยรอบชุมชนมีกำแพงสูงล้อมรอบชุมชนทำให้การระบายอากาศไม่ดี มีกลิ่นอับชื้นเหม็น แสงสว่างส่องไม่เพียงพอ เสียงดัง น้ำท่วมขัง ไม่มีทางระบายน้ำ เพราะทางระบายน้ำที่มีอยู่ต่ำกว่าทางระบายน้ำสาธารณะ ทำให้สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกชุมชน

5.15. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ชุมชนไม่มีการวางระบบที่ถูกสุขลักษณะ ทั้งสายไฟฟ้าและประปาที่ไม่เป็นระเบียบเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัย บางครัวเรือนไม่มีระบบไฟฟ้าและประปาใช้ต้องต่อจากครัวเรือนใกล้เคียง ระบบระบายน้ำไม่มีบางส่วนภายในชุมชน ท่อน้ำอุดตัน น้ำท่วมขังมีกลิ่นเหม็น ทางเดินชุมชนมีสภาพไม่ดี ไม่มีระบบจำกัดขยะ ไม่มีโทรศัพท์ภายในชุมชน อุปกรณ์ดับเพลิงไม่เพียงพอ ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพภายในชุมชน ไม่มีที่นันทนาการและสถานศึกษาที่อยู่ใกล้ชุมชนที่มีขนาดเล็กไม่สามารถรองรับต่อความต้องการของคนในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง

5.2 การสรุปผลการวิจัยแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและตอนที่ 3 ศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวน โดยสรุปแบบสัมภาษณ์พบว่า

5.2.1 ข้อมูลทั่วไป ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวนเป็นชายและเป็นหญิงมีจำนวนเท่าๆกัน มีสถานภาพการสมรสส่วนใหญ่ ร้องลงมาสถานภาพโสดและมีการนับถือศาสนาพุทธ จำนวนผู้ที่ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อยู่อาศัยแต่ละครอบครัวมีมากกว่า 3 คนขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ทำให้เป็นครอบครัวขนาดใหญ่มีสมาชิกเป็นผู้สูงอายุมากที่สุดรองลงมาเป็นวัยรุ่นและมีผู้สูงอายุ(มากกว่า 60 ปี)น้อยที่สุด ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษาทำให้ต้องประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อรายได้/คน/เดือนที่ต่ำกว่า 4,000 เป็นจำนวนมากแต่เนื่องจากเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ทำให้รายได้/ครอบครัว/เดือนมากกว่า 8,000 ทั้งนี้ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนการเก็บเงินสะสมกันพอสมควร ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เคยเจอปัญหาการไล่ที่อยู่อาศัยและ ส่วนที่อยู่อาศัยส่วนมากจะเป็นบ้านเช่าและห้องเช่าทำให้ไม่มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยกันมากนักเพราะมีรายได้น้อยและไม่ได้เป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง

5.2.2 คุณภาพชีวิต ลักษณะชุมชนวัดญวนเป็นชุมชนแออัดและเป็นชุมชนบุกรุกพื้นที่สาธารณะ มีบ้านเช่าและห้องเช่าเป็นส่วนใหญ่ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย การไม่จัดระบบชุมชน การไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ความยากจน ใกล้เคียงท่ามาหากินและความไม่เหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่อาศัยกับขนาดที่อยู่อาศัยทำให้ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพบ้านพักอาศัย การขจัดแหล่งเสื่อมโทรม การจัดระบบชุมชน การจัดที่อยู่ให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิก การวางแผนครอบครัวแต่ปัญหาที่สำคัญคือยาเสพติดและการพนันที่มีมากในชุมชนทำให้ต้องมีการกวดขันดูแลจากตำรวจ การให้ความรู้แก่คนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แร่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและการร่วมมือดูแลกันเอง

5.2.3 การบริการ ภายในชุมชนจะมีสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและร้านค้าต่างๆ แต่ไม่มีคุณภาพไม่ถูกสุขลักษณะและมีขนาดเล็ก สถานศึกษาที่อยู่ใกล้ชุมชนแต่มีขนาดเล็กทำให้เกิดปัญหาเพราะไม่สามารถขยายขยายได้เพราะชุมชนมีพื้นที่จำกัด บ้านเรือนแออัด การไม่จัดระบบชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนไม่ช่วยเหลือทำให้ต้องการการบริการขั้นพื้นฐานเป็นจำนวนมากทั้งสถานฝึกอบรมอาชีพ สถานศึกษา สหกรณ์ออมทรัพย์ สถานดูแลเด็กเล็ก ร้านค้าต่างๆและศูนย์บริการชุมชน

5.2.4 ความสะอาดสบาย การเข้าถึงชุมชนนั้นมีหลายทางแต่ทางเข้า-ออกชุมชนนั้นไม่สะดวก สภาพทางเดินเท้าในชุมชนนั้นก็สภาพเสื่อมโทรมลักษณะทางเดินเท้าก็คับแคบ น้ำท่วมขัง การวางสิ่งของขวางทางเดินและทางเดินที่ไม่ต่อเนื่องกันทำให้เกิดปัญหาเป็นส่วนใหญ่สาเหตุเกิดจากชุมชนมีพื้นที่ติดต่อกันหลายทาง ทางเข้า-ออกคับแคบ การวางสิ่งของขวางทางเข้า-ออกชุมชน คนในชุมชนขาดระเบียบ พื้นที่ชุมชนจำกัด ไม่มีทางระบายน้ำสาธารณะ ไม่รวมมือกันพัฒนา ไม่มีทุนพัฒนาและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนไม่ช่วยเหลือทำให้ต้องการขยายทางเข้า-ออกชุมชน ทางเท้าไม่ทั่วกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คอนกรีตเดินที่สะดวก การจัดระบบชุมชน ขยายพื้นที่สัญจรภายในชุมชนและทางระบายน้ำ สาธารณะ

5.2.5 **สิ่งแวดล้อม** เนื่องจากสภาพภายในชุมชนเสื่อมโทรมทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ทั้งมีกลิ่นเหม็น น้ำท่วมขัง เสียงดังและแสงสว่างไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรงทั้งนี้สาเหตุ เกิดจากการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไม่มีทางระบายน้ำ ไม่มีไฟทางเดินชุมชน การอยู่ใกล้แหล่งการค้าและ ถนนสายหลักทำให้ต้องการที่จะพัฒนาระบบการกำจัดขยะ ระบบระบายน้ำ ระบบบ้านเรือน ไฟทางเดินชุมชนและพื้นที่สีเขียว

5.2.6 **สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ** เนื่องจากเป็นชุมชนแออัดการวางระบบ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ นั้นไม่มีคุณภาพทั้งทางระบายน้ำ ขยะ โทรศัพท์ ลานอเนกประสงค์ สนามเด็กเล่น ศูนย์บริการชุมชน สาธารณะสุข ระบบไฟฟ้าและระบบประปา ทำให้มีปัญหาสาเหตุส่วนใหญ่คนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนา ผู้นำไม่มีประสิทธิภาพ พื้นที่ชุมชน จำกัด หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือทำให้เกิดความต้องการให้คนในชุมชน ร่วมมือกันพัฒนา ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การจัดระบบพื้นที่ภายในชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนช่วยเหลือ

5.3 การอภิปรายผล

5.3.1 คุณภาพชีวิต

ชุมชนวัดญวนเป็นชุมชนแออัดที่บุกรุกพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ชุมชนจำกัดไม่สามารถขยาย ขยายได้ ขาดแคลนที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ใช้วัสดุในการปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มี คุณภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนไม่มีพื้นที่เป็นของตนเองและสำนักงานเขตดุสิตยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน ให้เป็นชุมชนแออัด บริเวณโดยรอบชุมชนติดกับพื้นที่ของเอกชนและรัฐบาลไม่สามารถขยายได้ จำนวนผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีจำนวนมากกว่าที่พักอาศัยทำให้การปลูกสร้างบ้านเรือนชิดติดกัน การใช้ วัสดุการปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพ เพราะผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีรายได้น้อยและเป็นบ้านเช่าเป็น ส่วนใหญ่ ทำให้ไม่มีการปรับปรุงและซ่อมแซมบ้านเรือนทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนเสื่อมโทรมซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริลักษณ์ แก้วคงยศ.(2535 :16) ชุมชนแออัดตะกอนบางกอก ชุมชนที่ผู้อยู่อาศัยเข้าไปครอบครองพื้นที่ปลูกสร้างอาคารโดยไม่ได้รับคำยินยอมหรือการรับรู้ใดๆจากเจ้าของที่ดินหรือการไล่ที่จากเจ้าของที่ดินหรือชุมชนที่เข้าไปตั้งอยู่บริเวณที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น ชุมชน ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่เข้าไปตั้งอยู่บริเวณเพลิงไหม้ ชุมชนริมคลองและชุมชนริมทางรถไฟเป็นต้นและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริลักษณ์ แก้วคงยศ.(2538:35) ชุมชนแออัดตะกอนบางกอก ชุมชนแออัดจะเป็นเขตที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นสูง อาคารสร้างด้วยวัสดุก่อสร้างราคาถูก ง่าย ตัวอาคารสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยไม้ สังกะสีหรือกระดาดแข็งในสภาพที่เรียกว่าหลังคาประชิดกันขาดสาธารณูปโภคโดยเฉพาะถนนเข้าสู่บริเวณและภายในบริเวณ ซึ่งจะใช้ไม้กระดานแคบปูยกทางเดิน เบื้องล่างมีน้ำขังเฉอะแฉะไม่ถ่ายเทเพราะบริเวณเดิมเป็นที่ลุ่มขัง ไม่ได้ปรับปรุงบริเวณก่อนสร้างอาคารที่อยู่อาศัยภายในตัวอาคาร ห้องมีจำกัด พื้นที่โล่งมีน้อย ไม่มีพื้นที่โล่งรอบๆบ้านผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดญวน ส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขายเป็นส่วนใหญ่เพราะอยู่ใกล้แหล่งการค้าทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้อยู่อาศัยในชุมชนไม่มีการศึกษาหรือประสบปัญหาการว่างงานทำให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขายเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้สอดคล้องกับแหล่งการค้าที่อยู่ใกล้ชุมชนและเป็นแหล่งการค้าขนาดใหญ่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเยี่ยม เหลาสะอาด,(2542:21) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแออัดกับการพัฒนาเมืองในเขตพื้นที่ชั้นกลางกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาเขตยานนาวา สาทรและบางคอแหลม ชุมชนแออัดมักจะอยู่ใกล้ชิดกับแหล่งงานซึ่งได้แก่ ศูนย์กลางธุรกิจการค้าเมืองหรือย่านอุตสาหกรรม ฉะนั้นพบว่าตามขอบเขตศูนย์กลางธุรกิจจะมีที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยมาอยู่กันหนาแน่นละเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้าถึงศูนย์กลางธุรกิจและการค้าของเมือง และสอดคล้องกับทฤษฎีของ Brain Gooddall (1974)พบในบุญเยี่ยม เหลาสะอาด (2542:12) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแออัดกับการพัฒนาเมืองในเขตพื้นที่ชั้นกลางกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาเขตยานนาวา สาทรและบางคอแหลม บัณฑิตที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งที่อยู่อาศัยได้แก่ รายได้ การเข้าถึงแหล่งงาน โดยผู้มีรายได้ขั้นต่ำจะพยายามมีที่อยู่อาศัยใกล้กับที่ทำงานโดยเฉพาะการมีที่ทำงานในเขตอุตสาหกรรม เพราะประหยัดค่าเดินทางซึ่งอาจจะเสียค่าเช่าบ้านเป็นต้นและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม วิมลสิทธิ์ หรยางกูร.(2537 : 207) การจัดทำรายละเอียดของโครงการเพื่อการออกแบบงานสถาปัตยกรรม โดยทั่วไปสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในย่านที่ตั้งเป็นตัวแปรบริบทนี้ ผู้ออกแบบไม่อาจแก้ไขได้ แต่จำเป็นต้องกำหนดไว้ในรายละเอียดโครงการเพื่อใช้พิจารณาในการออกแบบ แม้ว่าได้มีการพิจารณามาแล้วในการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ อาจจำเป็นต้องกำหนดไว้ในรายละเอียดโครงการ ทำนองเดียวกัน สำหรับสภาพทางวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น เช่น ความเชื่อถือ ค่านิยม เอกลักษณ์ ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของย่านที่ตั้ง เป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่องานออกแบบโดยตรงไป และจะต้องกำหนดไว้ในรายละเอียดโครงการที่ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การจัดระบบชุมชนและความไม่เหมาะสมกับจำนวนผู้อยู่อาศัยกับขนาดที่อยู่อาศัยทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีจำนวนมากจำนวนที่พักอาศัยทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชน ไม่มีกำหนดพื้นที่ในชุมชนทำให้มีการปลูกสร้างบ้านเรือนเต็มพื้นที่ชุมชนและมีไม่มีการจัดระบบชุมชนเลย ซึ่งสอดคล้องรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอย วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2537 : 232) การจัดทำรายละเอียดของโครงการเพื่อการออกแบบงานสถาปัตยกรรม ในรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบควรกำหนดประเด็นสำคัญๆ เกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอย ได้แก่ ขนาด รูปร่าง ตำแหน่ง หรือความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ใช้สอย การจัดภายใน การขยายตัวในอนาคต ฯลฯ ของพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รายละเอียดความต้องการเกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอยเหล่านี้ จะสะท้อนมาจากความต้องการตอบสนองกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโครงการ ในรายละเอียดโครงการ หากไม่ได้กำหนดรายละเอียดกิจกรรมไว้โดยเฉพาะ ก็จำเป็นต้องกำหนดไว้ในส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอย ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของอาคาร

5.3.2 การบริการ

ชุมชนขาดการบริการขั้นพื้นฐานพอสมควรและขาดคุณภาพ ทั้งสถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก สถานฝึกอบรมอาชีพ สหกรณ์ออมทรัพย์และร้านค้าต่างๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริการขั้นพื้นฐานที่ไม่มีคุณภาพทั้งสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีขนาดเล็กและไม่มีคุณภาพไม่ถูกสุขลักษณะที่ดี ไม่มีงบประมาณที่จะมาพัฒนา ไม่มีสถานฝึกอบรมอาชีพ สหกรณ์ออมทรัพย์ ศูนย์บริการชุมชนและคนในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญ ไม่มีงบประมาณที่จะมาพัฒนาจัดตั้งขึ้นและร้านค้าต่างๆที่บริการในชุมชนที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีองค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่สำนักผังเมือง, (2542:2) ชุมชนเมืองที่สมบูรณ์แบบที่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของการใช้ชีวิตประจำวันโดยครบถ้วนการรวมศูนย์บริการทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชนทั้งสำนักงานเขต โรงพยาบาล สถานศึกษา ร้านค้าและการบริการต่างๆด้วยการเดินทางเพียงเล็กน้อยภายในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการบริการจากภายนอกขณะเดียวกันยังสามารถให้บริการในพื้นที่โดยรอบเพื่อลดปัญหาการเดินทางเข้าไปยังพื้นที่เมืองชั้นในอีกด้วยและสอดคล้องกับทฤษฎีของการเคหะแห่งชาติพบในชั้นชน จันทรสมบูรณ์, (2538:104) การศึกษาเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับชุมชนแออัดริมคลองในกรุงเทพมหานคร แนวทางการพัฒนาระดับชุมชน

- การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นเงินทุนสงเคราะห์หรือเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในการที่จะพัฒนาสภาพที่อยู่อาศัยของตนหรือการเลี้ยงชีพ

- มีการจัดฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นเพื่อเพิ่มความสะดวกในการทำงานของผู้มีรายได้น้อยซึ่งจะส่งผลการยกฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัวได้

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาภายในชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมรรควัฒนารู้ความเข้าใจมากขึ้น มีความคิดและมุมมองที่กว้างขึ้นอีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพที่มีรายได้สูงขึ้น

ผลักดันให้องค์กรประชาชนในรูปคณะกรรมการชุมชนในทุกๆชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนของคนในชุมชนที่จะประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดการให้ความร่วมมือช่วยเหลือจากภายนอกอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ดีขึ้น

5.3.3 ความสะอาดสวยงาม

สภาพทางเข้า-ออกชุมชนนั้นไม่สะอาดเกิดจากการไม่วางระบบชุมชน ทั้งทางเดินคืบแคบ การวางสิ่งของขวางทางเดิน ชุมชนขาดระเบียบและพื้นที่ชุมชนจำกัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพทางเข้า-ออกชุมชนที่มีขนาดเล็กและติดกับทางเท้าสาธารณะการเข้าถึงชุมชนนั้นสะอาดสวยงาม ภายในชุมชนไม่มีการจัดระบบบ้านเรือน การวางสิ่งของขวางทางเดินชุมชนและชุมชนการจัดระบบชุมชนที่ดีเลยปล่อยให้ปะละเลย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีองค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่สำนักผังเมือง,(2545:3) เป็นชุมชนเมืองที่มีความคล่องตัวในการเดินทางมีระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเดินทางทั้งภายในและระหว่างชุมชน มีการวางแผนการจัดระบบชุมชนที่ดี โดยกำหนดแผนการใช้ที่ดินไว้ล่วงหน้าอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน

5.3.4 สิ่งแวดล้อม

ชุมชนไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรมทั้งกลิ่นเหม็น น้ำท่วมขัง เสียงดัง แสงสว่างไม่เพียงพอและไม่มีพื้นที่สีเขียวส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนและสิ่งแวดล้อมภายนอกชุมชนทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรม เพราะบริเวณโดยรอบชุมชนติดกับพื้นที่เอกชนละรัฐบาลทำให้พื้นที่ข้างเคียงสร้างกำแพงคอนกรีตสูงทำให้การระบายอากาศในชุมชนไม่ดี มีกลิ่นอับชื้น เหม็น แสงสว่างส่องไม่ถึง ชุมชนเกิดเสียงดังเพราะอยู่ใกล้ถนนสายหลักและแหล่งการค้า น้ำท่วมขังภายในชุมชน ไม่มีทางระบายน้ำบางส่วน ท่อน้ำอุดตันและไม่มีพื้นที่ว่างภายในชุมชนทำให้สภาพแวดล้อมภายในชุมชนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุณภาพสิ่งแวดล้อม,(2535:1) คุณภาพของธรรมชาติอันได้แก่ สัตว์ พืชและทรัพยากรธรรมชาติฯและสิ่งที่มีมนุษย์กระทำขึ้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและความสมบูรณ์สืบไปต่อมนุษยชาติ และสอดคล้องกับทฤษฎีองค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่,(2545:3) เป็นชุมชนเมืองที่มีการวางแผนจัดการด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดพื้นที่สีเขียวในลักษณะสวนสาธารณะ สวนหย่อม สนามเด็กเล่น การกระจายที่

อยู่อย่างเหมาะสมและแบ่งกลุ่มกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดมลภาวะออกจากชุมชนรวมทั้งมีระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบการจัดเก็บขยะที่มีประสิทธิภาพ

5.3.5 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ชุมชนนั้นมีการวางระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ไม่ดี ทั้งระบบไฟฟ้า ประปา ระบายน้ำที่ต่ำกว่าท่อน้ำสาธารณะ ท่อน้ำอุดตัน น้ำท่วมขัง ดับเพลิง ขยะ ยาสามัญประจำชุมชน ลานอเนกประสงค์ สนามเด็กเล่น ศูนย์บริการชุมชนและสาธารณสุข คนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาครัฐไม่รับผิดชอบและผู้อยู่อาศัยไม่มีงบประมาณที่จะพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ทั้งระบบไฟฟ้าและประปาที่มีบางส่วนที่ยังไม่มีเป็นของตนเองต้องต่อบ้านข้างเคียง น้ำท่วมขังภายในชุมชนเกิดจากความลาดเอียงของทางระบายน้ำที่อยู่ต่ำกว่าทางระบายน้ำสาธารณะ การทิ้งขยะที่ไม่เป็นที่ทำให้ท่อน้ำอุดตันและเกิดกลิ่นเหม็น ไม่มีถังขยะชุมชน ไม่มีการตรวจคุณภาพยาสามัญประจำชุมชนและระบบดับเพลิงชุมชน ใช้ลานอเนกประสงค์และสนามเด็กเล่นบริเวณวัดใกล้ชุมชน ไม่มีศูนย์บริการชุมชนและให้บริการสาธารณสุขใกล้ชุมชนที่มีสถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่บริการควบคู่กัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีองค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่, (2545:3) การเป็นชุมชนเมืองที่มีการจัดระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สมบูรณ์ทั้งระบบโครงข่ายถนนที่เข้าถึงที่ดินทุกแปลง ระบบขนส่งมวลชน ระบบระบายน้ำ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น อีกทั้งยังได้จัดเตรียมการบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับชุมชน เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข ที่ทำการไปรษณีย์ สถานีตำรวจ ศูนย์บริการชุมชนและลานอเนกประสงค์ เป็นต้น

5.4 ข้อเสนอแนะรูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนวัดญวน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนวัดญวนเพื่อเสนอแนะในการกำหนดรูปแบบการจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาค “กรณีศึกษาชุมชนวัดญวน” โดยเนื้อหาทั้งหมดได้สอดแทรกเนื้อหาทางด้านพฤติกรรม เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชนวัดญวน

5.4.1 การวางผังชุมชน

ได้มีการสำรวจสภาพพื้นที่ชุมชนรวมถึงองค์ประกอบชุมชนทั้งหมดพื้นที่ที่เป็นอาคารอนุรักษ์ก็ได้มีการปรับปรุงให้มีรูปแบบเดิมทั้งหมด โดยมีการควบคุมระบบอาคารต่อคนในชุมชน ส่วนเอกสารเป็นเอกสารที่ส่งงานไปใช้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า บริเวณชุมชนแออัดได้มีการรื้อสร้างใหม่ในที่เดิม (RECONSTRUCTION) ได้พัฒนารูปแบบไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ในชุมชนและได้ศึกษาประเภท - ขนาดของครอบครัวตามกลุ่มที่ได้อาศัยอยู่ อยู่จริงตามพื้นที่ของชุมชนได้เป็น 3 กลุ่มตัวอย่างรวมถึงได้มีการศึกษาอาคารตัวอย่างจากโครงการของการเคหะแห่งชาติจึงได้กำหนดรูปแบบการจัดวางผังบริเวณชุมชนเป็นอาคารชุดพักอาศัย 5 ชั้นเป็นจำนวน 9 อาคารเพราะพื้นที่ชุมชนได้อยู่ในพื้นที่รอบพระราชวังสวนจิตรลดาโดยห้ามสร้างอาคารสูงเกิน 20 ม. รวมถึงได้มีการเว้นที่ว่าง ทางเดินที่สะดวก สิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ สำหรับคนในชุมชน

5.4.2 คุณภาพชีวิต (รูปแบบอาคาร)

1. อาคารชุดพักอาศัย ได้มีการศึกษาอาคารตัวอย่างที่เหมาะสมกับชุมชนและได้มีการแบ่งประเภทผู้ที่พักอาศัยในชุมชนเป็น 3 กลุ่มตัวอย่างตามความจริงที่ได้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

- ครอบครัวขนาดเล็ก
- ครอบครัวขนาดกลาง
- ครอบครัวขนาดใหญ่

โดยขนาดพื้นที่ของห้องชุดได้ศึกษาจากอาคารตัวอย่างและทำการออกแบบให้เหมาะสมกับบริเวณพื้นที่ที่ได้กำหนดเป็น 3 กลุ่มอาคารกับชุมชน

- ครอบครัวขนาดเล็กประกอบด้วย 1 ห้องนอน 1 ห้องรับแขก 1 ห้องครัว 1 ห้องน้ำและระเบียง
- ครอบครัวขนาดกลางประกอบด้วย 1 ห้องนอน 1 ห้องรับแขก 1 ห้องครัว 1 ห้องน้ำและระเบียง
- ครอบครัวขนาดใหญ่ประกอบด้วย 1 ห้องนอน 2 ห้องรับแขก 2 ห้องน้ำ 1 ห้องครัวและระเบียง

ส่วนรูปแบบอาคารภายนอกได้ออกแบบอาคารเป็นอาคารยกใต้ถุนสูงมีบันไดหลักและบันไดหนีไฟรวมถึงระบบป้องกันอัคคีภัยทุกชั้นและมียามรักษาความปลอดภัยทุกจุดบริเวณทางขึ้น-ลงอาคารเพื่อป้องกันคนที่อาศัยอยู่ในอาคารเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน

2. อาคารอนุรักษ์ ส่วนบริเวณอาคารอนุรักษ์ได้มีการแก้ไขรูปแบบให้ถูกหลักสถาปัตยกรรมเดิมทั้งหมดและการแก้ไขบริเวณด้านหน้าบ้านให้เรียบร้อยเพื่อเป็นการอนุรักษ์อาคารอีกทั้งหนึ่งด้วย

5.3.4 การบริการ มีการพัฒนารูปแบบโดยให้ส่วนบริการทั้งหมดอยู่ในอาคารเดียว เอกสารนี้เป็นเอกสารที่แจ้งให้ผู้รับบริการรับทราบถึงขั้นตอนการให้บริการ ซึ่งเป็นการดำเนินงานด้านบริการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กันทั้งหมดเพื่อสะดวกต่อการติดต่อสื่อสารสำหรับคนในชุมชนโดยเป็นอาคาร 2 ชั้นโดยชั้นล่างแบ่งเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก สถานฝึกอบรบอาชีพและศูนย์บริการชุมชน ส่วนบริเวณชั้นบนมีส่วนของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยทั้งหมดนี้เป็นบรรทัดฐานสำหรับชุมชนในปัจจุบัน

5.4.4 ความสะดวกสบาย

1. **ป้ายทางเข้า – ออกชุมชน** มีลักษณะการออกแบบที่อยู่ตามจุดทางเข้า – ออกชุมชนทั้ง 3 ทางเพราะเป็นการสื่อความหมายของชุมชนที่ชัดเจน

2. **ป้ายสื่อความหมายชุมชน** มีลักษณะอยู่ตามจุดใต้อาคารทุกอาคารและบริเวณพื้นที่ว่างของชุมชนเพื่อเป็นการคอยบอกข่าวสารของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. **ทางเดินชุมชน** มีลักษณะทางเดินชุมชนบางส่วนอยู่ใต้อาคารและบางส่วนเป็นทางเดินภายนอกอาคาร ส่วนทางเดินใต้อาคารนั้นเพราะชุมชนมีขนาดจำกัดการออกแบบอาคารจึงเป็นการยกใต้ถุนอาคารและมีการแบ่งพื้นที่ไว้สำหรับจอดรถจักรยานยนต์ รถจักรยานและรถเข็นสำหรับคนในชุมชนและพื้นที่ว่างระหว่างอาคารได้มีการออกแบบทางเชื่อมสำหรับการสัญจรและมีทางเชื่อมสำหรับผู้สูงอายุที่มีราวเหล็กสำหรับผู้สูงอายุอีกทางหนึ่งด้วย ส่วนทางเดินภายนอกอาคารนั้นได้มีการพัฒนารูปแบบให้เรียบร้อยทางด้านอาคารอนุรักษ์โดยจัดให้พื้นที่จอดรถไปอยู่ในส่วนพื้นที่จอดรถของวัดเพราะมีทางเดินที่สามารถเชื่อมถึงกันได้และคนในชุมชนส่วนมากไม่มีรถยนต์ส่วนตัว

5.4.5 **สิ่งแวดล้อม** ได้มีการกำหนดพื้นที่เว้นว่างสำหรับชุมชนโดยมีพื้นที่เว้นว่างระหว่างอาคารชุด 2 จุด และการพัฒนาพื้นที่ด้านตรงข้ามอาคารอนุรักษ์อีก 1 จุด โดยพื้นที่เว้นว่างระหว่างอาคารชุดจะเป็นลานกว้างและมีต้นไม้ขนาดเล็กขนาดพื้นที่ชุมชนส่วนบริเวณด้านตรงข้ามอาคารอนุรักษ์เป็นพื้นที่สีเขียวหลักของคนในชุมชนและเหมาะสมกับกับอาคารอนุรักษ์และไม่ทำให้สถาปัตยกรรมเสียไป โดยพื้นที่สีเขียวหลักนี้มีรูปแบบที่เหมาะสมกับคนในชุมชนเพราะใกล้กับส่วนบริการชุมชนและส่วนบริการชุมชนสามารถใช้พื้นที่สำหรับเป็นห้องเรียนสำหรับคนในชุมชน

5.4.6 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

1. **ระบบกำจัดขยะ** มีการออกแบบให้เหมาะสมกับขยะในปัจจุบันโดยมีการแบ่งแยกชนิดขยะออกเป็น 4 ชนิดทั้งขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตรายและขยะRECYCLE และถังขยะส่วนใหญ่มจะเป็นของรัฐบาลเป็นถังขยะที่มีล้อไว้สำหรับเข็นได้สะดวกในการเคลื่อนย้ายขยะออกจากชุมชนได้โดยเร็ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ระบบไฟฟ้าสองส่ว่ง มีการออกแบบให้เหมาะสมโดยใช้หลอดฟลูออเรสเซนต์ชนิดแบบประหยัดไฟวางระบบไฟฟ้าใต้อาคารทุกระยะ 8 ม. และมีระบบไฟฟ้าตามทางเดินชุมชนที่เป็นไฟสนามวางตามจุดที่เหมาะสม

3. ระบบบำบัดน้ำเสีย มีการออกแบบให้เหมาะสมกับอาคารโดยอาคารชุดนั้นใช้ระบบอาคารขนาดใหญ่คือมีถังเกรอะและบ่อกองอากาศส่วนระบบอาคารขนาดเล็กเป็นระบบถังกรองแบบแพคเกจ

4. ระบบน้ำใช้และถังเก็บน้ำ มีการออกแบบให้เหมาะสมกับอาคารโดยอาคารชุดนั้นได้มีถังเก็บน้ำใต้ดินและถังเก็บน้ำบนอาคารโดยมีปั๊มเป็นตัวควบคุมดูแลระบบบนอาคารทั้งหมด ส่วนระบบน้ำส่วนอื่นก็มีถังเก็บน้ำสำหรับชุมชนเพื่อเอาไว้สำหรับรดต้นไม้และทำความสะอาดพื้นที่ชุมชน

5. ระบบโทรศัพท์ มีการใช้ระบบของทางรัฐบาลแต่มีการกำหนดรูปแบบและความเหมาะสมสำหรับการใช้งาน

6. ระบบดับเพลิง มีการใช้ระบบดับเพลิงทั้งระบบเปียกและระบบแห้ง และมีระบบตรวจจับควัน ระบบสปริงเกอร์และมีระบบท่อดับเพลิงขนาดใหญ่ไว้ด้านหน้าชุมชน

7. ระบบรักษาความปลอดภัย มีการวางดูยามไว้ตามจุดทางเข้า – ออกทั้ง 3 จุด และทางเดินเชื่อมระหว่างที่จอดรถวัดและชุมชนอีก 1 จุดและทางขึ้น – ลงทุกตึกและบริเวณด้านหน้าชุมชนจะมีป้อมตำรวจ 1 ป้อมเพื่อเป็นป้อมตำรวจชุมชนและจะมียามคอยเดินตรวจตราเป็นระยะทุกๆ 30 นาทีเพื่อความปลอดภัยของคนในชุมชน

8. ระบบท่อระบายน้ำชุมชน มีการวางบ่อกักทุกๆระยะ 4 ม. และสามารถเปิดซ่อมบำรุงได้ระบบการไหลของน้ำใช้เป็นระบบน้ำล้นระหว่างบ่อกักหนึ่งไปอีกบ่อกักหนึ่งระบบนี้เป็นระบบที่เหมาะสมกับชุมชนและไม่กินพื้นที่ลึกรวมถึงสามารถป้องกันน้ำที่ไหลกลับสู่ชุมชนได้อีกวิธีหนึ่งด้วย

ส่วนระบบอื่น ๆ นั้นทั้งโรงเรียน โรงพยาบาล สาธารณสุข สถานีตำรวจได้มีอยู่แล้วบริเวณชุมชนสามารถให้บริการได้

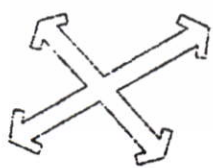
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.5 แนวความคิดในการออกแบบ

ตลาดมหรานาคเป็นย่านที่มีเอกลักษณ์ศูนย์กลางทางการค้าและเป็นย่านการค้าที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานทำให้เกิดชุมชนแออัดริมคลองแห่งแรกของประเทศไทย มีการค้าทั้งกลางวันและกลางคืนและเป็นแหล่งวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญ แต่ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายมอญเริ่มย้ายถิ่นฐานออกไปจากถิ่นฐานเดิมและในปัจจุบันได้เกิดการไล่ที่อยู่อาศัยทำให้เกิดการต่อสู้กับปัญหากันมาตลอดทำให้ปัจจุบันชุมชนดังกล่าวได้มีการขยับชุมชนมาอยู่ตรงคลองลำปึกที่ลำคลองสายรองที่เชื่อมกับคลองมหรานาคในปัจจุบัน ดังนั้นการออกแบบพัฒนาย่านที่อยู่อาศัยนี้ก็ควรรักษาและพัฒนาเอกลักษณ์ของชุมชนชาวมอญไว้แต่ต้องความเป็นไปได้จริง เพื่อเป็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่สำคัญที่เชื่อมโยงการค้าและดำรง

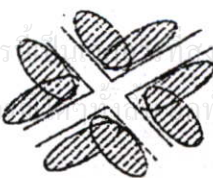
การพิจารณาการกำหนด concept ใหม่จากกรณีวิเคราะห์ของสภาพเดิมของพื้นที่ออกมาดังนี้

1. แนวแกน

- แนวแกนซึ่งเกิดจากเส้นสัญจรหลักของชุมชน เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางและเอกลักษณ์ของกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

2.

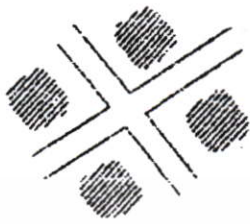

2. กิจกรรมการค้าขายแบบส่ง

- กิจกรรมหลักของตลาดมหรานาคเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของย่านควรที่จะส่งเสริมให้เด่นชัด

เอกสารนี้เป็นงานวิจัยที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการค้าขายหรือบริการอื่นใดได้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.

3.กิจกรรมค้าขายแบบปลีก

- กิจกรรมหลักอีกอย่างหนึ่งที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการขายส่ง แต่มีการใช้พื้นที่ในลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป

4.

4. กิจกรรมวัฒนธรรมของชุมชน

- เอกลักษณะทางวัฒนธรรมชาวมอญของย่านเป็นปัจจัยที่สำคัญ ในปัจจุบันเอกลักษณะชาวมอญได้หายไปจากชุมชน จะควรฟื้นฟูและอนุรักษ์ให้คงอยู่และส่งเสริมให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

5.

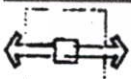

5. พื้นที่พักอาศัย

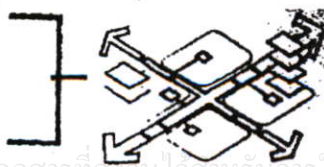
- องค์ประกอบหลักที่ขาดไม่ได้ในชุมชนคือผู้อยู่อาศัย ซึ่งมีความหลากหลายควรที่จะให้ความสำคัญและส่งเสริมคุณภาพชีวิต การบริการ ความสะอาดสงบ สิ่งแวดล้อม

ในการออกแบบวางผังได้ทำการผสมผสานวัฒนธรรมของย่านกับความเป็นอยู่โดยใช้ที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนเป็นตัวเชื่อมเข้าด้วยกันทั้ง 2 แนวแกน

HORIZONTAL

VERTICAL

1. HORIZONTAL พักอาศัย + วัฒนธรรม

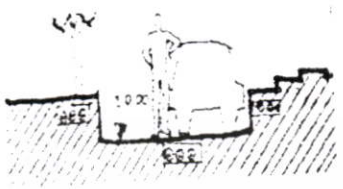

(วัฒนธรรมอยู่ภายในและภายนอกของย่านพักอาศัย)

2. VERTICAL พักอาศัย + ค้าขาย

(ค้าขายและพักอาศัยในสถาปัตยกรรมเดียวกัน)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ึ่งถิ่น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การออกแบบเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่ยั่งยืน

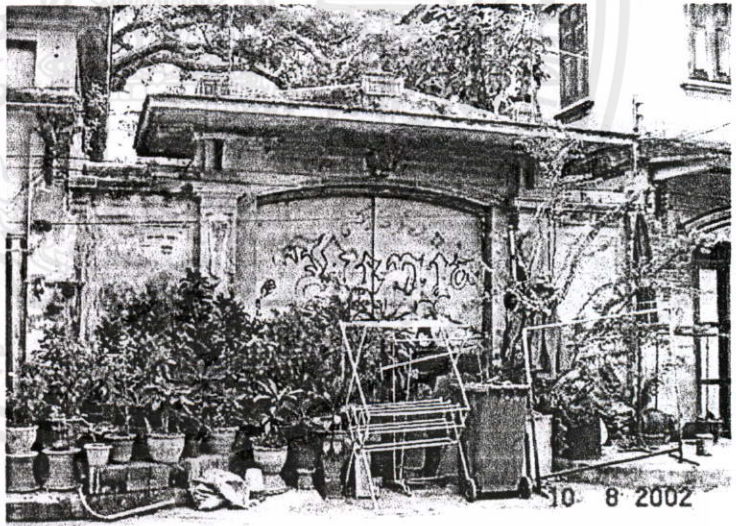
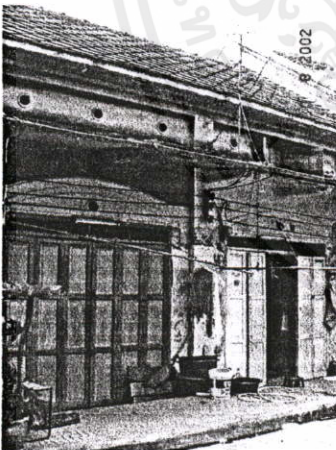
1.
    - ระบบการเดินสายไฟฟ้า – โทรศัพท์ – ระบบระบายน้ำ และอื่นๆลงใต้ดินเพื่อความเป็นระเบียบและสามารถเปิดซ่อมบำรุงได้
  2.
    - มีพื้นที่พักขยะภายในชุมชนก่อนมีการจัดเก็บเพื่อความเป็นระเบียบของชุมชน
  3.
    - ปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถรองรับกิจกรรมแบบสังคมเต็ม
  4.
    - เพิ่ม open space มากขึ้นเพื่อทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อม
  5.
    - วางอาคารให้เป็นระบบมากขึ้น - แสงแดดลงสู่พื้นที่มากขึ้น
- เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สมทบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆก็ตาม หากมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.

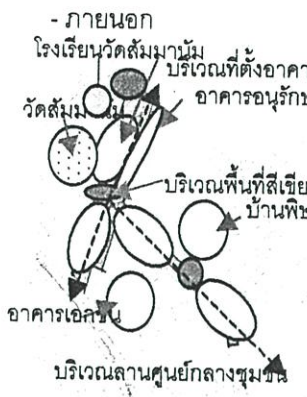

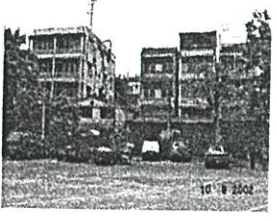

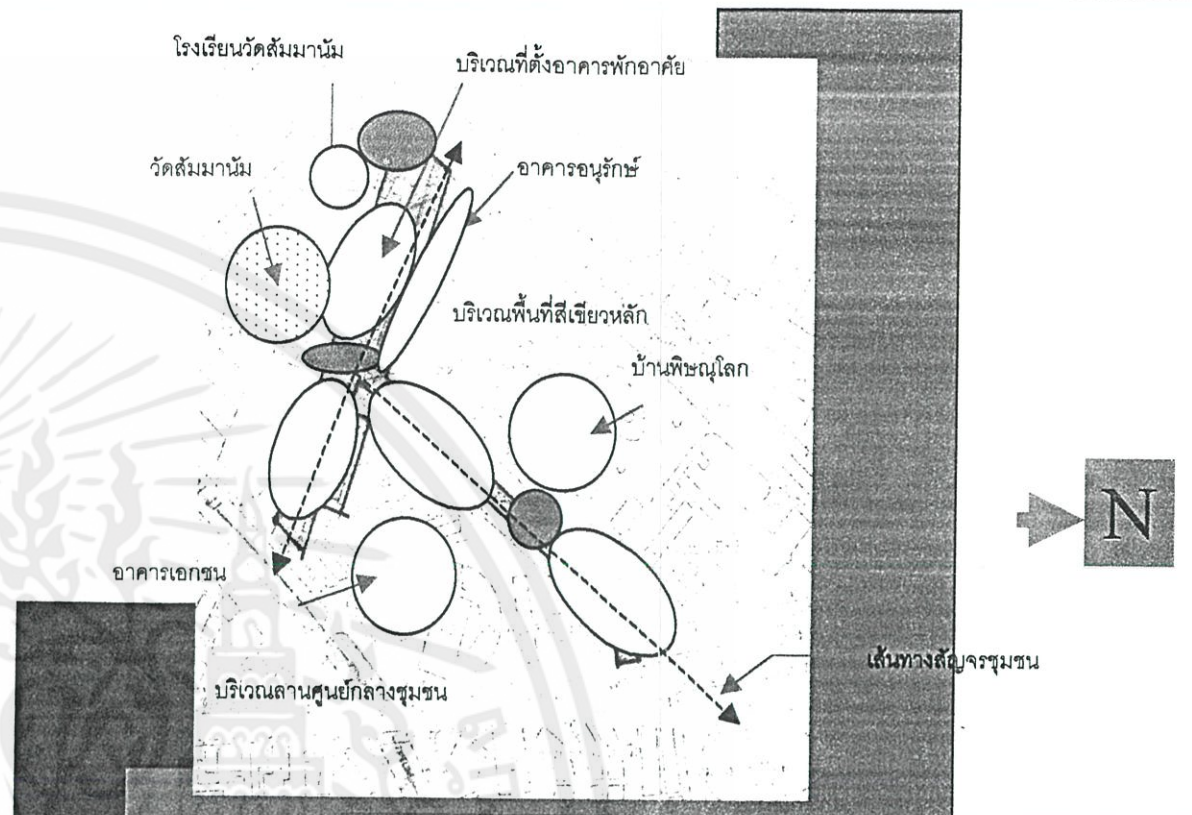

- ขยายทางสัญจรภายในชุมชน

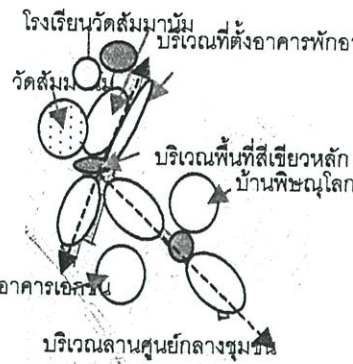
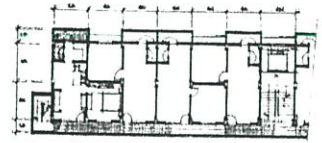
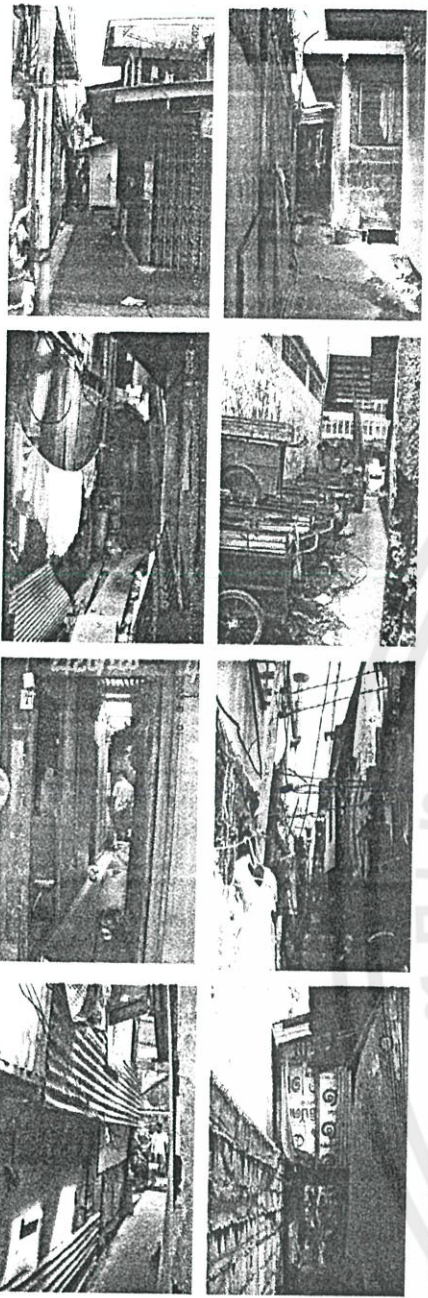
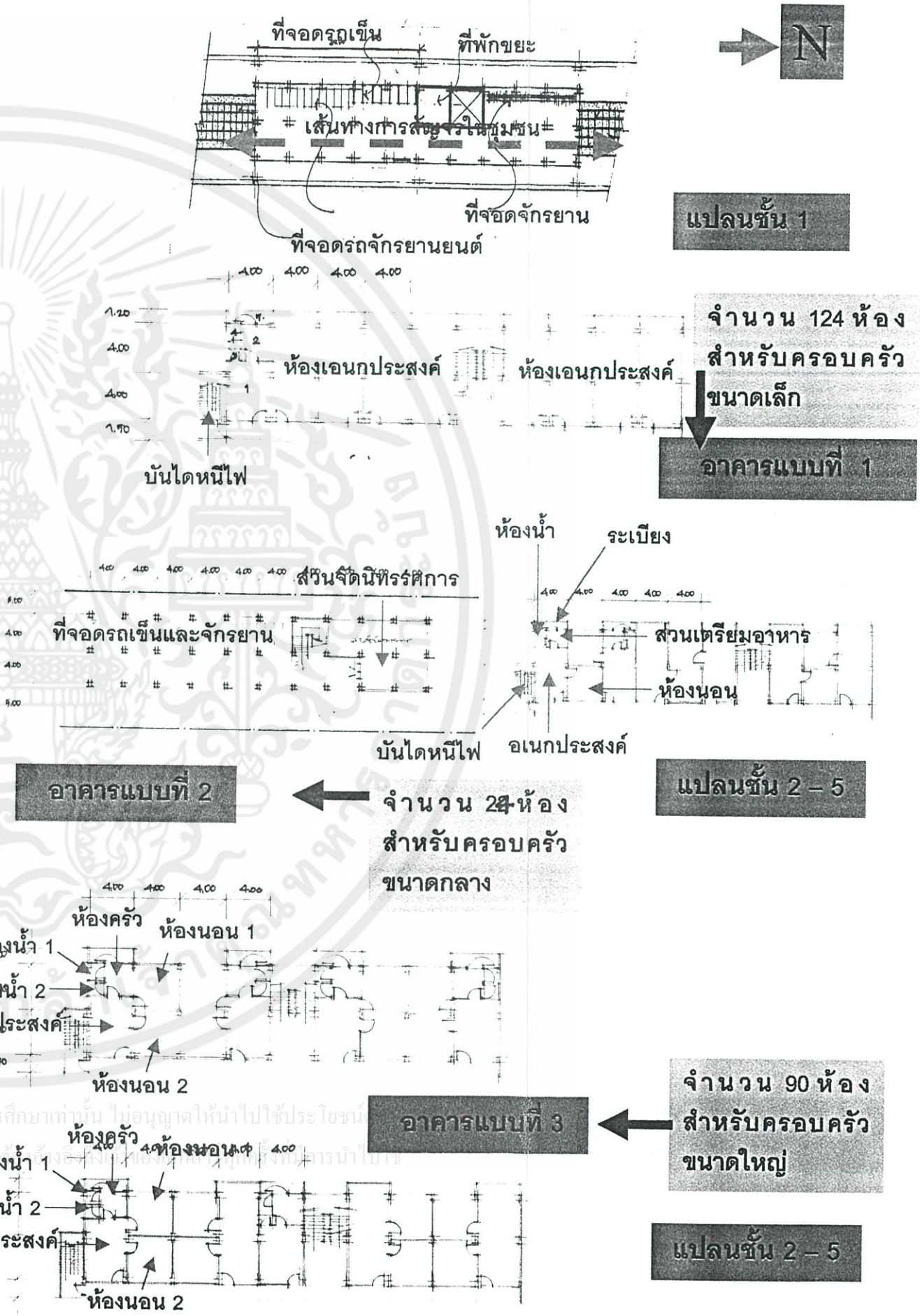
- จากการสำรวจทำให้พบว่าอาคารที่อยู่ในโครงการจะมีลักษณะเป็นการปลูกบ้านเรือนที่ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ แต่จะมีส่วนหนึ่งเป็นอาคารเรือนแถว 1-2 ชั้นเป็นอาคารสร้างตั้งแต่รัชกาลที่ 6 มีรูปลักษณะที่ดีทางสถาปัตยกรรมแต่ขาดการดูแลรักษาที่ถูกต้อง บางส่วนมีการดูแลรักษาตามใจผู้อยู่โดยทำให้อาคาร

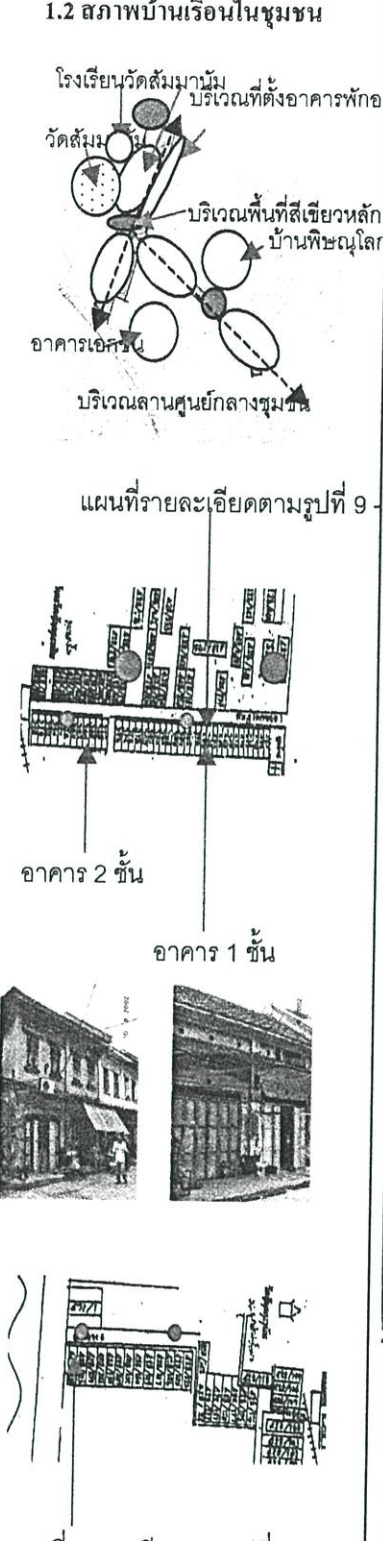
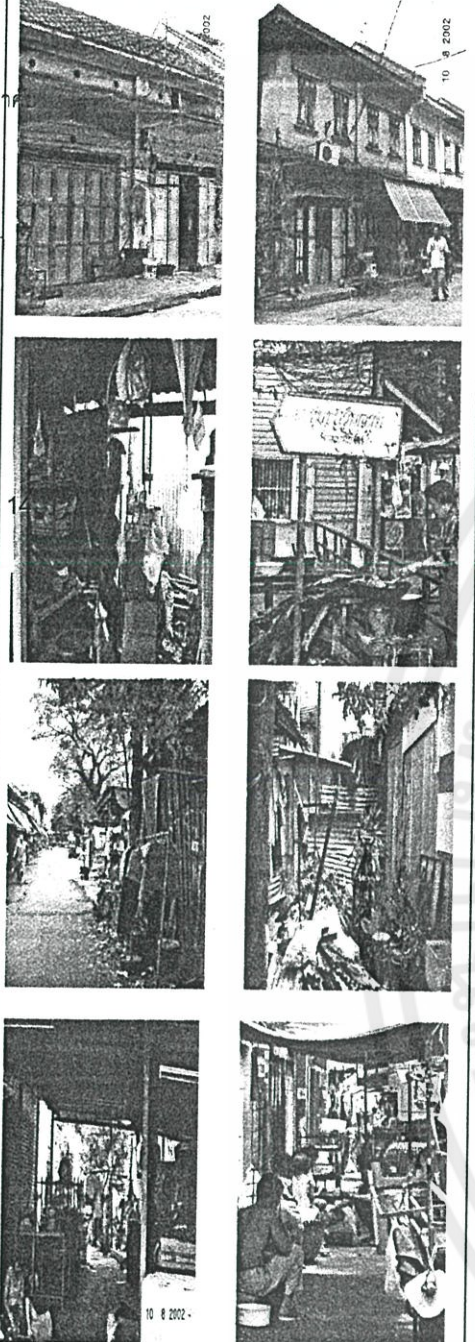
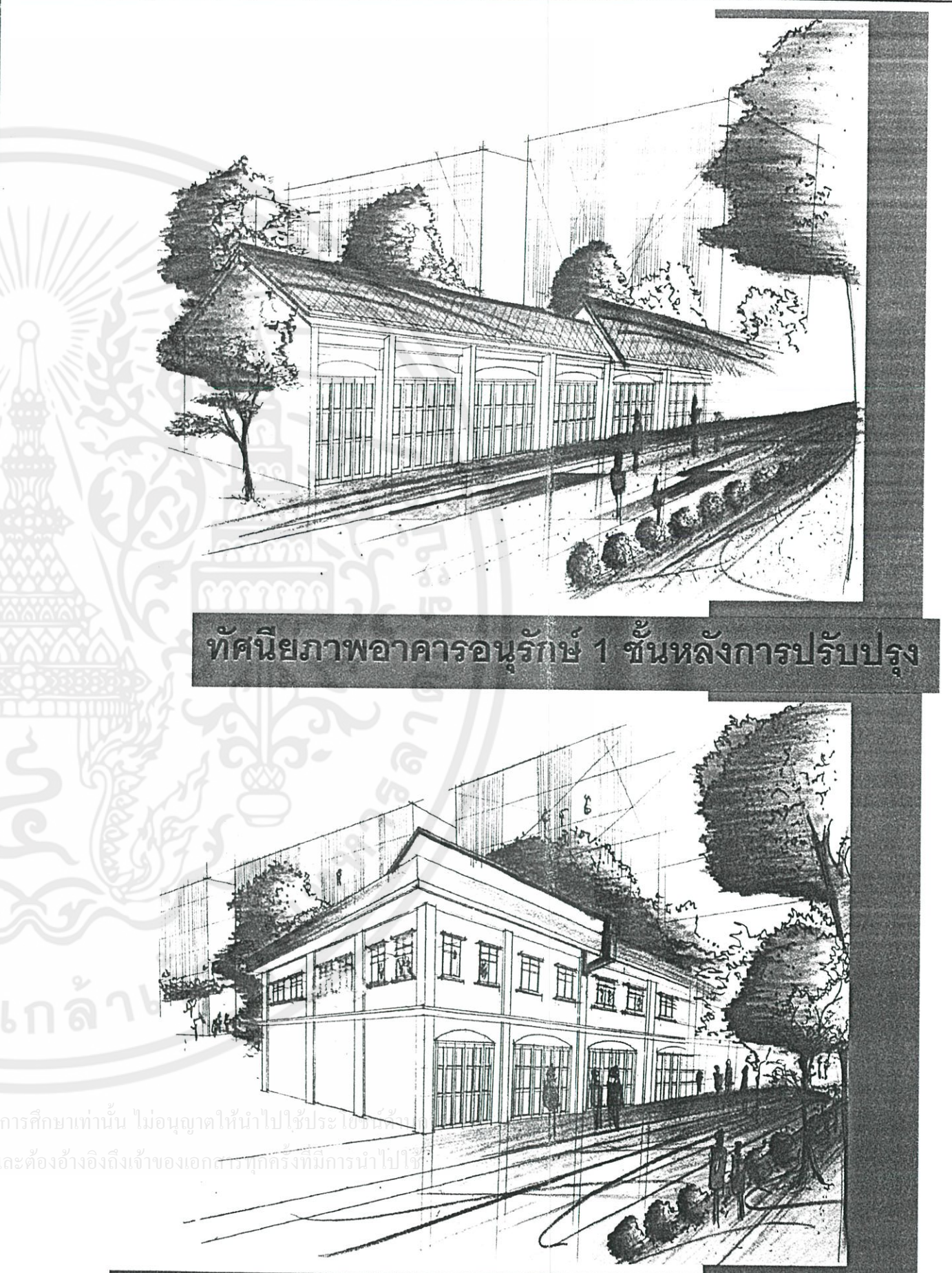

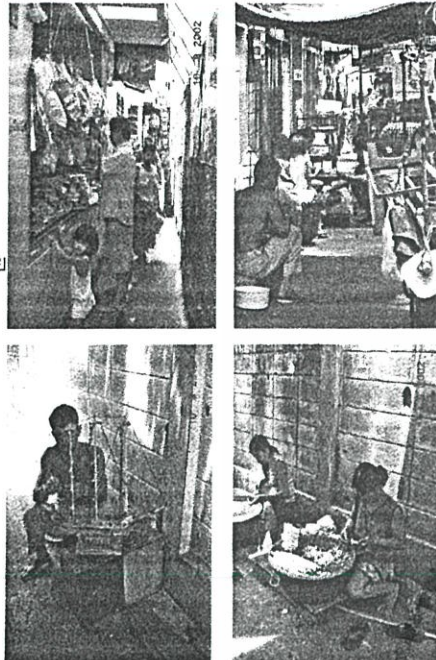
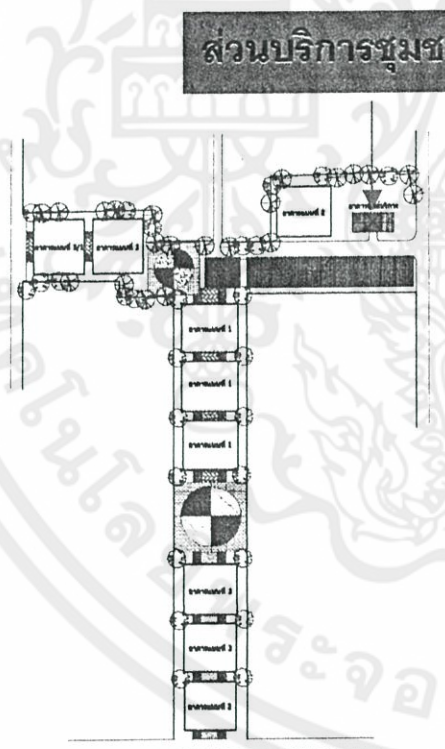
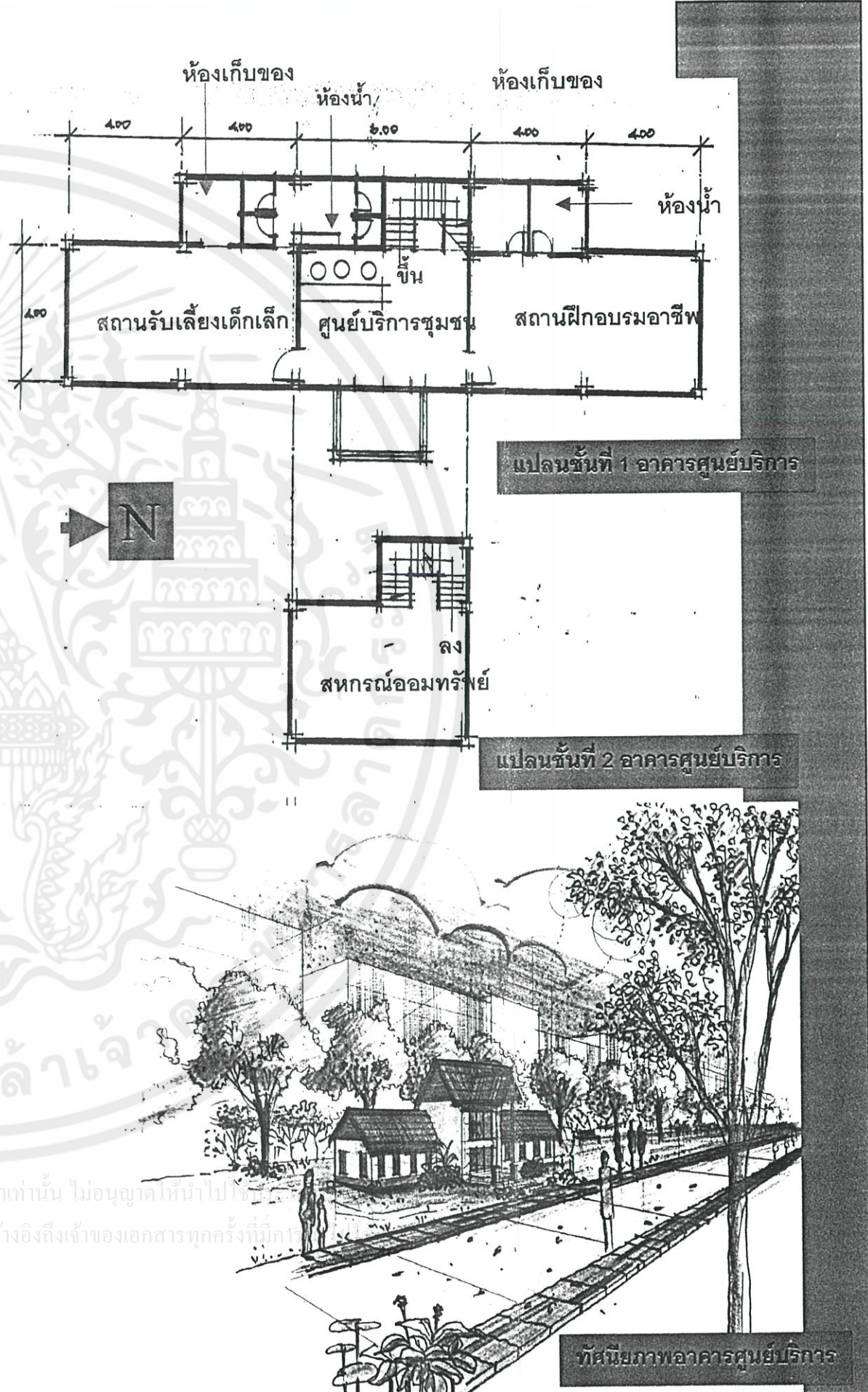
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>1. คุณภาพชีวิต</p> <p>1.1 สภาพชุมชนวัดญวน - คลองลำ</p> <p>- ภายใน</p> <p>- ภายนอก</p> <p>โรงเรียนวัดสัมมาถัมภ์ บริเวณที่ตั้งอาคารพักอาศัย วัดสัมมาถัมภ์ อาคารอนุรักษ บริเวณพื้นที่สีเขียวหลัก บ้านพิษณุโลก อาคารเอกชน บริเวณลานศูนย์กลางชุมชน</p> <p>แผนที่รายละเอียดตามรูปที่ 1-4</p> <p>แผนที่รายละเอียดตามรูปที่ 5-6</p> 	 <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- เป็นชุมชนแออัดที่บุกรุกพื้นที่สาธารณะพื้นที่ชุมชน โคนโอบล้อมด้วยพื้นที่ของรัฐบาลและเอกชน ทำให้พื้นที่ชุมชนจำกัดไม่สามารถขยายขยายได้ ขาดแคลนที่อยู่อาศัยทำให้เกิดผู้อยู่อาศัยมากกว่าที่อยู่อาศัยส่งผลต่อ สภาพแวดล้อมชุมชนเสื่อมโทรมมากส่งผลกระทบต่อผู้อยู่อาศัยในชุมชนและสภาพแวดล้อมภายนอกโดยตรง</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>- เป็นชุมชนแออัดที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์แต่ไม่หลงเหลือเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมเลยเนื่องจากสาเหตุการไล่ที่หลายครั้งและความยากจน แต่ยังคงเหลืออาคารเก่าที่สมควรอนุรักษ์แต่มีสภาพที่เสื่อมโทรมมาก ไม่ส่งเสริมบรรยากาศพื้นที่ใกล้เคียง</p> <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>- ทำให้บรรยากาศบริเวณใกล้เคียงเสียไป</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- การประสานประโยชน์ทางที่ดิน (Land Sharing) เป็นการแบ่งปันที่ดินกันระหว่างเจ้าของที่ดินและผู้พักอาศัยที่มีรายได้น้อยของพื้นที่ โดยหน่วยงานรัฐเป็นตัวแทนเจรจาต่อรองกับเจ้าของที่ดินให้แบ่งปันปันส่วนของชุมชนขายหรือให้เช่ากับผู้อยู่อาศัยเดิม</p> <p>- จากหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบจะนำที่ดินมาจัดผังแบ่งแปลงให้ผู้อยู่อาศัยได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือเช่าระยะยาว โดยมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างอาคาร มีการสร้างที่อยู่อาศัย พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและให้ผู้อยู่อาศัยผ่อนชำระค่าที่ดินกับหน่วยงานรัฐหรือสถาบันการเงินที่สนับสนุนโครงการต่อไป</p> <p>- จากการศึกษาแนวคิดของการเคหะแห่งชาติ.(2534 : 5) คือการปรับปรุงที่ดินเดิมและการปรับปรุงส่วนที่เป็นอาคารอนุรักษ์ของชุมชนให้เป็นระเบียบสวยงามที่ผู้อยู่อาศัย</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>- การจัดสรรพื้นที่ชุมชนทั้งหมดให้เป็นส่วนๆ ทั้งส่วนพักอาศัยส่วนพื้นที่สีเขียว , ส่วนบริการทั้งหมด , ความสะอาดสวยงาม , สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ชัดเจน ในชุมชนและสร้างความพึงพอใจให้กับบริเวณข้างเคียงโดยการปรับผังและการแบ่งแปลงในที่ดินเดิม (Slum Reblocking) โดยพัฒนาให้เป็นอาคารชุดพักอาศัย 5 ชั้นยกได้สูงและปรับปรุงอาคารอนุรักษ์ให้มีสภาพที่สมบูรณ์และมีการเปิดทางเดินให้สามารถสัญจรกันได้สะดวก มีส่วนบริการชุมชนทั้งสถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก สหกรณ์ออมทรัพย์ สถานฝึกอบรบอาชีพและศูนย์บริการชุมชนรวมถึงการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เป็นระเบียบทำให้มีพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน</p> <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>- เป็นการจัดการบรรยากาศในชุมชนให้ดีขึ้น เป็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมกับสภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน</p>	<p>แนวทางการปรับปรุง</p> <p>โรงเรียนวัดสัมมาถัมภ์ วัดสัมมาถัมภ์ อาคารอนุรักษ บริเวณพื้นที่สีเขียวหลัก บ้านพิษณุโลก อาคารเอกชน บริเวณลานศูนย์กลางชุมชน เส้นทางสัญจรชุมชน</p> <p>ผังองค์ประกอบชุมชนวัดญวน-คลองลำปาก</p> <p>พื้นที่ชุมชนวัดญวน</p> <p>ข้อมูลโดย: โยธสมภุสร์สุตธาม และ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พระราชวังสนามจันทร์ 2. วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ 3. วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ 4. วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ 5. วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ 6. วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ 7. พื้นที่ของเมืองราชภัฏวชิรเวศน์ 8. บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาที่ลอมบี <p>2. เพื่อรักษาความปลอดภัยของสถาปัตยกรรมระดับสูง และบริเวณที่สมควรรักษาเป็นพิเศษเฉพาะแห่ง</p> <p>2.2 บริเวณรอบพระราชวังสนามจันทร์ (พ.ศ. 2526 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535)</p> <p>บริเวณที่ 1 ห้ามก่อสร้าง อาคารทุกประเภท เว้นแต่ อาคารที่พักอาศัย ประเภทบ้านเดี่ยว ไร่เรือน สถานพยาบาล ศาลสถาน อาคารหรือสถานที่ทำการของทางราชการ ซึ่งมีความสูงไม่เกิน 12 เมตร</p> <p>บริเวณที่ 2 ห้ามก่อสร้าง อาคารทุกประเภท เว้นแต่ อาคารที่พักอาศัย ประเภทบ้านเดี่ยว อาคารแถวอยู่อาศัย อาคารชุดอยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ซึ่งใช้ห้องแถว สึกแถว ไร่เรือน สถานพยาบาล ศาลสถาน อาคารสาธารณะ</p>

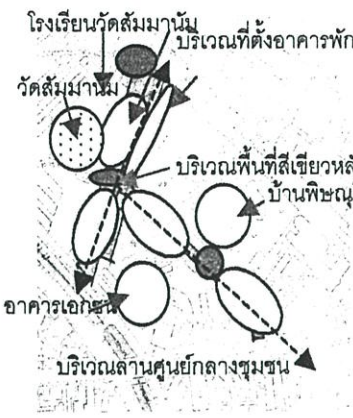
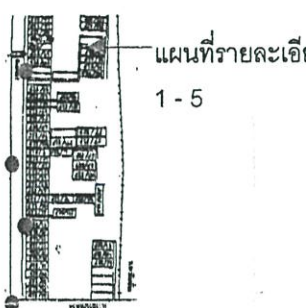
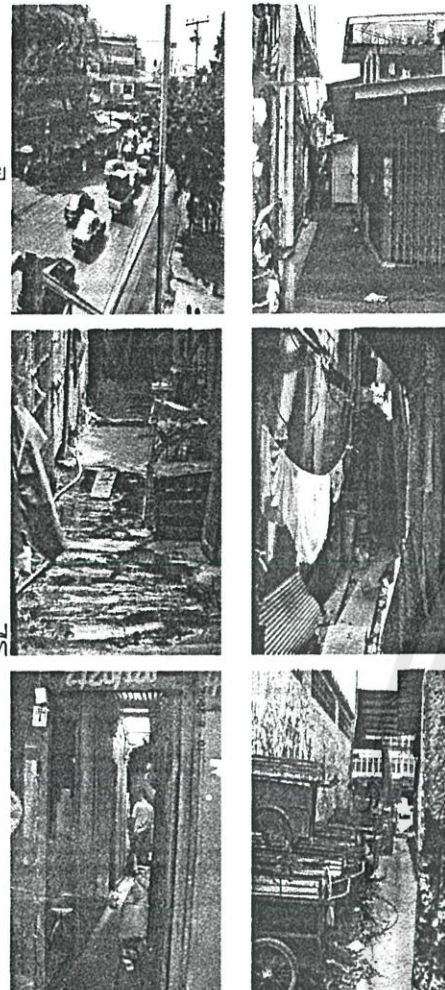
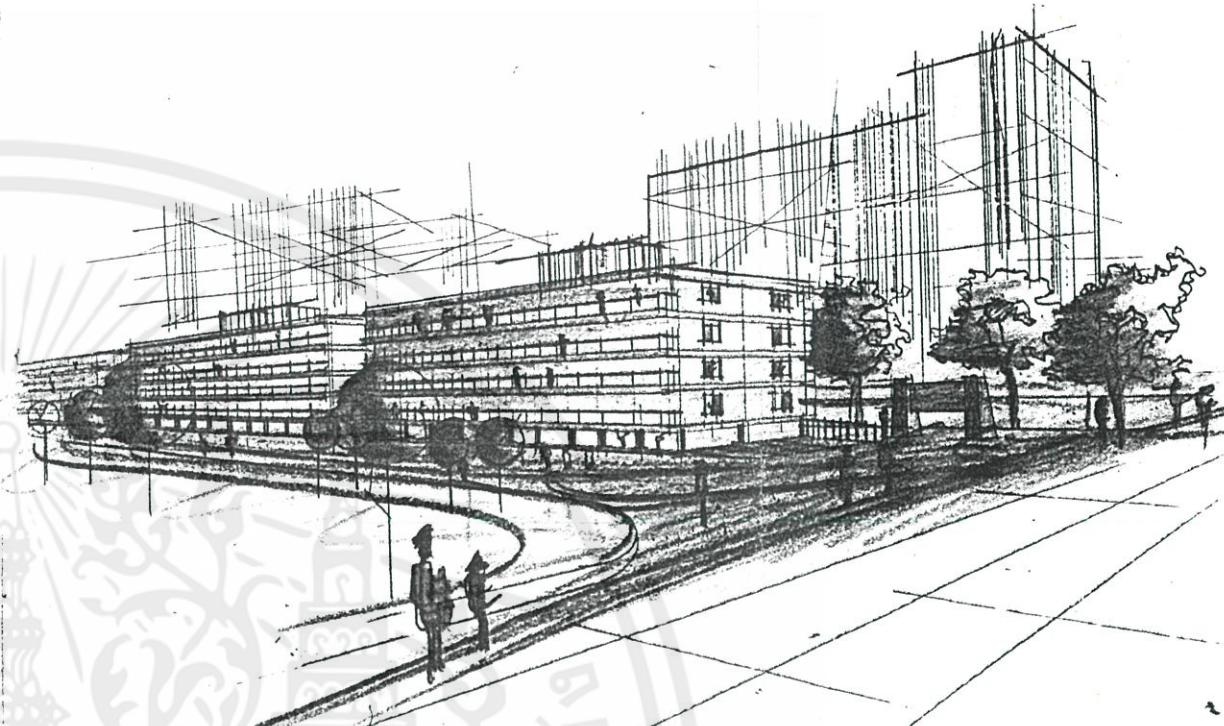
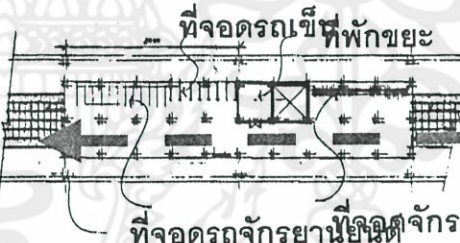

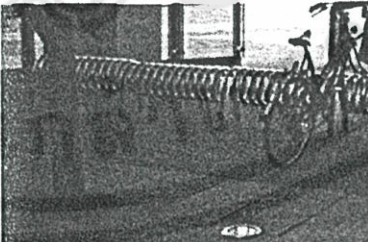

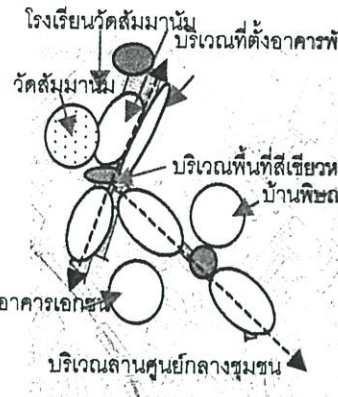
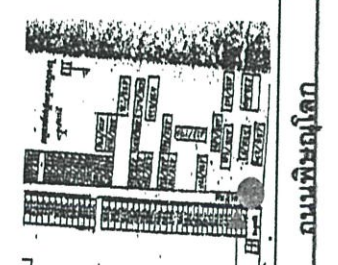
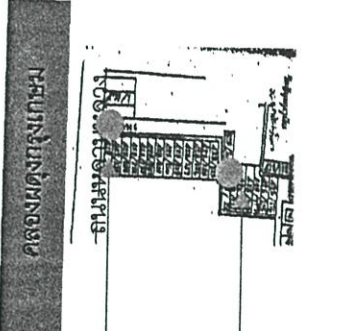

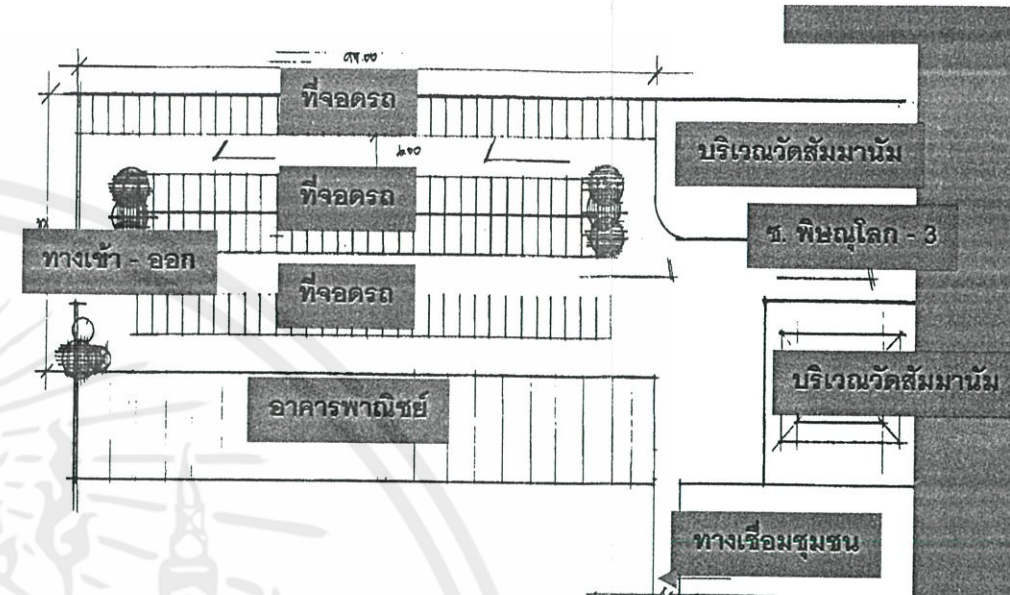
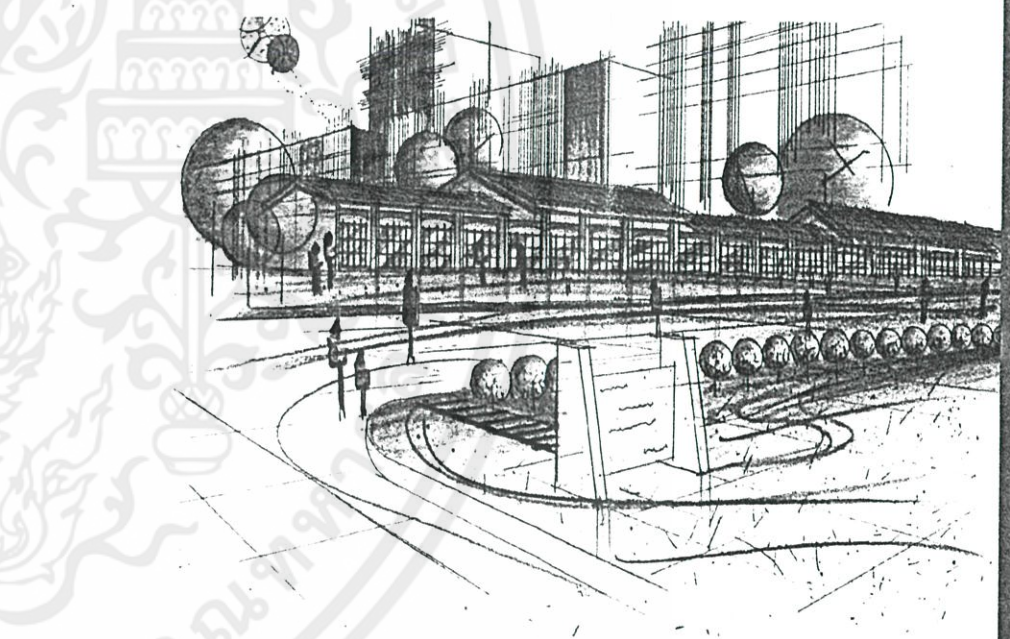
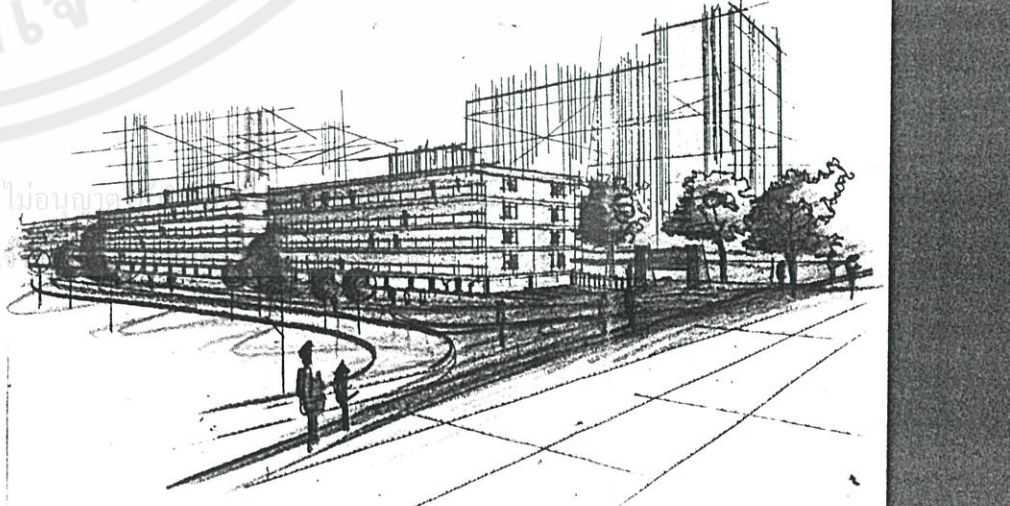
ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>1.2 สภาพบ้านเรือนในชุมชน</p> 	 <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- สภาพบ้านเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ ใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพและบริเวณอาคารอนุรักษ์ไม่มีการควบคุมและพัฒนาอาคารที่ถูกต้องทำให้อาคารเสียรูปลักษณะทางสถาปัตยกรรม</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>- แสดงถึงความเป็นชุมชนแออัดที่ใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพส่งผลให้แหล่งรวมสารเสพติด การพนันและอาชญากรรมอย่างชัดเจน</p> <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>- บรรยากาศภายในชุมชนส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- จากการศึกษาแนวคิดของทฤษฎีชุมชนเมืองที่น่าอยู่ (2544 : 1 - 4) คือการเป็นชุมชนที่มีระเบียบสะอาดสวยงาม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งลักษณะที่อยู่อาศัยขนาดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับจำนวนคนในครอบครัว ลักษณะชุมชนที่ถูกลักษณะส่งผลต่อผู้อยู่อาศัยในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>- เน้นการจัดสรรเป็นส่วนๆและการก่อสร้างอาคารนั้นให้ใช้วัสดุที่คงทนถาวร โดยใช้เทคนิคการก่อสร้างที่เหมาะสมตามยุคสมัยและการจัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับจำนวนคนในชุมชน 236 ครอบครัว ทั้งหมดนี้โดยการจัดเป็นอาคารชุดพักอาศัย 5 ชั้นเพราะกฎหมายเพื่อรักษาความปลอดภัยของสถาบันชั้นสูงและบริเวณที่สมควรรักษาเป็นพิเศษเฉพาะแห่ง</p> <p>(บริเวณพระราชวังสวนจิตรลดาบริเวณที่ 2) ได้กำหนดความสูงไม่เกิน 20ม. โดยอาคารนี้สูง 15.00 ม. แต่ละชั้นสูง 3.00ม. ชั้นล่างยกได้สูงสูงเพื่อใช้ในการสัญจรกันภายในชุมชนเพราะพื้นที่มีน้อยและใช้เป็นที่จอดรถจักรยาน-รถเข็นและรถจักรยานยนต์สำหรับคนในชุมชนโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม</p> <ul style="list-style-type: none"> -ครอบครัวขนาดเล็กจำนวน 124 ครอบครัว -ครอบครัวขนาดกลางจำนวน 24 ครอบครัว -ครอบครัวขนาดใหญ่จำนวน 88 ครอบครัว <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>- เป็นการจัดบรรยากาศชุมชนให้ดีขึ้น การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน</p>	<p>แนวทางการปรับปรุง</p> <p>อาคารแบบที่ 1</p> <p>จำนวน 124 ห้อง สำหรับครอบครัวขนาดเล็ก</p> <p>อาคารแบบที่ 2</p> <p>จำนวน 24 ห้อง สำหรับครอบครัวขนาดกลาง</p> <p>อาคารแบบที่ 3</p> <p>จำนวน 90 ห้อง สำหรับครอบครัวขนาดใหญ่</p>

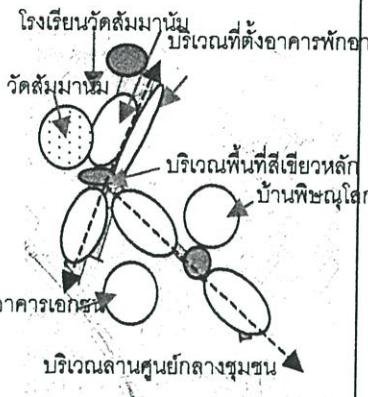
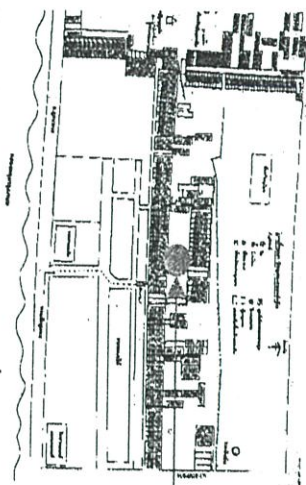

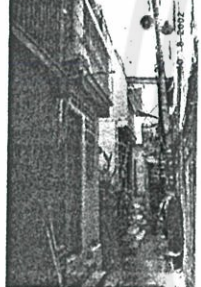
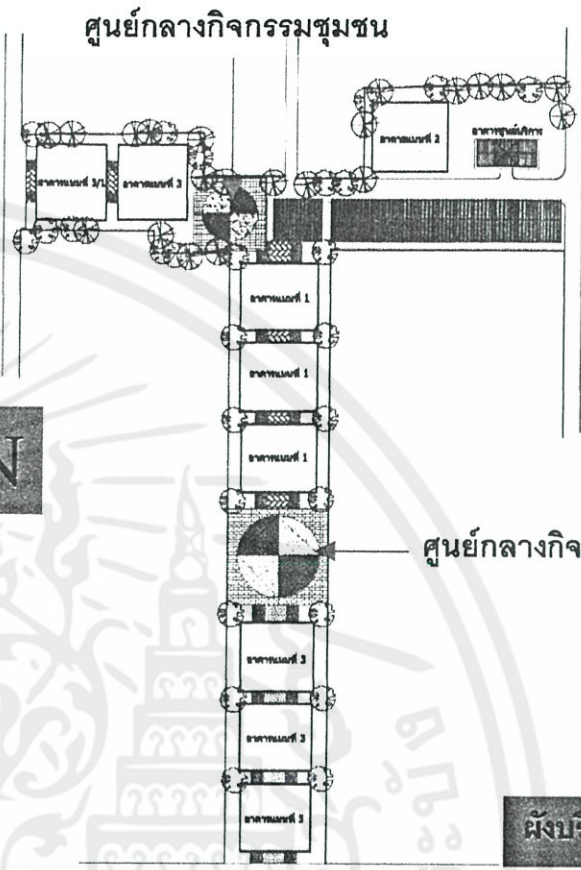
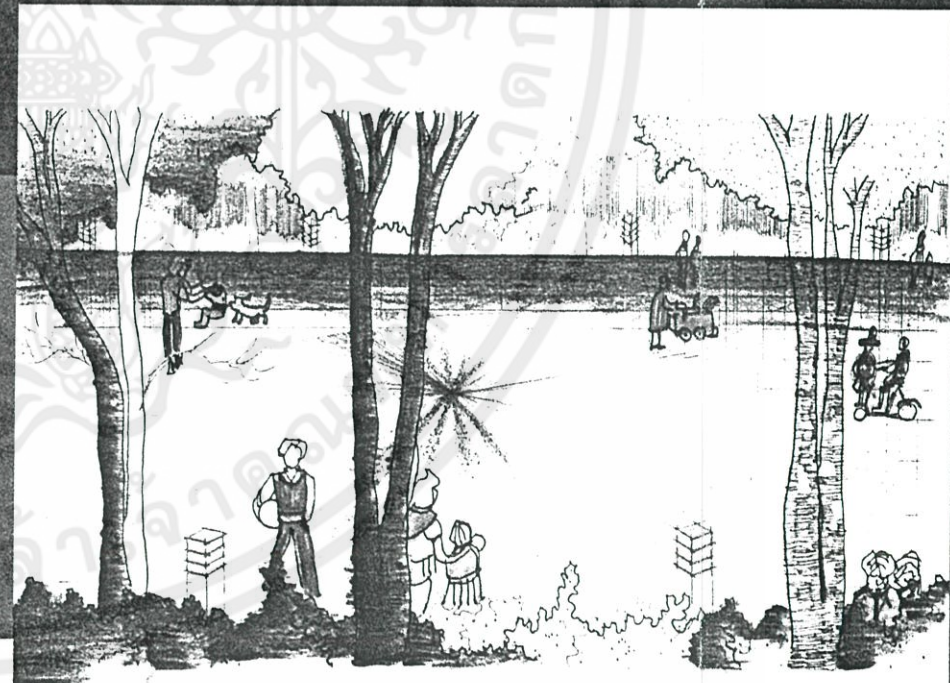
ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>1.2 สภาพบ้านเรือนในชุมชน</p> <p>โรงเรียนวัดสัมมาถนัม บริเวณที่ตั้งอาคารพักอาศัย วัดสัมมา บริเวณพื้นที่สีเขียวหลัก บ้านพิษณุโลก อาคารเอกรักษ์ บริเวณลานศูนย์กลางชุมชน แผนที่รายละเอียดตามรูปที่ 9 อาคาร 2 ชั้น อาคาร 1 ชั้น แผนที่รายละเอียดตามรูปที่ 15 - 16</p>	 <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย - สภาพบ้านเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ ใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพและบริเวณอาคารอนุรักษ์ไม่มีการควบคุมและพัฒนาอาคารที่ถูกต้องทำให้อาคารเสียรูปลักษณะทางสถาปัตยกรรม</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม - แสดงถึงความเป็นชุมชนแออัดที่ใช้วัสดุปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่มีคุณภาพส่งผลให้แหล่งรวมสารเสพติด การพนันและอาชญากรรมอย่างชัดเจน</p> <p>ด้านภูมิทัศน์ - บรรยากาศภายในชุมชนส่งผลกระทบต่อ</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย - จากการศึกษาแนวคิดของทฤษฎีชุมชนเมืองที่น่าอยู่ (2544 : 1 - 4) คือการเป็นชุมชนที่มีระเบียบสะอาดสวยงาม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งลักษณะที่อยู่อาศัย ขนาดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับจำนวนคนในครอบครัว ลักษณะชุมชนที่ถูกลักษณะส่งผลต่อผู้อยู่อาศัยในชุมชนและงานสถาปัตยกรรม</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม - เน้นการจัดสรรเป็นสวนๆและการก่อสร้างอาคารนั้นให้ใช้วัสดุที่คงทนถาวรแต่มีการอนุรักษ์อาคารอนุรักษ์ที่อยู่ในชุมชนให้มีการปรับปรุงที่ถูกต้องตามสถาปัตยกรรมในอดีตและมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับอาคารอนุรักษ์ โดยใช้เทคนิคการก่อสร้างที่เหมาะสมตามยุคสมัย</p> <p>ด้านภูมิทัศน์ - เป็นการจัดบรรยากาศชุมชนให้ดีขึ้น การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน</p>	 <p>ทัศนียภาพอาคารอนุรักษ์ 1 ชั้นหลังการปรับปรุง</p> <p>ทัศนียภาพอาคารอนุรักษ์ 2 ชั้นหลังการปรับปรุง</p>

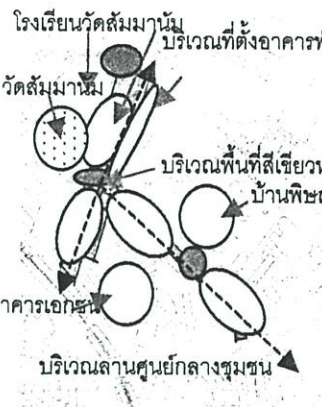
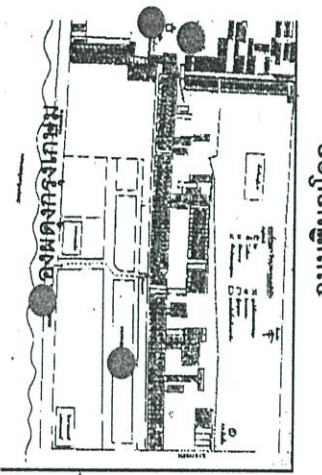

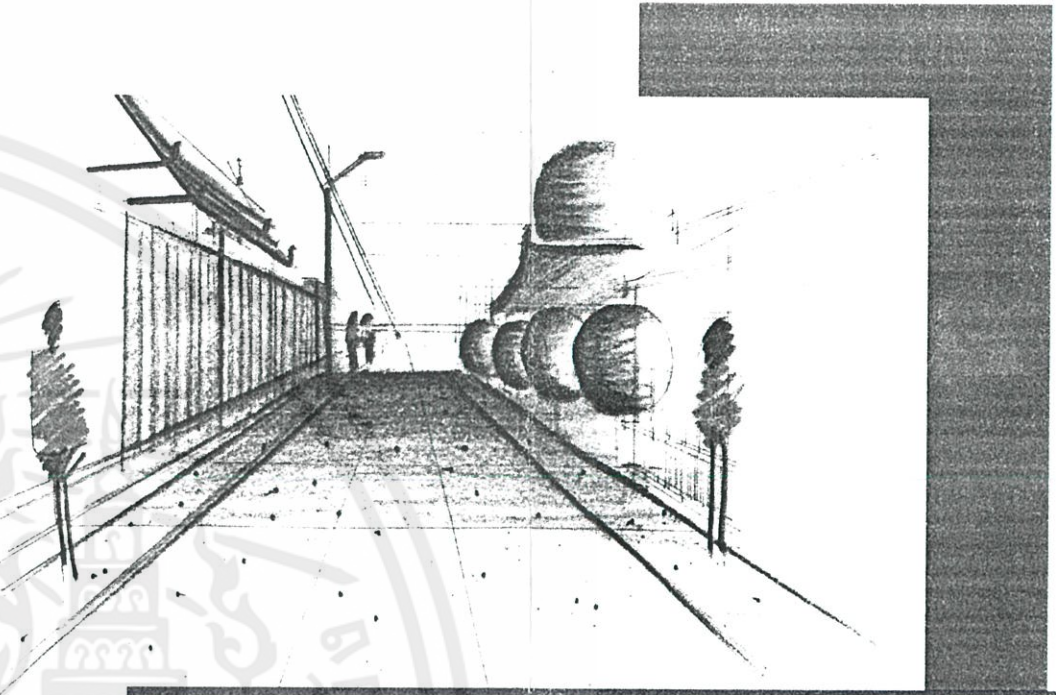
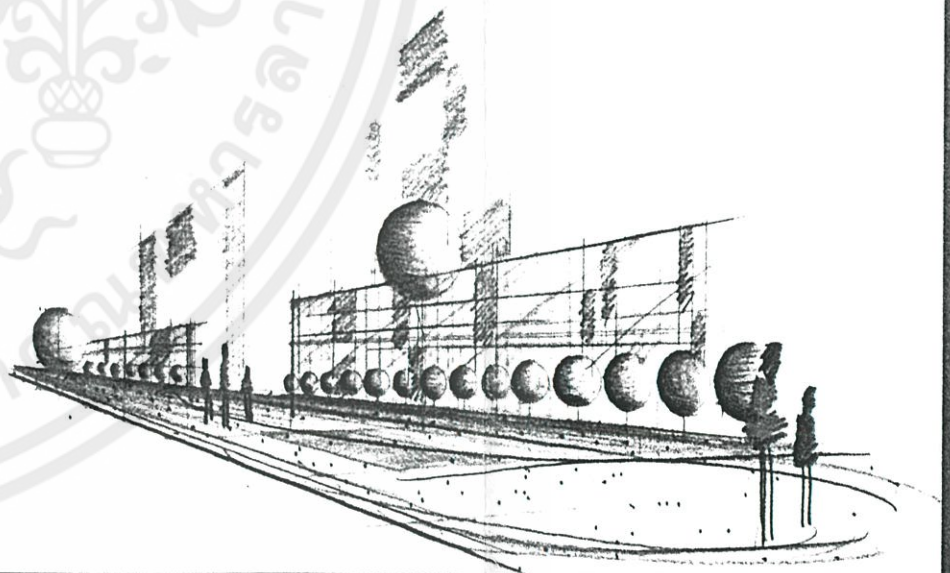
ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>2. การบริการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก - สหกรณ์ออมทรัพย์ - สถานฝึกอบรมอาชีพ - ร้านค้าต่างๆในชุมชน <p>โรงเรียนวัดสัมมาถนัม บริเวณที่ตั้งอาคารพักอาศัย</p> <p>วัดสัมมาถนัม บริเวณพื้นที่สีเขียวหลัก บ้านพิษณุโลก</p> <p>อาคารเอคชช</p> <p>บริเวณลานศูนย์กลางชุมชน</p> <p>บริเวณสถานที่ที่มีการพัฒนาอาชีพในปัจจุบัน</p> <p>บริเวณสถานที่ที่มีการพัฒนาอาชีพใหม่</p>	 <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันพื้นที่ส่วนนี้มีแต่ร้านค้าและสถานรับเลี้ยงเด็กที่ไม่มีคุณภาพ โดยมีการจัดวางพื้นที่ที่ไม่ชัดเจนและสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กที่มีขนาดเล็กไม่เหมาะสมกับจำนวนเด็กเล็กที่มาใช้บริการ <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่สามารถแสดงออกถึงความสำคัญและลักษณะเด่นของสถานที่ <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในชุมชนเพราะความไม่มีคุณภาพ 	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <ul style="list-style-type: none"> - จากการศึกษาแนวคิดของทฤษฎีชุมชนเมืองนำอยู่ (2544 : 1 - 4) คือภายในชุมชนต้องมีย่านการค้าและบริการที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของการใช้ชีวิตประจำวันทั้ง สถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก สหกรณ์ออมทรัพย์ สถานฝึกอบรมอาชีพ ศูนย์บริการชุมชนและร้านค้าต่างๆที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและงานสถาปัตยกรรม <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นรูปแบบส่วนบริการชุมชนที่ชัดเจนและนำรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์มาพัฒนาให้สามารถตอบสนองประโยชน์ใช้สอยได้อย่างเหมาะสมและถูกลักษณะที่ดี <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นรูปแบบส่วนบริการชุมชนที่ชัดเจนและเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับส่วนบริการต่างๆในชุมชนโดยให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้พื้นที่ <p>ส่วนบริการชุมชน</p> 	<p>แนวทางการปรับปรุง</p> <p>ห้องเก็บของ ห้องน้ำ ห้องเก็บของ</p> <p>4.00 4.00 6.00 4.00 4.00</p> <p>ห้องน้ำ</p> <p>4.00</p> <p>สถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก ศูนย์บริการชุมชน สถานฝึกอบรมอาชีพ</p> <p>ชั้น</p> <p>ลง</p> <p>สหกรณ์ออมทรัพย์</p> <p>แปลนชั้นที่ 1 อาคารศูนย์บริการ</p> <p>แปลนชั้นที่ 2 อาคารศูนย์บริการ</p> <p>ทัศนียภาพอาคารศูนย์บริการ</p>

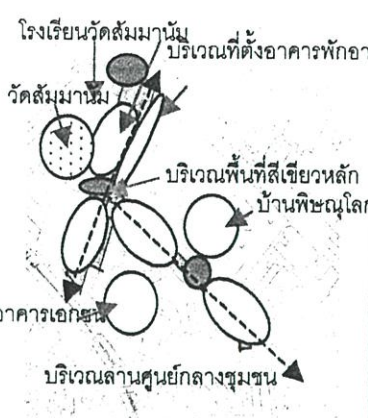

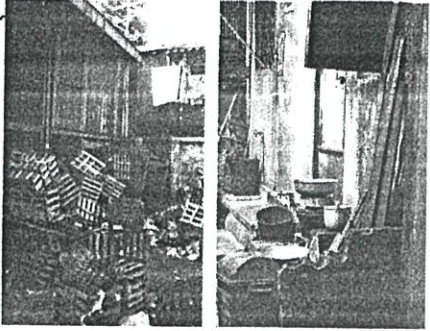
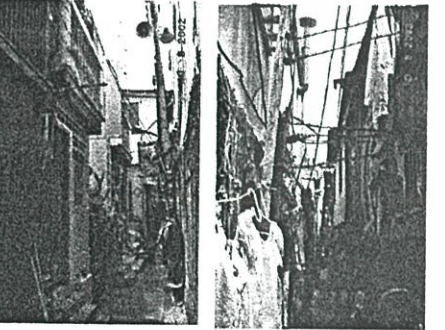
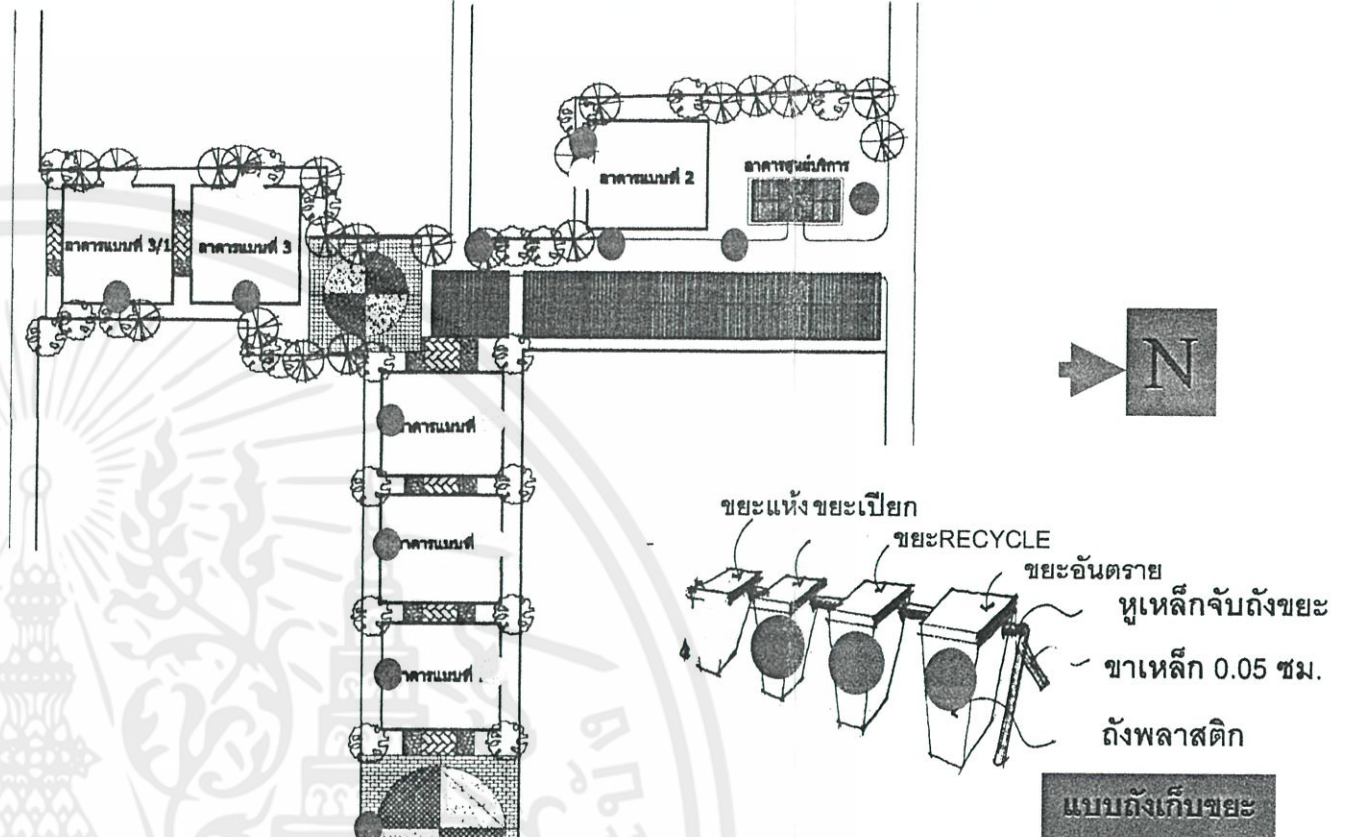
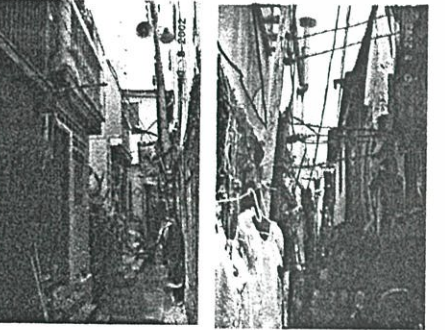

ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>3. ความสะดวกสบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทางเข้า - ออกชุมชน - สภาพทางเดินในชุมชน <p>โรงเรียนวัดสัมมาถนัม</p> <p>วัดสัมมาถนัม</p> <p>บริเวณที่ตั้งอาคารพักอาศัย</p> <p>บริเวณพื้นที่สีเขียวหลัก</p> <p>บ้านพิษณุโลก</p> <p>อาคารเอกชน</p> <p>บริเวณลานศูนย์กลางชุมชน</p> <p>แผนที่รายละเอียดรูปที่ 1 - 3</p> <p>แผนที่รายละเอียดรูปที่ 5 - 6</p> <p>แผนที่รายละเอียดรูปที่ 7 - 8</p>		<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- จากการศึกษาแนวคิดของทฤษฎีชุมชนเมืองที่น่าอยู่. (2544 : 1 - 4) ความสะดวกสบายคือการเป็นชุมชนที่มีความคล่องตัวในการเดินทางมีระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอก รวมถึงลักษณะการเข้าถึงชุมชน ทางเดินในชุมชน ทางเข้า - ออกชุมชน มีการจัดระบบที่ดีส่งผลต่อชีวิตและงานสถาปัตยกรรม</p> <p>- ลักษณะทางเข้า - ออกชุมชนที่ดีควรมีบ้านบอกชุมชนที่ชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ต่อชุมชนจึงมีการพัฒนาป้ายชุมชนที่แข็งแรงคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศป้ายชุมชนจึงมีโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กมีขนาดใหญ่เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่ดีแก่ชุมชน</p> <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>-- เป็นรูปแบบป้ายชุมชนที่ชัดเจนและเป็นการสร้างเอกลักษณ์และบรรยากาศที่ดีให้กับชุมชนรวมถึงการขยายพื้นที่ทางเดินชุมชนตามแบบทางสถาปัตยกรรมที่ได้มีการพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน</p> <p>ทางเข้า - ออกชุมชนด้านถนนหลานหลวง</p> <p>หมายเหตุ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ป้ายชื่อชุมชน ● ป้ายข่าวสารชุมชน 	<p>แนวทางการปรับปรุง</p> <p>คสล. กรุหินทราย</p> <p>คสล. ชัดมัน</p> <p>ตัวหนังสือแอสตันเลส</p> <p>กระเบื้องลอนคู่สีขาว</p> <p>ไม้ระแนงทาสีโอ๊ค</p> <p>เสาไม้เนื้อแข็ง 4" x 4"</p> <p>ก่ออิฐฉาบปูนก่อ</p> <p>แบบป้ายข่าวสารชุมชน</p>

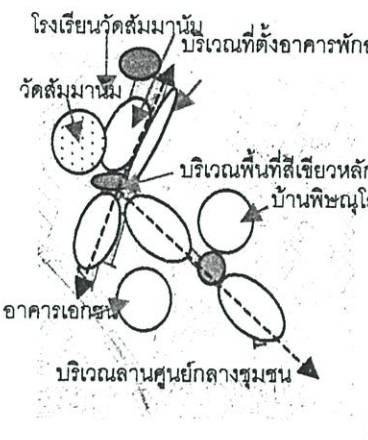

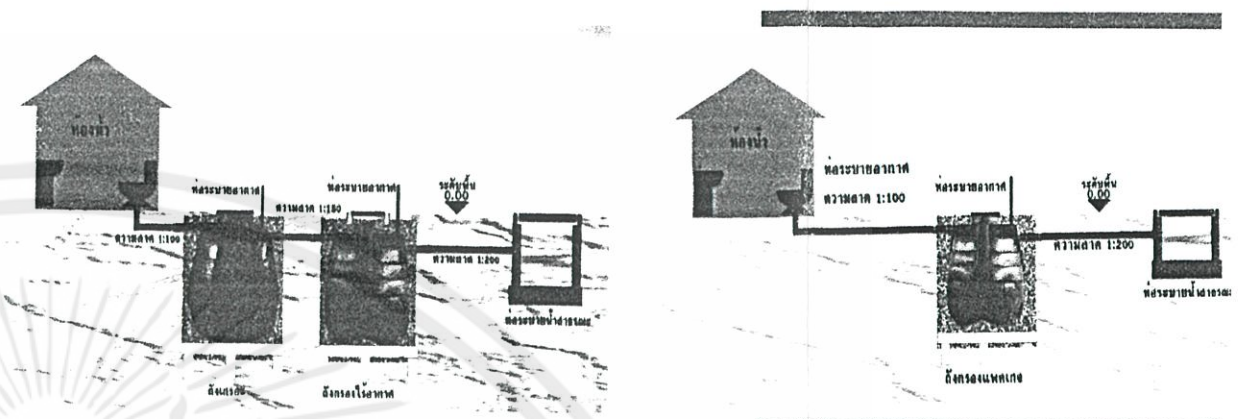

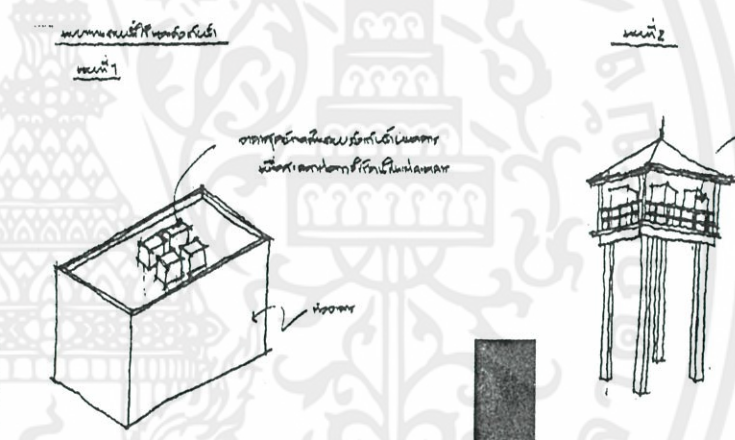
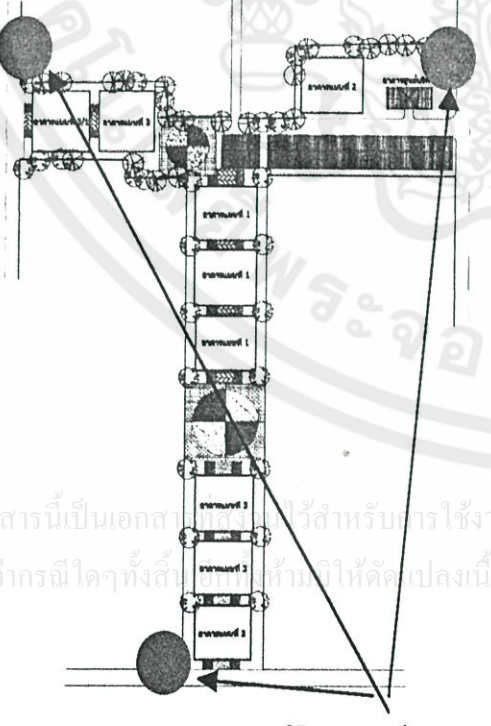
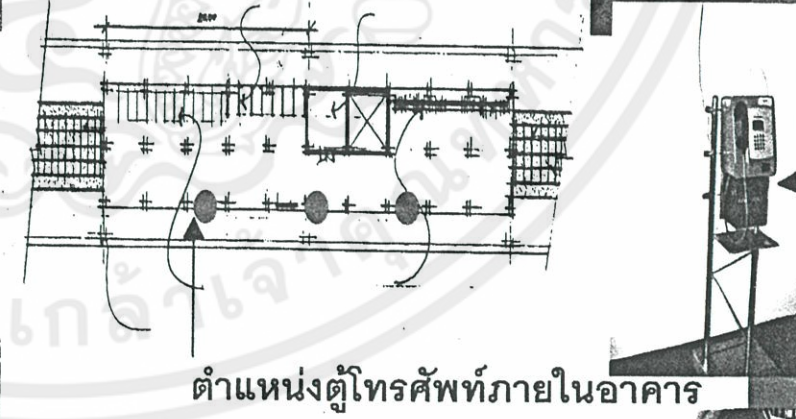
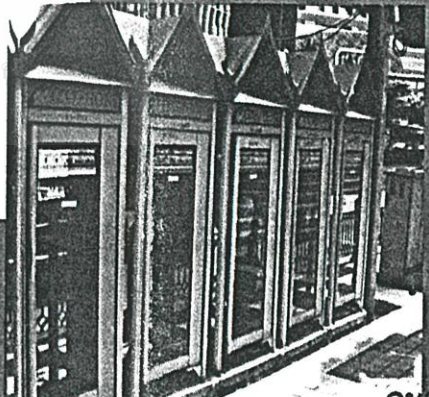
ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>3. ความสะดวกสบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทางเข้า - ออกชุมชน - สภาพทางเดินในชุมชน <p>ถนนหลานหลวง</p>	 <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- ปัจจุบันบริเวณทางเข้า - ออกชุมชนมีทางเข้า - ออกชุมชนที่ไม่ชัดเจนและไม่มีป้ายบอกชุมชน บริเวณทางเดินภายในชุมชนมีการวางสิ่งของขวางทางเดินตลอดทางทำให้ทางเดินคับแคบไม่สะดวกและสภาพทางเดินที่ทรุดโทรมทั้งทางคอนกรีตและทางเดินไม้</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>- ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและสภาพทางเดินที่ชำรุดทรุดโทรมไม่มีการแก้ไข</p> <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>- ไม่มีเอกลักษณ์ของชุมชน</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- จากการศึกษาแนวคิดของทฤษฎีชุมชนเมืองที่น่าอยู่. (2544 : 1 - 4) ความสะดวกสบายคือการเป็นชุมชนที่มีความคล่องตัวในการเดินทางมีระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอก รวมถึงลักษณะการเข้าถึงชุมชน ทางเดินในชุมชน ทางเข้า - ออกชุมชน มีการจัดระบบที่ดีส่งผลต่อชีวิตและงานสถาปัตยกรรม</p> <p>- ลักษณะทาง - ออกชุมชนและทางเดินควรออกแบบเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดกับการสัญจรภายในชุมชน โดยการออกแบบอาคารยกได้สูงเพื่อใช้พื้นที่ใต้อาคารเป็นทางสัญจรและเป็นที่พักรถจักรยาน - รถเข็น - รถจักรยานยนต์เพื่อให้การสัญจรภายในชุมชนคล่องตัวมากที่สุดและมีขนาดทางเดินและทางเข้า - ออกชุมชนที่เหมาะสม มีการวางระบบการวางแนวบ้านเรือนและมีการกำหนดใช้ที่ดินไว้ล่วงหน้าเพื่อความสะดวกสบายกับชีวิตประจำวัน และ</p> <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>- เป็นรูปแบบทางเข้า - ออกและทางเดินชุมชนที่ชัดเจนและเป็นการสร้างเอกลักษณ์และบรรยากาศที่ดีให้กับชุมชนรวมถึงการขยายพื้นที่ทางเดินชุมชนตามแบบทางสถาปัตยกรรมที่ได้มีการพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน</p>	 <p>ทัศนียภาพทางเข้า - ออกชุมชนหลัก(ถนนหลานหลวง)</p> <p>ที่จอดรถเข็นที่พักขยะ ที่จอดรถจักรยานยนต์ ที่จอดรถจักรยาน</p> <p>ชั้น ลง</p> <p>เส้นทางการสัญจรในชุมชน</p> <p>ช่องลิฟท์+บันได คสล. ชั้นยานโรยกรวด ทรายสูงเมคในค ที่ที่ชุมชนอาคาร ที่จุดชุมชนมอเตอร์ไซค์ ที่จุดรถเข็น ที่จุดรถจักรยาน ราวจับสำหรับผู้สูงอายุ</p> <p>ทางลาดสำหรับทางสัญจรชุมชน</p> <p>ตัวอย่างที่ลิ้อครรถจักรยาน - รถจักรยานยนต์และรถเข็น</p>

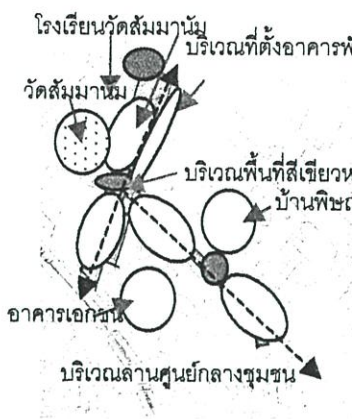
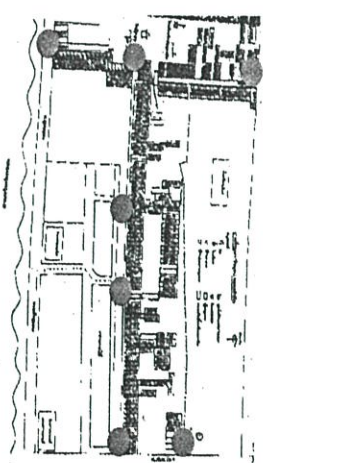

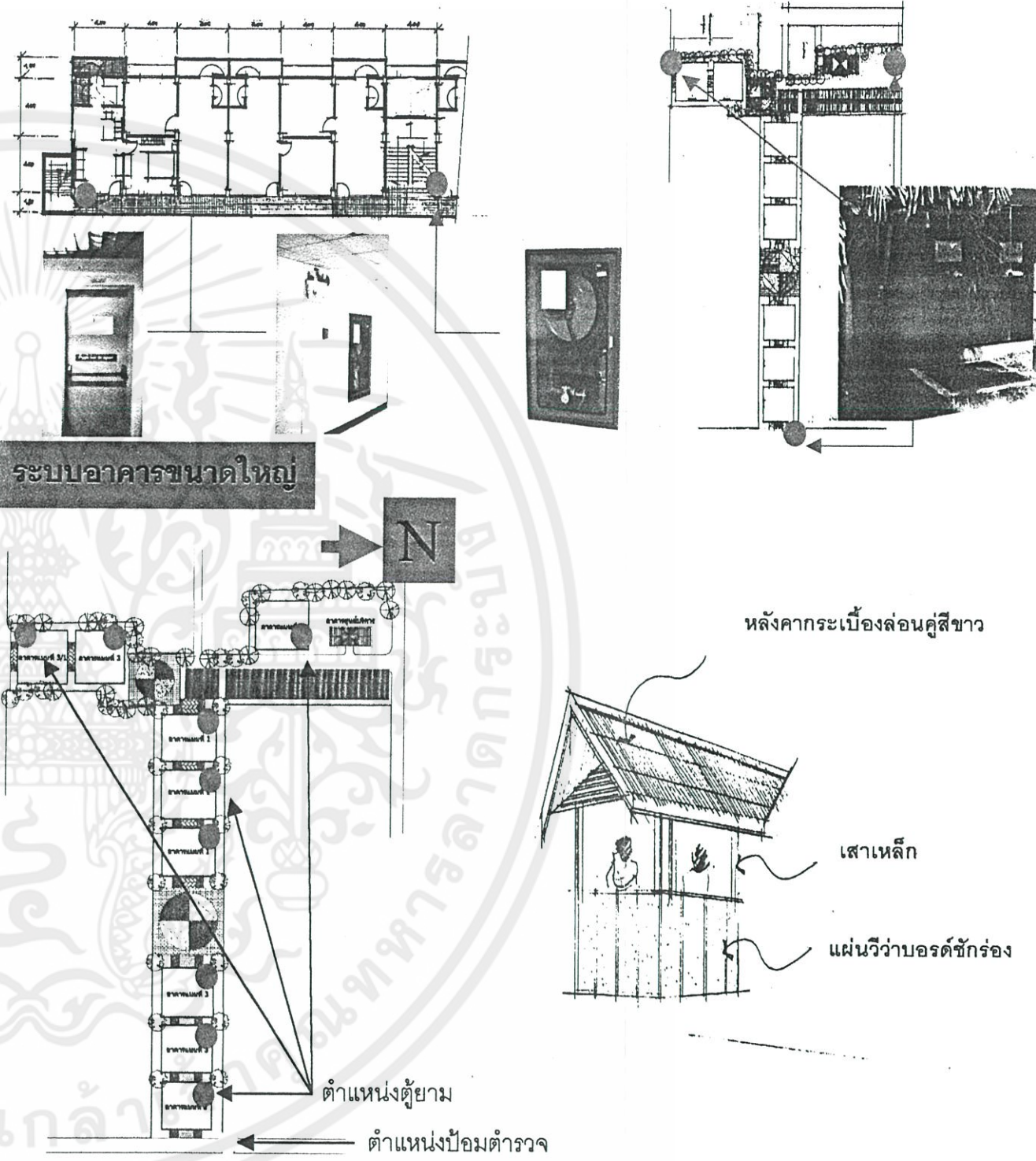
ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>3. ความสะอาดสบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทางเข้า - ออกชุมชน - สภาพทางเดินในชุมชน <p>แผนที่รายละเอียดรูปที่ 1</p> <p>แผนที่รายละเอียดรูปที่ 3 - 4</p> 	 <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันบริเวณทางเข้า - ออกชุมชนทางด้านถนนพิษณุโลกเป็นทางเข้า - ออกที่สะดวกมีถนน 4 เมตรที่รถยนต์สามารถเข้าไปได้แต่ไม่มีการพัฒนามีแต่การไปปลูกเพิงบริเวณริมถนนและการนำสิ่งของมากองบริเวณริมถนนทำให้ถนนแคบลง และด้านในก็ปลูกบ้าน <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและสภาพทางเดินที่ซ้ำรุดทุดโทรมไม่มีการแก้ไข <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีเอกลักษณ์ของชุมชน <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันบริเวณทางเข้า - ออกชุมชนทางด้านถนนลูกหลวงเป็นทางเข้า - ออกที่ไม่สะดวกอยู่ติดมีถนนลูกหลวงขนาด 8 เมตรที่รถยนต์สามารถสัญจรผ่านได้แต่ไม่มีการพัฒนามีแต่การไปปลูกเพิงบริเวณทางเข้า - ออกและการนำสิ่งของมากองบริเวณทางเดินชุมชนทำให้ทางเดินแคบลงและบริเวณทางเดินชุมชนก็มีการพัฒนาอาชีพเพื่อส่งเสริมรายได้แก่คนในชุมชนเพราะไม่มีพื้นที่ในการพัฒนาอาชีพ <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและสภาพทางเดินที่ซ้ำรุดทุดโทรมไม่มีการแก้ไข <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีเอกลักษณ์ของชุมชน 	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <ul style="list-style-type: none"> - จากการศึกษาแนวคิดของทฤษฎีชุมชนเมืองที่น่าอยู่. (2544 : 1 - 4) ความสะอาดสบายคือการเป็นชุมชนที่มีความคล่องตัวในการเดินทางมีระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอก รวมถึงลักษณะการเข้าถึงชุมชน ทางเดินในชุมชนทางเข้า - ออกชุมชน มีการจัดระบบที่ดีส่งผลต่อชีวิตและงานสถาปัตยกรรม - ลักษณะทางเข้า - ออกชุมชนด้านถนนพิษณุโลกเป็นทางเข้า - ออกที่สะดวกรถยนต์สามารถสัญจรได้แต่การจอดรถในชุมชนได้มีการแก้ไขโดยการให้ไปจอดรถที่จอดรถของบริเวณวัดเพราะมีทางเดินที่สามารถเชื่อมถึงกันได้โดยมีระยะสั้นแต่ต้องมีการควบคุมทางเข้า - ออกอย่างชัดเจนเพื่อความปลอดภัยของทรัพย์สินไม่มีการควบคุมการใช้พื้นที่ของคนในชุมชนและทางเข้า - ออกทางนี้เป็นทางรองจากถนนหลานหลวงและควรมีป้ายชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมีเส้นทางเข้า - ออกชุมชนที่ชัดเจน มีขนาดทางเดินและทางเข้า - ออกชุมชนที่เหมาะสม มีการวางระบบการวางแนวบ้านเรือนและมีการกำหนดใช้ที่ดินไว้ล่วงหน้าเพื่อความสะอาดสบายกับชีวิตประจำวันและ <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นรูปแบบทางเข้า - ออกชุมชนที่ชัดเจนและเป็นการสร้างเอกลักษณ์และบรรยากาศที่ดีให้กับชุมชนรวมถึงการขยายพื้นที่ทางเดินชุมชนตามแบบทางสถาปัตยกรรมที่ได้มีการพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมกันและมีรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมกับอาคารอนุรักษ์ 	<p>แนวทางการปรับปรุง</p>

ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>4. สิ่งแวดล้อม</p> <ul style="list-style-type: none"> - สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนวัดญวน - สิ่งแวดล้อมภายใน 	 	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>-จากการศึกษาแนวคิดของทฤษฎีองค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่คือ เป็นชุมชนที่มีการวางแผน จัดการให้มีพื้นที่สีเขียวให้กระจายอยู่อย่างเหมาะสมรวมถึงแบ่งแยกกลุ่มกิจกรรมทั้งส่วนพักอาศัย พื้นที่สีเขียว อาคารทางศาสนาและอาคารทางราชการอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>-นำรูปแบบที่ใช้จากการวิเคราะห์มาพัฒนาให้สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้อย่างเหมาะสมโดยการวางแผนตัวอาคารที่เหมาะสมและถูกพรบ.เพื่อจะได้มีพื้นที่ว่างสำหรับเป็นพื้นที่ว่างของชุมชนและสามารถนำไปใช้เพื่อพักผ่อนและเป็นลานกิจกรรมของชุมชนได้อย่างเหมาะสม</p> <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>-เป็นการจัดสรรบรรยากาศให้ส่งเสริมความสวยงามภายในชุมชนและเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน</p>	<p>ศูนย์กลางกิจกรรมชุมชน</p> <p>ศูนย์กลางกิจกรรมชุมชน</p> <p>ผังบริเวณชุมชนวัดญวน-คลองลำปึก</p> <p>ทัศนียภาพบริเวณลานกิจกรรมชุมชน</p>
<p>สภาพพื้นที่ชุมชนที่ยังไม่ปรับปรุง</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>-ไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพราะคนในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญ ไม่มีระเบียบแบบแผน ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม กลิ่นเหม็น แสงสว่างไม่เพียงพอ ไม่มีพื้นที่สีเขียวและไม่มีพื้นที่ว่างภายในชุมชน</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>-ไม่มีสิ่งใดที่แสดงถึงความสำคัญในชุมชนเลย ส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง ทำให้บรรยากาศสภาพแวดล้อมชุมชนเสียไป</p> <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <p>-ส่งผลให้บรรยากาศโดยรอบชุมชนเสียไป</p>	<p>เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า การพาณิชย์ใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้</p>	<p>เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า การพาณิชย์ใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้</p>

ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>4. สิ่งแวดล้อม</p> <ul style="list-style-type: none"> - สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนวัดญวน - สิ่งแวดล้อมภายนอก <p>ถนนพิษณุโลก</p> <p>ถนนหลานหลวง</p> <p>แผนที่รายละเอียดรูปที่ 1 - 4</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพราะคนในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญ ไม่มีระเบียบแบบแผน ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม กลิ่นเหม็น แสงสว่างไม่เพียงพอ ไม่มีพื้นที่สีเขียวและไม่มีพื้นที่ว่างภายในชุมชน <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีสิ่งใดแสดงถึงความสำคัญในชุมชนเลย ส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง ทำให้บรรยากาศสภาพแวดล้อมชุมชนเสียไป <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งผลให้บรรยากาศโดยรอบชุมชนเสียไป 	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <ul style="list-style-type: none"> - จากการศึกษาแนวคิดของทฤษฎีองค์ประกอบชุมชนเมืองที่น่าอยู่คือ เป็นชุมชนที่มีการวางแผน จัดการให้มีพื้นที่สีเขียวให้กระจายอยู่อย่างเหมาะสมรวมถึงแบ่งแยกกลุ่มกิจกรรมทั้งส่วนพักอาศัย พื้นที่สีเขียว อาคารทางศาสนาและอาคารทางราชการอย่างมีประสิทธิภาพ <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - นำรูปแบบที่ใช้จากการวิเคราะห์มาพัฒนาให้สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้อย่างเหมาะสมกับชุมชน <p>ด้านภูมิทัศน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นการจัดสรรบรรยากาศให้ส่งเสริมความสวยงามภายในชุมชนและภายนอกชุมชน 	<p>แนวทางการศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณภายนอกชุมชนที่มีผลต่อการออกแบบชุมชนวัดญวน</p> <p>ทัศนียภาพทางเดินข้างวัด(ช.พิษณุโลก-3)</p> <p>ทัศนียภาพทางเดินหน้าโรงเรียน(ช.พิษณุโลก-3)</p>

ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>5. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ</p> <p>5.1 ระบบกำจัดขยะ</p> <p>โรงเรียนวัดสัมมาถนัม บริเวณที่ตั้งอาคารพักอาศัย วัดสัมมาถนัม บริเวณพื้นที่สีเขียวหลัก บ้านพิษณุโลก อาคารเอกรักษ์ บริเวณลานศูนย์กลางชุมชน</p> <p>ตำแหน่งที่พักขยะแต่ละอาคาร</p> <ul style="list-style-type: none"> ตำแหน่งขยะชุมชน ตำแหน่งที่พักขยะแต่ละอาคาร 	 <p>ประโยชน์ใช้สอย -ใช้ถังพลาสติก เชิง กะบะไม้ และการทิ้งไม่เป็นที่ ทำให้เกิดความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมและการทิ้งไม่เป็นที่เส้นทางของคนในชุมชน</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม -ยังไม่มีรูปแบบที่เข้ากับสภาพพื้นที่</p> 	<p>ประโยชน์ใช้สอย -การจัดเก็บขยะ ใช้วิธีการวางถังขยะตามจุดและความสำคัญตามประโยชน์ใช้สอย ภายในชุมชนแล้วนำมารวบรวมไว้ที่ห้องรวมขยะโดยแยกขยะเปียก, ขยะแห้ง, ขยะ RECYCLE และขยะมีพิษ แล้วทางกรุงเทพมหานครเข้ามาจัดเก็บขยะโดยถังขยะส่วนใหญ่จะมีล้อเพื่อสะดวกต่อการขนย้ายขยะออกสู่ชุมชนโดยง่าย</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม -นำรูปแบบที่ใช้จากการวิเคราะห์ที่มาพัฒนาให้สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้อย่างเหมาะสมกับชุมชน</p> <p>ด้านภูมิทัศน์ -เป็นการจัดสรรบรรยากาศให้ส่งเสริมความสวยงามภายในชุมชน</p>	<p>แนวทางการปรับปรุง</p> <p>อาคารแบบที่ 3/1, อาคารแบบที่ 3, อาคารแบบที่ 2, อาคารชุมชนบริการ</p> <p>ขยะแห้งขยะเปียก, ขยะ RECYCLE, ขยะอันตราย, หูเหล็กจับถังขยะ, ขาเหล็ก 0.05 ซม. ถังพลาสติก, แบบถังเก็บขยะ</p>
<p>5.2. ระบบไฟฟ้าส่องสว่าง</p>	 <p>ประโยชน์ใช้สอย -ระบบไฟฟ้าในปัจจุบันใช้หลอดฟลูออเรสเซนต์และหลอดไส้ไม่มีการจัดระบบสายไฟฟ้าเลยอาจเกิดอันตรายได้</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม -ยังไม่มีรูปแบบที่เข้ากับสภาพพื้นที่</p>	<p>ประโยชน์ใช้สอย -ระบบไฟฟ้าชุมชนโดยใช้ระบบร้อยท่อฝังดินและร้อยท่อเดินตามกำแพง-ตามเสาและคานาไปตามจุดต่างๆของอาคารและส่วนต่างๆของชุมชน</p> <p>- ระบบแสงสว่างใช้หลอดฟลูออเรสเซนต์ชนิดประหยัดไฟว่างทุกกระยะ 8 ม. และมีระบบไฟฟ้าฉุกเฉิน</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม -นำรูปแบบที่ใช้จากการวิเคราะห์ที่มาพัฒนาให้สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้อย่างเหมาะสมกับชุมชน</p> <p>ด้านภูมิทัศน์ -เป็นการจัดสรรบรรยากาศให้ส่งเสริมความสวยงามภายในชุมชน</p>	<p>แนวทางการปรับปรุง</p> <p>รื้อกำหนดตำแหน่งระบบกำจัดขยะ</p> <p>← ระบบไฟฟ้าเดินใต้ดินและระบบเดินท่อตามกำแพง</p> <p>← ระบบไฟฟ้าฉุกเฉิน</p> <p>← ระบบไฟฟ้าเดินท่อตามคานาและเสา</p>

ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>5. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ</p> <p>5.3 ระบบบำบัดน้ำเสีย</p> 	 <p>ประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- ส่วนมากมีห้องน้ำที่ไม่ได้มาตรฐานและระบบบำบัดยังเป็นบ่อเกรอะ - บ่อซึม</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>- ยังไม่มีรูปแบบที่เข้ากับสภาพพื้นที่</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- ควรใช้บำบัดสำเร็จรูป เนื่องจากพื้นที่ชุมชนใกล้แม่น้ำลำคลองจึงยากในการใช้ระบบบ่อเกรอะ-บ่อซึมโดยน้ำเสียของแต่ละอาคารจะไหลตามท่อโดยธรรมชาติ(Gravity Flow)และไหลรวมกันเข้าสู่ชุดบำบัดน้ำเสียสำเร็จรูปชนิดเกรอะกรองไร้อากาศ ขนาดบ่อบำบัดขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำเสียในอากาศนั้นๆวางตั้งอยู่ใต้ดิน</p>	 <p>ระบบอาคารขนาดใหญ่</p> <p>ระบบอาคารขนาดเล็ก</p>
<p>5.4 ระบบน้ำใช้ถึงเก็บน้ำ</p> 	<p>ประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- ส่วนมากระบบประปาชุมชนมีการเดินระบบที่ไม่เป็นระเบียบและไม่ได้มาตรฐาน</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>- ยังไม่มีรูปแบบที่เข้ากับสภาพพื้นที่</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- ใช้น้ำอุปโภคจากระบบสูบน้ำการประปานครหลวงขึ้นสู่ถังเก็บน้ำ บนอาคารชุดพักอาศัยและถังเก็บน้ำทรงสูง</p>	 <p>ระบบโทรศัพท์ที่ใต้อาคาร</p>
<p>5.5 ระบบโทรศัพท์</p>	<p>ประโยชน์ใช้สอย</p> <p>- ส่วนมากระบบโทรศัพท์ในชุมชนนั้นมีน้อยและระบบโทรศัพท์ภายนอกชุมชนนั้นก็ไม่มีเพียงพอสำหรับคนในชุมชนและคนภายนอกชุมชน</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>- ยังไม่มีรูปแบบที่เข้ากับสภาพพื้นที่</p>	 <p>ตำแหน่งตู้โทรศัพท์ภายนอกชุมชน</p>	 <p>ตำแหน่งตู้โทรศัพท์ภายในอาคาร</p>

ประเภท	สภาพปัจจุบัน	แนวความคิดในการออกแบบ	แนวทางการปรับปรุง
<p>5. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ</p> <p>5.6 ระบบดับเพลิง</p> <p>โรงเรียนวัดสัมมาถนอม บริเวณที่ตั้งอาคารพักอาศัย วัดสัมมาถนอม บริเวณพื้นที่สีเขียวหลัก บ้านพิษณุโลก อาคารเอกชน บริเวณลานศูนย์กลางชุมชน</p> <p>5.7 ระบบรักษาความปลอดภัย</p> <p>หมายเหตุ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ตำแหน่งทางเข้า - ออก ชุมชนที่ไม่ระบบรักษาความปลอดภัย 	 <p>ประโยชน์ใช้สอย</p> <p>-ส่วนมากมีระบบดับเพลิงแบบแห้งแต่มีสภาพเก่าไม่มีการบำรุงรักษาเพราะไม่มีงบประมาณในการบำรุงรักษา</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>-ยังไม่มีรูปแบบที่เข้ากับสภาพพื้นที่</p> <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>-ไม่มีการจัดการด้านระบบรักษาความปลอดภัยในชุมชน เพราะคนในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญ ไม่มีระเบียบแบบแผน ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งเสพติด - อาชญากรรม และการพนัน</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>-ยังไม่มีรูปแบบที่เข้ากับสภาพพื้นที่</p>	<p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>-ควรใช้ระบบดับเพลิงที่มีคุณภาพเพราะชุมชนมีขนาดเล็กไม่สามารถให้รถดับเพลิงเข้าไปในชุมชนได้จึงต้องมีการออกแบบเพื่อเอื้อต่อการป้องกันภัยที่ดี</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>-นำรูปแบบที่ใช้จากกรณีศึกษาพัฒนาให้สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้อย่างเหมาะสมกับชุมชน</p> <p>ด้านประโยชน์ใช้สอย</p> <p>-เสนอรูปแบบเพื่อเป็นการกำหนดตำแหน่งที่ควรมีการรักษาความปลอดภัยและมีตำแหน่งที่เป็นจุดตรวจของตำรวจและมีการเดินตรวจตราบนอาคารพักอาศัยทุก 1 ชั่วโมงเพื่อเป็นการบริหารจัดการปัญหาด้านสิ่งเสพติด - อาชญากรรมและการพนัน</p> <p>ด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม</p> <p>-นำรูปแบบที่ใช้จากกรณีศึกษาพัฒนาให้สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้อย่างเหมาะสมกับชุมชน</p>	 <p>ระบบอาคารขนาดใหญ่</p> <p>ตำแหน่งดูยาม</p> <p>ตำแหน่งป้อมตำรวจ</p> <p>หลังคากระเบื้องลอนคู่สีขาว</p> <p>เสาเหล็ก</p> <p>แผ่นฉนวนกันความร้อน</p> <p>หมายเหตุ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ตำแหน่งดูยาม ● ตำแหน่งป้อมตำรวจ

5.6 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

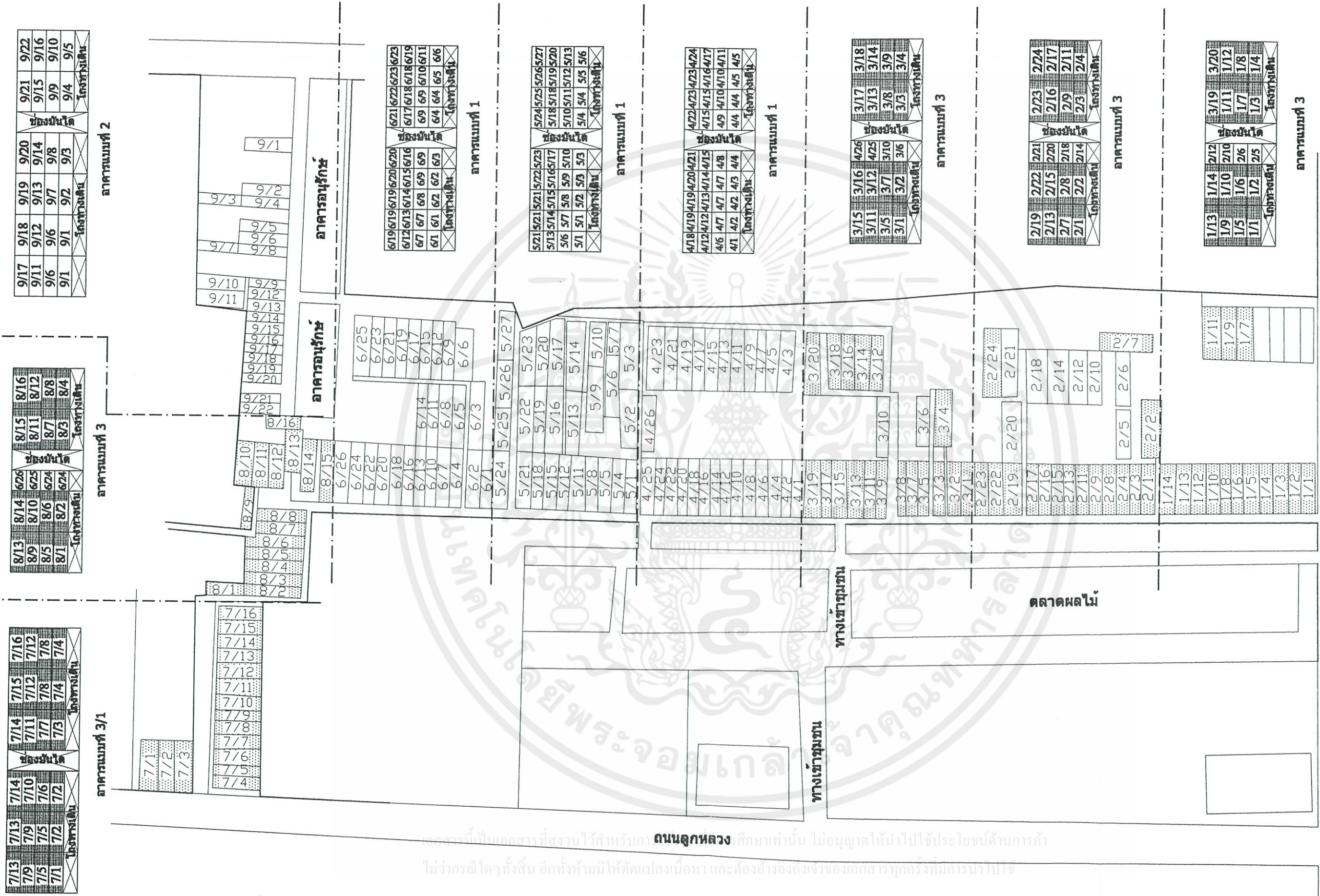
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ศึกษาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนวัดญวนเพื่อเสนอแนะในการ กำหนดรูปแบบการจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาค "กรณีศึกษาชุมชนวัดญวน" โดย เนื้อหาทั้งหมดได้สอดแทรกเนื้อหาทางด้านพฤติกรรม เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ของชุมชนวัดญวน

5.6.1 ให้พิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชน

5.6.2 ให้พิจารณาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.1 แผนผังการจัดวางที่อยู่อาศัยบนอาคารของชุมชนวิคตวน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการ **ถนนลูกหลวง** ศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9/17	9/18	9/19	9/20	9/21	9/22
9/11	9/12	9/13	9/14	9/15	9/16
9/6	9/6	9/7	9/8	9/9	9/10
9/1	9/1	9/2	9/3	9/4	9/5
โครงการเดิน					โครงการเดิน

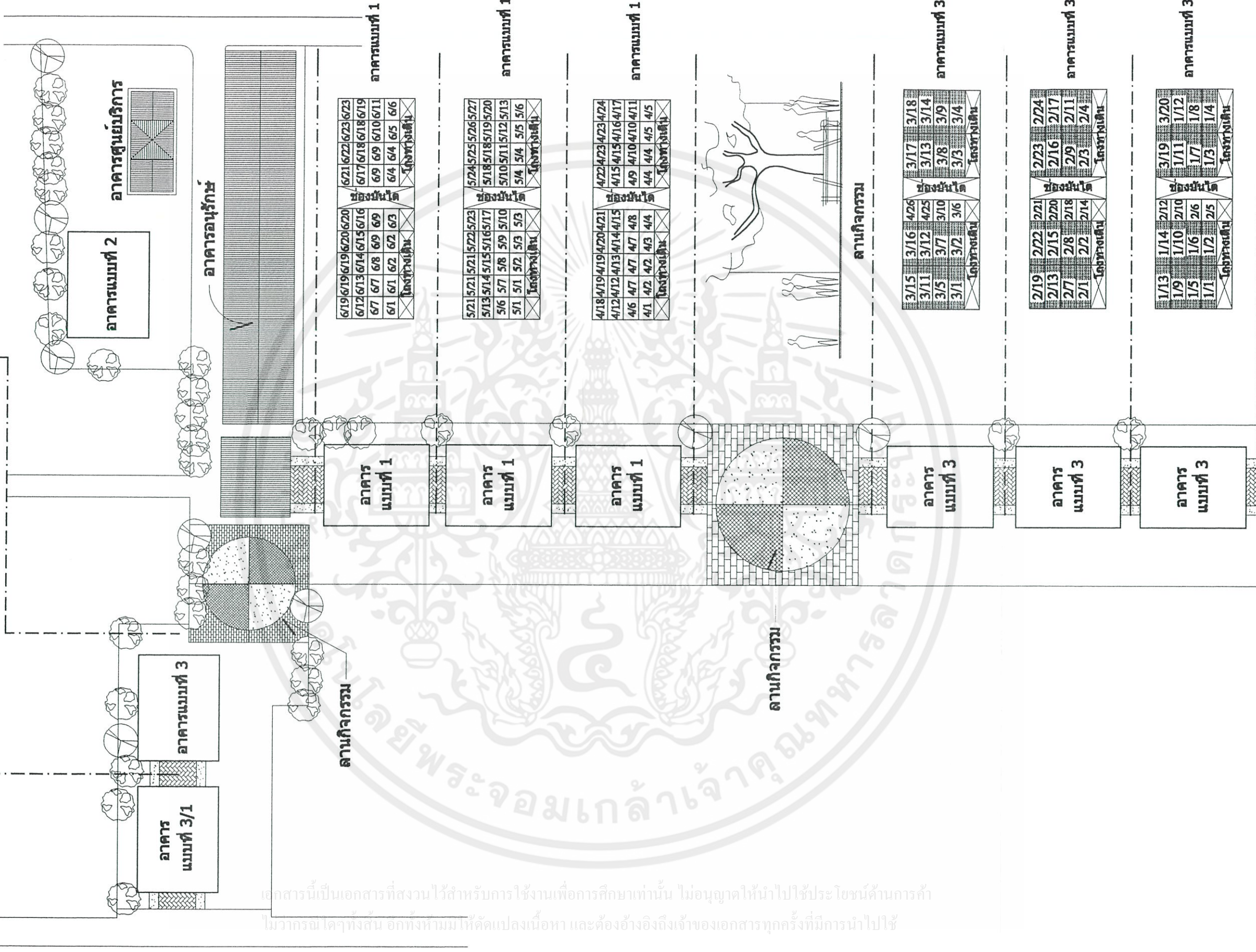
8/13	8/14	8/15	8/16
8/9	8/10	8/11	8/12
8/5	8/6	8/7	8/8
8/1	8/2	8/3	8/4
โครงการเดิน			โครงการเดิน

7/13	7/14	7/15	7/16
7/9	7/10	7/11	7/12
7/5	7/6	7/7	7/8
7/1	7/2	7/3	7/4
โครงการเดิน			โครงการเดิน

อาคารแบบที่ 2

อาคารแบบที่ 3

อาคารแบบที่ 3/1

6/19	6/19	6/20	6/20	6/21	6/22	6/23	6/23
6/12	6/13	6/14	6/15	6/16	6/17	6/18	6/18
6/7	6/7	6/8	6/9	6/9	6/9	6/10	6/11
6/1	6/1	6/2	6/2	6/3	6/4	6/4	6/6
โครงการเดิน							โครงการเดิน

5/21	5/21	5/21	5/22	5/23	5/24	5/25	5/26	5/27
5/13	5/14	5/15	5/16	5/17	5/18	5/18	5/19	5/20
5/6	5/7	5/8	5/9	5/10	5/10	5/11	5/12	5/13
5/1	5/1	5/2	5/3	5/3	5/4	5/4	5/5	5/6
โครงการเดิน							โครงการเดิน	โครงการเดิน

4/18	4/19	4/19	4/20	4/21	4/22	4/23	4/24
4/12	4/12	4/13	4/14	4/15	4/15	4/16	4/17
4/6	4/7	4/7	4/7	4/8	4/9	4/10	4/11
4/1	4/2	4/2	4/3	4/4	4/4	4/4	4/5
โครงการเดิน							โครงการเดิน

3/15	3/16	3/16	3/17	3/18
3/11	3/12	3/12	3/13	3/14
3/5	3/7	3/7	3/8	3/9
3/1	3/2	3/2	3/3	3/4
โครงการเดิน				โครงการเดิน

2/19	2/22	2/21	2/23	2/24
2/13	2/15	2/20	2/16	2/17
2/7	2/8	2/18	2/9	2/11
2/1	2/2	2/14	2/3	2/4
โครงการเดิน				โครงการเดิน

1/13	1/14	2/12	3/19	3/20
1/9	1/10	2/10	1/11	1/12
1/5	1/6	2/6	1/7	1/8
1/1	1/2	2/5	1/3	1/4
โครงการเดิน				โครงการเดิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.2 แผนผังการจัดวางอาคารอยู่อาศัยของชุมชนวัดญวน

ระยะที่ 1 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 1 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 1 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 3 เหมาะกับครอบครัวขนาดใหญ่ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ 16 ครอบครัว และห้องสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก 4 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 1 มีบ้าน 14 หลังคาเรือน และมี 14 ครอบครัว โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไปเป็นชั้นต่อกันไป ทำให้เหลือห้องว่างขนาดใหญ่ 2 ห้อง และห้องขนาดเล็ก 4 ห้อง

ระยะที่ 2 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 2 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 2 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 3 เหมาะกับครอบครัวขนาดใหญ่ และครอบครัวขนาดเล็กที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ 16 ครอบครัว และห้องสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก 4 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 2 มีบ้าน 24 หลังคาเรือน ประกอบด้วย 16 ครอบครัวใหญ่ และ 8 ครอบครัวเล็ก โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไปเป็นชั้นต่อกันไป ทำให้จำนวนครอบครัวที่เหลือในระยะที่ 2 เหลือ ครอบครัวเล็ก 4 ครอบครัว จึงไปอยู่อาศัยในอาคารระยะที่ 1 ทั้งหมด 4 ครอบครัว

ระยะที่ 3 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 3 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 3 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 3 เหมาะกับครอบครัวขนาดใหญ่ และครอบครัวขนาดเล็กที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ 16 ครอบครัว และห้องสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก 4 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 3 มีบ้าน 20 หลังคาเรือน ประกอบด้วย 18 ครอบครัวใหญ่ และ 2 ครอบครัวเล็ก โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไปเป็นชั้นต่อกันไป ทำให้เหลือครอบครัวขนาดใหญ่ 2 ครอบครัว โดย 2 ครอบครัวนี้ให้ไปอยู่อาศัยในอาคารระยะที่ 1 ที่เหลือห้องขนาดใหญ่ 2 ห้อง และเหลือห้องขนาดเล็ก 2 ห้อง

ระยะที่ 4 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 4 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 4 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 1 เหมาะกับครอบครัวขนาดเล็กที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก 36 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 4 มีบ้าน 26 หลังคาเรือน ประกอบด้วยครอบครัวเล็ก 38 ครอบครัว โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไปเป็นชั้นต่อกันไป ทำให้เหลือครอบครัวเล็ก 2 ครอบครัว โดย 2 ครอบครัวนี้ให้ไปอาศัยอยู่ในระยะที่ 3 ที่เหลือห้องขนาดเล็ก 2 ห้องพอดี

ระยะที่ 5 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 5 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 5 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 1 เหมาะกับครอบครัวขนาดเล็กที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก 36 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 5 มีบ้าน 27 หลังคาเรือน ประกอบด้วยครอบครัวเล็ก 36 ครอบครัว โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไป เป็นชั้นต่อกันไป ทั้งหมด 36 ครอบครัวพอดี

ระยะที่ 6 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 6 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 6 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 1 เหมาะกับครอบครัวขนาดเล็กที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก 36 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 6 มีบ้าน 26 หลังคาเรือน ประกอบด้วยครอบครัวเล็ก 40 ครอบครัว โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไป เป็นชั้นต่อกันไป ทั้งหมด 36 ครอบครัว และอีก 4 ครอบครัวเล็ก

ระยะที่ 7 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 7 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 7 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 3/1 เหมาะกับครอบครัวขนาดใหญ่ ที่อยู่อาศัยใช้

ในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ 24 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 7 มีบ้าน 16 หลังคาเรือน ประกอบด้วย 24 ครอบครัวใหญ่ โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไปเป็นขั้นต่อกันไป

ระยะที่ 8 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 8 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 8 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 3 เหมาะกับครอบครัวขนาดใหญ่และครอบครัวขนาดเล็กที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ 16 ครอบครัวและห้องสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก 4 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 8 มีบ้าน 16 หลังคาเรือน ประกอบด้วยครอบครัวใหญ่ 16 ครอบครัว โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไป เป็นขั้นต่อกันไป พอดี 16 ครอบครัวทำให้เหลือห้องสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก 4 ครอบครัว จึงทำให้ครอบครัวขนาดเล็กที่เหลือจากระยะที่ 6 ทั้งหมด 4 ครอบครัวเข้ามาอยู่อาศัยพอดี

ระยะที่ 9 การก่อสร้างบริเวณนี้ทำการย้ายคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ทำการก่อสร้างอาคารพักอาศัยระยะที่ 9 ไปอยู่บริเวณที่จอดรถของวัดญวน และนำระบบบ้านถอดประกอบได้ของกระทรวงพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ มาให้คนในชุมชนได้อยู่อาศัยชั่วคราว ในขณะที่ทำการก่อสร้าง ในระยะที่ 9 เป็นการก่อสร้างอาคารแบบที่ 2 เหมาะกับครอบครัวขนาดกลางที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน องค์ประกอบอาคารประกอบด้วย ห้องสำหรับครอบครัวขนาดกลาง 24 ครอบครัว โดยในพื้นที่เดิมระยะที่ 9 มีบ้าน 24 หลังคาเรือน ประกอบด้วยครอบครัวกลาง 24 ครอบครัว โดยบ้านที่อยู่บริเวณด้านหน้าจะได้อยู่บริเวณชั้นล่าง และบ้านที่อยู่ถัดกันต่อไปจะอยู่ไล่เรียงกันไป เป็นขั้นต่อกันไป

โดยการพัฒนาพื้นที่ในระยะที่ 1-9 จำนวนหลังคาเรือน และจำนวนคนไม่เกี่ยวกับจำนวนบ้าน และจำนวนผู้อยู่อาศัยในบริเวณอาคารอนุรักษ์

โดยการก่อสร้างนี้จะทำการปรับปรุง และพัฒนาบริเวณอาคารอนุรักษ์ทั้งหมด ให้อยู่ในสภาพที่ถูกหลักสถาปัตยกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำนวน	ลำดับ	ครอบครัว/ หลัง	คน/หลัง	พื้นที่/หลัง
1	1/1	1/1	5/1	80
2	1/2	1/1	6/1	75
3	1/3	1/1	5/1	82
4	1/4	1/1	5/1	105
5	1/5	1/1	7/1	85
6	1/6	1/1	8/1	78
7	1/7	1/1	7/1	87
8	1/8	1/1	5/1	86
9	1/9	1/1	6/1	75
10	1/10	1/1	6/1	77
11	1/11	1/1	5/1	80
12	1/12	1/1	7/1	81
13	1/13	1/1	5/1	90
14	1/14	1/1	5/1	79
15	2/1	1/1	4/1	70
16	2/2	1/1	5/1	74
17	2/3	1/1	7/1	86
18	2/4	1/1	8/1	80
19	2/5	1/1	2/1	25
20	2/6	1/1	2/1	22
21	2/7	1/1	5/1	70
22	2/8	1/1	6/1	77
23	2/9	1/1	5/1	80
24	2/10	1/1	1/1	15
25	2/11	1/1	5/1	70
26	2/12	1/1	2/1	20

จำนวน	ลำดับ	ครอบครัว/ หลัง	คน/หลัง	พื้นที่/หลัง
27	2/13	1/1	4/1	73
28	2/14	1/1	2/1	29
29	2/15	1/1	4/1	80
30	2/16	1/1	5/1	88
31	2/17	1/1	6/1	75
32	2/18	1/1	3/1	20
33	2/19	1/1	1/1	20
34	2/20	1/1	1/1	20
35	2/21	1/1	1/1	20
36	2/22	1/1	5/1	69
37	2/23	1/1	5/1	68
38	2/24	1/1	7/1	70
39	3/1	1/1	4/1	72
40	3/2	1/1	5/1	68
41	3/3	1/1	5/1	65
42	3/4	1/1	6/1	71
43	3/5	1/1	4/1	66
44	3/6	1/1	3/1	18
45	3/7	1/1	5/1	70
46	3/8	1/1	5/1	68
47	3/9	1/1	7/1	75
48	3/10	1/1	2/1	15
49	3/11	1/1	4/1	82
50	3/12	1/1	5/1	71
51	3/13	1/1	5/1	74
52	3/14	1/1	5/1	75

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำนวน	ลำดับ	ครอบครัว/ หลัง	คน/หลัง	พื้นที่/หลัง
53	3/15	1/1	8/1	71
54	3/16	1/1	7/1	75
55	3/17	1/1	5/1	68
56	3/18	1/1	7/1	73
57	3/19	1/1	4/1	80
58	3/20	1/1	4/1	68
59	4/1	1/1	3/1	18
60	4/2	2/1	4/1	18
61	4/3	1/1	3/1	20
62	4/4	3/1	4/1	22
63	4/5	2/1	2/1	19
64	4/6	1/1	2/1	20
65	4/7	3/1	5/1	25
66	4/8	1/1	1/1	25
67	4/9	1/1	1/1	26
68	4/10	2/1	5/1	20
69	4/11	1/1	1/1	19
70	4/12	2/1	5/1	20
71	4/13	1/1	2/1	22
72	4/14	1/1	1/1	28
73	4/15	3/1	7/1	28
74	4/16	1/1	2/1	24
75	4/17	1/1	3/1	24
76	4/18	1/1	3/1	24
77	4/19	2/1	5/1	25
78	4/20	1/1	2/1	25

จำนวน	ลำดับ	ครอบครัว/ หลัง	คน/หลัง	พื้นที่/หลัง
79	4/21	1/1	4/1	28
80	4/22	1/1	3/1	23
81	4/23	2/1	4/1	23
82	4/24	1/1	3/1	25
83	4/25	1/1	3/1	20
84	4/26	2/1	2/1	20
85	5/1	1/1	4/1	20
86	5/1	1/1	2/1	18
87	5/3	2/1	4/1	18
88	5/4	2/1	5/1	18
89	5/5	1/1	1/1	20
90	5/6	2/1	6/1	22
91	5/7	1/1	3/1	22
92	5/8	1/1	1/1	24
93	5/9	1/1	1/1	24
94	5/10	2/1	4/1	18
95	5/11	1/1	2/1	18
96	5/12	1/1	3/1	20
97	5/13	2/1	6/1	20
98	5/14	1/1	3/1	22
99	5/15	1/1	3/1	22
100	5/16	1/1	2/1	24
101	5/17	1/1	3/1	24
102	5/18	2/1	7/1	20
103	5/19	1/1	3/1	20
104	5/20	1/1	2/1	20

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำนวน	ลำดับ	ครอบครัว/ หลัง	คน/หลัง	พื้นที่/หลัง
105	5/21	3/1	6/1	26
106	5/22	1/1	3/1	22
107	5/23	1/1	3/1	20
108	5/24	1/1	4/1	20
109	5/25	1/1	2/1	20
110	5/26	1/1	1/1	20
111	5/27	1/1	3/1	25
112	6/1	2/1	4/1	25
113	6/2	2/1	4/1	25
114	6/3	1/1	3/1	25
115	6/4	2/1	5/1	20
116	6/5	1/1	4/1	20
117	6/6	1/1	3/1	25
118	6/7	2/1	5/1	25
119	6/8	1/1	3/1	20
120	6/9	4/1	7/1	25
121	6/10	1/1	4/1	25
122	6/11	1/1	2/1	20
123	6/12	1/1	5/1	20
124	6/13	1/1	3/1	20
125	6/14	1/1	3/1	20
126	6/15	1/1	4/1	20
127	6/16	1/1	3/1	20
128	6/17	1/1	4/1	24
129	6/18	2/1	6/1	24
130	6/29	4/1	5/1	24

จำนวน	ลำดับ	ครอบครัว/ หลัง	คน/หลัง	พื้นที่/หลัง
131	6/20	2/1	4/1	24
132	6/21	1/1	3/1	24
133	6/22	1/1	1/1	24
134	6/23	2/1	5/1	24
135	6/24	2/1	6/1	20
136	6/25	1/1	4/1	20
137	6/26	1/1	4/1	20
138	7/1	1/1	5/1	68
139	7/2	2/1	4/1	70
140	7/3	1/1	7/1	70
141	7/4	2/1	8/1	72
142	7/5	2/1	5/1	80
143	7/6	1/1	6/1	85
144	7/7	1/1	4/1	75
145	7/8	2/1	7/1	70
146	7/9	2/1	6/1	88
147	7/10	1/1	4/1	69
148	7/11	1/1	3/1	80
149	7/12	2/1	5/1	75
150	7/13	2/1	5/1	77
151	7/14	2/1	4/1	80
152	7/15	1/1	5/1	71
153	7/16	1/1	5/1	75
154	8/1	1/1	4/1	80
155	8/2	1/1	3/1	84
156	8/3	1/1	5/1	85

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำนวน	ลำดับ	ครอบครัว/ หลัง	คน/หลัง	พื้นที่/หลัง
157	8/4	1/1	4/1	75
158	8/5	1/1	4/1	74
159	8/6	1/1	5/1	75
160	8/7	1/1	4/1	68
161	8/8	1/1	3/1	85
162	8/9	1/1	4/1	74
163	8/10	1/1	6/1	70
164	8/11	1/1	5/1	72
165	8/12	1/1	4/1	74
166	8/13	1/1	5/1	79
167	8/14	1/1	6/1	82
168	8/15	1/1	5/1	74
169	8/16	1/1	5/1	75
170	9/1	2/1	4/1	45
171	9/2	1/1	3/1	38
172	9/3	1/1	3/1	50
173	9/4	1/1	3/1	54
174	9/5	1/1	4/1	49
175	9/6	2/1	5/1	40
176	9/7	1/1	4/1	44
177	9/8	1/1	3/1	40
178	9/9	1/1	2/1	45
179	9/10	1/1	3/1	48
180	9/11	1/1	3/1	50
181	9/12	1/1	4/1	44
182	9/13	1/1	5/1	48

จำนวน	ลำดับ	ครอบครัว/ หลัง	คน/หลัง	พื้นที่/หลัง
183	9/14	1/1	4/1	50
184	9/15	1/1	3/1	49
185	9/16	1/1	3/1	55
186	9/17	1/1	4/1	41
187	9/18	1/1	5/1	43
188	9/19	1/1	4/1	51
189	9/20	1/1	3/1	50
190	9/21	1/1	4/1	48
191	9/22	1/1	4/1	45
รวม	191	-	236	-

ขนาดใหญ่

ขนาดกลาง

ขนาดเล็ก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- กรมศิลปกรร่วมกับมูลนิธิซีเมนต์ไทย.(2539). กรุงเทพฯ2489-2539. จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสยามินทราธิราช ในวโรกาสทรงครองราชสิริราชสมบัติครบ 50 ปี
- กรุงเทพฯ. 200 ปี รัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: ดี แอนด์ เอส.(มปป.)
- ชบวน พลตรี.(2529). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.** สกลนคร:สำนักส่งเสริมวิชาการวิทยาลัยครูสกลนคร
- คณะกรรมการจัดทำเอกสารพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร.(2539). **เอกสารการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร
- คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.(2542). **คุณภาพชีวิตของประชาชนริมคลองแสนแสบกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของคลอง.** รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.(2543). **วารสารวิชาการ.** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เคหะแห่งชาติ. **การปรับปรุงชุมชนแออัด.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, 2534
- คณะกรรมการการจัดงานสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี.(2525). **จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์.** จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525: จัดพิมพ์ กรมศิลปกรครั้งที่ 1. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ: กรุงเทพฯ
- จันทิมา ฉัตรไชยสิทธิกุล.(2529). **การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัดในกทม.** วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต การวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จัดพิมพ์โดยเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเฉลิมฉลองสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯสยามบรมราชกุมารี.(2535). **องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร.(2520). **ทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน.** มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ
- ชื่นชม จันทรมนุญ.(2538). **การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับชุมชนแออัดริมคลองในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต การวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล.(2539). **กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา.** พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล.(2538). **เศรษฐศาสตร์สำหรับนักวางแผนภาค.** พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- เทพชู ทับทอง.(2539). **กรุงเทพในอดีต**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุข
- เทพชู ทับทอง.(2539). **ภาพถ่ายประวัติศาสตร์กรุงเทพฯย้อนยุค**. กรุงเทพฯ: วชิรรินทร์การพิมพ์
- นิรชา บัณฑิตชาติ.(2533). **การศึกษาลักษณะที่ตั้งชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง กรณีศึกษาเขตชั้นกลางกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต การวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นันทวัฒน์ บรมานันท์.(2541). **รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน: ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายและระเบียบต่างๆที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา**. จัดพิมพ์บริษัท พี.เพรส จำกัด กรุงเทพฯ
- บุญเยี่ยม เหลลาสะอาด.(2533). **ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแออัดกับการพัฒนาเมืองในเขตพื้นที่ชั้นกลางกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาเขตยานนาวา สาทรและบางคอแหลม**. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต การวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประภาภัทร สุวรรณมาศ.(2527) “**การขยายตัวของกรุงเทพมหานครที่มีผลกระทบต่อการใช้ชุมชนแออัด**” ใน สมพงษ์ พัดปุย. **สภาพสิทธิของสลัม**. หน้า 91-114
- ผังเมืองรวม. **ทฤษฎีและความรู้ทางด้านผังเมือง**. กรุงเทพฯ: กรมการผังเมือง, มปป.
- พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์.(2543). **การวางผังและการออกแบบกายภาพชุมชน**. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,หน้า163-178
- รายงานการวิจัย.(2541). **คุณภาพชีวิตของคนในกรุงเทพมหานคร**. สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ
- วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร.(2537). **การจัดทำรายละเอียดของโครงการเพื่อการออกแบบงานสถาปัตยกรรม**. คณะสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 4
- สมพงษ์ พัดปุยและคณะ.(2527). **สภาพสิทธิของสลัมมองแง่เศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนา** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ,
- สิริลักษณ์ แก้ววยงศ.(2533). **ชุมชนแออัดตะกอนบางกอก**. จัดพิมพ์ศิลปะบรรณาการ พิมพ์ครั้งที่ 1
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทยและคณะ.(2542). **กฎหมายกับชุมชนมิติใหม่ของการพัฒนา**. จัดพิมพ์บริษัท ภัคธรรมส์ จำกัด พิมพ์ครั้งที่ 1
- สุรศักดิ์ ศิริไพบุลย์สินธุ์.(2528). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเมือง**. ไทยวัฒนาพานิช กรุงเทพฯ,

- สุพร เลิศสกุลจินดา.(2535). **บทบาทและหน้าที่ของประชาชนและองค์กรประชาชนในการพัฒนาชุมชนแออัด วิเคราะห์เชิงพฤติกรรมศาสตร์.** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- โสภาคย์ ผาสุกนิรันดร์.(2537). **การออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน.** คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. พิมพ์ครั้งที่ 2
- โสภาคย์ ผาสุกนิรันดร์.(2535). **เศรษฐกิจ สังคมของชุมชน.** คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- โสภณ พรโชคชัย.(2528). **1020 สำนักวิจัยและปฏิบัติการชุมชนเมือง(วป.ชม.).** จัดพิมพ์โดยศูนย์อาสาสมัครญี่ปุ่นในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1, สำนักงานเขตดุสิต. เอกสารชุมชนเขตดุสิต. ฝ่ายพัฒนาชุมชน, 2544
- สำนักผังเมือง.(2544). **การจัดรูปที่ดินเพื่อการพัฒนาเมือง.** กองจัดรูปที่ดินและฟื้นฟูเมือง สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร
- สำนักผังเมือง.(2544). **วิธีการพัฒนาเมือง.** กองจัดรูปที่ดินและฟื้นฟูเมือง สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร
- สำนักผังเมือง.(2544). **ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในเขตกรุงเทพมหานคร (พ.ศ.2502-2542).** กองจัดรูปที่ดินและฟื้นฟูเมือง สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร
- หทัย น้อยนิยม.(2530). **การเปรียบเทียบค่านิยมและความคาดหวังของผู้อาศัยในชุมชนแออัดที่ได้รับการปรับปรุงและที่ไม่ได้รับการปรับปรุง เขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อรรวรรณ สุทธางกูร.(2540) **คุณภาพชีวิตและความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- อรรถัย อาจอำและคณะ.(2536). **การวิจัยและพัฒนาความจำเป็นขั้นพื้นฐานในชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง:กรณีชุมชนวัดช่องลม กรุงเทพมหานคร.** สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด
 ไม่ว่ากรณีใดๆก็ตาม อีกทั้งยังมีให้คิดเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้อื่น
 อคิน รพีพัฒน์.(2537). **ชีวิตและจุดจบของสลัมกรุงเทพฯแห่งหนึ่ง.** จัดพิมพ์เผยแพร่โดยมูลนิธิภูมิปัญญา. พิมพ์ที่บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด. พิมพ์ครั้งที่ 1

อคิน รพีพัฒน์.(2537). **ชุมชนแออัดองค์ความรู้กับความเป็นจริง**. สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
 จำหน่ายโดยสายส่งศิษิต บริษัท คลัดไทย จำกัด. พิมพ์ครั้งที่ 1

อคิน รพีพัฒน์และคณะ.(2527). **รายงานการประเมินผลการปรับปรุงชุมชนแออัดของการเคหะแห่งชาติ**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ,

เอกสารบทความวิชาการประกอบการสัมมนา.(2543). **การประชุมวิชาการสาขาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองและผังเมือง ครั้งที่ 1 เรื่อง "มหานคร"**. จัดทำโดย กรุงเทพมหานคร ร่วมกับ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ทม 1504 / 0127

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๗ มกราคม 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน รศ.ดร.สุจิตรา บุญรัตนพันธุ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายประชา อัจริยะบุญยงค์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสาขาเทคโนโลยีการพิมพ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ชุมชนแออัดริมคลองมหานาค กรณีศึกษา “ชุมชนวัดคูวาน”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว
กล่าวเป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหา
ถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บข้อมูลของ
นายประชา อัจริยะบุญยงค์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณ
เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

ได้ลองแล้ว ส่งแล้ว
และได้ให้ข้อสังเกตไว้
กับ ผอ.เขต เพื่อส่งให้
เช่น อ.ดร.สุจิตรา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามทำซ้ำหรือดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร.327-1199 , 737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร 3269040

ที่ ทม 15047 0215

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

16 มกราคม 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.พงษ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายประชา อังริยะบุญยงค์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดบุรีรัมย์ จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการกำหนดรูปแบบจัดวางห้องเรียนชุมชนแออัดริมคลองมหาสาร กรณีศึกษา “ชุมชนวัดญวน”

คณะกรรมการอุดมศึกษาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บข้อมูลของนายประชา อังริยะบุญยงค์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ วัฒนสินธุ์
 ภาควิชาศิลปศึกษา
 มจร.

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานของคณะศิษย์บัณฑิตศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 ไม่สามารถนำออกนอกพื้นที่ได้ หากมีให้ดัดแปลงเนื้อหาปฏิบัติราชการแทนคณบดีของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
 หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 327-1199 , 737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร 3269040

ที่ ทม 1504 / 0127

คณะกรรมการอุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

1๐ มกราคม 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณ ทนงศักดิ์ วิกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายประชา อัจริยะบุญยงค์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรอุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการกำหนดรูปแบบจั่ววงฝังบริเวณ
ชุมชนแออัดริมคลองมหานาค กรณีศึกษา “ชุมชนวัดญวน”

คณะกรรมการอุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดัง
กล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหา
ถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บข้อมูลของ
นายประชา อัจริยะบุญยงค์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณ
เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ที่ ทม 1504 / ๐๑๒๗
นางสาว รุ่งอรุณรัตน์ วัฒนศิริ
นางสาว รุ่งอรุณรัตน์ วัฒนศิริ
นางสาว รุ่งอรุณรัตน์ วัฒนศิริ

ขอแสดงความนับถือ
ดร. ภูมิ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อ (นายณรงค์ ภูมิสาร) อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหารองฉบับดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา เอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
ปฏิบัติราชการแทนฉบับดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา
โทร. 327-1199 , 737-3000 ต่อ 3692
โทรสาร 3269040

ที่ ทม 1504 / 0127

คณะกรรมการอุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๑๖ มกราคม 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณ ปาริชาติ โควิวัฒน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายประชา อังริยะบุญยงค์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรอุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณ
ชุมชนแออัดริมคลองมหานาค กรณีศึกษา “ชุมชนวัดญวน”

คณะกรรมการอุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดัง
กล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหา
ถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บข้อมูลของ
นายประชา อังริยะบุญยงค์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณ
เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อ (นายณรงค์ พิมพ์สาร) ญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา เรื่องคณะบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา กสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
ปฏิบัติราชการแทนคณะบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 327-1199 . 737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร 3269040

ที่ ทม 1504 / 0215

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

18 มกราคม 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณ ภรพัช สร้อยระย้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายประชา อังริยะบุญยงค์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาค กรณีศึกษา “ชุมชนวัดฉนวน”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บข้อมูลของ นายประชา อังริยะบุญยงค์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ข้าพเจ้าได้ตรวจแบบฟอร์มเอกสารวิจัยดังกล่าวแล้ว ขอแสดงความยินดี

การตั้งประเด็นคำถามและตัวสังเกตให้ชัดเจน มีแนวทางความเข้าใจที่ตรง
ผู้วิจัย ไม่ได้นำคำถามที่คลุมเครือมาให้ผู้ตอบ

ขอแสดงความนับถือ

1. คำถามคำชี้แจงมีความชัดเจน, ไม่กำกวม, สั้น และกระชับ

2. การให้คำชี้แจงและสังเกต และวิธีการสังเกต

3. การจัดคำถามไว้ก่อนสังเกต

จึงขอเชิญผู้วิจัยนำแบบฟอร์มที่แนบมาที่ติดไว้ด้านหลังหน้าปกไปใช้ประโยชน์ในการทำ

(นายณรงค์ พิมสาร)

วิทยานิพนธ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสังเกตและเก็บข้อมูล และให้ข้อสังเกตแก่ผู้วิจัย

อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

นางพัชรี นิ่มประยูร ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

(พงษ์ลวีร์วราพรกุล สร้อยระย้า)

โทร. 327-1199 , 737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร 3269040

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุดที่ .....

วันที่สำรวจ.....

เวลาที่สำรวจ.....

ผู้สำรวจ.....

แบบสำรวจชุมชนแออัดริมคลองมหานาค (ชุมชนวัดญวน)

แบบสำรวจชุดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย

เรื่อง แนวทางในการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาค
กรณีศึกษา “ชุมชนวัดญวน”

ของภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ส่วนที่ 1 (ด้านคุณภาพชีวิต)

1. สภาพชุมชนที่ท่านอาศัย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) แออัด ( ) ไม่แออัด ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

( ) การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ( ) พื้นที่ชุมชนมีจำกัด

( ) การไม่จัดระบบการใช้พื้นที่ชุมชน ( ) การใช้พื้นที่ไม่คุ้มค่า

( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

2. ลักษณะการครอบครองที่ดิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) เป็นเจ้าของ ( ) บุกรุก ( ) เช่าพื้นที่เอกชน ( ) เช่าที่วัด

( ) เช่าที่รัฐ ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

( ) ความยากจน ( ) ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ( ) ใกล้แหล่งทำมาหากิน

( ) การลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

3. สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

( ) การไม่จัดระบบการใช้พื้นที่ชุมชน ( ) ขนาดพื้นที่ชุมชนมีจำกัด

( ) ทางเดินชุมชนไม่เป็นระเบียบ ( ) ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่ดี

( ) ไม่มีการร่วมมือกันในชุมชน ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. ลักษณะการวางแนวบ้านเรือนมีลักษณะใด

( ) ปลุกบ้านเรือนเป็นระเบียบ ( ) ปลุกบ้านเรือนไม่เป็นระเบียบ

( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการวิจัยเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

เมื่อพิมพ์เสร็จ กรุณาอย่าทิ้งขว้างกระดาษ และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) การไม่จัดระบบการใช้พื้นที่ชุมชน ( ) ขนาดพื้นที่ชุมชนมีจำกัด
 ( ) ทางเดินชุมชนไม่เป็นระเบียบ ( ) คนในชุมชนมีจำนวนมาก
 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. ลักษณะการปลูกบ้านเรือนของคนในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) กระจัดกระจาย ( ) ซ้อนทับกัน ( ) ติดกัน ( ) ไม่ติดกัน
 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) การไม่จัดระบบการใช้พื้นที่ชุมชน ( ) ขนาดพื้นที่ชุมชนมีจำกัด
 ( ) การปลูกบ้านเรือนตามทางเดินชุมชน ( ) การปลูกบ้านเรือนในน้ำ
 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. ลักษณะที่อยู่อาศัย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) ห้องเดี่ยว ( ) ห้องรวม ( ) บ้านชั้นเดียว ( ) บ้าน 2 ชั้น
 ( ) อาคารพาณิชย์ ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) รายได้น้อย ( ) ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ( ) พื้นที่ชุมชนมีจำกัด
 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. วัสดุที่ใช้สร้างบ้านเรือนในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) คอนกรีตเสริมเหล็ก ( ) คอนกรีตผสมไม้ ( ) ไม้ ( ) ไม้ผสมสังกะสี
 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) รายได้น้อย ( ) ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดิน ( ) เป็นห้องเช่า
 ( ) เป็นบ้านเช่า ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

8. คนที่อยู่อาศัยในชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินหรือไม่

- ( ) ปลอดภัย ( ) ไม่ปลอดภัย ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) สภาพแวดล้อมในชุมชน ( ) พฤติกรรมของคนในชุมชน
 ( ) ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ( ) คนในชุมชนไม่มีงานทำ

- ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

9. ภายในชุมชนมีสภาพปลอดภัยต่อสิ่งเสพติด อาชญากรรมและการพนัน

- ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) สภาพแวดล้อมในชุมชน ( ) พฤติกรรมในชุมชน ( ) ไม่มีการศึกษา
 ( ) ไม่มีงานทำ ( ) ไม่มีการรณรงค์ในชุมชน ( ) การขาดความอบอุ่นในครอบครัว
 ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

(ด้านการบริการ)

10. ในชุมชนมีสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กก่อนวัยเข้าเรียนหรือไม่

- ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) พื้นที่ชุมชนมีจำกัด ( ) ไม่มีการจัดระบบพื้นที่ชุมชนรองรับ
 ( ) คนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญ ( ) หน่วยงานรัฐไม่ให้ความช่วยเหลือ
 ( ) หน่วยงานเอกชนไม่ให้ความช่วยเหลือ ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11. ในชุมชนมีสหกรณ์ออมทรัพย์หรือไม่

- ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) พื้นที่ชุมชนมีจำกัด ( ) ไม่มีการจัดระบบพื้นที่ชุมชนรองรับ
 ( ) คนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญ ( ) หน่วยงานรัฐไม่ให้ความช่วยเหลือ
 ( ) หน่วยงานเอกชนไม่ให้ความช่วยเหลือ ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

12. ในชุมชนมีสถานฝึกอบบรมอาชีพหรือไม่

- ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) พื้นที่ชุมชนจำกัด ( ) ไม่มีการจัดระบบพื้นที่ชุมชนรองรับ
 ( ) คนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญ ( ) หน่วยงานรัฐไม่ให้ความช่วยเหลือ
 ( ) หน่วยงานเอกชนไม่ให้ความช่วยเหลือ ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

13. ในชุมชนมีร้านค้าที่บริการในชุมชนหรือไม่

- ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) พื้นที่ชุมชนมีจำกัด ( ) ไม่มีการจัดระบบพื้นที่ชุมชนรองรับ
 ( ) คนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญ ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(ด้านสะดวกสบาย)

14. ลักษณะการเข้าถึงชุมชน

( ) สะดวก ( ) ไม่สะดวก ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

( ) ชุมชนมีพื้นที่ติดต่อหลายทาง ( ) ชุมชนมีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่เอกชน
( ) ชุมชนมีพื้นที่ติดลำคลอง ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

15. สภาพทางเข้า-ออกชุมชน

( ) สะดวก ( ) ไม่สะดวก ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

( ) ทางเข้า-ออกคับแคบ ( ) ทางเข้า-ออกไม่เพียงพอต่อจำนวนคนในชุมชน
( ) การวางสิ่งของขวางทางเข้า-ออกชุมชน ( ) พื้นที่ชุมชนมีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่เอกชน
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

16. ลักษณะทางเดินเท้าในชุมชนสะดวกต่อคนในชุมชนหรือไม่

( ) สะดวก ( ) ไม่สะดวก ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

( ) ทางเดินคับแคบ ( ) การวางสิ่งของขวางทางเดิน
( ) ทางเดินไม่ต่อเนื่องกัน ( ) น้ำท่วมขังทางเดิน
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

17. การสัญจรภายในชุมชนมีปัญหาหรือไม่

( ) มี ( ) ไม่มี ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

( ) การไม่เป็นระเบียบของคนในชุมชน ( ) การวางแนวบ้านเรือนที่ไม่เป็นระเบียบ
( ) การวางสิ่งของขวางทางเดิน ( ) ทางเดินไม่ต่อเนื่องกัน
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

(ด้านสิ่งแวดล้อม)

18. ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีลักษณะเป็นอย่างไร

( ) อากาศไม่ถ่ายเท ( ) มีกลิ่นเหม็น ( ) น้ำท่วมขัง ( ) แสงสว่างไม่เพียงพอ
( ) มีเสียงดัง ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) การปลูกบ้านเรือนชิดติดกัน ( ) ไม่มีไฟทางเดินชุมชน
 ( ) ไม่มีทางระบายน้ำสาธารณะ ( ) การทิ้งขยะไม่เป็นที่
 ( ) อยู่ใกล้แหล่งการค้า ( ) อยู่ใกล้ถนนสายหลัก
 ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

19. สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกชุมชนใดบ้าง

- ( ) อาคารทางศาสนา ( ) อาคารทางราชการ ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) การเสื่อมโทรมของบ้านเรือน ( ) การใช้วัสดุปลูกบ้านเรือนที่ขาดคุณภาพ
 ( ) ความแออัดในชุมชน ( ) ไม่มีงบประมาณชุมชน
 ( ) คนในชุมชนไม่มีการพัฒนาตนเองหรือสภาพชุมชน
 ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

(ด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ)

20. ชุมชนมีปัญหาทางด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานใดดังต่อไปนี้

- ( ) ไฟฟ้า ( ) ประปา ( ) ทางระบายน้ำ ( ) ขยะ ( ) โทรศัพท์
 ( ) อุปกรณ์ดับเพลิง ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) พื้นที่ชุมชนมีจำกัด ( ) การขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
 ( ) คนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน
 ( ) หน่วยงานภาครัฐไม่รับผิดชอบในการให้บริการหรือซ่อมแซมปรับปรุง
 ( ) หน่วยงานภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน
 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

22. ชุมชนมีปัญหาทางด้านสาธารณูปการขั้นพื้นฐานใดดังต่อไปนี้

- ( ) สาธารณสุข ( ) ศูนย์บริการชุมชน ( ) ลานอเนกประสงค์
 ( ) สนามเด็กเล่น ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

- ปัญหาเกิดจากอะไร

- ( ) พื้นที่ชุมชนจำกัด ( ) การขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
 ( ) คนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนาสาธารณูปการขั้นพื้นฐาน
 ( ) หน่วยงานภาครัฐไม่รับผิดชอบในการให้บริการหรือการซ่อมแซมปรับปรุง
 ( ) หน่วยงานภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือสาธารณูปการขั้นพื้นฐาน
 ( ) อื่นๆโปรดระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้ภายในเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีโทษติดเบาะแสในข้อนี้และโทษอื่น ๆ อีกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุดที่ .....

วันที่สัมภาษณ์.....

เวลาที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์ชุมชนแออัดริมคลองมหานาค (ชุมชนวัดญวน)

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย

เรื่อง แนวทางในการกำหนดรูปแบบจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัดริมคลองมหานาค
กรณีศึกษา “ชุมชนวัดญวน”

ของภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ( ) ผู้ตอบ (✓) ข้อมูลส่วนใหญ่ของสมาชิก

1. ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นหัวหน้าครอบครัวเพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
2. สถานภาพการสมรส ( ) สมรส ( ) โสด ( ) หย่าร้าง
3. การนับถือศาสนา ( ) พุทธ ( ) คริสต์ ( ) อิสลาม
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....
4. ท่านมีบุตรกี่คน.....คน
5. ระดับการศึกษา ( ) ไม่ได้เรียน ( ) ต่ำกว่าป.4 ( ) มัธยมต้น ( ) มัธยมปลาย
( ) สายอาชีพ ( ) ปริญญาตรี ( ) สูงกว่าปริญญาตรี
6. ท่านมีอาชีพ ( ) รับจ้าง ( ) ค้าขาย ( ) รับราชการ ( ) รัฐวิสาหกิจ
( ) ทำงานบริษัท ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....
7. ท่านมีงานพิเศษทำหรือไม่ ( ) มี ( ) ไม่มี
เพราะอะไร.....
8. รายได้ของท่านเฉลี่ยต่อเดือน ( ) 4,000 หรือต่ำกว่า ( ) 4,000-6,000
( ) 6,000-8,000 ( ) มากกว่า 8,000 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....
9. ท่านมีเงินสะสมหรือไม่ ( ) มี ( ) ไม่มี
10. สถานภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย
( ) เจ้าของ ( ) ผู้เช่า ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....
11. ในกรณีที่เป็นห้องเช่า เสียค่าเช่าห้องต่อเดือน.....บาทต่อเดือน
12. ในกรณีที่เป็นบ้านเช่า เสียค่าเช่าบ้านต่อเดือน.....บาทต่อเดือน

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

13. ท่านเคยพบปัญหาการไล่ที่อยู่อาศัยที่ท่านอาศัยในปัจจุบันหรือไม่

( ) เคย ( ) ไม่เคย

เพราะอะไร.....

14. สิ่งที่แสดงถึงความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของท่าน

.....
.....

15. ท่านเคยปรับปรุงหรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของท่านหรือไม่ ( ) เคย ( ) ไม่เคย

เพราะอะไร.....

16. ภายในที่อยู่อาศัยของท่านมีผู้อาศัยร่วมด้วยกี่ครอบครัว.....ครอบครัว แต่ละ

ครอบครัวมีจำนวน สมาชิกกี่คน.....คน

17. ภายในที่อยู่อาศัยของท่านมีสมาชิกทั้งหมดกี่คน.....คน

18. สมาชิกที่อยู่ในที่อยู่อาศัยของท่าน ( ) ผู้สูงอายุ(มากกว่า 60ปี).....คน

( ) ผู้ใหญ่.....คน ( ) วัยรุ่น (13-19ปี).....คน ( ) วัยเด็ก(น้อยกว่า13ปี).....คน

19. ในที่อยู่อาศัยของท่านมีคนทำงานแล้วกี่คน.....คน

20. รายได้เฉลี่ยทั้งครอบครัวต่อเดือน.....บาทต่อเดือน

ส่วนที่ 2 ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชนและความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน (ด้านคุณภาพชีวิต)

21. ลักษณะชุมชนวัดฉนวนแออัดหรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

แออัด

ไม่แออัด

21.1 มีปัญหาหรือไม่

มี

ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อข้อ 21.3)

21.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

การขาดแคลนที่อยู่อาศัย

ขนาดพื้นที่ชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัด

การไม่จัดระบบการใช้พื้นที่ในชุมชน

การใช้พื้นที่ชุมชนอย่างไม่คุ้มค่า

อื่นๆ โปรดระบุ.....

21.3 ลักษณะชุมชนที่ดีตามความต้องการของท่าน

มีการปรับปรุงคุณภาพของบ้านพักอาศัย

มีการจัดแหล่งเสื่อมโทรม

ใช้พื้นที่ชุมชนอย่างคุ้มค่า

มีการจัดระบบการใช้พื้นที่ในชุมชน

อื่นๆ โปรดระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

22. สภาพการครอบครองที่ดินของท่าน

- เป็นเจ้าของ   บุกรุก   เซาที่เอกชน   เซาที่วัด
 เซาที่รัฐ   อื่นๆ โปรดระบุ.....

22.1 มีปัญหาหรือไม่

- มี   ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 22.3)

22.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

- ความยากจน   ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง
 โกล้แหล่งทำมาหากิน   ต้อง ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง   อื่นๆ

โปรดระบุ.....

22.3 ความต้องการของท่านกับสภาพการครอบครองที่ดิน

- เป็นเจ้าของที่ดิน   เซาที่เอกชน
 เซาที่วัด   เซาที่รัฐบาล
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

23. ลักษณะที่อยู่อาศัยของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ห้องเช่า   บ้านเช่า   ห้องเดี่ยว   ห้องรวม
 บ้านชั้นเดียว   บ้าน 2 ชั้น   อาคารพาณิชย์
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

23.1 มีปัญหาหรือไม่

- มี   ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 23.3)

23.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

- รายได้น้อย   ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง
 พื้นที่ชุมชนมีจำกัด   อื่นๆ โปรดระบุ.....

23.3 ความต้องการของท่านกับลักษณะที่อยู่อาศัย

- บ้านชั้นเดียว   บ้าน 2 ชั้น
 อาคารพาณิชย์   อื่นๆ โปรดระบุ.....

24. ปัจจุบันที่อยู่อาศัยของท่านมีขนาดพอเหมาะกับจำนวนคนในครอบครัวหรือไม่

- เหมาะสม   ไม่เหมาะสม

24.1 มีปัญหาหรือไม่

- มี   ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 24.3)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

24.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

- รายได้น้อย   ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

- พื้นที่ชุมชนมีจำกัด การไม่วางแผนครอบครัว
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

24.3 ความต้องการของท่านเกี่ยวกับขนาดที่อยู่อาศัยกับจำนวนคนในครอบครัว

- การช่วยเหลือของภาครัฐ การช่วยเหลือของภาคเอกชน
 การจัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิกในครอบครัว
 การวางแผนครอบครัว อื่นๆ โปรดระบุ.....

25. ชุมชนของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับ

- อาชญากรรม ยาเสพติด
 การพนัน อื่นๆ โปรดระบุ.....

25.1 มีปัญหาหรือไม่

- มี ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 25.3)

25.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

- การขาดความรู้ความเข้าใจ การไม่มีงานทำ
 ความต้องการหารายได้เสริม การขาดความอบอุ่นในครอบครัว
 ไม่มีการรณรงค์ในชุมชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

25.3 ความต้องการของท่านการเกี่ยวปัญหาในชุมชน

- ต้องการให้ตำรวจดูแลกวาดล้าง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติคนในชุมชน
 การให้ความรู้แก่คนในชุมชน การทำให้ชุมชนเข้มแข็ง
 การร่วมมือดูแลกันเอง อื่นๆ โปรดระบุ.....

ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน และความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน (ด้านการบริการ)

26. ชุมชนของท่านมีการบริการขั้นพื้นฐานใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- สหกรณ์ออมทรัพย์ สถานศึกษา สถานดูแลเด็กเล็ก
 สถานฝึกอบรมอาชีพ ร้านค้าต่างๆ ศูนย์พิธีกรรมทางศาสนา
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

26.1 มีปัญหาหรือไม่

- มี ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 26.3)

26.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

- พื้นที่ชุมชนมีจำกัด การไม่จัดระบบชุมชน
 บ้านเรือนแออัด หน่วยงานภาครัฐไม่ช่วยเหลือ
 หน่วยงานภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือ อื่นๆ โปรดระบุ.....

26.3 ความต้องการของท่านเกี่ยวกับการบริการขั้นพื้นฐานของชุมชน

☐ สหกรณ์ออมทรัพย์	☐ สถานศึกษา
☐ สถานดูแลเด็กเล็ก	☐ สถานฝึกอบรบอาชีพ
☐ ศูนย์พิธีกรรมทางศาสนา	☐ ร้านค้าต่างๆ
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน และความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน (ด้านความสะดวกสบาย)

27. ลักษณะการเข้าถึงชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ มีทางเดียว	☐ มีหลายทาง	☐ ทางจำยอม
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....		

27.1 มีปัญหาหรือไม่

☐ มี	☐ ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 27.3)

27.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

☐ ชุมชนมีพื้นที่ติดต่อกับหลายทาง	☐ ชุมชนมีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่เอกชน
☐ พื้นที่ชุมชนติดลำคลอง	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

27.3 ความต้องการของท่านเกี่ยวกับลักษณะการเข้าถึงชุมชน

☐ ต้องการรถยนต์เข้าถึง	☐ ต้องการรถมอเตอร์ไซด์เข้าถึง
☐ ต้องการทางเดินที่สะดวก	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

28. ความสะดวกทางเข้า-ออกชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ สะดวก	☐ ไม่สะดวก

28.1 มีปัญหาหรือไม่

☐ มี	☐ ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 28.3)

28.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

☐ ทางเข้า-ออกคับแคบ	☐ ทางเข้า-ออกไม่เพียงพอต่อจำนวนคน
☐ การวางสิ่งของขวางทางเข้า-ออกชุมชน	☐ พื้นที่ชุมชนมีพื้นที่ติดกับพื้นที่เอกชน
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

28.3 ความต้องการของท่านเกี่ยวกับทางเข้า-ออกชุมชน

☐ ให้ขยายทางเข้า-ออกชุมชน	☐ มีการจัดระเบียบชุมชน
☐ เพิ่มจำนวนเส้นทางเข้า-ออกให้เพียงพอ	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษานาน นโมอันนุญติ เห็นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเขาซึ่งเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ ไปใช้

29. สภาพทางเดินเท้าในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ทางเดินไม่สภาพไม่ดี	☐ ทางเดินไม่ใช้การได้
☐ ทางเดินคอนกรีตสภาพไม่ดี	☐ ทางเดินคอนกรีตใช้การได้
☐ ทางเดินดินใช้การได้	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

29.1 มีปัญหาหรือไม่

☐ มี	☐ ไม่มี(ข้ามไปตอบข้อ29.3)

29.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

☐ คนในชุมชนไม่ร่วมกันพัฒนา	☐ คนในชุมชนไม่มีทุนพัฒนา
☐ หน่วยงานภาครัฐไม่ช่วยเหลือ	☐ หน่วยงานภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือ
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

29.3 ความต้องการของท่านเกี่ยวกับสภาพทางเดินในชุมชน

☐ ต้องการทางเดินเท้าคอนกรีต	☐ ต้องการทางเดินเท้าเสียบคล่อง
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

30. ลักษณะทางเดินเท้าในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ทางเดินค้ำแคบ	☐ ทางเดินเปลี่ยว	☐ น้ำท่วมขังทางเดิน
☐ มีการวางสิ่งของขวางทางเดิน	☐ ทางเดินชุมชนไม่ต่อเนื่องกัน	
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....		

30.1 มีปัญหาหรือไม่

☐ มี	☐ ไม่มี(ตอบข้อ 1.3 ต่อไป)

30.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

☐ พื้นที่ชุมชนจำกัด	☐ คนในชุมชนขาดระเบียบ
☐ การวางแนวบ้านเรือนที่ไม่เป็นระเบียบ	☐ ไม่มีทางระบายน้ำสาธารณะ
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

30.3 ความต้องการของท่านเกี่ยวกับลักษณะทางเดินในชุมชน

☐ ขยายพื้นที่สัญจรภายในชุมชน	☐ ต้องการแสงสว่างระหว่างทางเดิน
☐ ต้องการทางระบายน้ำสาธารณะ	☐ จัดระเบียบภายในชุมชน
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน และความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน (ด้านสิ่งแวดล้อม)

31. สิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านมีลักษณะเป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- มีกลิ่นเหม็น   น้ำท่วมขัง   แสงสว่างไม่เพียงพอ
 มีเสียงดังรบกวน   อื่นๆ โปรดระบุ.....

31.1 มีปัญหาหรือไม่

- มี   ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 31.3)

31.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

- การทิ้งขยะไม่เป็นที่   ไม่มีทางระบายน้ำสาธารณะ
 การปลูกบ้านเรือนชิดติดกัน   ไม่มีไฟทางเดินชุมชน
 อยู่ใกล้แหล่งการค้า   อยู่ใกล้ถนนสายหลัก
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

31.3 ความต้องการของท่านเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- ต้องการการจัดเก็บขยะที่มีประสิทธิภาพ   ต้องการทางระบายน้ำสาธารณะ
 ต้องการการจัดระบบบ้านเรือนในชุมชน   ต้องการไฟทางเดินชุมชน
 ต้องการพื้นที่สีเขียวในชุมชน   อื่นๆ โปรดระบุ.....

ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการอยู่อาศัยในชุมชน และความต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชน (ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ)

32. ชุมชนมีปัญหาทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการขั้นพื้นฐานใดดังต่อไปนี้

- ไฟฟ้า   ประปา   ทางระบายน้ำ   ขยะ
 โทรศัพท์   อุปกรณ์ดับเพลิง   สาธารณสุข
 ศูนย์บริการชุมชน   ลานอเนกประสงค์   สนามเด็กเล่น
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.1 มีปัญหาหรือไม่

- มี   ไม่มี (ตอบข้อ 1.3 ต่อไป)

1.2 สาเหตุเกิดจากอะไร

- หน่วยงานภาครัฐไม่รับผิดชอบ   หน่วยงานภาคเอกชนไม่ช่วยเหลือ
 คนในชุมชนไม่ร่วมมือกันพัฒนา   การขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
 พื้นที่ชุมชนมีจำกัด   อื่นๆ โปรดระบุ.....

เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์ของมูลนิธิสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสแห่งประเทศไทย ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3ความต้องการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการขั้นพื้นฐาน

- ต้องการหน่วยงานภาครัฐช่วยเหลือ   ต้องการให้หน่วยงานเอกชนช่วยเหลือ
- ต้องการการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน   ต้องการผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
- ต้องการการจัดระบบการใช้พื้นที่ในชุมชน   อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 3 จงเรียงลำดับความต้องการในการปรับปรุงและการแก้ไขปัญหาชุมชนของท่าน (ตามลำดับก่อนหลัง)

.....คุณภาพชีวิต

.....การบริการ

.....ความสะอาดสวยงาม

.....สิ่งแวดล้อม

.....สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด

1. พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ.2535

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ บุคคลจะปลูกสร้างอาคารใดๆ มิได้ หากไม่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ในข้อเท็จจริง ส่วนใหญ่ของอาคารในแหล่งเสื่อมโทรมจะปลูกสร้างโดยมิได้ขออนุญาตหรือผิดแผกไปจากแผนผังแบบก่อสร้างและรายการที่ได้อนุญาต เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจึงมีอำนาจที่จะดำเนินการได้ตามกฎหมายนี้หากประสงค์ แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะปฏิบัติ

2. พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งเสื่อมโทรมในส่วนที่ 3 สถานที่ผิดสุขลักษณะซึ่งให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานสาธารณสุขที่จะแนะนำ อาคารหรือส่วนของอาคาร หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งต่อเนื่องกับอาคารที่ใช้เป็นที่พำนักไม่ต้องด้วยสุขลักษณะอันควรจะเป็นที่คนอาศัย และเห็นจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือหรือสิ่งที่ไม่ต้องด้วยสุขลักษณะทั้งหมดหรือบางส่วน หรือแนะนำให้จัดสิ่งของสัมภาระในอาคารเสียใหม่ให้ต้องด้วยสุขลักษณะ รวมทั้งการห้ามมิให้บุคคลยอมหรือจัดให้อาคารใดมีคนอยู่มากเกินไปจนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพของผู้ผู้อยู่ในนั้น โดยถือว่าอาคารที่มีคนอยู่เกินกว่าหนึ่งคนต่อที่ว่าง 9 ลูกบาศก์เมตรนั้น ถือว่ามากเกินไป และให้นับคนที่มีอายุต่ำกว่าสิบปี สองคนเท่ากับหนึ่งคน

นอกจากนั้นในส่วนที่ 5 เหตุรำคาญ ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีเจ้าหน้าที่จัดการ กำจัดห้ามและระงับเหตุรำคาญในที่สาธารณะหรือที่เอกชน ซึ่งส่อให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพปลอดภัยหรือสิทธิเสรีภาพของประชาชน กับให้ดูแลรักษาถนนทางบก ทางน้ำ รางระบาย คุ คลอง และที่ต่างๆ เช่น การละเลยสถานที่อันตรายต่อสุขภาพหรือความปลอดภัย หรือจากการสะสมซึ่งเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ เช่น การละเลยสถานที่หรือสิ่งของรกรุงรัง หรือการที่อาคาร กระท่อม โรงใดๆ อันเป็นที่อยู่ของคนหรือสัตว์เลี้ยง รวมอยู่ชิดกัน หรือปราศจากการระบายน้ำ หรือขัดข้องแก่การกำจัดขยะมูลฝอย หรือสิ่งปฏิกูล หรือโดยเหตุอื่นใด จนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือแหล่งน้ำ คุหรือคลองซึ่งเกิดหรือน่าจะเกิดสกปรกขึ้น จนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือน พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติฉบับนี้ นอกจากจะให้ความหมายของคำว่า "อาคาร" และให้ผู้ที่ครอบครองอาคารมีหน้าที่ช่วยเจ้าพนักงานท้องถิ่นดูแลรักษาความสะอาดของทางเท้าถาวรหน้าอาคาร ทั้งให้ดูแลไม่ติดตั้ง ตาก วางแขวน สิ่งใดๆ อันทำให้เห็นเป็นที่ไม่เรียบร้อย น่ารังเกียจ รวมทั้งดูแลมิให้พืช ต้นไม้ หรือหญ้าขึ้นรกรงรังแล้ว ยังมีมาตรา 12 ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องแหล่งเสื่อมโทรมอยู่บ้าง โดยให้อำนาจเจ้าพนักงานท้องถิ่นดำเนินการให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารที่ตั้งอยู่ริมถนนที่มีขนาดกว้าง ไม่ต่ำกว่าแปดเมตรที่ชำรุดทรุดโทรมหรืออยู่ในสภาพอันเป็นที่น่ารังเกียจ รีดถอนอาคารนั้น และหากไม่ปฏิบัติตาม ก็ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นดำเนินการรื้อถอนอาคารดังกล่าวได้ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในรายละเอียดตามมาตรา 11 และตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นที่ให้รื้อถอนอาคารตามมาตรา 11

4. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติฉบับนี้ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวข้องกับมั่นคงแห่งชาติหรือเป็นความลับส่วนบุคคลที่ได้รับคุ้มครองตามกฎหมาย โดยบทกฎหมายส่งเสริมให้ประชาชนและพนักงานมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่หรือกิจกรรมเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมละอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้น

5. พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2546

เพื่อรักษาความปลอดภัยของสถาบันระดับสูงและบริเวณที่สมควรรักษาเป็นพิเศษเฉพาะแห่งดังที่บริเวณรอบพระราชวังสวงจิตจรดดา

บริเวณที่ 1 ห้ามก่อสร้างอาคารทุกประเภทเว้นแต่ อาคารที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยว โรงเรียน สถานพยาบาล ศาสนาสถาน อาคารหรือสถานที่ทำการของทางราชการซึ่งมีความสูงไม่เกิน 12 ม.

บริเวณที่ 2 ห้ามก่อสร้างอาคารทุกประเภทเว้นแต่ อาคารที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยว อาคารแถวอยู่อาศัย อาคารชุดอยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ที่มีไซ้ห้องแถว ตึกแถว โรงเรียน สถานพยาบาล ศาสนาสถาน อาคารสาธารณะ อาคารหรือสถานที่ทำการของทางราชการซึ่งมีความสูงไม่เกิน 20 ม.

6. พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2511

ตามพระราชบัญญัติเทศบาลฉบับนี้ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนครไว้ โดยแบ่งอำนาจหน้าที่ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ หน้าที่ที่ต้องกระทำ และหน้าที่ที่อาจจัดทำ ซึ่งหน้าที่ประเภทหลังนี้ เทศบาลอาจจะจัดทำหรือไม่ก็ได้ โดยขึ้นอยู่กับรายได้ทรัพย์สินเจ้าหน้าที่และความสามารถของเทศบาลแต่ละแห่งเป็นเกณฑ์ แต่ทั้งนี้จะจัดทำได้อีกก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ประเภทแรกครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว

สำหรับเรื่องเกี่ยวกับแหล่งเสื่อมโทรมนั้น ถือเป็นเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร อาจจะจัดทำได้ถ้ามีความสามารถ

7. พระราชบัญญัติระเบียบราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518

พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้กรุงเทพมหานครดำเนินการในเรื่องการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร และอาจจะขยายออกไปนอกเขตได้

หากเห็นว่าจำเป็นต้องทำและเป็นการเกี่ยวเนื่องหรือเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในกรุงเทพมหานคร แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภากรุงเทพมหานคร และได้รับความยินยอมจากสภาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในท้องที่ซึ่งจะต้องเข้าไปดำเนินการ และได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีมหาดไทย นอกจากนั้นยังมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตลอดจนการสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว เป็นต้น

8. ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 316 เรื่องการจัดตั้งการเคหะแห่งชาติ 2515 และระเบียบการเคหะแห่งชาติที่ 14/2520 ว่าด้วยการแบ่งส่วนงานและการกำหนดหน้าที่หลักของส่วนงานในการเคหะแห่งชาติ พ.ศ. 2520

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้วัตถุประสงค์ที่จะจัดระบบงานเกี่ยวกับการจัดให้มีอาคารสงเคราะห์เสียใหม่ โดยรวมหน่วยงานที่เกี่ยวกับการเคหะหรืออาคารสงเคราะห์ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในรูปต่างๆ ให้เป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านนี้ จึงได้จัดตั้งการเคหะแห่งชาติขึ้นในรูปรัฐวิสาหกิจ โดยให้อำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในด้านนี้ ได้แก่ กิจการอาคารสงเคราะห์ในกรมประชาสงเคราะห์ สำนักงานอาคารสงเคราะห์ธนาคารอาคารสงเคราะห์

และสำนักงานปรับปรุงแหล่งชุมชน ในเทศบาลนครหลวง เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน และการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม

ต่อมาในปี 2520 ได้มีระเบียบการเคหะแห่งชาติที่ 14/2520 ว่าด้วยการแบ่งส่วนงานและหน้าที่หลักของส่วนงานในการเคหะแห่งชาติออกมาปรับปรุงส่วนราชการในการเคหะแห่งชาติใหม่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านแหล่งเสื่อมโทรม ได้มีการตั้งสำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมขึ้นใหม่ สังกัดอยู่ในฝ่ายการวิจัยและก่อสร้างให้มีเจ้าหน้าที่ดำเนินการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมตามนโยบายที่อยู่อาศัย และนโยบายหลักของการเคหะแห่งชาติหลายประการ เช่น วางแผนโครงการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมในเขตกรุงเทพมหานครและภูมิภาค สำรวจและรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการออกแบบด้านกายภาพและประมาณราคา ทำการตรวจและควบคุมการก่อสร้าง ตรวจสอบสภาพแวดล้อม ตลอดจนภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม เพื่อจัดระบบชุมชนใหม่ เป็นต้น

9. กฎหมายที่ กทม. ใช้ในการรื้อย้ายชุมชนริมคลอง

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 360 "ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณะประโยชน์ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 9 "ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่ และการป่าไม้ ที่ดินของรัฐนั้น ถ้ามิได้มีสิทธิครอบครอง หรือมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ห้ามมิให้ผู้ใด

1. เข้าไปยึดถือ ครอบครอง รวมตลอดถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า
2. ทำด้วยประการใดให้เป็นการทำลายหรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทราย ในบริเวณที่รัฐมนตรีประกาศหวงห้ามในราชกิจจานุเบกษา หรือ
3. ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน

อาจารย์สมจิตร ทองประดับ ได้ให้คำอธิบายไว้ในหนังสือ "คำอธิบายประมวลกฎหมายที่ดิน" หน้า 54 – 55 ความว่า ..... รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้เคยประกาศว่า

- แม่น้ำ ถ้าคลองทุกแห่งทั่วประเทศเป็นเขตหวงห้าม มิให้ผู้ใดทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลาย ทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด ที่ทราย

.....

บุคคลใดทำการฝ่าฝืนตามมาตรา 9 นี้ มีความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดิน ม. 108 และ 108 ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ และอาจต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่รัฐ รวมทั้งอาจถูกริบเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำความผิดด้วย

.....

และประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 44 (ปว.44) ซึ่งออกประกาศมาตั้งแต่วันที่ 11 มกราคม 2502 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มีสาระสำคัญว่า "กรณีปรากฏว่าได้มีการปลูกสร้างอาคารหรือปลูกปักสิ่งใดลงในที่ดิน แม่น้ำลำคลองอันเป็นที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจแจ้งให้เจ้าของรื้อถอน และเมื่อครบกำหนด 15 วันแล้วยังไม่รื้อถอน ให้เจ้าพนักงานเป็นผู้รื้อถอนเอง สำหรับทรัพย์สินที่รื้อถอนหรืออยู่ในอาคารสิ่งปลูกสร้างนั้นให้นำความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 มาใช้บังคับแก่เงินที่ขายทรัพย์สินนั้นโดยอนุโลม"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

องค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทยที่ทำงานเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาชุมชนในเมือง

จากข้อมูลในทำเนียบขององค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทย (2529) ทำให้ทราบว่าองค์การพัฒนาเอกชน (อพช.) เป็นกิจกรรมพัฒนาสังคมของภาคเอกชนซึ่งพยายามจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมาเป็นเวลานานนับสิบปี โดยอาจแยกกิจกรรมที่อพช.ทำทั้งหมดได้ 10 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาชุมชนในชนบท กิจกรรมพัฒนาชุมชนในเมือง กิจกรรมพัฒนาเด็กและเยาวชน กิจกรรมพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานกิจกรรมด้านคุ้มครองผู้บริโภคกิจกรรมด้านการศึกษา กิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชน กิจกรรมสนับสนุนทางด้านเทคนิคกิจกรรมประสานงานและบริการองค์การพัฒนา และกิจกรรมด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ จะมุ่งเน้นถึง อพช. ที่ทำงานเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาชุมชนในเมืองเท่านั้น โดยพบว่าทั้งหมด 29 องค์การ ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อพช. ดังกล่าว ได้แก่

1. กลุ่มชุมชนสัมพันธ์
2. กลุ่มเพื่อนหญิง
3. กลุ่มศึกษาปัญหาสังคม
4. กลุ่มสาธารณสุขเพื่อชุมชน
5. โครงการพัฒนาชุมชนร่วมกันในเมือง
6. ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทยจำกัด
7. มูลนิธิเด็ก
8. มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม
9. มูลนิธิดวงประทีป
10. มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก
11. มูลนิธิมิตรมวลเด็ก
12. มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย
13. มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
14. ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนานุคคล
15. ศูนย์อาสาสมัครญี่ปุ่น/กรุงเทพ
16. สำนักวิจัยและปฏิบัติการชุมชนเมือง
17. สภาเยาวชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย
18. สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
19. สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์ซึ่งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกสิ่งนี้เพื่อทำและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

20. สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
21. สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน
22. สมาคมร่วมกันสร้าง
23. สมาคมไวเอเอ็มซีเอยุโรป
24. สมาคมศูนย์กลางเทวา
25. สมาคมสุขภาพจิตแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
26. สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย
27. สหทัยมูลนิธิ
28. องค์การนานาชาติเพื่อร่วมกันพัฒนา กทม.
29. องค์การอนุเคราะห์เด็ก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

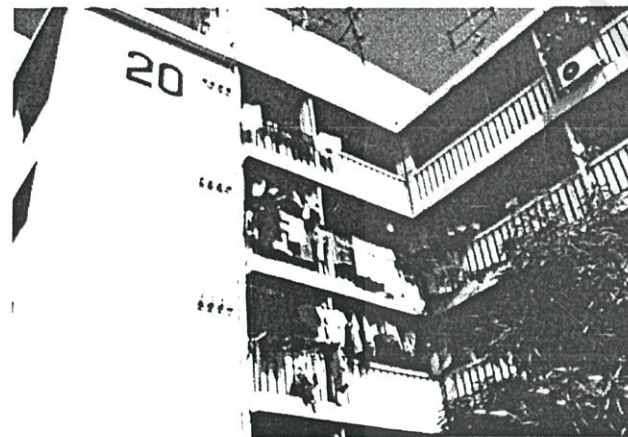
แผนผังบริเวณผังอาคารโครงการเคหะสงเคราะห์แบบแฟลตห้วยขวาง

ป้อมตำรวจที่คอยรับข่าวสารและควบคุมการจราจรในชุมชน

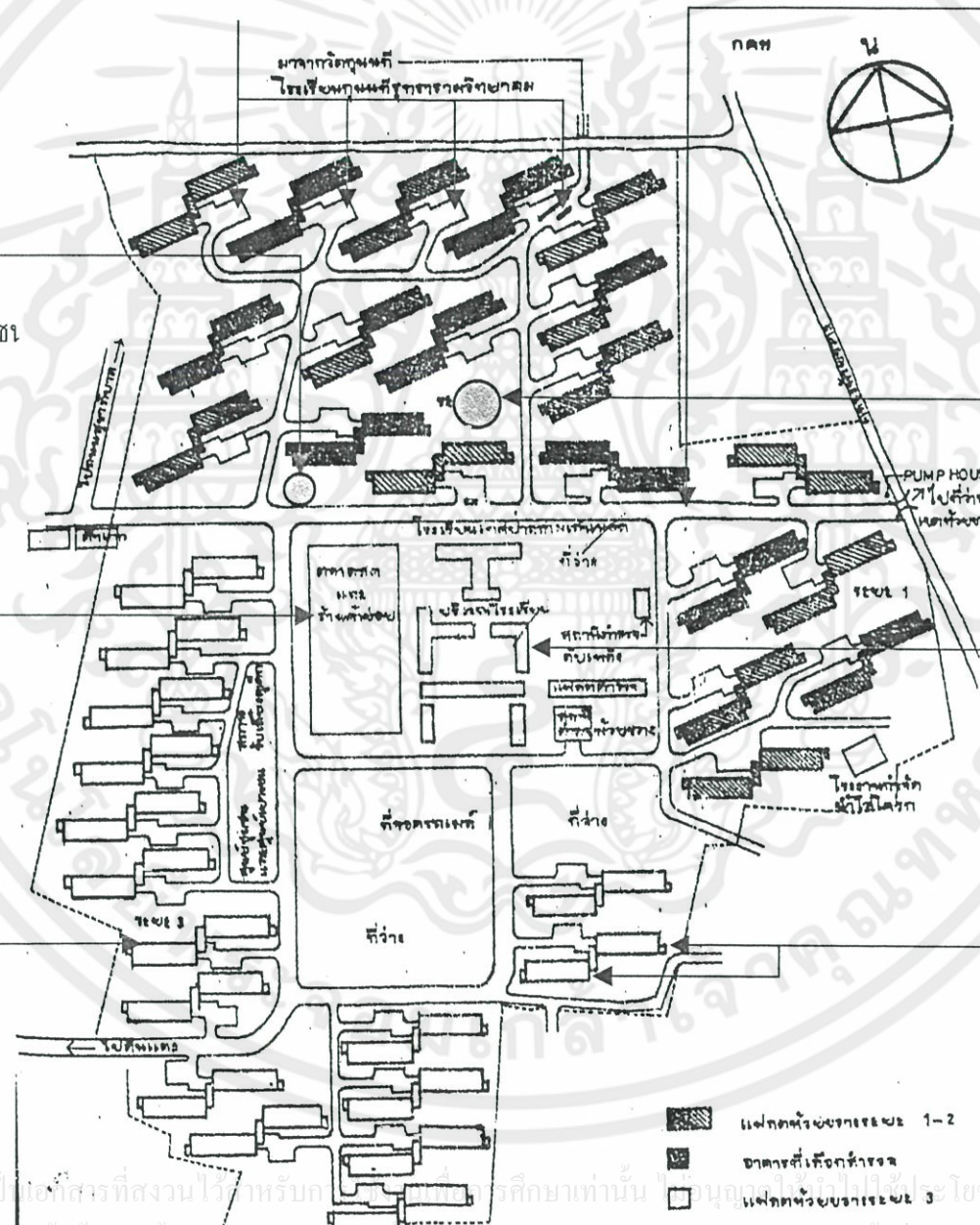
บริเวณตลาดสดและร้านค้าย่อยในชุมชน

ลักษณะแฟลตในโครงการระยะที่ 3

ลานกีฬา-ที่ว่างและที่จอดรถในแฟลตห้วยขวาง

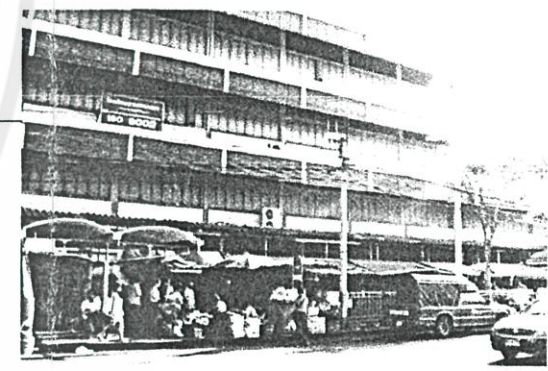
โครงการเคหะสงเคราะห์แบบแฟลต ห้วยขวาง
มาตราส่วน 1:4000

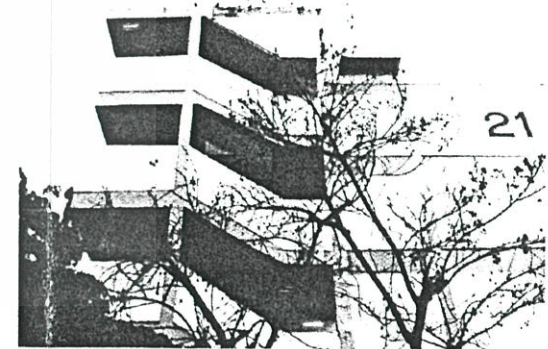
ระบบการสัญจรภายในชุมชนที่มีรถยนต์ส่วนตัวและสาธารณะ

ห้องสมุดประชาชนที่ได้รับการสร้างใหม่

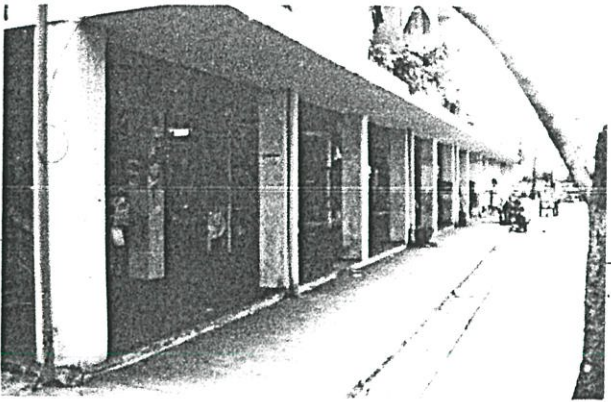

รูปแบบโรงเรียนเทศบาลสามเสนนอก

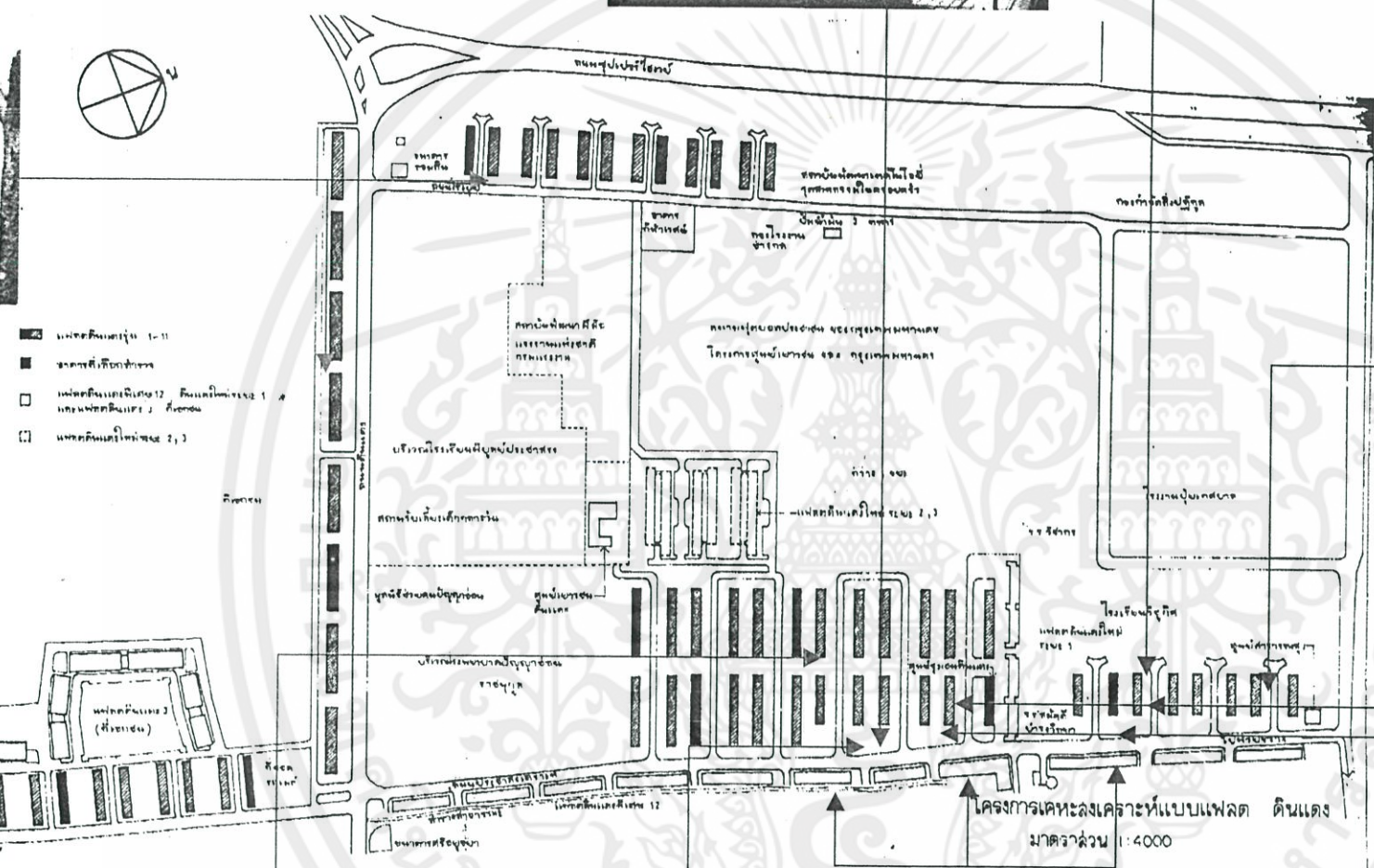

รูปแบบบันไดข้างอาคารและบันไดที่เชื่อมต่อระหว่างอาคารทั้ง 2 ข้างที่เป็นเอกลักษณ์ของแฟลตห้วยขวาง

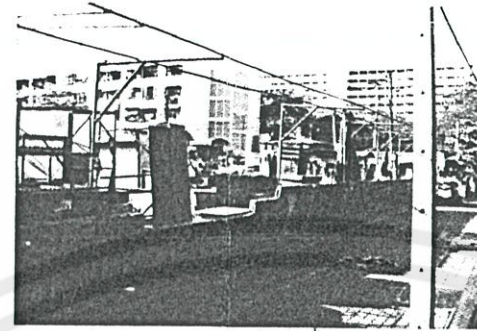
แผนผังบริเวณอาคารโครงการเคหะสงเคราะห์ดินแดง

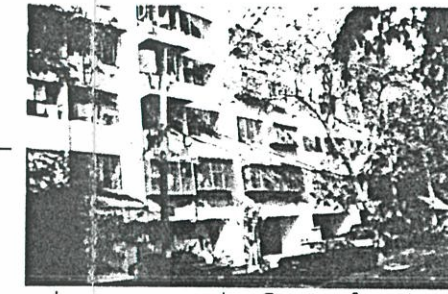
อาคารทุกอาคารเป็นการยกใต้ถุนสูงหมด

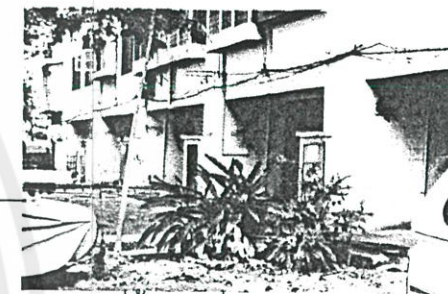
- อาคารที่พักอาศัย 1-11
- อาคารที่พักอาศัย 12
- อาคารที่พักอาศัย 12 ชั้น
- อาคารที่พักอาศัย 2, 3

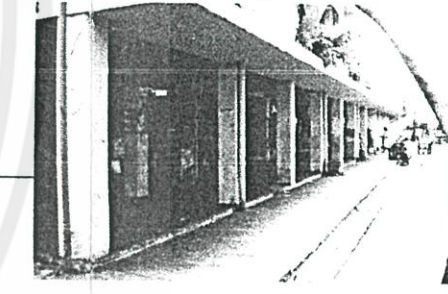
บริเวณที่การปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่
ทุกวันจากพื้นที่ว่างเป็นการค้าขายทุก
ตอนเย็นถึงเวลาค่ำ

รูปแบบอาคารแฟลตดินแดงสำหรับอาคาร 5 ชั้น

รูปแบบที่ทิ้งขยะที่เป็นปล่องตลอดแนวตั้งแต่
ชั้น 1 - 5 มีทุกห้องชุดพักอาศัย

อาคารทุกอาคารเป็นการยกใต้ถุนสูงทั้งหมด

บริเวณที่ว่างข้างอาคารเป็นที่จอดรถและสนามเด็กเล่น

อาคารชุดพักอาศัย 12 ชั้นสร้างใหม่

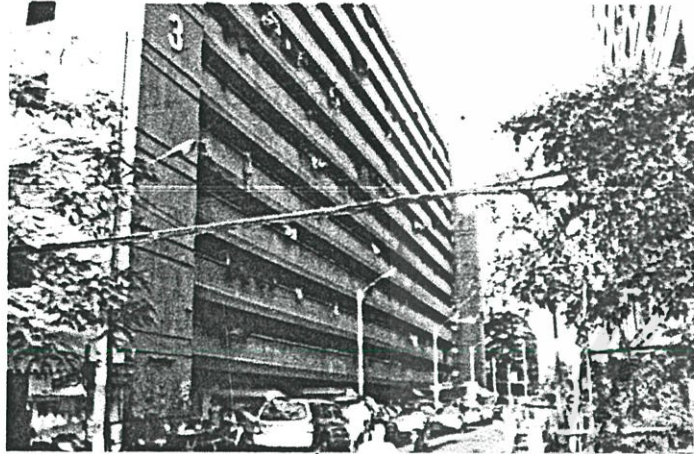

ลานนันทนาการของชุมชน

อาคารชุดพักอาศัยที่ไม่มีการยกใต้ถุนสูงแต่มี
การใช้อาคารลักษณะเชิงพาณิชย์

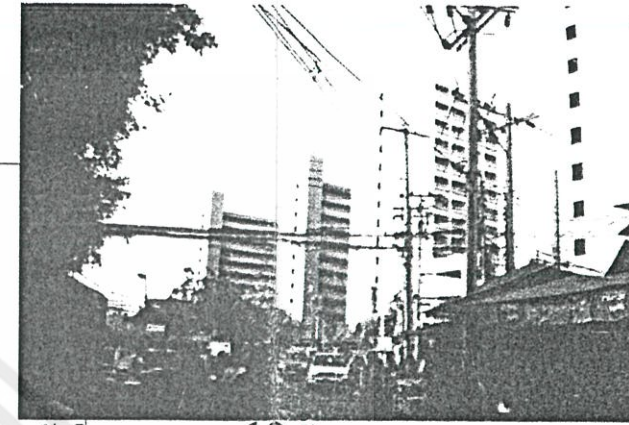
แผนผังบริเวณอาคารโครงการเคหะสงเคราะห์ปอนไ้

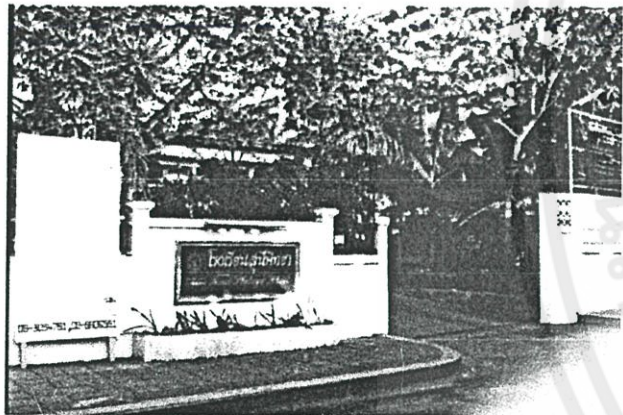
สภาพด้านหน้าอาคาร 12 ชั้นและสี่อาคาร

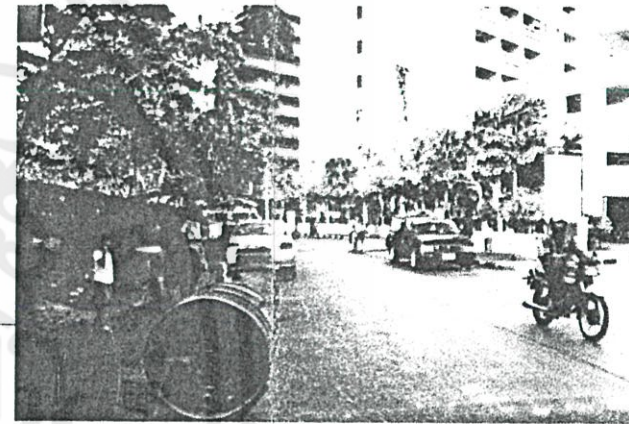
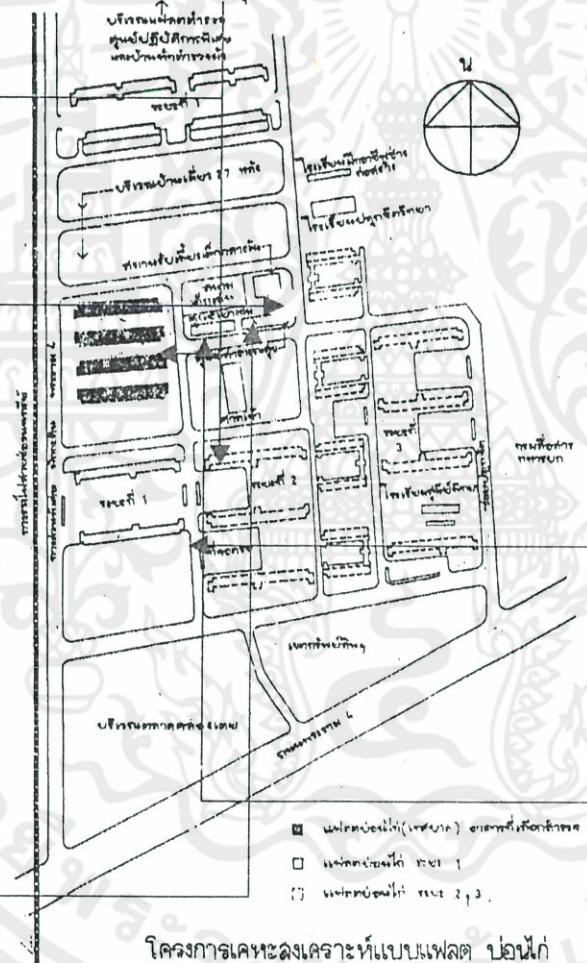
สภาพด้านหลังอาคารชุด 12 ชั้น

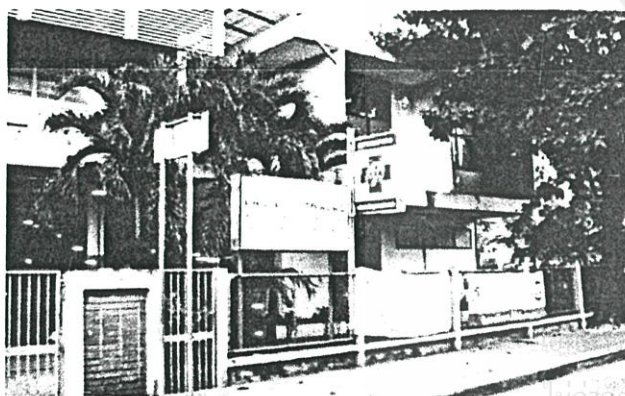
ทัศนียภาพอาคาร 12 ชั้น

โรงเรียนที่คอยรับบริการเด็กในชุมชน

สภาพการสัญจรทางเข้าชุมชน

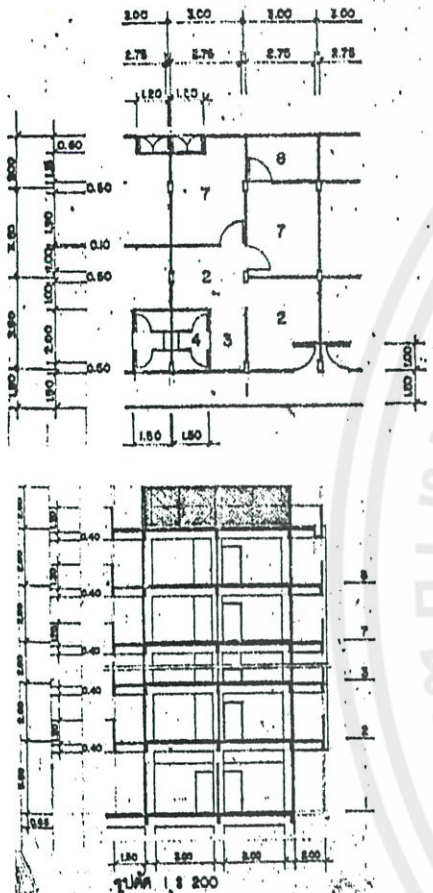
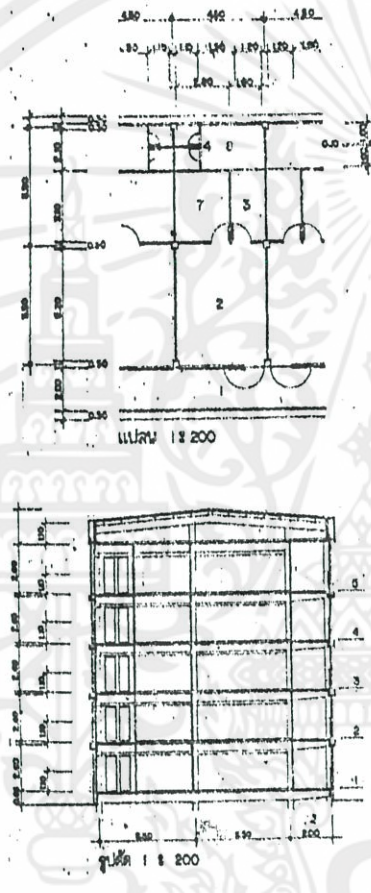
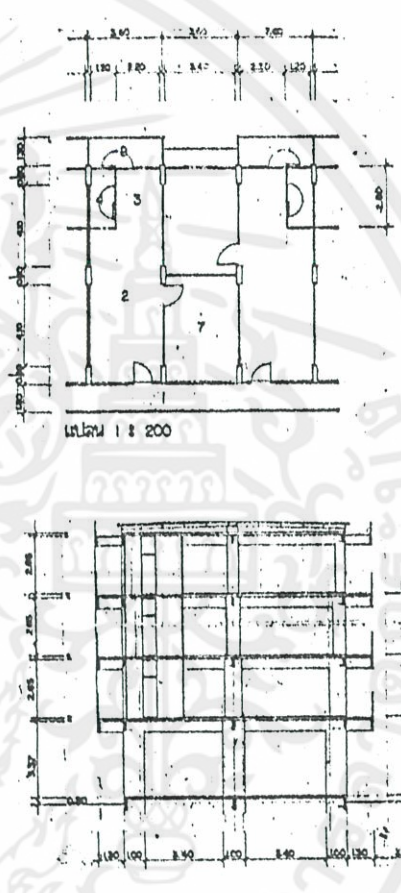
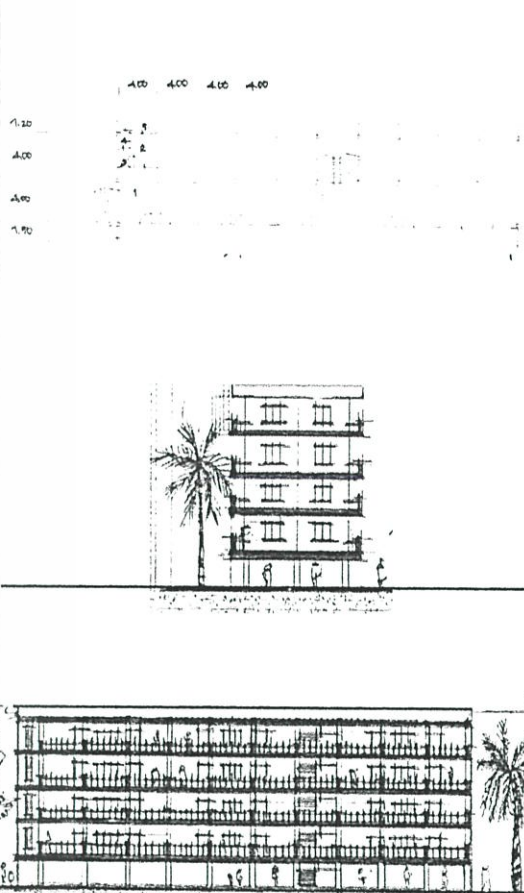

สาธารณะสุขชุมชนปอนไ้

สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน

นี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<p>โครงการ หัวข้อการศึกษา</p>	<p>โครงการเคหะสงเคราะห์ดินแดง</p>	<p>โครงการเคหะสงเคราะห์ สงเคราะห์ห้วยขวาง</p>	<p>โครงการเคหะสงเคราะห์ป้อมไก่อ</p>	<p>การจัดวางผังบริเวณชุมชน แอ็ดวัดญวน</p>
<p>1. รูปแบบสถาปัตยกรรม</p>				
<p>2. โครงสร้างอาคาร</p>	<p>ระบบ - เสาคาน ฐานราก - เข็ม ค.ส.ล. รับน้ำหนักไม่น้อยกว่า 50 ตัน / ต้น เสาคาน - ค.ส.ล. หล่อกับที่ พื้นชั้นล่าง - ค.ส.ล. หล่อกับที่ พื้นชั้นบน - ค.ส.ล. สำเร็จรูป ผนังภายนอก - P.R. บล็อก ผนังภายใน - P.R. บล็อก หลังคา - ค.ส.ล. สำเร็จรูป</p>	<p>ระบบ - เสาคาน ฐานราก - เข็ม ค.ส.ล. รับน้ำหนักไม่น้อยกว่า 20 ตันและ 30 ตัน / ต้น เสาคาน - ค.ส.ล. หล่อกับที่ พื้นชั้นล่าง - พื้นสำเร็จรูป พื้นชั้นบน - พื้นสำเร็จรูป ผนังภายนอก - คอนกรีตบล็อกและค.ส.ล. ผนังภายใน - คอนกรีตบล็อก หลังคา - โครงไม้เนื้อแข็งมุงกระเบื้องลอนคู่ ฝ้าเพดาน - ฝ้าเพดาน</p>	<p>ระบบ - เสาคาน ฐานราก - เข็ม ค.ส.ล. รับน้ำหนักไม่น้อยกว่า 50 ตัน / ต้น เสาคาน - ค.ส.ล. หล่อกับที่ พื้นชั้นล่าง - พื้นสำเร็จรูป พื้นชั้นบน - พื้นสำเร็จรูป ผนังภายนอก - คอนกรีตบล็อกและค.ส.ล. ผนังภายใน - คอนกรีตบล็อก หลังคา - แปเหล็กมุงกระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก ครอบพื้นสำเร็จรูปสำเร็จรูป</p>	<p>ระบบ - เสาคาน ฐานราก - เข็ม ค.ส.ล. รับน้ำหนักไม่น้อยกว่า 50 ตัน / ต้น เสาคาน - ค.ส.ล. หล่อกับที่ พื้นชั้นล่าง - พื้นสำเร็จรูป พื้นชั้นบน - พื้นสำเร็จรูป ผนังภายนอก - คอนกรีตบล็อกและค.ส.ล. ผนังภายใน - คอนกรีตบล็อก หลังคา - แปเหล็กมุงกระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก ครอบพื้นสำเร็จรูปสำเร็จรูป</p>

โครงการ หัวข้อการศึกษา	โครงการเคหะสงเคราะห์ดินแดง	โครงการเคหะสงเคราะห์สังเคราะห์ ห้วยขวาง	โครงการเคหะสงเคราะห์ปอนไก่อ	การจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัด วัดญวน
3. วัตถุประสงค์โครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่พัฒนาชุมชนแออัดให้เป็นที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพ สำหรับผู้มีรายได้น้อย - รายได้ต่ำกว่า 1,500 บาท / เดือน - รายได้ต่ำกว่า 1,500 - 3,000 บาท / เดือน - รายได้ต่ำกว่า 3,000 - 5,000 บาท / เดือน 	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่เดิมที่เป็นแฟลตที่มีสภาพทรุดโทรมหรือทำการสร้างอาคารชุดพักอาศัยที่มีคุณภาพ สำหรับผู้มีรายได้น้อย - รายได้ต่ำกว่า 1,500 บาท / เดือน 	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งเน้นการปรับปรุงแหล่งชุมชนหนาแน่นโดยการรื้อถอนและปลูกสร้างที่พักอาศัยโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแหล่งชุมชนโดยออกทุนเองและทำการผ่อนชำระค่าก่อสร้างหรือค่าซ่อมแซมที่ดำเนินการเองสำหรับผู้มีรายได้น้อย - รายได้ต่ำกว่า 1,500 บาท / เดือน 	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งเน้นการปรับปรุงแหล่งชุมชนที่แหล่งอาคารรวมโดยการรื้อถอนและปรับปรุงที่พักอาศัยโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
4. สภาพที่ตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> - ขนาดพื้นที่ 635 ไร่ ตั้งอยู่บริเวณย่านดินแดงที่ดินส่วนใหญ่เป็นของกรุงเทพมหานครมีถนนใหญ่ผ่านเข้าไปในบริเวณโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขนาดพื้นที่ 180 ไร่ อยู่บริเวณรอบนอกใจกลางเมืองเมืองถัดจากเคหะสงเคราะห์ดินแดงไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กม. มีถนนใหญ่ผ่านเข้าไปในโครงการอยู่บริเวณแขวง ห้วยขวาง เขตพญาไท 	<ul style="list-style-type: none"> - ขนาดพื้นที่ 177 ไร่ อยู่บริเวณถนนพระราม 4 แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน เป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขนาดพื้นที่ 4.5 ไร่ เป็นที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
5. ลักษณะชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่เคหะชุมชนดินแดงทั้งหมดจะมีลักษณะของที่พักอาศัยเป็นแบบอาคารสูง (แฟลต) ลักษณะของอาคารจะแบ่งตามโครงการที่สร้างอาคารนั้นๆแต่จะคล้ายกันมากจะต่างกันที่จำนวนห้องและจำนวนชั้นภายในอาคารนั้นๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่เคหะชุมชนห้วยขวางทั้งหมดจะมีลักษณะของที่พักอาศัยเป็นแบบอาคารสูง (แฟลต) ลักษณะของอาคารจะแบ่งตามโครงการที่สร้างอาคารนั้นๆอาคารจะสูง 5 ชั้นเท่ากันทุกอาคารจะมีจำนวนห้องที่เท่ากันตามอาคารนั้นๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่เคหะชุมชนปอนไก่อทั้งหมดจะมีลักษณะของที่พักอาศัย เป็นแบบอาคารสูง (แฟลต) ลักษณะของอาคารจะแบ่งตาม โครงการที่สร้างอาคารนั้นๆแต่จะคล้ายกันมากจะต่างกันที่ จำนวนห้องและจำนวนชั้นภายในอาคารนั้นๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ชุมชนวัดญวนจะมีลักษณะของที่พักอาศัยเป็นแบบอาคารสูง 7 ชั้น (แฟลต) ลักษณะอาคารจะเป็นการยกใต้ถุนและจะมีส่วนบริการ , ความสะดวกสบาย , สิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
6. รูปแบบการจัดกลุ่มอาคาร	<ul style="list-style-type: none"> - อาคาร ก เป็นอาคารสูง 5 ชั้น ระยะห่างระหว่างอาคารประมาณ 15-25 ม. ที่ว่างระหว่างอาคารเป็นสนามและสวน - อาคาร ข เป็นอาคารสูง 12 ชั้น จัดวางอาคารให้เป็นลักษณะโค้งตรงกลาง (COURT) - อาคาร ค เป็นอาคารสูง 8 ชั้น จัดวางอาคารให้เป็นลักษณะโค้งตรงกลาง (COURT) 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นอาคารสูง 5 ชั้น ระยะห่างระหว่างอาคาร 15 - 25 ม. ชั้นล่างโล่ง อาคารส่วนใหญ่จะวางอาคารตั้งเอียงขนานกับแกนทิศตะวันออกและตะวันตก อาคารทั้ง 2 หลังจะมีบันไดเชื่อมระหว่างกลางและมีการวางอาคารแบบด้านหน้าอาคารหันเข้าหาหลังอาคารและด้านหน้าอาคารจะหันเข้ากัน 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นอาคารสูง 5 ชั้น มีการจัดวางอาคารเป็นกลุ่มอาคารและจะมี COURT ตรงกลางเป็นส่วนบริการชุมชนทั้งหมด 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ชุมชนวัดญวนจะมีลักษณะเป็นเส้นตรงโดยการจัดวางอาคารก็มีการจัดวางตามพื้นที่โครงการ
7. ระบบสัญจร	<ul style="list-style-type: none"> - มีถนนดินแดงและถนนประชาสงเคราะห์เป็นถนนหลักและมีถนนรองที่เข้าสู่โครงการที่แยกกันเป็นกลุ่มอาคาร กลุ่มอาคารนี้สามารถใช้ระบบการสัญจรที่สะดวกทั้งรถยนต์และรถประจำทางที่สะดวกทั้งรถยนต์และรถประจำทาง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีถนนห้วยขวางเป็นถนนหลักและมีถนนรองเข้าสู่โครงการที่แยกกันเป็นกลุ่มอาคาร กลุ่มอาคารนี้สามารถใช้ระบบการสัญจรที่สะดวกทั้งรถยนต์และรถประจำทางและเป็นโครงการที่ใกล้กับแฟลตดินแดง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีถนนพระราม 4 เป็นถนนหลักและมีถนนรองเข้าสู่โครงการที่แยกกันเป็นกลุ่มอาคาร กลุ่มอาคารนี้สามารถใช้ระบบการสัญจรที่สะดวกเฉพาะรถยนต์เท่านั้น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีถนนหลานหลวง เป็นถนนหลักและมีถนนรองเข้าสู่โครงการที่แยกกันเป็นกลุ่มอาคาร กลุ่มอาคารนี้สามารถใช้ระบบการสัญจรที่สะดวกเฉพาะรถยนต์และรถจักรยานยนต์เท่านั้น

โครงการ หัวข้อการศึกษา	โครงการเคหะสงเคราะห์ดินแดง	โครงการเคหะสงเคราะห์สงเคราะห์ ห้วยขวาง	โครงการเคหะสงเคราะห์ป้อมไก่อ	การจัดวางผังบริเวณชุมชนแออัด วัดญวน
8. การใช้ที่ดิน	- แบ่งเป็น 6 ส่วน 1. ส่วนที่อยู่อาศัย 5. ส่วนคมนาคมสาธารณะ 2. ส่วนโรงเรียน 6. ส่วนที่จอดรถ 3. ส่วนโรงพยาบาล 4. ส่วนนันทนาการ	- แบ่งเป็น 7 ส่วน 1. ส่วนที่อยู่อาศัย 5. ส่วนคมนาคมสาธารณะ 2. ส่วนโรงเรียน 6. ส่วนที่ว่าง 3. ส่วนบริการชุมชน 7. ส่วนที่จอดรถ 4. ส่วนนันทนาการ	- แบ่งเป็น 6 ส่วน 1. ส่วนที่อยู่อาศัย 5. ส่วนที่ว่าง 2. ส่วนโรงเรียน 6. ส่วนที่จอดรถ 3. ส่วนบริการชุมชน 4. ส่วนนันทนาการ	- แบ่งเป็น 5 ส่วน 1. คุณภาพชีวิต 5. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ 2. ส่วนบริการ 3. ความสะอาดสวยงาม 4. สิ่งแวดล้อม
9. ระบบไฟฟ้า	-ใช้ระบบสายไฟฟ้าผาดเสา	-ใช้ระบบสายไฟฟ้าผาดเสา	-ใช้ระบบสายไฟฟ้าผาดเสา	-ใช้ระบบวางท่อใต้ดิน
10. ระบบประปา	-ใช้ระบบประปานครหลวง	-ใช้ระบบประปานครหลวง	-ใช้ระบบประปานครหลวง	-ใช้ระบบประปานครหลวง
11. ระบบโทรศัพท์	- ใช้ระบบเดินสายตามเสาไฟฟ้าและมีตู้โทรศัพท์ สาธารณะ	- ใช้ระบบเดินสายตามเสาไฟฟ้าและมีตู้โทรศัพท์ สาธารณะ	- ใช้ระบบเดินสายตามเสาไฟฟ้าและมีตู้โทรศัพท์ สาธารณะ	-ใช้ระบบวางท่อใต้ดินและมีตู้โทรศัพท์สาธารณะ
12. ระบบท่อระบายน้ำ	- ใช้ระบบเดินท่อใต้ดิน	- ใช้ระบบเดินท่อใต้ดิน	- ใช้ระบบเดินท่อใต้ดิน	- ใช้ระบบเดินท่อใต้ดิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	นายประชา อัจฉริยะบุญยงค์
วัน เดือน ปี	2 ตุลาคม 2519
สถานที่เกิด	บางรัก กรุงเทพฯ
การศึกษา	ปีการศึกษา 2541 สำเร็จศึกษา วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม จากสถาบันราชภัฏจันทรเกษม
การทำงาน	ปัจจุบันทำงาน บริษัท เอ้าท์ซิ่ง 10 สิบเอ็ด จำกัด ตำแหน่ง สถาปนิก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้